หลักอะกีดะฮ์แนวทางสะลัฟ

ระหว่างอัลอะชาอิเราะฮ์กับวะฮฺฮาบียะฮ์

ค้นคว้าและเรียบเรียงโดย
อาริฟีน แสงวิมาน

หลักอะกีดะฮ์แนวทางสะลัฟ

ระหว่างอัลอะชาอิเราะฮ์กับวะฮฺฮาบียะฮ์

ค้นคว้าและเรียบเรียงโดย
อาริฟีน แสงวิมาน

หลักอะกีดะฮ์แนวทางสะลัฟ
ระหว่างอัลอะชาอิเราะฮ์กับวะฮฺฮาบียะฮ์

ISBN 978-616-382-640-4
ค้นคว้าเรียบเรียง อาริฟีน แสงวิมาน
พิสูจน์อักษร นัจจวา แสงวิมาน
แบบปก Haris Jaru
จัดพิมพ์โดย อาริฟีน แสงวิมาน
พิมพ์ครั้งที่ 1 เมษายน 2558
จำนวน 2,000 เล่ม
ราคา 150 บาท

สั่งซื้อได้ที่
อะบูมุฮัมมัด
198 ซอย ลาดพร้าว 124 แขวงพลับพลา เขตวังทองหลาง กรุงเทพฯ 10310
โทรศัพท์ 084-6639644 082-961-3974 E-mail: al_kudawah@hotmail.com

ร้าน ส.วงศ์เสงี่ยม
8 ซอย โภคี ถนนกรุงเกษม แขวงคลองมหานาค เขตป้อมปราบ กรุงเทพฯ 10100
โทรศัพท์ 02-222-7997 โทรสาร 02-621-7365
Website: www.ransorbookshop.com

อัลลอฮฺตะอาลา ทรงตรัสว่า

يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا مَنْ يَرْتَدَّ مِنْكُمْ عَنْ دِينِهِ فَسَوْفَ يَأْتِي اللَّهُ بِقَوْمٍ يُحِبُّهُمْ وَيُحِبُّونَهُ أَذِلَّةٍ عَلَى الْمُؤْمِنِينَ أَعِزَّةٍ عَلَى الْكَافِرِينَ

“โอ้บรรดาผู้ศรัทธาทั้งหลาย ผู้ใดในหมู่พวกเจ้ากลับออกจากศาสนาของเขาไป อัลลอฮฺก็จะทรงนำมาซึ่งกลุ่มหนึ่งที่พระองค์ทรงรักพวกเขา และพวกเขาก็รักพระองค์ เป็นผู้นอบน้อมถ่อมตนต่อบรรดามุอฺมิน แข้งกร้าวกับบรรดาผู้ปฏิเสธ”

[อัลมาอิดะฮ์: 54]

ท่านร่อซูลุลลอฮฺ ศ็อลลัลลอฮุอะลัยฮิวะซัลลัม ได้กล่าวว่า

عَلَيْكُمْ بِالْجَمَاعَةِ وَإِيَّاكُمْ وَالْفُرْقَةَ فَإِنَّ الشَّيْطَانَ مَعَ الْوَاحِدِ وَهُوَ مِنَ الاِثْنَيْنِ أَبْعَدُ مَنْ أَرَادَ بُحْبُوحَةَ الْجَنَّةِ فَلْيَلْزَمِ الْجَمَاعَةَ

“พวกท่านจงอยู่กับชนกลุ่มใหญ่ และพวกท่านจงระวังการแตกแยกออกไป เพราะแท้จริงชัยฏอนนั้นจะอยู่กับคนเดียว และมันจะห่างไกลยิ่งไปอีกจากสองคน ผู้ใดต้องการอยู่ท่ามกลางสวนสวรรค์ เขาก็จะอยู่กับชนกลุ่มใหญ่”

(อัตติรมีซีย์, 2165)

คำนำ

اَلْحَمْدُ للهِ رَبِّ الْعَالَمِيْنَ وَأَفْضَلُ الصَّلاَةِ وَأَتَمُّ التَّسْلِيْمِ عَلَى سَيِّدِنَا مُحَمَّدٍ وَعَلَى آلِهِ وَصَحْبِهِ أَجْمَعِيْنَ

ปัจจุบันแนวทางอะฮฺลิสซุนนะฮ์วัลญะมาอะฮ์อัลอะชาอิเราะฮ์ได้ถูกคุกคามเกี่ยวกับหลักอะกีดะฮ์ตามสื่อต่างๆ จากกลุ่มวะฮฺฮาบีย์ที่อ้างว่าตนเองตามสะลัฟ บ้างตัดสินว่าอัลอะชาอิเราะฮ์เป็นแนวทางบิดอะฮ์ บ้างบอกว่าเป็นแนวทางเบี่ยงเบนจากอิสลามดังกล่าวนี้หมายถึงผู้ตามหลักอะกีดะฮ์อัลอะชาอิเราะฮ์กลายเป็นผู้ที่ลุ่มหลงและบิดอะฮ์ ซึ่งถือว่าเป็นคำพูดที่อันตรายอย่างมาก เพราะสิ่งดังกล่าวหมายถึงว่ามุสลิมส่วนใหญ่ของโลกอิสลามอยู่บนความลุ่มหลง

จึงมีพี่น้องได้ขอให้ผู้เขียนทำการเขียนตำราเกี่ยวกับเรื่องอะกีดะฮ์เชิงเปรียบเทียบระหว่างอะกีดะฮ์อัลอะชาอิเราะฮ์กับวะฮฺฮาบียะฮ์แบบพอสังเขป เพื่อให้รู้ถึงข้อแตกต่างระหว่างสองแนวทางนี้ว่าแนวทางใดที่มีบทสรุปใกล้ชิดกับแนวทางอะฮฺลิสซุนนะฮ์วัลญะมาอะฮ์และสะลัฟศอลิหฺมากที่สุด ดังนั้นผู้เขียนจึงตอบรับและละหมาดอิสติคอเราะฮ์พร้อมวอนขอต่ออัลลอฮฺตะอาลาให้ผลงานเขียนชิ้นนี้สำเร็จลุล่วงไปด้วยดี

อัลลอฮฺตะอาลาเท่านั้นที่ผู้เขียนวอนขอให้พระองค์ทรงให้หนังสือเล่มนี้มีคุณประโยชน์แก่ผู้เขียนเอง และพี่น้องมุสลิมทั่วไปด้วยเถิด อามีน ยาร็อบ

บ่าวผู้ต่ำต้อย

อาริฟีน แสงวิมาน

สารบัญ

คำนำ **4**

อัลอะชาอิเราะฮ์ และ อัลวะฮฺฮาบียะฮ์ **7**

นิยามอัลวะฮฺฮาบียะฮ์ 7

อัลอะชาอิเราะฮ์หรืออัลอัชอะรียะฮ์ 15

สะลัฟ และ ค่อลัฟ คือใคร? 21

จุดยืนของสะลัฟที่มีต่อบรรดาศิฟัตของอัลลอฮฺ **25**

ตัวบทเกี่ยวกับบรรดาศิฟัต (คุณลักษณะ) ของอัลลอฮฺมี 2 ประเภท 25

ศิฟัต 20 คือเตาฮีดแนวทางสะลัฟ 30

จุดยืนของอัลอะชาอิเราะฮ์กับวะฮฺฮาบียะฮ์เกี่ยวกับศิฟัตมุตะชาบิฮาต 32

การแปลศิฟัตมุตะชาบิฮาตเป็นภาษาอื่นจากอาหรับ 36

จุดยืนที่แท้จริงของอะชาอิเราะฮ์ที่มีต่อตัวบทมุตะชาบิฮาต 43

1. หลักการการตัฟวีฎและรายละเอียด 46

2. การตีความ (ตะวีล) กับทัศนะของสะลัฟ 61

ความหมายของ “สะลัฟปลอดภัยกว่า และค่อลัฟรู้กว่า” 88

วะฮฺฮาบีย์กับอะกีดะฮ์อัลลอฮฺมีรูปร่าง **96**

หลักการของวะฮฺฮาบีย์เกี่ยวกับการทำความเข้าใจศิฟัต 96

ความเชื่ออัลลอฮฺมีรูปร่างแต่ไม่เหมือนมัคโลคของอุละมาอวะฮฺฮาบีย์ 98

บทวิเคราะห์ 100

ความเชื่ออัลลอฮฺเป็นสัดส่วนและอวัยวะ 102

บทวิเคราะห์ 107

อัลลอฮฺนั่งประทับและสถิตบนบัลลังก์ 114

บทวิเคราะห์ 115

อัลลอฮฺมีสถานที่อยู่ 118

บทวิเคราะห์ 119

การลงมาของอัลลอฮฺสู่ฟ้าชั้นดุนยา 126
บทวิเคราะห์ 129

จุดยืนของอะฮฺลิสซุนนะฮ์ที่มีต่อความเชื่ออัลลอฮฺมีรูปร่าง 137
การให้น้ำหนักระหว่างแนวอัลอะชาอิเราะฮ์กับวะฮฺฮาบียะฮ์ 143
พวกยิว(ยะฮูดีย์)กับความเชื่ออัลลอฮฺเป็นรูปร่าง 150
ยิวมีความเชื่อว่าอัลลอฮฺนั้นประทับอยู่บนชั้นฟ้า 151
พวกยิวเชื่อว่าอัลลอฮฺทรงมีสถานที่อยู่ในบรรดาชั้นฟ้า 151
ยิวเชื่อว่าอัลลอฮฺมีสถานที่ 152
ยิวเชื่อว่าอัลลอฮฺมีสถานที่อยู่อาศัย 152
ยิวมีความเชื่อว่าอัลลอฮฺทรงประทับหรือนั่งอยู่บนเก้าอี้บัลลังก์ 152
ยิวเชื่อว่าพระเจ้าเป็นรูปร่างเดินนำหน้าบะนีอิสรออีล 153

“อัลลอฮฺอยู่ไหน?” 156
หลักฐานจากอัลกุรอาน 157
หลักฐานจากซุนนะฮ์ 161
อิจญฺมาอฺหรือมติของปวงปราชญ์ 167
วิเคราะห์หะดีษอัลญาริยะฮ์ 174
วิเคราะห์ด้านตัวบท 177
วิเคราะห์ด้านความหมายของหะดีษอัลญาริยะฮ์ 183
วิเคราะห์ทฤษฎีสถานที่แห่งการไม่มี 190
วิเคราะห์หลักการของหะดีษอัลญาริยะฮ์ในด้านอะกีดะฮ์ 195

บทส่งท้าย 199

บรรณานุกรม 201

อัลอะชาอิเราะฮ์ และ อัลวะฮฺฮาบียะฮ์

นิยามอัลวะฮฺฮาบียะฮ์

ชัยคฺบินบาซ (ฮ.ศ. 1330-1420) อุละมาอฺของวะฮฺฮาบีย์ได้กล่าวคำนิยามวะฮฺฮาบียะฮ์ว่า “อัลวะฮฺฮาบียะฮ์ คือ ผู้ที่ตามชัยคฺมุฮัมมัด บิน อับดุลวะฮฺฮาบ เสียชีวิต ปี ฮ.ศ. 1206 เขาได้เรียกร้องสู่เตาฮีดต่ออัลลอฮฺ และตามบทบัญญัติของอัลลอฮฺ และดำเนินตามแนวทางของท่านร่อซูลุลลอฮฺ และสะละฟุศศอลิหฺจากเหล่าศ่อฮาบะฮ์และผู้ที่เจริญรอยตามหลังจากพวกเขา”[1]

และชัยคฺบินบาซ ได้กล่าวเช่นเดียวกันว่า

> هَذَا لَقَبٌ مَشْهُوْرٌ لِعُلَمَاءِ التَّوْحِيْدِ عُلَمَاءِ نَجْدٍ، يَنْسِبُوْنَهُمْ إِلَى الشَّيْخِ الإِمَامِ مُحَمَّدِ بْنِ عَبْدِ الْوَهَّابِ رَحْمَةُ اللهِ تَعَالَى عَلَيْهِ...فَهُوَ لَقَبٌ شَرِيْفٌ عَظِيْمٌ يَدُلُّ عَلَى أَنَّ مَنْ لُقِّبَ بِهِ فَهُوَ مِنْ أَهْلِ التَّوْحِيْدِ
>
> วะฮฺฮาบีย์นั้น เป็นฉายาที่โด่งดังของอุละมาอฺเตาฮีดเมืองนัจญด์ ซึ่งพวกเขาได้พาดพิงไปยังชัยคฺมุฮัมมัด บิน อับดุลวะฮฺฮาบ... และวะฮฺฮาบีย์นั้น เป็นฉายาที่มีเกียรติอันยิ่งใหญ่ที่บ่งชี้ว่าผู้ที่ถูกเรียกฉายาดังกล่าวคือผู้มีเตาฮีด...”[2]

จากคำนิยามคำว่า วะฮฺฮาบีย์ ของชัยคฺบินบาซและความภาคภูมิใจ

---

1 บินบาซ, “อัตตะอรีฟ วัตตัสมียะฮ์ บิมา ยุอร็อฟ บิ อัลวะฮฺฮาบียะฮ์” [ออนไลน์], เข้าถึงจาก: http://www.binbaz.org.sa/mat/10235, (เข้าถึงวันที่ 2 กุมภาพันธ์ 2558).

2 บินบาซ, *ฟะตาวา นูร อะลา อัดดัรบ์*, ตะห์กีก: อับดุลลอฮฺ บิน มุฮัมมัด อัฏฏ็อยยาร และมุฮัมมัด บิน มูซา (มุอัสสะซะฮ์ อัชชัยคฺ อับดุลอะซีซ บิน บาซ อัลค็อยรียะฮ์), เล่ม 1, หน้า 16-17.

ของเขาต่อฉายานี้ ผู้เขียนจึงขอเรียกชื่อแนวทางที่ตามชัยคฺมุฮัมมัด บิน อับดุลวะฮฺฮาบว่า “วะฮฺฮาบีย์” ในหนังสือเล่มนี้

แนวทางอะกีดะฮ์ของวะฮฺฮาบีย์นั้น พวกเขาอ้างว่า แนวทางของพวกเขาคือแนวทางที่ถูกต้องจากอะฮฺลิสซุนนะฮ์วัลญะมาอะฮ์ โดยยึดความคิดต่างๆ ของชัยคฺมุฮัมมัด บิน อับดุลวะฮฺฮาบโดยรวมที่อยู่บนการฟื้นฟูแนวคิดของชัยคฺอิบนุตัยมียะฮ์ (ฮ.ศ. 661-728) และอิบนุก็อยยิม (ฮ.ศ. 691-751) ที่เป็นอุละมาอฺยุคค่อลัฟเกี่ยวกับเรื่องของการละทิ้งประเพณีต่างๆ ที่ทั้งสองเห็นว่าเป็นชิริก และขัดเกลาหลักอะกีดะฮ์อิสลามให้อยู่บนเตาฮีดต่ออัลลอฮฺอย่างสมบูรณ์ ส่วนในด้านฟิกฮฺนั้นพวกเขาจะตามแนวทางของชัยคฺอิบนุตัยมียะฮ์ที่ยึดถือมัซฮับของอิหม่ามอะหฺมัด (ฮ.ศ. 164-241) โดยรวม นอกจากบางประเด็นที่ขัดกับอิหม่ามอะหฺมัด เช่น เรื่องการหย่า 3 ตก 1 และการตะวัซซุล เป็นต้น แต่การฟื้นฟูและยืนหยัดหลักเตาฮีดดังกล่าวนี้ ก็คือเป้าหมายของทุกแนวทางอยู่แล้วเพียงแต่แนวทางวะฮฺฮาบีย์เข้าใจไปว่าแนวทางของตนเท่านั้นที่ยืนหยัดในเตาฮีด ส่วนแนวทางอื่นนั้นไม่ใช่ ด้วยเหตุดังกล่าวจึงมีนักปราชญ์ท่านอื่นๆ ได้ให้คำนิยามวะฮฺฮาบีย์ที่ต่างออกไปตามความจริงที่เกิดขึ้น

ท่านอิหม่ามอะหฺมัด อัศศอวีย์ (ฮ.ศ. 1175-1241) กล่าวอธิบายอายะฮ์ที่ 6 ของซูเราะฮ์ฟาฏิรที่ว่า

إِنَّ الشَّيْطَانَ لَكُمْ عَدُوٌّ فَاتَّخِذُوهُ عَدُوًّا إِنَّمَا يَدْعُو حِزْبَهُ لِيَكُونُوا مِنْ أَصْحَابِ السَّعِيرِ

“แท้จริงชัยฏอนนั้นเป็นศัตรูกับพวกเจ้า ดังนั้นพวกเจ้าจงเอามันมาเป็นศัตรูเถิด แท้จริงมันเรียกร้องพลพรรคของมัน เพื่อให้พวกมันเป็นสหายแห่งไฟอันลุกโชติช่วง” [ฟาฏิร: 6]

ท่านอิหม่ามอัศศอวีย์ ได้อธิบายว่า

وَقِيْلَ هَذِهِ الأيَةُ نَزَلَتْ فِيْ الخَوَارِجِ الَّذِيْنَ يُحَرِّفُوْنَ تَأْوِيْلَ الكِتَابِ وَالسُّنَّةِ وَيَسْتَحِلُّوْنِ بِذَلِكَ دِمَاءَ الْمُسْلِمِيْنَ وأَمْوَالَهُمْ كَمَا هُوَ مُشَاهَدٌ الآنَ فِيْ نَظَائِرِهِمْ وَهُمْ فِرْقَةٌ بِأَرْضِ الحِجَازِ يُقَالُ لَهُمُ الْوَهَّابِيَّةُ يَحْسِبُوْنَ أَنَّهُمْ عَلَىَ شَيْءٍ أَلاَ إِنَّهُمْ هُمُ الْكَاذِبُوْنَ

ถูกกล่าวว่า อายะฮ์นี้ (แท้จริงชัยฏอนนั้นเป็นศัตรูกับพวกเจ้า ดังนั้นพวกเจ้าจงถือว่ามันเป็นศัตรู แท้จริง มันเรียกร้องพลพรรคของมัน เพื่อให้พวกมันเป็นสหายแห่งไฟลุกโชติช่วง, ฟาฏิร: 6) ถูกประทาน เกี่ยวกับพวกค่อวาริจญ์ ซึ่งพวกเขาได้ทำการบิดเบือนในการตีความอัลกุรอานและซุนนะฮ์ ด้วยสิ่งดังกล่าวนี้พวกเขาจึงได้ทำการอนุมัติเลือดและทรัพย์สินของบรรดามุสลิมีน ซึ่งเสมือนกับที่ได้ปรากฏให้เห็นในปัจจุบัน (คือในสมัยของท่านอัศศอวีย์) โดยที่พวกเขาเหล่านั้น คือชนกลุ่มหนึ่งที่อยู่ ณ แผ่นดินหิญาซ์ (แถบนัจญ์ด์ มักกะฮ์และมะดีนะฮ์ ปัจจุบัน) ซึ่งพวกเขาถูกเรียกว่า กลุ่มวะฮฺฮาบียะฮ์ พวกเขาคิดว่าตนเองอยู่บนสิ่งหนึ่ง(ที่เป็นสัจธรรม) แต่พึงทราบเถิด พวกเขาคือบรรดาผู้ที่โกหกมุสา[3]

ท่านอิหม่ามอิบนุอาบิดีน (ฮ.ศ. 1198-1252) ได้กล่าวไว้ในบทว่าด้วยเรื่อง “บรรดาผู้ตามมุฮัมมัด บิน อับดุลวะฮฺฮาบ ค่อวาริจญ์ในยุคสมัยของเรา” ความว่า “คำกล่าวของผู้ประพันธ์หนังสือที่ว่า พวกเขา(ค่อวาริจญ์)ได้ทำการตัดสินเป็นกาเฟรกับบรรดาศ่อฮาบะฮ์ของท่านนะบีย์ของเรา ศ็อลลัลลอฮุอะลัยฮิวะซัลลัม คือตามที่ท่านได้ทราบแล้วว่า การตัดสินกาเฟรกับบรรดา

3 อัศศอวีย์, *ฮาชิยะฮ์อัศศอวีย์ อะลา ตัฟซีร อัลญะลาลัยน์* (ไคโร: มักตะบะฮ์ อัลมัชฮัด อัลหุซัยนีย์), เล่ม 3, หน้า 307-308.

ศ่อฮาบะฮ์นั้นไม่ใช่เงื่อนไขในการเรียกว่าเป็นพวกค่อวาริจญ์เสมอไป เพียงแต่เป็นการอธิบายถึงผู้ที่กบฏต่อท่านอะลีย์ ร่อฎิยัลลอฮุอันฮุ หากมิเป็นเช่นนั้น ก็เพียงพอในการเรียกค่อวาริจญ์แล้วกับพวกที่ยึดมั่นว่า ผู้ที่ต่อต้านพวกเขานั้นเป็นกาเฟร ซึ่งเสมือนเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นในยุคสมัยของเราจากบรรดาผู้ตามมุฮัมมัด บิน อับดุลวะฮฺฮาบ ซึ่งพวกเขาได้ออกมาจากเมืองนัจญ์ดและพวกเขายึดครองมักกะฮ์และมะดีนะฮ์ และพวกเขาประกาศยึดถือแนวทางของฮัมบาลีย์ แต่พวกเขาเชื่อมั่นว่า พวกเขาเท่านั้นคือมุสลิมและผู้ที่ขัดแย้งกับหลักความเชื่อของเขาเป็นมุชริกีน และด้วยเหตุนี้พวกเขาจึงอนุมัติในการฆ่าอะฮฺลิสซุนนะฮ์และนักปราชญ์ของพวกเขา จนกระทั่งอัลลอฮฺตะอาลาได้ทำให้กองกำลังของพวกเขาแตกพ่าย และได้ทำให้บ้านเมืองของพวกเขาพินาศ และช่วยเหลือให้บรรดาทหารมุสลิมเอาชนะพวกเขาได้[4] ในปีที่ 1233 แห่งฮิจเราะฮ์ศักราช”[5]

คำกล่าวของท่านอิหม่ามอัศศอวีย์และอิหม่ามอิบนุอาบิดีนนั้นได้ถูกคัดค้านโดยกลุ่มของวะฮฺฮาบีย์และถูกวิพากษ์วิจารณ์เนื่องจากคิดว่าเป็นการอธรรมต่อพวกเขา แต่เมื่อผู้เขียนได้ศึกษาจากตำราของวะฮฺฮาบีย์เองที่ชื่อ “อัดดุร์อรอัสสะนียะฮ์ ฟี อัจญ์วิบะฮ์ อันนัจญ์ดียะฮ์” ซึ่งได้รวบรวมสารต่างๆ ของชัยคุ์มุฮัมมัด บิน อับดุลวะฮฺฮาบ และอุละมาอฺที่เรียกร้องตามแนวทางของชัยคุ์มุฮัมมัด บิน อับดุลวะฮฺฮาบตามที่ผู้รวบรวมตำราดังกล่าวได้ยืนยันไว้[6] และได้ศึกษาประวัติของวะฮฺฮาบีย์จากตำรา

---

4 คือมีบรรดาทหารมุสลิมที่ส่งมาจากอาณาจักรค่อลีฟะฮ์อิสลามียะฮ์อัลอุษมานียะฮ์หรืออาณาจักรออตโตมัน.

5 อิบนุอาบิดีน, *ดุรรุลมุห์ตาร อะลา อัดดุรรุลมุคตาร*, ตะห์กีก: อาดิล มุฮัมมัด อับดุลเมาญูดและอะลีย์มุฮัมมัด มุเอาวัฎ (ริยาฎ: ดารุ อะลัมอัลกุตุบ, ค.ศ. 2003/ฮ.ศ. 1423), เล่ม 6, หน้า 413.

6 อับดุรเราะหฺมาน บิน มุฮัมมัด อันนัจญ์ดีย์ (ผู้รวบรวม), *อัดดุร์อร อัสสะนียะฮ์ ฟี อัลอัจญ์วิบะฮ์ อันนัจญ์ดียะฮ์*, พิมพ์ครั้งที่ 6 (ค.ศ. 1996/1417), เล่ม 1, หน้า 26.

ประวัติศาสตร์ที่ชัยคฺมุฮัมมัด บิน อับดุลวะฮฺฮาบได้ใช้ให้ผู้ใกล้ชิดคืออิบนุฆ็อนนาม (ฮ.ศ. 1152-1225) ทำการบันทึกประวัติศาสตร์ของท่านเอาไว้ในตำราที่ชื่อว่า “ตารีคนัจญฺด์”[7] ปรากฏว่าเนื้อหานั้นตรงกับสิ่งที่ท่านอิหม่ามอัศศอวีย์และท่านอิบนุอาบิดีนได้ระบุไว้

เช่น ในหนังสือ อัดดุร์อรอัสสะนียะฮ์ ฟี อัจญฺวิบะฮ์ อันนัจญฺดียะฮ์ ได้ระบุว่า

> فَمَنْ لَمْ يُكَفِّرِ الْمُشْرِكِيْنَ مِنَ الدَّوْلَةِ التُّرْكِيَّةِ وَعُبَّادِ الْقُبُوْرِ، كَأَهْلِ مَكَّةَ وَغَيْرِهِمْ...فَهُوَ كَافِرٌ مِثْلُهُمْ
>
> ดังนั้นผู้ใดที่ไม่หุกุ่มกาเฟรกับพวกมุชริกีนจากอาณาจักรตุรกีย์ (คืออาณาจักรค่อลีฟะฮ์อุษมานียะฮ์)และพวกที่สักการะกุบูร เช่น ชาวมักกะฮ์และชาวเมืองอื่นๆ...แน่นอนเขาย่อมเป็นกาเฟรเหมือนกับพวกเขาเหล่านั้นด้วย...[8]

อาณาจักรอุษมานียะฮ์ หรือ ออตโตมัน (ค.ศ. 1299-ค.ศ. 1923) เป็นอาณาจักรอิสลามที่ยึดมั่นหลักการศาสนาอยู่ในแนวทางของอะฮฺลิสซุนนะฮ์วัลญะมาอะฮ์มัซฮับทั้งสี่โดยรวม แต่มีแนวทางที่ต่างกับสิ่งที่วะฮฺฮาบีย์ได้วางเอาไว้จึงถูกตัดสินกาเฟรตามที่ตำราของพวกเขาได้ระบุไว้ข้างต้น เช่น อิบนุฆ็อนนาม ได้บันทึกไว้ว่า

> وَقَدْ غَزَا الْمُسْلِمُوْنَ ثَرْمَدا مَرَّةً ثَانِيَةً ... وَلَمْ يَقَعْ قِتَالٌ إِذْ لَمْ يَخْرُجْ مِنْ أَهْلِ الْبَلَدِ أَحَدٌ لِقِتَالِهِمْ، فَدَمَّرَ الْمُسْلِمُوْنَ الْمَزَارِعَ وَانْقَلَبُوْا رَاجِعِيْنَ
>
> บรรดามุสลิมีน(คือผู้ที่อยู่ฝ่ายมุฮัมมัด บิน อับดุลวะฮฺฮาบ

---

7 อิบนุฆ็อนนาม, *ตารีคนัจญฺด์*, ตะห์กีก: นาศิรุดดีน อัลอะซัด, พิมพ์ครั้งที่ 4 (ไคโร: ดาร อัชชุรูก, ค.ศ. 1994/ฮ.ศ. 1415), หน้า 7-8.

8 อับดุรเราะหฺมาน อันนัจญฺดีย์ (ผู้รวบรวม), *อัดดุร์อร อัสสะนียะฮ์*, เล่ม 9, หน้า 291.

ส่วนฝ่ายอื่นนั้นเป็นกาเฟรและเป็นพวกมุชริกีนตามทัศนะของพวกเขา) ได้ไปรบที่เมืองษัรมะดาในครั้งที่สอง...แต่ทว่าไม่เกิดการสู้รบเนื่องจากไม่มีชาวเมืองสักคนออกมาเพื่อรบกับพวกเขา(พวกทหารมุฮัมมัด บิน อับดุลวะฮฺฮาบ) ดังนั้นบรรดามุสลิมีน(ฝ่ายมุฮัมมัดบินอับดุลวะฮฺฮาบ) จึงทำลาย(เรือกสวนไร่นา)สิ่งเพาะปลูกทั้งหลาย แล้วพวกเขาก็ถอยทัพกลับ[9]

ผู้อ่านจะสังเกตเห็นคำว่า มุสลิมูน ในที่นี้ใช้แทนกลุ่มวะฮฺฮาบีย์เท่านั้น ส่วนผู้อื่นเป็นพวกมุชริกีนตามทัศนะของพวกเขาแม้จะมีสองกะลิมะฮ์ชะฮาดะฮ์ก็ตาม และเมืองษัรมะดาอยู่ในแคว้นอัลยะมามะฮ์ในคาบสมุทรอาหรับ และโปรดสังเกตว่า การเผาทำลายสิ่งเพาะปลูกนั้นไม่ใช่หลักซุนนะฮ์ของท่านนะบีย์ ศ็อลลัลลอฮุอะลัยฮิวะซัลลัม และไม่ใช่แนวทางของเหล่าศ่อฮาบะฮ์

อิบนุฆ็อนนาม ได้บันทึกว่า

وَفِيْ شَوَّالٍ مِنْ هَذِهِ السَّنَةِ 1165 اِرْتَدَّ أَهْلُ حُرَيْمَلاَ وَكَانَ قَاضِيْهَا سُلَيْمَانَ بْنَ عَبْدِ الْوَهَّابِ

ในเดือนเชาวาลปีที่ 1165 ชาวเมืองหุร็อยมะลา(อยู่ทางตอนเหนือของเมืองริยาฎ)ตกศาสนาเป็นกาเฟร และผู้เป็นกอฎีในเมืองนั้นคือ สุลัยมาน บิน อับดุลวะฮฺฮาบ (พี่ชายของมุฮัมมัด บิน อับดุลวะฮฺฮาบเอง)[10]

เมืองหุร็อยมะลาอยู่ในคาบสมุทรอาหรับ ปัจจุบันเป็นเมืองหนึ่งที่อยู่ในประเทศซาอุดิอาระเบีย ซึ่งในปี ฮ.ศ. 1165 ชาวเมืองหุร็อยมะลาที่มีท่าน

9 อิบนุฆ็อนนาม, *ตารีคนัจญ์ด์*, หน้า 102.

10 เรื่องเดียวกัน, หน้า 106.

ชัยคฺสุลัยมาน บิน อับดิลวะฮฺฮาบ เป็นผู้พิพากษาประจำเมืองดังกล่าวได้ถูกกลุ่มวะฮฺฮาบีย์ตัดสินว่าตกมุรตัดและเป็นพวกมุชริกีน

อิบนุฆ็อนนาม ได้บันทึกว่า

وَفِيْ أَوَاخِرِ هَذِهِ السَّنَةِ 1166 اِرْتَدَّ أَهْلُ مَنْفُوْحَةَ وَنَبَذُوْا عَهْدَ الْمُسْلِمِيْنَ

ในปลายปี 1166 นี้ ชาวเมืองมันฟูหะฮ์ได้ตกศาสนาและละทิ้งพันธะสัญญาของบรรดามุสลิมีน[11]

ปัจจุบันเมืองมันฟูหะฮ์อยู่ในประเทศซาอุดิอาระเบียและอยู่ในคาบสมุทรอาหรับ ในปี ฮ.ศ. 1166 ชาวเมืองมันฟูหะฮ์ถูกกลุ่มวะฮฺฮาบีย์ตัดสินว่าตกมุรตัดเป็นพวกมุชริกีน และกลุ่มวะฮฺฮาบีย์เรียกตนเองเป็นมุสลิมีนเท่านั้น

อิบนุฆ็อนนาม ได้บันทึกว่า

ثُمَّ فَتَحَ الْمُسْلِمُوْنَ حُرَيْمَلاَ عَنْوَةً ... وَغَنَمَ الْمُسْلِمُوْنَ كَثِيْراً مِنَ الذَّخَائِرِ وَالأَمْوَالِ وَقُتِلَ مِنَ الْمُسْلِمِيْنَ سَبْعَةٌ ... وَفِيْ هَذِهِ الْوَقْعَةِ هَرَبَ قَاضِي الْبَلَدَةِ سُلَيْمَانُ بْنُ عَبْدِ الوَهَّابِ أَخُو الشَّيْخِ ... ثُمَّ أَقْبَلَ عَبْدُ الْعَزِيْزِ بِالأَمْوَالِ وَالْغَنَائِمِ إِلَى الدَّرْعِيَّةِ فَقَسَّمَهَا الشَّيْخُ مُحَمَّدُ بْنُ عَبْدِ الْوَهَّابِ مُتَّبِعاً بِذَلِكَ سُنَّةَ رَسُوْلِ اللهِ وَمَا كَانَ يَصْدُرُ عَنْ السَّلَفِ.

หลังจากนั้นบรรดามุสลิมีนได้พิชิตเมืองหุร็อยมะลาโดยใช้กำลัง...และบรรดามุสลิมีนได้แบ่งทรัพย์สินที่ยึดได้จากสงครามและบรรดามุสลิมีนถูกฆ่าตาย 7 ราย...และในสมรภูมินี้ สุลัยมาน บิน อับดุลวะฮฺฮาบ พี่ชายของชัยคุมุฮัมมัด บิน

11 เรื่องเดียวกัน, หน้า 107.

อับดุลวะฮฺฮาบได้หลบหนีไปได้...หลังจากนั้นอับดุลอะซีซ ได้นำทรัพย์สงครามมุ่งหน้าไปยังเมืองอัดดัรอียะฮ์ แล้วซัยคฺ มุฮัมมัด บิน อับดุลวะฮฺฮาบ ได้ทำการแบ่งเพื่อตามแบบฉบับของท่านร่อซูลุลลอฮฺและสิ่งที่มาจากสะลัฟ[12]

กลุ่มวะฮฺฮาบีย์จะเรียกตนเองว่ามุสลิมีน ส่วนผู้อื่นจากแนวทางของตนคือพวกมุชริกีนที่อนุมัติเลือด(สังหาร)และทำสงครามได้ ส่วนทรัพย์สินของมุสลิมีนเมืองหุร็อยมะลาที่ถูกหุกุ่มเป็นพวกมุชริกีนนั้นถูกยึดมาเป็นทรัพย์สินสงครามเหมือนกับที่ท่านนะบีย์ ศ็อลลัลลอฮุอะลัยฮิวะซัลลัม ได้กระทำกับพวกกุฟฟารมุชริกีนชาวมักกะฮ์

และอิบนุฆ็อนนาม ได้บันทึกเช่นกันว่า

ثُمَّ سَارَ الْمُسْلِمُوْنَ إِلَى بَلَدِ جُلاَجِلَ ... ثُمَّ أَخَذَ الْمُسْلِمُوْنَ بَعْضَ الأَمْوَالِ وَعَادُوْا

หลังจากนั้นมุสลิมีนได้เดินทางยังเมืองญุลาญิล...หลังจากนั้นมุสลิมีนได้ยึดเอาทรัพย์บางส่วนไปและเดินทางกลับ[13]

เมืองญุลาญิลในปัจจุบันอยู่ในประเทศซาอุดิอาระเบียและอยู่ในคาบสมุทรอาหรับ เคยถูกกลุ่มวะฮฺฮาบีย์ที่เข้าใจว่าตนเองคือมุสลิมเท่านั้นเข้าไปยึดครองและยึดเอาทรัพย์สินไป

หนังสือตารีคนัจญฺด์ของอิบนุฆ็อนนามนี้ยังมีประวัติอีกหลายช่วงหลายตอนที่บันทึกว่า กลุ่มวะฮฺฮาบีย์นั้นได้ทำสงครามกับบรรดามุสลิมีนที่พวกเขาหุกุ่มเป็นพวกมุชริกีนซึ่งตรงตามที่ท่านอิหม่ามอัศศอวีย์และท่าน

12 เรื่องเดียวกัน, หน้า 109.

13 เรื่องเดียวกัน, หน้า 113.

อิหม่ามอิบนุอาบิดีนได้กล่าวไว้ทุกประการ

ยิ่งกว่านั้นเมื่อกลับไปศึกษาหะดีษของท่านร่อซูลุลลอฮฺ ศ็อลลัลลอฮุอะลัยฮิวะซัลลัม จะพบว่าชัยฏอนได้สิ้นหวังที่จะให้ประชาคมคาบสมุทรอาหรับนั้นทำการภักดีต่อมันด้วยการทำชิริกหรือสักการะสิ่งอื่นจากอัลลอฮฺเป็นต้น แต่มันจะไม่สิ้นหวังในการยุยงให้มีการรบราฆ่าฟันและแตกแยกกัน

ท่านญาบิร ร่อฎิยัลลอฮุอันฮุ ได้รายงานว่า

سَمِعْتُ النَّبِىَّ -صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ- يَقُولُ : إِنَّ الشَّيْطَانَ قَدْ أَيِسَ أَنْ يَعْبُدَهُ الْمُصَلُّونَ فِى جَزِيرَةِ الْعَرَبِ وَلَكِنْ فِى التَّحْرِيشِ بَيْنَهُمْ

“ฉันได้ยินท่านนะบีย์ ศ็อลลัลลอฮุอะลัยฮิวะซัลลัม ได้กล่าวว่า แท้จริงชัยฏอนได้สิ้นหวังจากการที่บรรดาผู้ละหมาดในคาบสมุทรอาหรับทำการสักการะมัน แต่(มันไม่สิ้นหวัง)ในการยุยงให้เกิดการรบและสร้างความวุ่นวายให้เกิดขึ้นในระหว่างพวกเขา”[14]

อัลอะชาอิเราะฮ์หรืออัลอัชอะรียะฮ์

กลุ่มอัลอะชาอิเราะฮ์ คือ “กลุ่มชนที่ดำเนินอยู่บนแนวทางของอะบุลหะซัน อัลอัชอะรีย์ พวกเขาดำเนินอยู่บนแนวทางของสะละฟุศศอลิหฺในการเข้าใจบรรดาหลักความเชื่อจากกิตาบุลลอฮฺและซุนนะฮ์”[15]

ท่านอิหม่ามอะบุหะซันอัลอัชอะรีย์ คือ ท่านอะลี บิน อิสมาอีล บิน

---

14 รายงานโดยมุสลิม, หะดีษที่ 7281. ดู มุสลิม บิน อัลหัจญาจญ, *ค่อฮีหฺมุสลิม*, ตะห์กีก: มุฮัมมัด ฟุอาด อับดุลบากีย์, พิมพ์ครั้งที่1, (เบรูต: ดารุลกุตุบ อัลอิลมียะ, ฮ.ศ. 1412), เล่ม 8, หน้า 138.

15 ฮัมดาน อัชชินาน และเฟาซี อัลอันญะรีย์, *อะฮฺลุสซุนนะฮ์อัลอะชาอิเราะฮ์*, พิมพ์ครั้งที่ 1 (คุเวต: ดารุอัฏฏิยาอ, ค.ศ. 2006/ฮ.ศ. 1427), หน้า 98-99.

อะบีบิชร์ อิสหาก บิน ซาลิม บิน อับดุลลอฮฺ บิน มูซา บิน บิล้าล บิน อะบีบุรดะฮ์ อามิร บุตรของท่านอะบูมุซาอัลอัชอะรีย์ผู้เป็นศ่อฮาบะฮ์ของร่อซูลุลลอฮฺ ศ็อลลัลลอฮุอะลัยฮิวะซัลลัม ท่านอะบุลหะซัน อัลอัชอะรีย์ร่อฎิยัลลอฮุอันฮุ ท่านเกิดปี ฮ.ศ. 260 ณ เมืองบัศเราะฮ์ บ้างกล่าวว่า ท่านเกิดในปี ฮ.ศ. 270 และประวัติการเสียชีวิตของท่านนั้น มีการขัดแย้งกัน บ้างกล่าวว่า ท่านเสียชีวิตในปี ฮ.ศ. 333 บางรายงานกล่าวว่า ปี ฮ.ศ. 324 และบางรายงานกล่าวว่า ปี ฮ.ศ. 330 ท่านเสียชีวิตที่กรุงแบกแดด และถูกฝังระหว่างอับกัรค์(ชื่อสถานที่)กับประตูเมืองบัสเราะฮ์

ท่านอิหม่ามอะบูบักร อัสซ็อยรอฟีย์ (เสียชีวิตปี ฮ.ศ. 330) กล่าวว่า “กลุ่มมุอฺตะซิละฮ์ได้เคยเชิดหน้าชูตาขึ้นมา จนกระทั่งท่านอัลอัชอะรีย์ได้ปรากฏขึ้นและทำให้พวกเขาต้องอยู่ในกรวย”[16]

ท่านอิหม่ามอิบนุอัสสุ้บกีย์ (ฮ.ศ. 727-771) ได้กล่าวว่า “ท่านโปรดรู้เถิดว่า ท่านอะบุลหะซันอัลอัชอะรีย์ไม่ได้ประดิษฐ์ทัศนะและสร้างแนวทางขึ้นมาใหม่ แต่ท่านเป็นผู้มายืนยันแนวทางของสะลัฟ ทำการปกป้องหลักการที่เหล่าศ่อฮาบะฮ์ของท่านร่อซูลุลลอฮฺ ศ็อลลัลลอฮุอะลัยฮิวะซัลลัม ได้ดำเนินอยู่ ดังนั้นการพาดพิงสังกัดไปยังแนวทางของท่านอะบุลหะซันอัลอัชอะรีย์นั้นก็เพราะท่านได้ยึดมั่นอยู่บนแนวทางของสะลัฟ และทำการยืนยันบรรดาหลักฐานที่ชัดเจน ฉะนั้นผู้ที่เจริญรอยตามท่านในสิ่งดังกล่าวและดำเนินตามแนวทางของท่านในบรรดาข้อพิสูจน์ของหลักฐาน เขาย่อมถูกเรียกว่า อัลอัชอะรีย์”[17]

---

16 อัชชะฮะบีย์, *ซิยัรอะอฺลามอันนุบะลาอฺ*, ตะห์กีก: ชุอัยบ อัลอัรนะอูฏ, พิมพ์ครั้งที่ 11 (เบรุต: มุอัสสะซะฮ์ อัรริซาละฮ์, ค.ศ. 1996/ฮ.ศ. 1417), เล่ม 15, หน้า 86.

17 อัสสุ้บกีย์, *ฏ่อบะก้อต อัชชาฟิอียะฮ์ อัลกุบรอ*, ตะห์กีก: มะหฺมูดมุฮัมมัด อัฏฏ่อนาฮีย์และอับดุลฟัตตาหฺมุฮัมมัด อัลหิลว์, พิมพ์ครั้งที่ 2 (ไคโร: ฮัจญ์ร ลิฏฏิบาอะฮ์, ค.ศ. 1423), เล่ม 3, หน้า 365.

นักปราชญ์อัลอะชาอิเราะฮ์ นับว่าเป็นปราชญ์ส่วนใหญ่ของโลกอิสลามในทุกสาขาวิชา ไม่ว่าจะเป็นวิชาอัลกุรอาน อรรถาธิบายอัลกุรอาน (ตัฟซีร) อธิบายอัลหะดีษ และสรรพวิชาอื่นๆ

ท่านอิหม่ามอัซซัยยิดมุฮัมมัด อะละวีย์ (ฮ.ศ. 1367-1425) ร่อหิมะฮุลลอฮฺ ได้กล่าวว่า อัลอะชาอิเราะฮ์ คือปราชญ์แห่งทางนำที่ความรู้ของพวกเขานั้นเต็มแผ่นดินทั้งตะวันออกและตะวันตก บรรดามนุษย์ชาติได้ลงมติว่าพวกเขามีคุณธรรม ทรงความรู้และเคร่งครัดในศาสนา ปราชญ์อัลอะชาอิเราะฮ์คือปราชญ์อะฮฺลิสซุนนะฮ์วัลญะมาอะฮ์ที่มีความปราดเปรื่องและเป็นปราชญ์ผู้ทรงคุณธรรมที่คอยเผชิญหน้ากับความอธรรมของพวกมุอฺตะซิละฮ์

อัลอะชาอิเราะฮ์เป็นกลุ่มชนที่มาจากนักปราชญ์หะดีษ นักปราชญ์ฟิกฮฺ นักปราชญ์ตัฟซีร(อรรถาธิบายอัลกุรอาน) เช่น ชัยคุลอิสลาม อะหฺมัด อิบนุหะญัร อัลอัสก่อลานีย์ (ฮ.ศ. 773-852) ผู้เป็นอาจารย์แห่งเหล่านักปราชญ์หะดีษอย่างมิต้องสงสัย ผู้เป็นเจ้าของตำรา “ฟัตหุ้ลบารีย์ ชัรหฺศ่อฮีหฺอัลบุคอรีย์(อธิบายหนังสือหะดีษศ่อฮีหฺอัลบุคอรีย์)” ท่านเป็นปราชญ์อะชาอิเราะฮ์ และตำราของท่านล้วนเป็นความต้องการของเหล่าปราชญ์ทั้งหลาย

และอาจารย์แห่งปราชญ์อะฮฺลิสซุนนะฮ์วัลญะมาอะฮ์ คือท่านอิหม่ามอันนะวาวีย์ (ฮ.ศ. 631-676) เจ้าของตำรา “ชัรหฺศ่อฮีหฺมุสลิม (อธิบายหนังสือหะดีษศ่อฮีหฺมุสลิม)” และยังเป็นเจ้าของตำราที่โด่งดังอีกมากมาย ท่านอิหม่ามอันนะวาวีย์มีอะกีดะฮ์อัลอะชาอิเราะฮ์

อาจารย์ของเหล่าปราชญ์ตัฟซีรอัลกุรอาน คือท่านอิหม่ามอัลกุรฎุบีย์ (เสียชีวิตปีฮ.ศ. 617) เจ้าของตัฟซีร “อัลญามิอฺ ลิอะหฺกามิลกุรอาน” ก็มี

อะกีดะฮ์แนวทางอัลอะชาอิเราะฮ์

ท่านชัยคุลอิสลามอิบนุหะญัร อัลฮัยตะมีย์ (ฮ.ศ. 909-973) เจ้าของตำรา “อัซซะวาญิร อัน อิกติร้อฟ อัลกะบาอิร” ก็มีอะกีดะฮ์แนวทางของอัลอะชาอิเราะฮ์

ท่านปรมาจารย์แห่งฟิกฮฺและหะดีษ คือท่านชัยคุลอิสลามอัลอิหม่าม ซะกะรียา อัลอันศอรีย์ (ฮ.ศ. 823-926) ก็มีอะกีดะฮ์แนวทางของอัลอะชาอิเราะฮ์

ท่านอิหม่ามอะบูบักรฺ อัลบากิลลานีย์ (ฮ.ศ. 338-402) ท่านอิหม่ามอัลก็อสฏ็อลลานีย์ (ฮ.ศ. 851-923) ท่านอิหม่ามอันนะสะฟีย์ (เสียชีวิตปีฮ.ศ. 710) ท่านอิหม่ามอัชชัรบีนีย์ (เสียชีวิตปีฮ.ศ. 977) ท่านอะบูหัยยานอันนะหฺวีย์ (ฮ.ศ. 654-745) เจ้าของตำราตัฟซีร “อัลบะหฺรุลมุหี้ฏ” ท่านอิหม่ามอิบนุญุซัยยฺ (ฮ.ศ.693- 741) เจ้าของตำรา “อัตตัสฮีล ฟี อุลูมิตตันซีล” ซึ่งพวกเขาทั้งหมดเป็นปราชญ์อัลอะชาอิเราะฮ์

ดังนั้นหากเราจะนับบรรดาปราชญ์หะดีษ ปราชญ์ตัฟซีร และปราชญ์ฟิกฮฺที่มาจากปราชญ์อัลอะชาอิเราะฮ์นั้น เราก็จะไม่สามารถนำมากล่าวไว้ในที่นี้ได้ทั้งหมด และต้องทำเป็นหนังสือหลายเล่มกว่าจะไล่เรียงนักปราชญ์เหล่านั้นที่มีความรู้เต็มแผ่นดินทั้งทิศตะวันตกและตะวันออก

เพราะฉะนั้นเราจะหวังความดีงามได้อย่างไรกันหากเราได้กล่าวหาปราชญ์เหล่านั้นว่าเบี่ยงเบนและลุ่มหลง! และอัลลอฮฺจะทรงเปิดให้เราได้รับประโยชน์จากความรู้ของพวกเขาได้อย่างไร หากเราเชื่อว่าพวกเขาเบี่ยงเบนออกจากแนวทางอิสลาม!

ข้าพเจ้าขอกล่าวว่า มีอุละมาอฺในปัจจุบันระดับด็อกเตอร์ที่

เก่งๆ บ้างไหมที่สามารถทำผลงานได้อย่างกับท่านชัยคุลอิสลามอิบนุหะญัรอัลอัสก่อลานีย์ และท่านอิหม่ามอันนะวาวีย์ในการรับใช้ซุนนะฮ์อันบริสุทธิ์ของท่านนะบีย์ ศ็อลลัลลอฮุอะลัยฮิวะซัลลัม และเราจะกล่าวหาปราชญ์ทั้งสองและปราชญ์อัลอะชาอิเราะฮ์ว่าลุ่มหลงได้อย่างไรในเมื่อเรายังคงต้องการบรรดาความรู้ของพวกเขาเหล่านั้น และเราจะเอาความรู้จากพวกเขาได้อย่างไรในเมื่อพวกเขาอยู่บนความลุ่มหลงทั้งที่ท่านอิหม่ามอิบนุซีรีน (เสียชีวิตปีฮ.ศ. 110) ได้กล่าวว่า “แท้จริงความรู้นั้นเป็นเรื่องศาสนา ดังนั้นพวกท่านจงพิจารณาว่าพวกท่านได้เอาเรื่องราวศาสนาของพวกท่านมาจากผู้ใด” ดังนั้นหากท่านอิหม่ามอันนะวาวีย์ ท่านอิหม่ามอิบนุหะญัรอัลอัสก่อลานีย์ ท่านอิหม่ามอัลกุรฏุบีย์ ท่านอิหม่ามอัลบากิลลานีย์ ท่านอิหม่ามฟัครุดดีนอัรรอซีย์ ท่านอิหม่ามอิบนุหะญัรอัลฮัยตะมีย์ ท่านอิหม่ามซะกะรียาอัลอันศอรีย์ และปราชญ์ที่มีความปราดเปรื่องท่านอื่นๆ ไม่ได้เป็นปราชญ์อะฮฺลิสซุนนะฮ์วัลญะมาอะฮ์ แล้วใครกันคืออะฮฺลิสซุนนะฮ์?[18]

การอยู่บนแนวทางของท่านอะบุลหะซัน อัลอัชอะรีย์นั้น มิใช่อยู่บนความหมายที่ว่าปราชญ์อัลอะชาอิเราะฮ์จะตักลีดตามทุกการวินิจฉัยข้อปลีกย่อยเรื่องอะกีดะฮ์ของท่านอะบุลหะซันในทุกๆ คำพูด แต่พวกเขาตามเนื่องจากเห็นสอดคล้องเพราะมีบรรดาหลักฐานที่ถูกต้องมารับรองเท่านั้น มิใช่เพราะตักลีดตามกันอย่างเดียว เนื่องจากปราชญ์อัลอะชาอิเราะฮ์เป็นมุจฺตะฮิด (ปราชญ์ผู้มีคุณสมบัติในการวินิจฉัยได้) ในด้านของหลักอะกีดะฮ์ โดยเฉพาะอย่างยิ่งการพูดว่าฉันตามแนวทางอัลอะชาอิเราะฮ์นั้น ก็เพื่อแบ่งจำแนกออกจากกลุ่มอะกีดะฮ์บิดอะฮ์ถึงแม้ว่าจะมีข้อปลีกย่อยบาง

18 ดู มุฮัมมัด อะละวีย์, *มะฟาฮีม ยะญิบุ อัน ตะเศาะหะหะ*, พิมพ์ครั้งที่ 2 (เบรุต: ดารุลกุตุบอัลอิลมียะฮ์, ค.ศ. 2009/ฮ.ศ 1430), หน้า 114-116.

ประเด็นที่ปราชญ์อัลอะชาอิเราะฮ์จะมีทัศนะแตกต่างกับท่านอะบุลหะซัน อัลอัชอะรีย์บ้างก็ตาม

ท่านอิหม่ามอิบนุอะซากิร (ฮ.ศ. 499-571) ได้กล่าวว่า

وَلَسْنَا نَنْتَسِبُ بِمَذْهَبِنَا فِي التَّوْحِيْدِ إِلَيْهِ عَلَى مَعْنَى أَنَّا نُقَلِّدُهُ فِيْهِ وَنَعْتَمِدُ عَلَيْهِ ، وَلَكِنَّا نُوَافِقُهُ عَلَى مَا صَارَ إِلَيْهِ مِنَ التَّوْحِيْدِ لِقِيَامِ الأَدِلَّةِ عَلَى صِحَّتِهِ ، لاَ لِمُجَرَّدِ التَّقْلِيْدِ ، وَإِنَّمَا يَنْتَسِبُ مِنَّا مَنِ انْتَسَبَ إِلَى مَذْهَبِهِ لِيَتَمَيَّزَ عَنِ الْمُبْتَدِعَةِ الَّذِيْنَ لاَ يَقُوْلُوْنَ بِهِ

เรามิได้พาดพิงแนวทางของเราไปยังท่านอะบุลหะซัน อัลอัชอะรีย์ในเรื่องของเตาฮีดบนความหมายที่เราได้ตักลีดตามและยึดติดกับท่าน แต่เราเห็นสอดคล้องต่อหลักเตาฮีดที่ท่านอะบุลหะซันได้ดำเนินอยู่เนื่องจากมีบรรดาหลักฐานมายืนยันความถูกต้องมิใช่เพียงแค่ตักลีดตาม และความจริงแล้วที่พวกเราพาดพิงไปยังแนวทางของท่านอะบุลหะซันนั้นก็เพื่อแบ่งแยกออกจากพวกบิดอะฮ์ที่ไม่ได้ยึดถือแนวทางของท่านอะบุลหะซัน[19]

ดังนั้น มุสลิมส่วนใหญ่ในโลกอิสลามและรวมถึงเมืองไทยอยู่ในแนวทางอะฮฺลิสซุนนะฮ์วัลญะมาอะฮ์ ที่มีชื่อว่า อัลอะชาอิเราะฮ์หรืออัลอัชอะรียะฮ์นั่นเอง

ท่านอิหม่ามอัลมุรตะฎอ อัซซะบีดีย์ (ฮ.ศ. 1145-1205) ได้กล่าวว่า

إِذَا أُطْلِقَ أَهْلُ السُّنَّةِ وَالْجَمَاعَةِ فَالْمُرَادُ بِهِمُ الأَشَاعِرَةُ وَالْمَاتُرِيْدِيَّةُ

19 อิบนุอะซากิร, *ตับยีน กัซบิลมุฟตะรี*, พิมพ์ครั้งที่ 3 (เบรุต: ดารุลกุตุบอัลอะร่อบีย์, ฮ.ศ. 1404), หน้า 362.

เมื่อถูกกล่าวว่า อะฮฺลิสซุนนะฮ์วัลญะมาอะฮ์ เป้าหมายพวกเขาก็คือ กลุ่มอัลอะชาอิเราะฮ์และอัลมาตุรีดียะฮ์[20]

จากคำนิยามดังกล่าว ท่านผู้อ่านจะพบว่า ทั้งวะฮฺฮาบียะฮ์และอัลอะชาอิเราะฮ์ต่างก็ยืนยันว่าแนวทางของตนเองอยู่ในแนวทางของสะละฟุศศอลิหฺและอยู่ในแนวทางของอะฮฺลิสซุนนะฮ์วัลญะมาอะฮ์ โดยเฉพาะอย่างยิ่งเรื่องของบรรดาศิฟัต(คุณลักษณะ)ของอัลลอฮฺตะอาลา วะฮฺฮาบีย์จะเชื่อว่าแนวทางของตนเองเท่านั้นคือแนวทางสะลัฟและอะฮฺลิสซุนนะฮ์วัลญะมาอะฮ์ ส่วนแนวทางอื่นไม่ใช่อะฮฺลิสซุนนะฮ์วัลญะมาอะฮ์ จึงทำให้มีความจำเป็นต้องทำการชี้แจงข้อเท็จจริงในสิ่งดังกล่าวต่อไป อินชาอัลลอฮฺ

สะลัฟ และ ค่อลัฟ คือใคร?

การที่ผู้เขียนนำเสนอเกี่ยวกับเรื่อง สะลัฟและค่อลัฟนี้ อันเนื่องจากมีบางกลุ่มยังเข้าใจคำว่าสะลัฟและค่อลัฟผิดไปหรือเข้าใจหลักการอะกีดะฮ์ของสะลัฟและค่อลัฟคลาดเคลื่อน โดยอ้างว่าตนเองนั้นมีอะกีดะฮ์สะลัฟ ไม่ใช่อะกีดะฮ์ค่อลัฟ หรืออ้างว่าตนเองมีอะกีดะฮ์สะลัฟ ส่วนผู้อื่นนั้นมีอะกีดะฮ์ค่อลัฟที่เป็นบิดอะฮ์ คำพูดลักษณะเช่นนี้มิได้เกิดขึ้นแต่เพียงในหมู่คนทั่วไปเท่านั้น แต่ยังเกิดขึ้นกับผู้รู้บางกลุ่มอีกด้วย ดังนั้นผู้เขียนจึงปรารถนาอย่างยิ่งที่จะชี้แจงข้อเท็จจริงเกี่ยวกับสะลัฟและค่อลัฟนี้ เพื่อให้พี่น้องอะฮฺลิสซุนนะฮ์วัลญะมาอะฮ์ได้เข้าใจ อินชาอัลลอฮฺ

อนึ่ง คำว่าสะลัฟและค่อลัฟนั้น เป็นชื่อเรียกของบรรดาบุคคลที่อยู่ในช่วงสมัยหนึ่งๆ เท่านั้น ซึ่งทัศนะที่มีน้ำหนักก็คือ สะลัฟคือกลุ่มชนมุสลิมีนที่

---

20 อัซซะบีดีย์, *อิตหาฟ อัซซาดะฮ์ อัลมุตตะกีน*, พิมพ์ครั้งที่ 2 (เบรุต: มุอัสสะซะฮ์ อัตตารีคอัลอะร่อบีย์, ค.ศ. 1994/ฮ.ศ. 1414), เล่ม 2, หน้า 6.

อยู่ในช่วง 300 ปี หลังจากท่านร่อซูลุลลอฮฺ ศ็อลลัลลอฮุอะลัยฮิวะซัลลัม ได้เสียชีวิตไปแล้ว และค่อลัฟ ก็คือกลุ่มชนมุสลิมีนที่อยู่ในช่วงหลังจาก 300 ปี

คำว่า “อัสสะลัฟ” [اَلسَّلَفُ] ในเชิงภาษาอาหรับนั้น หมายถึง ก่อนหรือเวลาที่ผ่านมาแล้ว ส่วนความหมายตามหลักวิชาการ หมายถึง กลุ่มชนสามศตวรรษแรกจากประชาชาติอิสลามของท่านนะบีย์มุฮัมมัด ศ็อลลัลลอฮุอะลัยฮิวะซัลลัม

ท่านอิบนุมัสอูด ร่อฎิยัลลอฮุอันฮุ รายงานจากท่านร่อซูลุลลอฮฺ ศ็อลลัลลอฮุอะลัยฮิวะซัลลัม ท่านกล่าวว่า

خَيْرُ النَّاسِ قَرْنِي ثُمَّ الَّذِينَ يَلُونَهُمْ ثُمَّ الَّذِينَ يَلُونَهُمْ

“บรรดามนุษย์ที่ประเสริฐสุดคือศตวรรษของฉัน จากนั้นบรรดาบุคคลที่ถัดจากพวกเขา และจากนั้นบรรดาบุคคลที่ถัดมาจากพวกเขา...”[21]

กลุ่มชนสามศตวรรษแรกนั้น สามารถจำแนกได้ดังนี้ คือ

1. บรรดาศ่อฮาบะฮ์ พวกเขาเป็นชนกลุ่มแรกที่รับอุดมการณ์และหลักอะกีดะฮ์จากท่านร่อซูลุลลอฮฺ ศ็อลลัลลอฮุอะลัยฮิวะซัลลัม โดยตรง หลักการต่างๆ จึงมั่นคงอยู่ในสติปัญญาและหัวใจของพวกเขา โดยยังคงความบริสุทธิ์จากความมัวหมองของความเชื่อที่บิดอะฮ์และคลุมเครือ

2. บรรดาตาบิอีน พวกเขาก็ยังได้สัมผัสทางนำของท่านร่อซูลุลลอฮฺ ศ็อลลัลลอฮุอะลัยฮิวะซัลลัม ด้วยการเจริญรอยตามบรรดาศ่อฮาบะฮ์และ

---

21 รายงานโดยอัลบุคอรีย์, หะดีษที่ 2509, *ศ่อฮีหฺอัลบุคอรีย์*, ตะห์กีก: มุศฏอฟา ดีบ อัลบุฆอ, พิมพ์ครั้งที่ 3 (เบรุต: ดารุอิบนิกะษีร, ค.ศ. 1987/ฮ.ศ. 1407), เล่ม 2, หน้า 938; และมุสลิม, *ศ่อฮีหฺมุสลิม*, หะดีษที่ 6635.

ได้รับการชี้นำจากพวกเขาด้วยการได้เห็น อยู่ร่วม และได้รับอิทธิพลจากคำสอนต่างๆ ของท่านร่อซูลุลลอฮฺ ศ็อลลัลลอฮุอะลัยฮิวะซัลลัม

3. ตาบิอิตตาบิอีน พวกเขาอยู่ในยุคที่ความบริสุทธิ์ของหลักการอิสลามได้ถูกแทรกซึมจากหลักการนอกอัลอิสลาม จึงทำให้บิดอะฮ์เกิดขึ้นอย่างเปิดเผย โดยความลุ่มหลงและอารมณ์เข้ามามีบทบาทมากขึ้นจากยุคต่อยุคจนกระทั่งถึงปัจจุบัน ซึ่งท่านร่อซูลุลลอฮฺ ศ็อลลัลลอฮุอะลัยฮิวะซัลลัม ได้กล่าวยืนยันถึงสิ่งดังกล่าวไว้แล้ว

ท่านอะนัส บิน มาลิก รายงานจากท่านร่อซูลุลลอฮฺ ศ็อลลัลลอฮุอะลัยฮิวะซัลลัม ว่า

لاَ يَأْتِى عَلَيْكُمْ زَمَانٌ إِلاَّ الَّذِى بَعْدَهُ شَرٌّ مِنْهُ ، حَتَّى تَلْقَوْا رَبَّكُمْ

“...กาลสมัยหนึ่งจะไม่ผ่านมายังพวกท่าน นอกเสียจากว่ากาลสมัยหลังจากนั้นจะเลวร้ายยิ่งกว่า จนกว่าพวกท่านจะไปพบกับพระเจ้าของพวกท่าน”[22]

ดังนั้น เมื่อพ้นจากยุคสะลัฟสิ่งที่เลวร้ายหรือบิดอะฮ์ได้เกิดขึ้นมาในศาสนาอิสลาม แต่บรรดานักปราชญ์ค่อลัฟที่ได้แบกรับหลักการจากปราชญ์สะลัฟก็ทำการขยายความหลักอะกีดะฮ์ของสะลัฟที่กล่าวไว้แบบสรุปๆ ให้ละเอียดละออมากยิ่งขึ้นไปอีก เพื่อปกป้องหลักอะกีดะฮ์อิสลามจากศัตรูและพวกบิดอะฮ์ จนกระทั่งหลักการต่างๆ ที่ถูกต้องได้สืบทอดมาถึงเราในปัจจุบัน

ท่านนะบีย์ ศ็อลลัลลอฮุอะลัยฮิวะซัลลัม ได้กล่าวว่า

مَثَلُ أُمَّتِيْ مَثَلُ الْمَطَرِ لاَ يُدْرَي أَوَّلُهُ خَيْرٌ أَمْ آخِرُهُ

22 รายงานโดยอัลบุคอรีย์, หะดีษที่ 6657, *ค่อฮีหฺอัลบุคอรีย์*, เล่ม 6, หน้า 2591.

> “อุปมาประชาชาติของฉัน อุปไมยดังสายฝน ที่ไม่รู้ว่าฝนช่วงแรกหรือช่วงหลังที่ดีกว่ากัน”[23]

ดังนั้น หะดีษบทนี้บ่งชี้ถึงความประเสริฐของชนค่อลัฟเช่นเดียวกันกับสะลัฟในการแบกรับหลักการของกิตาบุลลอฮฺและซุนนะฮ์ทั้งในด้านหลักการของฟิกฮฺ อะกีดะฮ์ และหลักตะเซาวุฟ

แต่หนังสือเล่มนี้ ผู้เขียนจะนำเสนอเกี่ยวกับหลักอะกีดะฮ์โดยเฉพาะอย่างยิ่งประเด็นที่เกี่ยวกับบรรดาศิฟัตของอัลลอฮฺตะอาลาเท่านั้น เพราะเป็นประเด็นที่เกิดปัญหาถกเถียงกันมากในปัจจุบัน

---

23 รายงานโดยอิหม่ามอะหฺมัด, *มุสนัดอะหฺมัด*, ตะห์กีก: ชุอัยบฺ อัลอัรนะอูฏ (ไคโร: มุอัสสะซะฮ์กุรฎุบะฮ์), เล่ม 3, หน้า 130; และอัตติรมิซีย์, หะดีษที่ 2869, *สุนันอัตติรมิซีย์,* ตะห์กีก: อะหฺมัด บิน มุฮัมมัดชากิร (เบรุต: ดารุอิหฺยาอฺ อัตตุร้อษ อัลอะร่อบียะฮ์) เล่ม 5, หน้า 152, ท่านอัตติรมิซีย์กล่าวว่า หะดีษนี้หะซัน.

จุดยืนของสะลัฟที่มีต่อบรรดาศิฟัตของอัลลอฮฺ

ตัวบทเกี่ยวกับบรรดาศิฟัต (คุณลักษณะ) ของอัลลอฮฺมี 2 ประเภท

1. มุหฺกะมาต [اَلْمُحْكَمَاتُ] คือตัวบทเกี่ยวกับคุณลักษณะของอัลลอฮฺที่มีความหมายชัดเจน

2. มุตะชาบิฮาต [اَلْمُتَشَابِهَاتُ] คือตัวบทเกี่ยวกับคุณลักษณะของอัลลอฮฺที่มีความหมายหลายนัยหรือความหมายคลุมเครือที่นำไปสู่การคล้ายหรือเหมือนกับสิ่งที่ถูกสร้าง

ตัวบทเกี่ยวกับคุณลักษณะของอัลลอฮฺที่มีความชัดเจน “มุหฺกะมาต” เช่น ศิฟัต 20 ประการ เป็นต้น ซึ่งนับเป็นศิฟัตแม่ [اَلصِّفَات الأُمَّهَات] และเป็นบรรดาศิฟัตที่ปราชญ์สะลัฟศอลิหฺได้ลงมติว่าเป็นศิฟัตของอัลลอฮฺตะอาลา เนื่องจากมีหลักฐานยืนยันอย่างชัดเจนต่อสิ่งดังกล่าว

ท่านอะบุลหะซัน อัลอัชอะรีย์ ได้กล่าวไว้ในตำรา ริซาละฮ์ อิลา อะฮฺลิษ ษัฆริ บทว่าด้วยเรื่อง “สิ่งที่ปราชญ์สะลัฟได้ลงมติเกี่ยวกับหลักพื้นฐานของการศรัทธาที่พวกเขาได้ตระหนักถึงบรรดาหลักฐานมายืนยันและพวกเขาถูกใช้ให้ยึดมั่นในสมัยของท่านนะบีย์ ศ็อลลัลลอฮุอะลัยฮิวะซัลลัม”[24]

แล้วท่านอะบุลหะซัน อัลอัชอะรีย์ ได้กล่าวว่า

وَأَجْمَعُوْا عَلَى أَنَّهُ عَزَّ وَجَلَّ غَيْرُ مَشَبَّهٍ لِشَيْءٍ مِنَ الْعَالَمِ ، وَقَدْ نَبَّهَ

---

24 อัลอัชอะรีย์, *ริซาละฮ์ อิลา อะฮฺลิษษัฆริ*, ตะห์กีก: อับดุลลอฮฺ ชากิร มุฮัมมัด อัลญุนัยดีย์, พิมพ์ครั้งที่ 2 (อัลมะดีนะฮ์อัลมุเนาวะเราะฮ์: มักตะบะฮ์อัลอุลูมวัลหิกัม, ค.ศ. 2002/ฮ.ศ. 1422), หน้า 205.

اللهُ عَزَّ وَجَلَّ عَلَى ذَلِكَ بِقَوْلِهِ (لَيْسَ كَمِثْلِهِ شَيْءٌ)

และปราชญ์สะลัฟได้ลงมติว่า แท้จริงอัลลอฮฺนั้นไม่ทรงคล้ายเหมือนกับสิ่งใดจากสิ่งที่อื่นจากพระองค์ และพระองค์ได้ทรงบอกให้ตระหนักรู้สิ่งดังกล่าวด้วยคำตรัสของพระองค์ว่า “พระองค์ไม่มีสิ่งใดคล้ายเหมือนกับพระองค์”[25]

การที่อัลลอฮฺตะอาลาไม่ทรงคล้ายเหมือนสิ่งใดนั้น คือพระองค์ทรงมี [اَلْوُجُوْد] โดยมีมาตั้งแต่เดิมไม่มีจุดเริ่มต้น [اَلْقِدَم] ทรงถาวรไม่มีการดับสูญ [اَلْبَقَاء] ทรงแตกต่างกับสิ่งที่บังเกิดใหม่ [اَلْمُخَالَفَةُ لِلْحَوَادِث] ทรงดำรงด้วยพระองค์เองโดยไม่ต้องการพึ่งพาสิ่งใด [اَلْقِيَامُ بِالنَّفْسِ] ด้วยเหตุคุณลักษณะดังกล่าวนี้ อัลลอฮฺจึงทรงมีหนึ่งเดียว [اَلْوَحْدَانِيَّة]

ท่านอิหม่ามอะบุลหะซัน ได้กล่าวมติของปราชญ์สะลัฟศอลิหฺ ความว่า

وَاعْلَمُوْا أَرْشَدَكُمُ اللهُ أَنَّ مِمَّا أَجْمَعُوْا - رَحْمَةُ الله عَلَيْهِمْ - عَلَى إِعْتِقَادِه مِمَّا دَعَاهُ النَّبِيُّ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ إِلَيْه...أَنَّهُ عَزَّ وَجَلَّ لَمْ يَزَلْ قَبْلَ أَنْ يَخْلُقَهُ وَاحداً عَالِماً قَادِراً مُرِيْداً مُتَكَلِّماً سَمِيْعاً بَصِيْراً لَهُ الأَسْمَاءُ الْحُسْنَى وَالصِّفَاتُ الْعُلاَ ، وَأَنَّهُمْ عَرَفُوْا ذَلِكَ بِمَا نَبَّهَهُمُ اللهُ عَزَّ وَجَلَّ عَلَيْهِ وَبَيَّنَ لَهُمْ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ وَجْهَ الدِّلاَلَةِ فِيْهِ

และท่านจงรู้เถิด ขออัลลอฮฺทรงชี้นำพวกท่าน ว่าแท้จริงส่วนหนึ่งจากสิ่งที่บรรดาปราชญ์สะลัฟ – ขออัลลอฮฺทรงเมตตาพวกเขาด้วยเถิด - ได้ลงมติบนการยึดมั่นจากสิ่งที่ท่านนะบีย์ศ็อลลัลลอฮุอะลัยฮิวะซัลลัมได้เรียกร้อง...ก็คือแท้จริงอัลลอฮฺนั้นก่อนที่จะสร้างโลกพระองค์ผู้ทรงเอกะ ผู้ทรงรอบรู้ ผู้ทรงเดชานุภาพ ผู้ทรงเจตนา ผู้ทรงพูด ผู้ทรงได้ยิน ผู้ทรงเห็น

25 เรื่องเดียวกัน, หน้า 210.

สำหรับพระองค์แล้วมีบรรดาพระนามอันวิจิตรและบรรดาคุณลักษณะที่สูงส่ง และปราชญ์สะลัฟได้รู้สิ่งดังกล่าวด้วยเหตุที่อัลลอฮฺทรงบอกให้พวกเขาตระหนักรู้และท่านนะบีย์ศ็อลลัลลอฮุอะลัยฮิวะซัลลัมได้อธิบายถึงแนวทางการบ่งชี้เกี่ยวกับสิ่งดังกล่าว[26]

บรรดาคุณลักษณะของอัลลอฮฺตะอาลา มีคุณลักษณะ(ศิฟัต)ก่อดีม(มีมาตั้งแต่เดิมโดยไม่มีจุดเริ่มต้น)

ท่านอิหม่ามอัฏฏ่อหาวีย์ (เสียชีวิตปีฮ.ศ. 321) ได้กล่าวถึงอะกีดะฮ์สะลัฟศอลิหฺไว้ว่า

مَا زَالَ بِصِفَاتِهِ قَدِيْماً قَبْلَ خَلْقِهِ

และบรรดาคุณลักษณะ(ศิฟัต)ของพระองค์นั้นยังคงก่อดีม(มีมาตั้งแต่เดิมโดยไม่มีจุดเริ่มต้น)ก่อนที่จะสร้างสรรพสิ่งทั้งหลายเสียอีก[27]

ท่านอะบูหะนีฟะฮ์ (ฮ.ศ. 80-150) ได้กล่าวว่า

فَأَمَّا الذَّاتِيَّةُ فَالْحَيَاةُ وَالْقُدْرَةُ وَالْعِلْمُ وَالْكَلَامُ وَالسَّمْعُ وَالْبَصَرُ وَالإِرَادَةُ

สำหรับบรรดาศิฟัตที่ดำรงอยู่ที่ซาตของอัลลอฮฺ คือ ทรงเป็น ทรงเดชานุภาพ ทรงรอบรู้ ทรงพูด ทรงได้ยิน ทรงเห็น และทรงเจตนา[28]

---

26 เรื่องเดียวกัน, หน้า 209-210.

27 อัฏฏ่อหาวีย์, *อัลอะกีดะฮ์อัฏฏ่อหาวียะฮ์*, พิมพ์ครั้งที่ 1 (เบรุต: ดารุ อิบนิหัซมิน, ค.ศ. 1995/ฮ.ศ. 1416), หน้า 9.

28 อะบูหะนีฟะฮ์, *อัลฟิกหุ้ลอักบัร* (หัยดัรอาบาด: มัจญลิส ดาอิเราะฮ์ อันนิซอมียะฮ์, ฮ.ศ. 1342), หน้า 5.

ท่านอะบุลหะซัน อัลอัชอะรีย์ ได้กล่าวว่า

وَأَجْمَعُوْا عَلَى إِثْبَاتِ حَيَاةِ اللهِ عَزَّ وَجَلَّ لَمْ يَزَلْ بِهَا حَيًّا ، وَعِلْماً لَمْ يَزَلْ بِهِ عَالِماً ، وَقُدْرَةً لَمْ يَزَلْ بِهَا قَادِراً ، وَكَلاَماً لَمْ يَزَلْ بِهَا مُتَكَلِّماً وَإِرَادَةً لَمْ يَزَلْ بِهَا مُرِيْداً ، وَسَمْعاً وَبَصَراً لَمْ يَزَلْ بِهِ سَمِيْعاً وَبَصِيْراً. وَعَلَى أَنَّ شَيْئاً مِنْ هَذِهِ الصِّفَاتِ لاَ يَصِحُّ أَنْ يَكُوْنَ مُحْدَثاً

ปวงปราชญ์สะลัฟได้ลงมติยืนยันถึงการทรงเป็นของอัลลอฮฺ ซึ่งด้วย(คุณลักษณะ)การทรงเป็นของพระองค์นั้น พระองค์ก็ยังคงเป็นผู้ทรงเป็นเสมอ และพระองค์ทรงรอบรู้ ซึ่งด้วย(คุณลักษณะ)การทรงรอบรู้ของพระองค์นั้น พระองค์ก็ยังคงเป็นผู้ทรงรอบรู้เสมอ และพระองค์ทรงเดชานุภาพ ซึ่งด้วย(คุณลักษณะ)การทรงเดชานุภาพของพระองค์นั้น พระองค์ก็ยังคงเป็นผู้ทรงเดชานุภาพเสมอ และพระองค์ทรงพูด ซึ่งด้วย(คุณลักษณะ)การทรงพูดของพระองค์นั้น พระองค์ก็ยังคงเป็นผู้ทรงพูดเสมอ และพระองค์ทรงเจตนา ซึ่งด้วย(คุณลักษณะ)ทรงเจตนาของพระองค์นั้น พระองค์ก็ยังคงเป็นผู้ทรงเจตนาเสมอ และพระองค์ทรงได้ยินและทรงเห็น ซึ่งด้วย(คุณลักษณะ)การทรงได้ยินและทรงเห็นของพระองค์นั้น พระองค์ก็ยังคงเป็นผู้ทรงได้ยินและทรงเห็นเสมอ และปราชญ์สะลัฟได้ลงมติว่า สิ่งหนึ่งจากบรรดาศิฟัตเหล่านี้ถือว่าเป็นไปไม่ได้ที่จะเพิ่งบังเกิดขึ้นมา(หมายถึงคุณลักษณะเหล่านี้นั้นต้องมีมาตั้งแต่เดิมโดยไม่มีจุดเริ่มต้น)[29]

ท่านอะบุลหะซัน อัลอัชอะรีย์ ได้กล่าวเช่นกันว่า

29 เรื่องเดียวกัน, หน้า 204-215.

وَأَجْمَعُوْا أَنَّهُ تَعَالَى لَمْ يَزَلْ مَوْجُوْداً حَيًّا قَادِراً عَالِماً مُرِيْداً مُتَكَلِّماً سَمِيْعاً بَصِيْراً عَلَى مَا وَصَفَ بِهِ نَفْسَهُ

และปราชญ์สะลัฟได้ลงมติว่า แท้จริงอัลลอฮฺตะอาลายังคงทรงมี ยังคงเป็นผู้ทรงเป็น ผู้ทรงเดชานุภาพ ผู้ทรงรอบรู้ ผู้ทรงเจตนา ผู้ทรงพูด ผู้ทรงได้ยิน ผู้ทรงเห็น ตามที่อัลลอฮฺได้ทรงพรรณนาให้แก่พระองค์เอง[30]

ดังกล่าวทั้งหมดนี้ คือศิฟัต 20 ประการที่ปราชญ์สะลัฟศอลิหฺได้ลงมติไว้ ก็คือ

1. ศิฟัตอัลวุญู้ด [اَلْوُجُوْد] อัลลอฮฺทรงมี
2. อัลกิดัม [اَلقِدَم] อัลลอฮฺทรงเดิม
3. อัลบะกออุ้ [اَلْبَقَاء] อัลลอฮฺทรงถาวร
4. อัลมุคอละฟะตุ้ ลิลหะวาดิษ [اَلْمُخَالَفَةُ لِلْحَوَادِث] อัลลอฮฺทรงแตกต่างกับสิ่งบังเกิดใหม่
5. อัลกิยามุ้บินนัฟซิ [اَلْقِيَامُ بِالنَّفْسِ] ทรงดำรงด้วยพระองค์เอง
6. อัลวะหฺดานียะฮ์ [اَلْوَحْدَانِيَّة] อัลลอฮฺทรงเอกะ
7. อัลกุดเราะฮ์ [اَلْقُدْرَة] ทรงเดชานุภาพ
8. อัลอิรอดะฮ์ [اَلْإِرَادَة] ทรงเจตนา
9. อัลอิลมุ [اَلْعِلْمُ] ทรงรอบรู้
10. อัลหะยาตุ้ [اَلْحَيَاةُ] ทรงเป็น
11. อัซซัมอุ้ [اَلْسَمْعُ] ทรงได้ยิน
12. อัลบะศ่อรุ้ [اَلْبَصَرُ] ทรงเห็น
13. อัลกะลามุ้ [اَلْكَلاَمُ] ทรงพูด
14. เกานุฮูกอดิร็อน [كَوْنُهُ قَادِرًا] อัลลอฮฺผู้ทรงเดชานุภาพ

30 เรื่องเดียวกัน, หน้า 213.

15. เกานุฮูมุรีดัน [كَوْنُهُ مُرِيْدًا] อัลลอฮฺผู้ทรงเจตนา,
16. เกานุฮูอาลิมัน [كَوْنُهُ عَالِمًا] อัลลอฮฺผู้ทรงรอบรู้,
17. เกานุฮูหัยยัน [كَوْنُهُ حَيّاً] อัลลอฮฺผู้ทรงเป็น,
18. เกานุฮูซะมีอัน [كَوْنُهُ سَمِيْعًا] อัลลอฮฺผู้ทรงได้ยิน,
19. เกานุฮูบะศีร็อน [كَوْنُهُ بَصِيْرًا] อัลลอฮฺผู้ทรงเห็น,
20. เกานุฮูมุตะกัลลิมัน [كَوْنُهُ مُتَكَلِّمًا] อัลลอฮฺผู้ทรงพูด

ศิฟัต 20 คือเตาฮีดแนวทางสะลัฟ

ดังนั้นการเรียนศิฟัต 20 จึงเป็นการเรียนเตาฮีดแบบสะลัฟที่ปราชญ์ค่อลัฟนิยมนำมาสอนและยึดมั่น เพราะศิฟัตทั้ง 20 ประการของอัลลอฮฺดังกล่าวนี้เป็นศิฟัตมุหฺกะมาตที่มีความชัดเจนโดยบรรดาปวงปราชญ์สะลัฟศอลิหฺได้ลงมติว่าเป็นคุณลักษณะของอัลลอฮฺ เนื่องจากมีหลักฐานระบุไว้ชัดเจน ดังนั้นอัลอะชาอิเราะฮ์จึงนำศิฟัต 20 นี้มาทำการเรียนการสอนปูพื้นฐานเป็นอันดับแรก เนื่องจากศิฟัต 20 นี้เป็นศิฟัตแม่และมีความชัดเจน เพราะฉะนั้นอะฮฺลิสซุนนะฮ์วัลญะมาอะฮ์อัลอะชาอิเราะฮ์จึงมีพื้นฐานอะกีดะฮ์ที่มีความชัดเจนและบริสุทธิ์โดยไม่จินตนาการว่าอัลลอฮฺไปคล้ายเหมือนกับสิ่งที่ถูกสร้างแต่อย่างใดนั่นเอง แต่ทั้งนี้ทั้งนั้น อัลอะชาอิเราะฮ์ก็มิได้เชื่อว่าศิฟัตของอัลลอฮฺมีแค่ 20 ประการเท่านั้น แต่ศิฟัตของพระองค์มีมากมายไม่สิ้นสุด[31]

ท่านอิหม่ามอัสสะนูซีย์ (เสียชีวิต ฮ.ศ. 895) ได้กล่าวว่า

فَمِمَّا يَجِبُ لِمَوْلاَنَا جَلَّ وَعَزَّ عِشْرُوْنَ صِفَةً

31 แต่กลุ่มวะฮฺฮาบีย์ก็พยายามกล่าวหาอัลอะชาอิเราะฮ์ว่า จำกัดศิฟัตของอัลลอฮฺเพียงแค่ 7 หรือ 20 ศิฟัตเท่านั้น ซึ่งความจริงแล้วหาเป็นเช่นนั้นไม่.

ดังนั้น (ส่วนหนึ่ง)จากสิ่งที่วาญิบสำหรับอัลลอฮฺ[32] ผู้ทรงยิ่งใหญ่และทรงเกียรติ นั้น มี 20 ศิฟัต[33]

ท่านอิหม่ามอับดุลลอฮฺ อัชชัรกอวีย์ อธิบายว่า

مِنْ بِمَعْنَى بَعْضِ فَهِيَ لِلتَّبْعِيْضِ أَىْ مِنْ بَعْضِ مَا يَجِبُ لِأَنَّ صِفَاتِ مَوْلاَنَا جَلَّ وَعَزَّ الْوَاجِبَةَ لَهُ لاَ تَنْحَصِر فِىْ هَذِهِ الْعِشْرِيْنَ إِذْ كَمَالاَتُهُ لاَ نِهَايَةَ لَهَا

คำว่า มิน [مِنْ] มีความหมายว่า “ส่วนหนึ่งจาก” หมายถึง ส่วนหนึ่งจากสิ่งที่วาญิบ(สำหรับอัลลอฮฺ) เพราะว่าศิฟัตวาญิบสำหรับอัลลอฮฺนั้นมิได้ถูกจำกัดใน 20 ศิฟัตนี้เท่านั้น เนื่องจากบรรดาคุณลักษณะความสมบูรณ์พร้อมของพระองค์นั้นมีไม่สิ้นสุด[34]

ดังนั้นจำเป็นบนมุสลิมจะต้องทำการเรียนรู้เกี่ยวกับหลักอะกีดะฮ์ที่มีความชัดเจนเป็นอันดับแรกจากศิฟัต 20 ที่มีหลักฐานชัดเจน(มุหฺกะมาต)อีกทั้งเป็นแม่บทแห่งคัมภีร์ที่มีความชัดเจนทั้งในด้านตัวบทและหลักสติปัญญาที่ยืนยันว่าอัลลอฮฺไม่ทรงคล้ายและเหมือนกับสิ่งที่บังเกิดใหม่

ส่วนตัวบทจากอัลกุรอานและซุนนะฮ์เกี่ยวกับคุณลักษณะของอัลลอฮฺที่มีความหมายหลายนัย(มุตะชาบิฮาต) เช่น คำว่า “ยะดุน” ตาม

---

32 มีผู้คัดค้านบางคนกล่าวว่า อัลอะชาอิเราะฮ์ใช้ถ้อยคำว่า [وَاجِبٌ عَلَى الله] แปลว่า “จำเป็นต่ออัลลอฮฺ” เพื่อกล่าวหาว่าอัลอะชาอิเราะฮ์ไปล่วงเกินอัลลอฮฺ แต่ตำราของอะชาอิเราะฮ์จะใช้ถ้อยคำว่า [يَجِبُ لِمَوْلاَنَا] แปลว่า “จำเป็นสำหรับอัลลอฮฺผู้ปกครองของเรา” หรือ [الْوَاجِبَةَ لَهُ] แปลว่า “บรรดาศิฟัตที่จำเป็นสำหรับอัลลอฮฺ” ต่างหาก.

33 อัสสะนูซีย์, *ชัรหุอุมมิลบะรอฮีน* (มัฏบะอะฮ์อัลอิสติกอมะฮ, ฮ.ศ. 1351), หน้า 20.

34 เรื่องเดียวกัน; และอัชชัรกอวีย์, *ฮาชียะฮ์อัชชัรกอวีย์ อัลฮุดฮุดีย์ อะลา ศุฆรอ อัสสะนูซีย์* (อียิปต์: มุศฏ่อฟาอัลหะละบีย์, ฮ.ศ. 1338), หน้า 47.

หลักภาษาอาหรับมีหลายความหมาย เช่นหมายถึง มืออวัยวะตั้งแต่ขอบบรรดานิ้วไปยังฝ่ามือ, พลัง, เดชานุภาพ, ปกครอง, อำนาจ, ความโปรดปราน, การดูแลเป็นพิเศษ, เป็นต้น ซึ่งตัวบทที่มีความหมายหลายนัยนี้ อาจจะทำให้สามัญชนทั่วไปคิดและเข้าใจไปว่าอัลลอฮฺมีรูปร่างและอวัยวะ ซึ่งความเข้าใจเช่นนี้ขัดกับเจตนารมณ์ของอัลกุรอานและซุนนะฮ์ เพราะอัลลอฮฺไม่คล้ายและไม่เหมือนสิ่งใด

จุดยืนของอัลอะชาอิเราะฮ์กับวะฮฺฮาบียะฮ์เกี่ยวกับศิฟัตมุตะชาบิฮาต

อัลอะชาอิเราะฮ์กับวะฮฺฮาบียะฮ์นั้นมีจุดยืนและความเข้าใจจากตัวบทที่เกี่ยวข้องกับคุณลักษณะของอัลลอฮฺที่มีความหมายหลายนัย (มุตะชาบิฮาต) ที่แตกต่างกัน ซึ่งเป็นเหตุทำให้สองแนวทางมีความขัดแย้งกันนั่นเอง

แนวทางของอัลอะชาอิเราะฮ์มีจุดยืนและความเข้าใจเกี่ยวกับตัวบทบนหลักการที่ว่า ปฏิเสธความหมายคำแท้ที่เป็นอวัยวะ เป็นรูปร่าง และปฏิเสธรูปแบบวิธีการ[35] หลังจากนั้นก็ไม่ทำการเจาะจงความหมายหลายนัยส่วนที่เหลือ แต่จะทำการมอบหมายการรู้ความหมายที่แท้จริงไปยังอัลลอฮฺตะอาลา หรือทำการตีความโดยเจาะจงความหมายที่เหมาะสมกับความยิ่งใหญ่และบริสุทธิ์สำหรับพระองค์ ซึ่งปราชญ์อัลอะชาอิเราะฮ์ยืนยันว่า นี่คือแนวทางของสะลัฟ[36]

---

35 เช่น การลงมาของอัลลอฮฺ มีรูปแบบของการเคลื่อนไหวและเคลื่อนย้ายจากข้างบนและลงมายังฟ้าต่ำสุด ซึ่งปราชญ์สะลัฟให้การปฏิเสธ.

36 กล่าวคือ แนวทางของสะลัฟและค่อลัฟนั้น ต่างก็ปฏิเสธความหมายผิวเผินที่มีนัยเป็นรูปร่าง สัดส่วน และอวัยวะ ซึ่งแตกต่างกับแนวทางวะฮฺฮาบีย์ที่ยืนยันการมีอวัยวะ สัดส่วน และไม่ปฏิเสธการมีรูปร่าง.

แนวทางของวะฮฺฮาบียะฮ์นั้นมีจุดยืนบนหลักการที่ว่า เจาะจงและยืนยันความหมายคำแท้ที่เป็นอวัยวะหรือสัดส่วน[37]และยืนยันว่ามีรูปแบบวิธีการแต่ไม่รู้ว่าเป็นอย่างไร และวะฮฺฮาบียะฮ์กล่าวว่า นี่คือแนวทางสะลัฟตามทัศนะของพวกเขา แต่ความจริงแล้วมิใช่แนวทางของสะลัฟศอลิหฺที่อยู่ในแนวทางของอะฮฺลิสซุนนะฮ์วัลญะมาอะฮ์ ดังที่ผู้เขียนจะนำเสนอรายละเอียดต่อไป

ยกตัวอย่าง เช่น ศิฟัต “ยะดุน” [يَدٌ] ที่ระบุไว้ในอายะฮ์ที่ว่า

يَدُ اللَّهِ فَوْقَ أَيْدِيهِمْ

“ยะดุนของอัลลอฮฺเหนือบรรดามือของพวกเขา” [อัลฟัตหฺ: 10]

ถ้อยคำศิฟัต “ยะดุน” นั้นสะลัฟและค่อลัฟยืนยันว่าเป็นศิฟัตของอัลลอฮฺ แค่สะลัฟไม่แปลเป็นภาษาอื่นจากอาหรับ เช่น แปลว่า “พระหัตถ์” เนื่องจาก “ยะดุน” ตามหลักภาษาอาหรับนั้น มีความหมายหลายนัย เช่น

1. มืออวัยวะตั้งแต่ขอบบรรดานิ้วไปยังฝ่ามือ(ซึ่งเป็นความหมายหะกีกีย์คำแท้ตามหลักภาษาอาหรับอันเป็นที่รู้กัน)
2. พลัง [اَلْقُوَّةُ]
3. เดชานุภาพ [اَلْقُدْرَةُ]
4. การปกครอง [اَلْمُلْكُ]
5. อำนาจ [اَلسُّلْطَانُ]
6. ความโปรดปราน [اَلنِعْمَةُ]
7. การดูแลเป็นพิเศษ [شِدَّةُ الْعِنَايَةِ] [38]

---

37 ดูรายละเอียดเพิ่มเติมหน้า 102 - 106.

38 อิบนุมันซูร, *ลิซานุลอะหรับ*, พิมพ์ครั้งที่ 1 (เบรุต: ดารุศอดิร), เล่ม 15, หน้า 419; และฟัครุดดีน อัรรอซีย์, *อัตตัฟซีรอัลกะบีร(มะฟาติหุ้ลฆ็อยบ)*, พิมพ์ครั้งที่ 1 (เบรุต: ดารุลฟิกร, ฮ.ศ. 1401), เล่ม 12, หน้า 46.

ความหมายแรกเป็นความหมายหะกีกีย์ (ความหมายคำแท้หรือความหมายผิวเผินที่เข้าใจทันที) ตามหลักภาษาอาหรับ ซึ่งสะละฟุศศอลิหฺให้การปฏิเสธเนื่องจากเป็นไปไม่ได้(มุสตะหีล)ที่อัลลอฮฺตะอาลาจะมีอวัยวะ[39] แต่สะลัฟจะอ่านผ่านถ้อยคำ “ยะดุน” ไปโดยไม่เจาะจงความหมายที่ 2-7 ซึ่งเป็นความหมายที่อนุญาต(ญาอิซ)และเหมาะสมสำหรับอัลลอฮฺตะอาลาแต่จะทำการมอบหมาย(ตัฟวีฎ)การรู้ความหมายที่แท้จริงไปยังพระองค์พร้อมปฏิเสธรูปแบบวิธีการ

ท่านอิหม่ามอัสสะนูซีย์ กล่าวว่า

وَجَبَ حَمْلُ الآيَةِ عَلَى خِلاَفِ ظَاهِرِهَا، إِمَّا مَعَ التَّفْوِيْضِ إِلَى الْمَوْلَى - تَبَارَكَ وَتَعَالَى- فِيْ تَعْيِيْنِ الْمُرَادِ مِنْهَا، وَهُوَ مَذْهَبُ السَّلَفِ فِيْ جِنْسِ هَذِهِ الظَّوَاهِرِ، وَإِمَّا مَعَ تَعْيِيْنِ مَعْنًى تَصِحُّ إِرَادَتُهُ بِهَذَا اللفْظِ فِيْ لُغَةِ الْعَرَبِ؛ لأَنَّ الْقُرْآنَ نَزَلَ بِأَلْسِنَتِهِمْ

จำเป็นต้องตีความอายะฮ์ให้ขัดแย้งกับความหมายผิวเผิน (ด้วยการปฏิเสธความหมายที่เป็นอวัยวะ) บางครั้งด้วยการมอบหมายการเจาะจงความหมายที่เป็นเป้าหมายแท้จริงไปยังอัลลอฮฺและนี่ก็คือแนวทางของสะลัฟ และบางครั้งทำการเจาะจงความหมายหนึ่งที่ถูกต้องจากพระประสงค์ของอัลลอฮฺด้วยกับถ้อยคำนี้ตามหลักภาษาอาหรับเพราะ

---

39 ในมุมมองหนึ่งของปราชญ์อะฮฺลิสซุนนะฮ์ได้กล่าวว่า การที่สะลัฟได้ปฏิเสธความหมายที่ 1 ที่เป็นคำแท้อันเป็นที่รู้กันและมอบหมายการรู้ความหมาย 2-7 ที่เหลือไปยังอัลลอฮฺนั้น ถือว่าเป็นการตะวีลแบบสรุป [اَلتَّأْوِيْلُ الإِجْمَالِيُّ] ส่วนการปฏิเสธความหมายคำแท้ที่ 1 และทำการเจาะจงความหมายใดความหมายหนึ่งจาก 2-7 ที่เหลือที่เหมาะสมกับสำนวนของตัวบทนั้น ถือว่าเป็นการตะวีลแบบรายละเอียด [اَلتَّأْوِيْلُ التَّفْصِيْلِيُّ] ตามที่ท่านอิหม่ามอัลบาญูรีย์ ได้กล่าวไว้. ดู อัลบาญูรีย์, *ตุหฺฟะตุลมุรีด อะลา เญาฮะเราะฮ์ อัตเตาฮีด*, ตะห์กีก: อะลีย์ ญุมอะฮ์, พิมพ์ครั้งที่ 1 (ไคโร: ดารุสสะลาม, ค.ศ. 2002/ฮ.ศ. 1422), หน้า 156.

อัลกุรอานถูกประทานลงมาด้วยภาษาพูดของพวกเขา[40]

ส่วนแนวทางของวะฮฺฮาบียะฮ์นั้น เชื่อว่า ยะดุนของอัลลอฮฺนี้ อยู่ในความหมายที่ 1 ซึ่งเป็นความหมายหะกีกียะฮ์(ความหมายคำแท้แบบผิวเผิน) แต่พวกเขาบอกว่าไม่รู้รูปแบบวิธีการเป็นอย่างไร

ผู้เขียนขอแยกแยะให้ชัดเจนระหว่าง 2 แนวทางดังนี้

- อัลอะชาอิเราะฮ์ปฏิเสธความหมายของอวัยวะและการเป็นรูปร่างที่เป็นความหมายคำแท้ตามหลักภาษาอาหรับ แต่วะฮฺฮาบียะฮ์ไม่ปฏิเสธ
- อัลอะชาอิเราะฮ์มอบหมายการรู้ความหมายที่แท้จริงไปยังอัลลอฮฺ หรือเจาะจงความหมายตามหลักภาษาอาหรับที่มีความเหมาะสมกับความยิ่งใหญ่ของอัลลอฮฺ แต่วะฮฺฮาบียะฮ์จะเจาะจงความหมายคำแท้
- อัลอะชาอิเราะฮ์ปฏิเสธการมีรูปแบบและวิธีการสำหรับอัลลอฮฺ แต่วะฮฺฮาบียะฮ์ไม่ปฏิเสธแต่พวกเขาจะบอกว่าไม่รู้ว่าเป็นอย่างไร

ท่านผู้อ่านคงจะเห็นภาพแล้วว่า อะกีดะฮ์ของอัลอะชาอิเราะฮ์กับวะฮฺฮาบียะฮ์นั้นมีความแตกต่างกันอย่างไร และผู้เขียนจะขอนำเสนอข้อเท็จจริงต่างๆ ของแต่ละแนวทางอย่างเป็นวิชาการ เพื่อตีแผ่ความจริงให้ท่านผู้อ่านได้คลายความสงสัย

---

40 อัสสะนูสีย์, *ชัรหฺอัลมุก็อดดิมาต*, ตะห์กีก: นิซาร หัมมาดีย์, พิมพ์ครั้งที่ 1 (ดารุลมะอาริฟ ค.ศ. 2009/ฮ.ศ 1430), หน้า 117.

การแปลศิฟัตมุตะชาบิฮาตเป็นภาษาอื่นจากอาหรับ

การแปล คือ การแปลจากภาษาหนึ่งไปเป็นอีกภาษาหนึ่ง ส่วนการให้ความหมาย คือการขยายความ เช่น ยะดุน แปลว่า “มือ” ส่วนการให้ความหมาย คือ “มือคืออวัยวะตั้งแต่ขอบบรรดานิ้วไปยังฝ่ามือ” หรือ “พลัง” หรือ “อำนาจ” เป็นต้น ดังนั้นการให้ความหมายศิฟัตมุตะชาบิฮาตนั้น ต้องเลือกความหมายที่เหมาะสมกับความยิ่งใหญ่ของอัลลอฮฺหรือมอบหมายการรู้ความหมายที่แท้จริงไปยังพระองค์

ส่วนกรณีการแปลศิฟัตมุตะชาบิฮาตนั้น แนวทางสะลัฟจะระวังเป็นอย่างมาก เพราะศิฟัตมุตะชาบิฮาตนั้นมาจากอัลกุรอานและหะดีษซึ่งเป็นภาษาอาหรับ ดังนั้นการทำความเข้าใจเกี่ยวกับศิฟัตมุตะชาบิฮาตจึงต้องเข้าใจตามหลักภาษาอาหรับเป็นหลักใหญ่ มิใช่เข้าใจตามหลักภาษามาลายูหรือเปอร์เซียหรือไทย เช่น คำว่า “มือ” ตามหลักภาษาไทยนั้นจะมีความหมายที่บ่งถึงอวัยวะหรือสัดส่วนของสิ่งหนึ่งเกือบทั้งสิ้น ส่วนภาษาอาหรับนั้น มีเป็นสิบความหมาย

ดังนั้นการพูดเกี่ยวกับศิฟัตมุตะชาบิฮาตต่อหน้าคนสามัญชนทั่วไปนั้น เป็นสิ่งที่ไม่บังควรอย่างยิ่ง เช่น พูดสำบัดสำนวนที่ว่า “อัลลอฮฺทรงใช้พระหัตถ์ช้อนผลานิสงส์ผลบุญขึ้นไปยังพระพักต์ของพระองค์” เป็นต้น ซึ่งการพูดเช่นนี้จะทำให้สามัญชนทั่วไปคิดจินตนาการถึงการมีสัดส่วน มีอวัยวะและรูปร่างของอัลลอฮฺตะอาลา ถึงแม้จะบอกกำกับว่า พระหัตถ์หรือพระพักต์นั้นไม่เหมือนสิ่งใด แต่สิ่งดังกล่าวอาจจะไม่สามารถไปประกันและวางกรอบความนึกคิดและจินตนาการของคนทั่วไปให้มั่นคงอยู่ได้

ด้วยเหตุนี้ ท่านอิหม่ามอัลบุคอรีย์จึงได้ตั้งหัวข้อบทว่าด้วยเรื่อง “ผู้

ที่เจาะจงให้ความรู้กับชนกลุ่มหนึ่งเท่านั้นไม่ใช่กับชนอีกกลุ่มหนึ่งเพราะหวั่นเกรงว่าพวกเขาจะไม่เข้าใจ” แล้วท่านอิหม่ามอัลบุคอรีย์ได้รายงานว่า

وَقَالَ عَلِيٌّ حَدِّثُوا النَّاسَ بِمَا يَعْرِفُونَ ، أَتُحِبُّونَ أَنْ يُكَذَّبَ اللَّهُ وَرَسُولُهُ

“และท่านอะลีย์ ร่อฎิยัลลอฮุอันฮุ ได้กล่าวว่า พวกท่านจงสนทนาพูดกับผู้คนทั้งหลายด้วยกับสิ่งที่พวกเขาสามารถรู้ได้ หรือพวกท่านชอบที่จะให้อัลลอฮฺและร่อซูลของพระองค์ถูกกล่าวโกหก”[41]

ท่านอัลฮาฟิซ อิบนุหะญัร อัลอัสก่อลานีย์ ได้กล่าวอธิบายว่า

وَفِيهِ دَلِيلٌ عَلَى أَنَّ الْمُتَشَابِهَ لَا يَنْبَغِي أَنْ يُذْكَرَ عِنْدَ الْعَامَّةِ... وَضَابِطُ ذَلِكَ أَنْ يَكُونَ ظَاهِرُ الْحَدِيثِ يُقَوِّي الْبِدْعَةَ وَظَاهِرُهُ فِي الْأَصْلِ غَيْرُ مُرَادٍ ، فَالْإِمْسَاكُ عَنْهُ عِنْدَ مَنْ يُخْشَى عَلَيْهِ الْأَخْذُ بِظَاهِرِهِ مَطْلُوبٌ

ในหะดีษนี้ เป็นหลักฐานยืนยันว่า ตัวบทที่คลุมเครือ(มีความหลายนัย)นั้น ไม่สมควรนำมากล่าวต่อหน้าสามัญชนทั่วไป... หลักการดังกล่าวก็คือ ความหมายผิวเผินของหะดีษนั้นจะมาสนับสนุน(ความเชื่อ)บิดอะฮ์[42] และในหลักเดิมแล้ว ความหมายผิวเผินของหะดีษไม่ใช่เป้าหมาย[43] ดังนั้นการงดเว้นจาก(การพูดถึง)ตัวบทที่คลุมเครือกับผู้ที่เกรงว่าจะยึดความหมายผิวเผินของตัวบทนั้น เป็นสิ่งที่ต้องทำ[44]

---

41 รายงานโดยอัลบุคอรีย์, หะดีษที่ 127, *ค่อฮีหฺอัลบุคอรีย์*, เล่ม 1, หน้า 59..

42 เช่น เชื่อว่าอัลลอฮฺเป็นรูปร่าง มีอวัยวะ มีสัดส่วน และมีการเคลื่อนไหว เป็นต้น.

43 เช่น ศิฟัตยะดุน ความหมายผิวเผินคือ สัดส่วนและอวัยวะ เป็นต้น ซึ่งไม่ใช่เป้าหมายของหะดีษตามทัศนะของสะละฟุศศอลิหฺ.

44 อิบนุหะญัร อัลอัสก่อลานีย์, *ฟัตหุ้ลบารีย์ บิชัรหฺ ค่อฮีหฺอัลบุคอรีย์*, ตะห์กีก: อับดุลอะซีซ บินบาซ (เบรุต: ดารุลมะอฺริฟะฮ์, ฮ.ศ. 1379), เล่ม 1, หน้า 225.

ดังนั้นการที่บางกลุ่มชอบนำแต่เรื่องอะกีดะฮ์เกี่ยวกับศิฟัตของอัลลอฮฺที่ตัวบทบ่งชี้มีความหมายหลายนัย(มุตะชาบิฮาต)มาพูดต่อสาธารณะชนนั้น เป็นช่องทางสู่การสร้างฟิตนะฮ์หรือความสับสนให้เกิดขึ้นในหัวใจของสามัญชนคนเอาวาม และอาจจะทำให้พวกเขาเข้าใจหรือจินตนาการไปว่า อัลลอฮฺมีสัดส่วน อวัยวะ และเป็นรูปร่าง ซึ่งเป็นความเข้าใจที่โกหกต่ออัลลอฮฺและร่อซูลของพระองค์ โดยเฉพาะอย่างยิ่งการพูดและสอนเกี่ยวกับศิฟัตมุตะชาบิฮาตให้เด็กนักเรียนที่อยู่ในระดับการศึกษาขั้นพื้นฐานในสถาบันการศึกษาที่มีหลักสูตรอะกีดะฮ์วะฮฺฮาบียะฮ์ เช่น สอนว่าอัลลอฮฺอยู่บนฟ้า นั่งสถิตอยู่บนบัลลังก์ แล้วลงมาสู่ฟ้าชั้นที่หนึ่งในยามดึก ซึ่งสติปัญญาของพวกเขาไม่สามารถที่จะเข้าถึงสิ่งดังกล่าวได้อย่างปลอดภัย เนื่องจากไม่สามารถประกันได้ว่าความนึกคิดและความเข้าใจของพวกเขานั้นจะจินตนาการไปว่าอัลลอฮฺมีรูปร่าง นั่งอยู่บนบัลลังก์ แล้วเคลื่อนย้ายลงผ่านฟ้าชั้นต่างๆ จนมาถึงฟ้าโลกดุนยา ซึ่งการคิดจินตนาการเช่นนี้ เป็นบิดอะฮ์และเป็นการสร้างฟิตนะฮ์ให้เกิดขึ้นแก่หัวใจของคนทั่วไป

ท่านอิบนุมัสอูด ร่อฎิยัลลอฮุอันฮุ ได้กล่าวว่า

مَا أَنْتَ بِمُحَدِّثٍ قَوْمًا حَدِيثًا لاَ تَبْلُغُهُ عُقُولُهُمْ إِلاَّ كَانَ لِبَعْضِهِمْ فِتْنَةً

“ท่านจะไม่พูดกับชนกลุ่มหนึ่งกับหะดีษหนึ่งที่สติปัญญาของพวกเขาไม่สามารถเข้าถึงได้ นอกเสียจากว่าฟิตนะฮ์ได้เกิดขึ้นกับพวกเขาบางส่วนแล้ว”[45]

ดังนั้นการขจัดฟิตนะฮ์ออกไปจากหัวใจของสามัญชนทั่วไปนั้น ก็ด้วยการกลับไปสอนและศึกษาเรียนรู้เกี่ยวกับศิฟัตที่มีถ้อยคำที่ชัดเจน (มุหฺกะมาต) เช่น ศิฟัต 20 ของอัลลอฮฺที่มีความชัดเจนและนำมาเป็น

45 รายงานโดยมุสลิม, หะดีษที่ 14, *ค่อฮีหฺมุสลิม*, เล่ม 1, หน้า 9.

พื้นฐานในหลักความเชื่อที่มั่นคงได้เป็นอย่างดีที่ชาวอะฮฺลิสซุนนะฮ์วัลญะมาอะฮ์ได้ทำการเรียนการสอนตั้งแต่อดีตจวบจนปัจจุบัน

แต่ปัจจุบันนี้มีการนำเรื่องศิฟัตมุตะชาบิฮาตมาพูดกับสามัญชนทั่วไปจากลุ่มวะฮฺฮาบียะฮ์ไม่ว่าจะตามสถาบันหรือสื่อต่างๆ จนเกิดฟิตนะฮ์ขึ้นในหัวใจของสามัญชนทั่วไป และอ้างว่าเป็นแนวทางอะฮฺลิสซุนนะฮ์วัลญะมาอะฮ์ที่สะละฟุศศอลิหฺยึดอยู่ จึงจำเป็นสำหรับผู้รู้ที่อยู่ในแนวทางอะฮฺลิสซุนนะฮ์วัลญะมาอะฮ์ต้องทำการชี้แจงเพื่อให้เข้าใจหลักการที่ถูกต้องต่อไป ซึ่งนับว่าเป็นฟัรฎูกิฟายะฮ์อย่างหลีกเลี่ยงไม่พ้นนั่นเอง

ความจริงแล้วปราชญ์สะละฟุศศอลิหฺมีความระมัดระวังและมีความรู้สึกเกรงขามอย่างมากเกี่ยวกับเรื่องศิฟัตของอัลลอฮฺตะอาลา

ท่านอัลบัยฮะกีย์ได้กล่าวรายงานถึงท่านซุฟยาน บิน อุยัยนะฮ์ ว่า

> مَا وَصَفَ اللهُ تَبَارَكَ وَتَعَالَى بِنَفْسِهِ فِيْ كِتَابِهِ فَقِرَاءَتُهُ تَفْسِيْرُهُ ، لَيْسَ لِأَحَدٍ أَنْ يُفَسِّرَهُ بِالْعَرَبِيَّةِ وَلاَ بِالْفَارِسِيَّةِ
>
> สิ่งที่อัลลอฮฺทรงพรรณนาด้วยกับพระองค์เองในคัมภีร์ของพระองค์นั้น การอ่าน(ผ่าน)ไปก็คือการอธิบายแล้ว โดยที่ไม่อนุญาตให้คนใดคนหนึ่งทำการอธิบายสิ่งดังกล่าวด้วยภาษาอาหรับหรือภาษาเปอร์เซีย[46]

ท่านอิบนุสุร็อยจฺ (ฮ.ศ. 249-306) ปราชญ์สะลัฟอะฮฺลิสซุนนะฮ์มัซฮับชาฟิอีย์ ได้กล่าวเกี่ยวกับอายะฮ์ที่กล่าวถึงศิฟัตมุตะชาบิฮาตที่มีความหมายหลายนัย หรือมีความหมายที่อาจนำไปสู่การคล้ายคลึงกับมัคโลคว่า

---

46 อัลบัยฮะกีย์, *อัลอัสมาอฺ วัศศิฟาต, ตะห์กีก: มุฮัมมัด ซาฮิด อัลเกาษะรีย์, พิมพ์ครั้งที่ 1 (ไคโร: มักตะบะฮ์อัลอัซฮะรียะฮ์)* หน้า 298.

وَلاَ نُتَرْجِمُ عَنْ صِفَاتِهِ بِلُغَةِ غَيْرِ الْعَرَبِيَّةِ

และพวกเรา (คือพวกเหล่าปราชญ์สะลัฟศอลิห์) นั้น จะไม่ทำการแปลบรรดาศิฟัตของอัลลอฮ์ให้เป็นภาษาอื่นที่ไม่ใช่ภาษาอาหรับ[47]

ท่านอิหม่ามอัลฆ่อซาลีย์ ได้กล่าวถึงแก่นแท้ของหลักอะกีดะฮ์ของสะลัฟศอลิห์ที่มีต่อบรรดาศิฟัตมุตะชาบิฮาต ความว่า

اَلإِمْسَاكُ عَنِ التَّصَرُّفِ فِيْ أَلْفَاظٍ وَارِدَةٍ وَيَجِبُ عَلَى عُمُوْمِ الْخَلْقِ الْجُمُوْدُ عَلَى أَلْفَاظِ هَذِهِ الأَخْبَارِ وَالإِمْسَاكِ عَنِ التَّصَرُّفِ فِيْهَا...مِنْ تَبْدِيْلِ اللَفْظِ بِلُغَةٍ أُخْرَى يَقُوْمُ مَقَامَهَا فِي الْعَرَبِيَّةِ أَوْمَعْنَاهَا بِالْفَارِسِيَّةِ أَوِ التُّرْكِيَّةِ بَلْ لاَ يَجُوْزُ النُّطْقُ إِلاَّ بِاللَفْظِ الْوَارِدِ

คือ ต้องงดเว้นจากการเปลี่ยนแปลงถ้อยคำที่มีระบุมา(ในอัลกุรอานและซุนนะฮ์) และ จำเป็น(วาญิบ)แก่ผู้คนทั่วไปให้หยุดอยู่บนถ้อยคำของบรรดาหะดีษ และจำเป็นต้องงดเว้นจากการไปเปลี่ยนแปลงถ้อยคำศิฟัตเหล่านั้น ไม่ว่าจะเป็นการเปลี่ยนแปลงถ้อยคำให้เป็นภาษาอื่นมาแทนที่ภาษาอาหรับ หรือเปลี่ยนความหมายภาษาอาหรับให้เป็นภาษาเปอร์เซีย หรือภาษาตุรกีย์ ยิ่งกว่านั้น ไม่อนุญาตให้พูดนอกจากด้วยถ้อยคำที่ระบุมา (เช่น อิสตะวา ก็พูดว่า อิสตะวา วัจญ์ฮ์ ก็พูดว่า วัจญ์ฮ์ เป็นต้น)[48]

ดังนั้น สะลัฟศอลิห์จะไม่แปลศิฟัตมุตะชาบิฮาตให้เป็นภาษาอื่น

---

47 อัซซะฮะบีย์, *อัลอุลูว*, ตะห์กีก: อับดุลลอฮ์ บิน ศอลิห์ อัลบุร็อก, พิมพ์ครั้งที่ 1 (ริยาฎ: ดารุลวะฏ็อน, ค.ศ. 1999/ฮ.ศ. 1420), เล่ม 2, หน้า 1216.

48 อัลฆ่อซาลีย์, *อิลญามุลเอาวาม อัน อิลมิลกะลาม*, ตะห์กีก: ศ่อฟะวัต ฎูดะฮ์ อะหฺมัด, พิมพ์ครั้งที่ 1 (ไคโร: ดารุลหะร็อม, ค.ศ. 2002/ฮ.ศ. 1423),หน้า 41.

นอกจากภาษาอาหรับ เพราะอรรถรสความลึกซึ้งและความหมายที่หลากหลายของภาษาอาหรับนั้น เพียงแค่ถ้อยคำเดียวก็ไม่เหมือนกับภาษาอื่น เช่น คำว่า “ยะดุน” ในภาษาอาหรับมีความหมายไม่น้อยกว่า 14 ความหมาย แต่คำว่า “พระหัตถ์หรือมือ” ตามหลักภาษาไทยนั้นมีความหมายที่แคบและเป็นที่รู้กันว่าหมายถึงอวัยวะ หรือสัดส่วนของสิ่งต่างๆ ซึ่งจะไปเทียบกับภาษาอาหรับไม่ได้เลย ด้วยเหตุนี้ การแปลศิฟัตมุตะชาบิฮาตด้วยภาษาไทยจึงมีความหมายแคบและไม่กว้างขวางเหมือนภาษาอาหรับ

ท่านอิบนุก็อยยิมเอง ได้กล่าวถึงหลักอะกีดะฮ์สะลัฟของท่านอิบนุกุดามะฮ์ ความว่า

> وَلاَ نَعْتَقِدُ فِيْهِ تَشْبِيْهَهُ بِصِفَاتِ الْمَخْلُوْقِيْنَ وَلاَ سِمَاتِ الْمُحْدَثِيْنِ، بَلْ نُؤْمِنُ بِلَفْظِهِ وَنَتْرُكُ التَّعَرُّضَ لِمَعْنَاهُ، وَقِرَاءَتُهُ تَفْسِيْرُهُ
>
> และพวกเราไม่ยึดมั่นในหะดีษ(ศิฟัต)โดยมีการทำให้คล้ายคลึงกับบรรดาคุณลักษณะของสิ่งที่ถูกสร้างและเอกลักษณ์ของสิ่งที่บังเกิดขึ้นใหม่ แต่เราศรัทธาด้วยถ้อยคำของหะดีษและเราทิ้งการนำเสนอความหมายและการอ่าน(ผ่าน)หะดีษ(ไป)นั้นคือการอธิบายแล้ว[49]

หมายถึง ให้เราเชื่อถ้อยคำที่ระบุไว้ในอัลกุรอานและหะดีษก็เพียงพอ เช่น อิสติวา และยะดุน เป็นต้น แล้วก็อ่านผ่านไปโดยไม่เข้าไปยุ่งเกี่ยวกับการเจาะจงความหมายและหลังจากนั้นทำการมอบหมายการรู้ความหมายที่แท้จริงไปยังอัลลอฮฺตะอาลา

ท่านอิบนุกุดามะฮ์ ได้อธิบายถึงจุดยืนของสะลัฟศอลิหฺตามที่ปราชญ์

---

49 อิบนุลก็อยยิม, *อิจฺฺตะมาอฺ อัลญุยูช อัลอิสลามียะฮ์*, ตะห์กีก: เอาว้าด อับดุลลอฮฺ, พิมพ์ครั้งที่ 2 (ริยาฎ: อัลมักตะบะฮ์อัรรุชด์, ค.ศ. 1995/ฮ.ศ. 1415), หน้า 191.

มัซฮับฮัมบาลีย์ยึดมั่นความว่า

> وَأَمَّا إِيْمَانُنَا بِالآيَاتِ وَأَخْبَارِ الصِّفَاتِ فَإِنَّمَا هُوَ إِيْمَانٌ بِمُجَرَّدِ الأَلْفَاظِ الَّتِي لاَ شَكَّ فِيْ صِحَّتِهَا وَلاَ رَيْبَ فِيْ صِدْقِهَا وَقَائِلُهَا أَعْلَمُ بِمَعْنَاهَا فَآمَنَّا بِهَا عَلَى الْمَعْنَى الَّذِيْ أَرَادَ رَبُّنَا تَبَارَكَ وَتَعَالَى
>
> สำหรับการอีหม่านของพวกเราที่มีต่อบรรดาอายะฮ์และหะดีษที่เกี่ยวกับบรรดาศิฟัตนั้น แท้จริงมันคือการอีหม่าน(ยืนยัน)เพียงบรรดาถ้อยคำ(ของศิฟัต)ที่ไม่สงสัยในความศ่อฮีหฺ(ถูกต้อง)และความสัจจริงของบรรดาอายะฮ์และหะดีษเหล่านั้น และผู้ที่กล่าว(คืออัลลอฮฺและท่านร่อซูล)ถึงบรรดาอายะฮ์และหะดีษศิฟัตนั้นเป็นผู้ที่รู้ยิ่งถึงความหมาย และพวกเราขอศรัทธา(ถ้อยคำศิฟัตต่างๆ เหล่านั้น)ตามความหมายที่พระเจ้าของเราประสงค์ (คือมอบหมายการรู้ความหมายที่แท้จริงไปยังอัลลอฮฺตะอาลา)[50]

ดังนั้นการพูดทับศัพท์ศิฟัตมุตะชาบิฮาตเป็นภาษาอาหรับโดยไม่แปลเป็นภาษาอื่นที่ไม่ใช่อาหรับนั้น เป็นแนวทางของสะลัฟศอลิหฺส่วนใหญ่โดยไม่เข้าไปยุ่งเกี่ยวกับความหมายของถ้อยคำศิฟัต แต่จะเข้าใจถึงเป้าหมายโดยรวมของอายะฮ์อัลกุรอานและหะดีษที่เกี่ยวกับศิฟัตของอัลลอฮฺ เช่น หะดีษที่ระบุว่าอัลลอฮฺ “ทรงนุซูล” (ลง)มายังฟากฟ้าชั้นดุนยาในช่วงหนึ่งส่วนสามท้ายของคืน ปราชญ์สะลัฟอ่านผ่านถ้อยคำของตัวบทและเข้าใจแบบโดยรวมว่า อัลลอฮฺตะอาลาไม่ใช่รูปร่างและการลงมานั้นไม่ใช่พระองค์ทรงเคลื่อนไหวลงมาผ่านชั้นฟ้าทั้งหลายจนถึงชั้นฟ้าโลกดุนยาที่ต่ำสุด แต่

---

50 อิบนุกุดามะฮ์, *ตะหฺรีม อันนะซ็อร ฟี กุตุบ อัลกะลาม*, ตะห์กีก: อับดุรเราะหฺมาน ดิมัชกียะฮ์, พิมพ์ครั้งที่ 1 (ริยาฎ: ดารฺ อาลัม อัลมักตับ, ค.ศ.1990), หน้า 59.

อัลลอฮฺจะทรงประทานความเอ็นดูเมตตาเป็นพิเศษแก่ปวงบ่าวและทรงตอบรับการเตาบะฮ์และการขอดุอาอฺเป็นพิเศษในช่วงนั้น

บางท่านอาจจะคัดค้านว่า “การแปลศิฟัตมุตะชาบิฮาตเป็นภาษาไทยนั้น เพื่อจะได้มีความเข้าใจ” ผู้เขียนขอชี้แจงว่า การเข้ามาศึกษาและเข้าใจศิฟัตมุตะชาบิฮาตนั้นเป็นเรื่องใหญ่มาก ซึ่งต้องอาศัยความเข้าใจภาษาอาหรับเป็นพื้นฐาน เพื่อให้รู้ว่าบรรดาศิฟัตดังกล่าวนั้นมีหลายความหมายตามหลักภาษาอาหรับ แต่สามัญชนทั่วไป(คนเอาวาม)ที่เป็นคนไทยและไม่เข้าใจภาษาอาหรับ กลับเข้ามาศึกษาศิฟัตมุตะชาบิฮาตโดยผ่านทางคำแปลเท่านั้น ถือว่าสุ่มเสี่ยงอันตรายและอาจจะนำไปสู่การกุฟุรเนื่องจากเข้าใจศิฟัตของอัลลอฮฺอย่างผิดพลาด ว่าพระองค์ทรงมีรูปร่างเคลื่อนไหวและเคลื่อนย้ายขึ้นลงไปมา และบางคนถึงขั้นกล่าวว่า “ในช่วงเศษหนึ่งส่วนสามท้ายของคืน อัลลอฮฺจะลงมาอยู่ใกล้โลกเป็นพิเศษ” วัลอิยาซุบิลลาฮฺ! แต่ถ้าหากจะให้ความหมายศิฟัตมุตะชาบิฮาตเพื่อความเข้าใจ ก็สมควรที่จะให้ความหมายที่เหมาะสมกับความยิ่งใหญ่ของอัลลอฮฺตะอาลาตามที่สะลัฟศอลิหฺบางส่วนได้ตีความไว้เพื่อป้องกันการนึกคิดจินตนาการอันไม่บังควรของคนสามัญชนทั่วไป

จุดยืนที่แท้จริงของอะชาอิเราะฮ์ที่มีต่อตัวบทมุตะชาบิฮาต

มีบางท่านหรือบางกลุ่มเข้าใจว่า อะฮฺลิสซุนนะฮ์วัลญะมาอะฮ์อัลอะชาอิเราะฮ์นั้นต้องตีความเพียงอย่างเดียวเท่านั้น และกล่าวว่าเป็นอะกีดะฮ์ค่อลัฟ ความเข้าใจผิดอันนี้ จึงทำให้กลุ่มวะฮฺฮาบีย์ฉวยโอกาสใน

การโฆษณาว่า หลักสูตรตำราอะกีดะฮ์ของตนนั้นเป็นหลักอะกีดะฮ์สะลัฟ[51] ส่วนหลักสูตรตำราอะกีดะฮ์อัลอะชาอิเราะฮ์นั้นเป็นอะกีดะฮ์ค่อลัฟ ซึ่งถือว่าเป็นความเข้าใจผิดทั้งสิ้น เพราะความจริงแล้วอะกีดะฮ์อัลอะชาอิเราะฮ์มีทั้งการตีความและไม่ตีความ(คือการมอบหมาย) ยิ่งกว่านั้นทั้งการตีความและไม่ตีความล้วนเป็นแนวทางของสะละฟุศศอลิหฺทั้งสิ้น

ท่านอิหม่ามอัลมุจญฺตะฮิด อัลฮาฟิซฺ ตาญุดดีน อัสสุ้บกีย์ (ฮ.ศ. 727-771) กล่าวว่า

> لِلأَشَاعِرَةِ قَوْلاَنِ مَشْهُوْرَانِ فِيْ إِثْبَاتِ الصِّفَاتِ، هَلْ تُمَرُّ عَلَى ظَاهِرِهَا مَعَ اِعْتِقَادِ التَّنْزِيْهِ أَوْ تُؤَوَّلُ؟ وَالْقَوْلُ بِالإِمْرَارِ مَعَ اِعْتِقَادِ التَّنْزِيْهِ هُوَ الْمَعْزُوُّ إِلَى السَّلَفِ، وَهُوَ اِخْتِيَارُ الإِمَامِ فِي الرِّسَالَةِ النِّظَامِيَّةِ، وَفِي مَوَاضِعَ مِنْ كَلاَمِهِ فَرُجُوْعُهُ مَعْنَاهُ الرُّجُوْعُ عَنِ التَّأْوِيْلِ إِلَى التَّفْوِيْضِ، وَلاَ إِنْكَارَ فِيْ هَذَا، وَلاَ فِي مُقَابِلِهِ، فَإِنَّهَا مَسْأَلَةٌ اِجْتِهَادِيَّةٌ، أَعْنِي مَسْأَلَةَ التَّأْوِيْلِ أَوِ التَّفْوِيْضِ مَعَ اِعْتِقَادِ التَّنْزِيْهِ، إِنَّمَا الْمُصِيْبَةُ الْكُبْرَى وَالدَّاهِيَةُ الدَّهْيَاءُ الإِمْرَارُ عَلَى الظَّاهِرِ، وَالاِعْتِقَادُ أَنَّهُ الْمُرَادُ، وَأَنَّهُ لاَ يَسْتَحِيْلُ عَلَى الْبَارِيْ، فَذَلِكَ قَوْلُ الْمُجَسِّمَةِ عُبَّادِ الْوَثَنِ، الَّذِيْنَ فِيْ قُلُوْبِهِمْ زَيْغٌ يَحْمِلُهُمْ عَلَى اِتِّبَاعِ الْمُتَشَابِهِ اِبْتِغَاءَ الْفِتْنَةِ، عَلَيْهِمْ لَعَائِنُ اللهِ تَتْرَى وَاحِدَةً بَعْدَ أُخْرَى، مَا أَجْرَأَهُمْ عَلَى الْكَذِبِ وَأَقَلَّ فَهْمَهُمْ لِلْحَقَائِقِ.اهـ

> สำหรับ(แนวทาง)อัลอะชาอิเราะฮ์นั้น มีอยู่สองทัศนะที่เลื่องลือเกี่ยวกับการยืนยันศิฟัต คืออ่านผ่านไปบนถ้อยคำผิวเผินของบรรดาศิฟัตพร้อมยึดมั่นในความบริสุทธิ์(จาก

51 เนื่องจากกระบวนการพิจารณาเรื่องอะกีดะฮ์ของกลุ่มวะฮฺฮาบีย์ที่มีต่ออายะฮ์ศิฟัตของอัลลอฮฺที่มีความหมายหลายนัยนั้น มิได้อยู่ในแนวทางของสะละฟุศศอลิหฺ.

การไปคล้ายเหมือนกับมัคโลคและปราศจากสัดส่วนอวัยวะ) หรือว่าให้ทำการตีความ? และทัศนะที่ว่า ให้อ่านผ่านไปพร้อมกับการยึดมั่นในความบริสุทธิ์นั้นถูกอ้างอิงไปยังทัศนะของสะลัฟ และมันก็คือทัศนะที่อิหม่าม(หะร่อมัยน์ อัลญุวัยนีย์) ได้ทำการเลือกเฟ้นไว้ในตำรา อัรริซาละฮ์ อันนิซฺอมียะฮ์ และในหลายสถานที่ที่มาจากคำกล่าวของเขา ดังนั้นการที่ท่านอิหม่ามอัลญุวัยนีย์ได้ยกเลิกการตีความนั้น ความหมายก็คือท่านอิหม่ามได้ยกเลิกจากการตีความ(ที่เป็นทัศนะที่สองของอัลอะชาอิเราะฮ์) โดยกลับไปสู่การมอบหมาย(ที่เป็นทัศนะเดิมของอัลอะชาอิเราะฮ์) ซึ่งไม่เป็นการตำหนิแต่ประการใด (เกี่ยวกับเรื่องนี้ที่จะเลือกทัศนะใดก็ได้) ในเรื่อง(การมอบหมาย)นี้ และไม่มีการตำหนิกับสิ่งที่ตรงข้าม(คือไม่มีการตำหนิการตีความที่ตรงข้ามกับการมอบหมาย) ฉะนั้นบรรดาคำพูดของท่านอิหม่ามอัลญุวัยนีย์ก็อยู่ในประเด็นของการวินิจฉัย(อิจฺติฮาด) ที่มีได้ทั้งการตีความและมอบหมายพร้อมกับยึดมั่นในความบริสุทธิ์ต่อคุณลักษณะของอัลลอฮฺ(ซึ่งแล้วแต่จะเลือกเฟ้น) **แต่ทว่า แท้จริงความวิบัติอันยิ่งใหญ่และการหลอกลวงที่มีเล่ห์เหลี่ยมก็คือการอ่านผ่านไปบนความหมายแบบผิวเผินโดยยึดมั่นว่าแท้จริงความหมายแบบผิวเผิน(ที่เป็นรูปร่างสัดส่วนและมีการเคลื่อนไหวไปมาเป็นต้น)นั้นแหละคือจุดมุ่งหมาย และมีความเป็นไปได้สำหรับอัลลอฮฺ**[52] **ดังนั้นสิ่งดังกล่าวนี้ก็คือทัศนะคำกล่าวของพวกอัลมุญัสสิมะฮ์ ผู้อิบาดะฮ์รูปเจว็ด**

52 เช่น ให้ความหมาย “อิสตะวา” ว่า “ประทับนั่งอยู่บนบัลลังก์” และบอกว่าการประทับนั่งบนบัลลังก์ของอัลลอฮฺนั้น ถือว่าเป็นสิ่งที่เป็นไปได้และไม่ใช่เป็นสิ่งมุสตะหีล.

บรรดาหัวใจของพวกเขานั้นมีความเบี่ยงเบนซึ่งทำให้พวกเขาอยู่บนการติดตามความเคลือบแคลงสงสัย เพื่อสร้างฟิตนะฮ์ บรรดาการสาปแช่งของอัลลอฮฺได้ประสบแก่พวกเขาอย่างต่อเนื่องครั้งแล้วครั้งเล่า และพวกเขาช่างอาจเอื้อมโกหกและมีความเข้าใจที่บกพร่องต่อข้อเท็จจริงเสียนี่กะไร[53]

ท่านอิหม่ามอัสสุบกีย์ได้ชี้แจงว่า อัลอะชาอิเราะฮ์นั้นมีสองแนวทาง คือ (1) ตัฟวีฎ (มอบหมายโดยไม่ตีความ) และ (2) ตะวีล (ตีความที่ถูกต้องตามเงื่อนไขและหลักการ)

1. หลักการการตัฟวีฎและรายละเอียด

ตัฟวีฎ [اَلتَّفْوِيْضُ] หรือการมอบหมายตามหลักการของสะละฟุศศอลิหฺ คือ ยืนยันและเชื่อบรรดาถ้อยคำศิฟัตเหล่านั้นโดยไม่แปลถ้อยคำศิฟัตมุตะชาบิฮาต(ที่มีความหมายหลายนัย)ให้เป็นภาษาอื่นจากอาหรับ และเชื่อว่าถ้อยคำศิฟัตมุตะชาบิฮาต(ที่มีความหมายหลายนัย)นั้นไม่ใช่ความหมายคำแท้(หะกีกีย์)ที่บ่งชี้ถึงการมีอวัยวะและรูปร่าง แต่มีความหมายหนึ่งที่เหมาะกับความยิ่งใหญ่ของอัลลอฮฺแต่พระองค์เท่านั้นที่รู้ความหมายที่แท้จริงโดยมอบหมายการรู้ถึงแก่นแท้ความหมายที่แท้จริงไปยังพระองค์เท่านั้นพร้อมกับปฏิเสธรูปแบบวิธีการ

ท่านอัลบัยฮะกีย์ (ฮ.ศ. 384-485) ได้กล่าวเกี่ยวกับจุดยืนของอะกีดะฮ์แนวทางสะลัฟและปราชญ์อะฮฺลุลหะดีษไว้อย่างชัดเจนว่า

وَأَصْحَابُ الْحَدِيْثِ فِيْمَا وَرَدَ بِهِ الْكِتَابُ وَالسُّنَّةُ مِنْ أَمْثَالِ هَذَا وَلَمْ يَتَكَلَّمْ أَحَدٌ مِنَ الصَّحَابَةِ وَالتَّابِعِيْنَ فِيْ تَأْوِيْلِهِ عَلَى قِسْمَيْنِ مِنْهُمْ مَنْ

53 อัสสุ้บกีย์, *ฏ่อบะก้อต อัชชาฟิอียะฮ์,* เล่ม 5, หน้า 191.

قَبِلَهُ وَآمَنَ بِهِ وَلَمْ يُؤَوِّلْهُ وَوَكَلَ عِلْمَهُ إِلَى اللهِ وَنَفَى الْكَيْفِيَّةَ وَالتَّشْبِيْهَ عَنْهُ وَمِنْهُمْ مَنْ قَبِلَهُ وَآمَنَ بِهِ وَحَمَلَهُ عَلَى وَجْهٍ يَصِحُّ اِسْتِعْمَالُهُ فِي اللُّغَةِ وَلاَ يُنَاقِضُ التَّوْحِيْدَ

และในเรื่องเกี่ยวกับสิ่งที่กิตาบุลลอฮฺและซุนนะฮ์ได้รายงานมาเหมือนๆ กับหะดีษนี้(หะดีษเรื่องศิฟัตของอัลลอฮฺ)โดยไม่มีคนใดจากศ่อฮาบะฮ์และตาบิอีนพูดเกี่ยวกับการอธิบายไว้เลยนั้น เหล่าปราชญ์อะฮฺลุลหะดีษได้แบ่งออกเป็น 2 กลุ่ม คือส่วนหนึ่งจากอะฮฺลุลหะดีษ(กลุ่มแรก)นั้น ยอมรับหะดีษพร้อมศรัทธาเชื่อและไม่ทำการตีความโดย**ทำการมอบหมายการรู้ไปยังอัลลอฮฺและปฏิเสธรูปแบบวิธีการ**และปฏิเสธการเปรียบเทียบคล้ายคลึง(ระหว่างสิ่งถูกสร้าง)กับพระองค์ และอะฮฺลุลหะดีษ(กลุ่มที่สอง) ตอบรับหะดีษพร้อมศรัทธาและทำการตีความบนหนทางที่ถูกต้องตามหลักภาษาที่อาหรับนำมาใช้และ(การตีความที่นำมาใช้ได้ตามหลักภาษาอาหรับนั้น)ต้องไม่ค้านกับหลักเตาฮีด[54]

ดังนั้นอิหม่ามอัลบัยฮะกีย์ ได้บอกจุดยืนของสะลัฟอย่างชัดเจนแบบเข้าใจง่ายๆ คือ

แนวทางที่ 1. ตอบรับหะดีษพร้อมศรัทธาเชื่อและไม่ทำการตีความโดยทำการมอบหมายการรู้ไปยังอัลลอฮฺพร้อมปฏิเสธรูปแบบวิธีการและการเปรียบเทียบคล้ายคลึงระหว่างพระองค์กับสิ่งที่ถูกสร้าง แล้วนำตนเองออกมาโดยไม่ล่วงล้ำเข้าไปพิจารณาศิฟัตของอัลลอฮฺ

แนวทางที่ 2. ตอบรับและศรัทธาตัวบทหะดีษและทำการตีความบน

54 อัลบัยฮะกีย์, *อัลอิอฺตะก้อต วัล ฮิดายะฮ์ อิลาซะบีล อัรร่อช้าด*, ตะห์กีก: อะหฺมัด บิน อิบรอฮีม อะบุลอัยนัยน์, พิมพ์ครั้งที่ 1 (ริยาฎ: ดารุลฟะฎีละฮ์, ค.ศ. 1999/ฮ.ศ. 1420), หน้า 120.

หนทางที่ถูกต้องตามหลักภาษาอาหรับที่ถูกนำมาใช้กัน และนำตนเองออกมาโดยไม่ล่วงล้ำเกินกว่านั้น

ท่านอัซซะฮะบีย์ (ฮ.ศ. 673-748) ได้กล่าวอ้างอิงคำพูดของท่านอัลค่อฏีบอัลบัฆดาดีย์ (ฮ.ศ. 392-463) ความว่า

مَذْهَبُ السَّلَفِ إِثْبَاتُهَا وَإِجْرَاؤُهَا عَلَى ظَوَاهِرِهَا، وَنَفْيُ الْكَيْفِيَّةِ وَالتَّشْبِيْهِ عَنْهَا

มัซฮับสะลัฟ คือ ยืนยันบรรดาศิฟัตและทำการอ่านผ่านไปบน(ถ้อยคำ)ผิวเผินและ**ทำการปฏิเสธรูปแบบวิธีการ**และปฏิเสธการตัชบีฮ(ให้ความหมายคุณลักษณะของอัลลอฮ์ไปคล้ายคลึงกับสรรพสิ่งที่ถูกสร้าง)กับบรรดาศิฟัตของพระองค์[55]

ท่านอิหม่ามอัซซะฮะบีย์ ได้กล่าวทัศนะของสะลัฟไว้เช่นเดียวกันว่า

فَقَوْلُنَا فِيْ ذَلِكَ وَبَابِهِ: الاِقْرَارُ، وَالاِمْرَارُ، وَتَفْوِيْضُ مَعْنَاهُ إِلَى قَائِلِهِ الصَّادِقِ الْمَعْصُوْمِ

ดังนั้นคำกล่าวของเราเกี่ยวกับสิ่งดังกล่าว(คือเกี่ยวกับศิฟัตของอัลลอฮ์) คือ ยอมรับ ผ่านถ้อยคำไปและ**มอบหมายการรู้ความหมาย**ของถ้อยคำศิฟัตไปยังผู้ที่กล่าวที่สัจจริงอีกทั้งถูกปกป้องจากความผิด[56]

ท่านชัยคุลอิสลามอัลฮาฟิซ อิบนุฮะญัร กล่าวอธิบายความหมาย “ทำการผ่านมันไป” ว่า

وَمَعْنىَ الإِمْرَارِ عَدَمُ الْعِلْمِ بِالْمُرَادِ مِنْهُ مَعَ اعْتِقَادِ التَّنْزِيْهِ

55 อัซซะฮะบีย์, *ซิยัรอะอฺลามอันนุบะลาอ*, เล่ม 18, หน้า 284.

56 เรื่องเดียวกัน, เล่ม 8, หน้า 105.

ความหมาย(อัลอิมร้อร)ทำการอ่านผ่านไป หมายถึงไม่รู้ถึงจุดมุ่งหมาย(ที่เฉพาะเจาะจง)จาก(ถ้อยคำศิฟัตของอัลลอฮฺที่มีความหมายหลายนัย) พร้อมกับยึดมั่นว่าพระองค์ทรงบริสุทธิ์(จากการไปคล้ายหรือเหมือนกับมัคโลคด้วยความเข้าใจแบบความหมายคำตรงคำแท้)[57]

และท่านอิบนุหะญัร ได้กล่าวถึงมัซฮับสะลัฟเช่นกันว่า

اِمْرَارُهَا عَلَى مَا جَاءَتْ مُفَوِّضاً مَعْنَاهَا إِلَى اللهِ تَعَالَى.. .قَالَ الطِّيْبِيُّ هَذاَ هُوَ الْمَذْهَبُ الْمُعْتَمَدُ وَبِهِ يَقُوْلُ السَّلَفُ الصَّالِحُ

คือการผ่านถ้อยคำบรรดาศิฟัตไปตามที่ได้ระบุมาโดย**มอบหมายการรู้ความหมาย**ไปยังอัลลอฮฺตะอาลา...ซึ่งท่านอัฏฏ็อยยิบีย์ ได้กล่าวว่า นี้คือแนวทางที่ถูกยึดถือและสะละฟุศศอลิหฺได้กล่าวไว้[58]

ท่านอิหม่ามอันนะวาวีย์กล่าวว่า

فَيُقَالُ مَثَلاً: نُؤْمِنُ بِأَنَّ الرَّحْمَنَ عَلَى الْعَرْشِ اسْتَوَى، وَلَا نَعْلَمُ حَقِيْقَةَ مَعْنَى ذَلِكَ وَالْمُرَادَ بِهِ، مَعَ أَنَّا نَعْتَقِدُ أَنَّ اللهَ تَعَالَى لَيْسَ كَمِثْلِهِ شَيْءٌ، وَأَنَّهُ مُنَزَّهٌ عَنِ الحُلُوْلِ وَسِمَاتِ الحَدُوْثِ، وَهَذِهِ طَرِيْقَةُ السَّلَفِ أَوْ جَمَاهِيْرِهِمْ وَهِيَ أَسْلَمُ

อาทิเช่น ถูกกล่าวว่า เราได้ศรัทธาว่า อัลลอฮฺทรงอิสติวาอฺเหนืออะรัช (บัลลังก์) **ซึ่งเราไม่รู้ถึงแก่นแท้ของความหมายดังกล่าวนี้[59] และไม่รู้เป้าหมายสิ่งดังกล่าว(ตามจุดมุ่งหมาย**

57 อิบนุหะญัร, *ฟัตหุ้ลบารีย์*, เล่ม 6, หน้า 48.

58 เรื่องเดียวกัน, เล่ม 13, หน้า 390.

59 แต่วะฮฺฮาบีย์รู้ความหมายแก่นแท้ของศิฟัต ซึ่งไม่ใช่แนวทางของสะละฟุศศอลิหฺ.

ของอัลลอฮฺ) พร้อมกับเราเชื่อมั่นว่า แท้จริงอัลลอฮฺตะอาลานั้น “พระองค์ไม่มีสิ่งใดมาคล้ายเหมือนกับพระองค์” และแท้จริงพระองค์ทรงปราศจากการเข้าไปมีที่อยู่ ปราศจากคุณลักษณะที่บังเกิดขึ้นมาใหม่ และนี้ก็คือแนวทางของสะลัฟหรือสะลัฟส่วนมาก ซึ่งเป็นแนวทางที่ปลอดภัยกว่า[60]

และท่านอิหม่ามอันนะวาวีย์ได้กล่าวถึงหลักการของสะลัฟเช่นกันว่า

اَلاِيْمَانُ بِهِ مِنْ غَيْرِ خَوْضٍ فِيْ مَعْنَاهُ مَعَ اعْتِقَادِ أَنَّ اللهَ تَعَالَى لَيْسَ كَمِثْلِهِ شَيْءٌ وَتَنْزِيْهِهِ عَنْ سِمَاتِ الْمَخْلُوْقَاتِ

ศรัทธา(ต่อหะดีษศิฟัตของอัลลอฮฺ)โดย**ไม่เข้าไปยุ่งเกี่ยวกับความหมาย** พร้อมยึดมั่นว่าแท้จริงอัลลอฮฺตะอาลาทรงไม่มีสิ่งใดคล้ายเหมือนกับพระองค์และพระองค์ทรงบริสุทธิ์จากสัญลักษณ์ของสิ่งที่ถูกสร้างทั้งหลาย[61]

ท่านอิหม่ามอันนะวาวีย์ยืนยันว่า แนวทางส่วนใหญ่ของสะลัฟ คือการมอบการรู้ความหมายที่แท้จริงไปยังอัลลอฮฺโดยไม่ได้เจาะจงความหมาย

อิหม่ามอัชชาฟิอีย์ (ฮ.ศ. 150-204) ร่อฎิยัลลอฮุอันฮุ กล่าวว่า

اَمَنْتُ بِمَا جَاءَ عَنِ اللهِ عَلَى مُرَادِ اللهِ وَبِمَا جَاءَ عَنْ رَسُوْلِ اللهِ عَلَى مُرَادِ رَسُوْلِ اللهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ

ฉันขอศรัทธาสิ่งที่มาจากอัลลอฮฺตามเป้าหมายของอัลลอฮฺ

---

60 อันนะวาวีย์, *มัจมูอฺ ชัรหฺ อัลมุฮัซซับ*, ตะห์กีก: มุฮัมมัด นะญีบ อัลมุฏีอีย์ (ญิดดะฮ์: มักตะบะฮ์อัลอิรช้าด), เล่ม 1, หน้า 50.

61 อันนะวาวีย์, *ชัรหฺซ่อฮีหฺมุสลิม*, พิมพ์ครั้งที่ 2 (เบรุต: ดารุอิหฺยาอฺ อัตตุร้อษอัลอะร่อบีย์, ฮ.ศ. 1392), เล่ม 5 หน้า 24.

และศรัทธาสิ่งที่รายงานจากท่านร่อซูลุลลอฮฺตามเป้าหมายของท่านร่อซูลุลลอฮฺ[62]

ดังนั้น การศรัทธาต่อบรรดาศิฟัตของท่านอิหม่ามอัชชาฟิอีย์นั้น คือการมอบหมายไปยังพระประสงค์ของอัลลอฮฺและร่อซูลของพระองค์

ท่านอิหม่ามอะหฺมัดกล่าวว่า

هَذِهِ الأَحَادِيْثُ نُؤْمِنُ بِهَا وَنُصَدِّقُ ، لاَ كَيْفَ وَلاَ مَعْنًى ، وَلاَ نَصِفُ اللهَ تَعَالَى بِأَكْثَرَ مِمَّا وَصَفَ بِهِ نَفْسَهُ

บรรดาหะดีษเหล่านี้ (หะดีษเกี่ยวกับศิฟัตของอัลลอฮฺที่มีความหมายหลายนัย) เราศรัทธาต่อหะดีษเหล่านี้และเชื่อโดยที่ไม่มีรูปแบบวิธีการ **และไม่มีความหมาย(ที่เฉพาะเจาะจง)** และเราไม่พรรณนาคุณลักษณะของอัลลอฮฺให้มากไปกว่าสิ่งที่พระองค์ทรงพรรณนาให้กับพระองค์เอง[63]

ท่านอิหม่ามอะหฺมัด มีจุดยืนในเรื่องอายะฮ์หรือหะดีษที่กล่าวถึงบรรดาศิฟัตของอัลลอฮฺตามแนวทางของนักปราชญ์สะละฟุศศอลิหฺ โดยที่พวกเขามอบหมาย “การรู้ความหมายที่เฉพาะเจาะจงไปยังอัลลอฮฺและปฏิเสธรูปแบบวิธีการจากพระองค์”

ดังกล่าวนี้ก็คือเป้าหมายที่ท่านอิบนุร่อญับ (ฮ.ศ. 736-795) ปราชญ์มัซฮับฮัมบาลีย์ ได้ยืนยันว่า

وَالصَّوَابُ مَا عَلَيْهِ السَّلَفُ الصَّالِحُ مِنْ إِمْرَارِ آيَاتِ الصِّفَاتِ وَأَحَادِيْثِهَا

62 ดู อิบนุกุดามะฮ์, *ซัมมุ อัตตะวีล*, ตะห์กีก: บัดรฺ บิน อับดิลลาฮฺ อัลบัดรฺ, พิมพ์ครั้งที่ 1 (อัชชาริเกาะฮ์: ดารุลฟัตห์, ค.ศ. 1994/ฮ.ศ. 1414), หน้า 9.

63 ดู อิบนุกุดามะฮ์, *ลุมอะฮ์ อัลอิฮฺติก้อต*, พิมพ์ครั้งที่ 4 (เบรุต: อัลมักตะบุลอิสลามีย์, ฮ.ศ. 1395), หน้า 6.

كَمَا جَاءَتْ مِنْ غَيْرِ تَفْسِيْرٍ لَهاَ... وَلاَ يَصِحُّ مِنْهُمْ خَلاَفُ ذَلِكَ اَلْبَتَّةَ خُصُوْصاً اَلإِمَامَ أَحْمَدَ وَلاَ خَوْضٌ فِيْ مَعَانِيْهَا

ที่ถูกต้องคือสิ่งที่สะละฟุศศอลิหฺได้ดำเนินอยู่ จากการทำให้ผ่านไปกับบรรดาอายะฮ์และหะดีษเกี่ยวกับบรรดาศิฟัต เหมือนกับที่ได้มีระบุมา โดยไม่มีการตัฟซีร(อธิบายความหมาย)ให้กับถ้อยคำศิฟัต... และการขัดแย้งกับหลักการดังกล่าวนั้นไม่มีสายรายงานที่ถูกต้องจากพวกเขาเลย โดยเฉพาะอย่างยิ่งท่านอิหม่ามอะหฺมัด และ**ไม่มีสายรายงานที่ค่อฮีหฺจากอิหม่ามอะหฺมัดเลยที่เข้าไปยุ่งเกี่ยวกับความหมาย**ของอายะฮ์และหะดีษที่เกี่ยวข้องกับบรรดาศิฟัต[64]

จากคำยืนยันของท่านอิบนุรอญับ ชี้ให้เห็นว่า **ที่ถูกต้องจากแนวทางของสะละฟุศศอลิหฺนั้น จะอ่านผ่านตัวบทไปโดยไม่มีการตัฟซีรความหมาย และไม่เข้าไปก้าวก่ายกับความหมายเลย และนั่นก็คือแนวทางของอิหม่ามอะหฺมัดอิบนุฮัมบัล เป็นการเฉพาะ** โดยมีความแตกต่างกับวะฮฺฮาบีย์ที่รู้ความหมายและอธิบายความหมายให้กับบรรดาศิฟัตของอัลลอฮฺ

ท่านอัซซะฮะบีย์ (ฮ.ศ. 673-748) กล่าวว่า

وَالْمَحْفُوْظُ عَنْ مَالِكٍ رَحِمَهُ اللهُ رِوَايَةُ الْوَلِيْدِ بْنِ مُسْلِمٍ أَنَّهُ سَأَلَهُ عَنْ أَحَادِيْثِ الصِّفَاتِ فَقَالَ : أَمِرَّهَا كَمَا جَاءَتْ بِلاَ تَفْسِيْرٍ

สายรายงานที่ได้ยิน(หรือเป็นที่รู้กัน) จากท่านอิหม่ามมาลิก (ร่อหิมะฮุลลอฮฺ) คือสายรายงานของอัลวะลี้ด บิน มุสลิม ที่

64 อิบนุรอญับ, *ฟัฎลุ อิลมิสสะลัฟ อะลัลคอลัฟ*, ตะห์กีก: มุฮัมมัด บิน นาศิร อัลอะญะมีย์, พิมพ์ครั้งที่ 2 (เบรุต: ดารุลบะชาอิร อัลอิสลามียะฮ์, ค.ศ. 2003/ฮ.ศ. 1424), หน้า 56.

ว่า แท้จริง เขาได้ถามอิหม่ามมาลิกเกี่ยวกับบรรดาหะดีษศิฟัต ดังนั้น ท่านอิหม่ามมาลิกกล่าวว่า “ท่านจงทำการผ่านบรรดาหะดีษเหล่านั้นไปเสมือนที่ได้มีระบุมา**โดยไม่ตัฟซีร(อธิบายความหมาย)**”[65]

ท่านอัตติรมิซีย์ ได้กล่าวไว้ในหนังสือสุนันอัตติรมิซีย์ของท่านว่า

وَالْمَذْهَبُ فِي هَذَا عِنْدَ أَهْلِ الْعِلْمِ مِنْ الْأَئِمَّةِ مِثْلِ سُفْيَانَ الثَّوْرِيِّ وَمَالِكِ بْنِ أَنَسٍ وَابْنِ الْمُبَارَكِ وَابْنِ عُيَيْنَةَ وَوَكِيعٍ وَغَيْرِهِمْ أَنَّهُمْ رَوَوْا هَذِهِ الْأَشْيَاءَ ثُمَّ قَالُوا تُرْوَى هَذِهِ الْأَحَادِيثُ وَنُؤْمِنُ بِهَا وَلَا يُقَالُ كَيْفَ وَهَذَا الَّذِي اخْتَارَهُ أَهْلُ الْحَدِيثِ أَنْ تُرْوَى هَذِهِ الْأَشْيَاءُ كَمَا جَاءَتْ وَيُؤْمَنُ بِهَا وَلَا تُفَسَّرُ وَلَا تُتَوَهَّمُ وَلَا يُقَالُ كَيْفَ وَهَذَا أَمْرُ أَهْلِ الْعِلْمِ الَّذِي اخْتَارُوهُ وَذَهَبُوا إِلَيْهِ

แนวทางในเรื่องนี้ ตามทัศนะของนักวิชาการจากบรรดานักปราชญ์ อย่างเช่น ท่านซุฟยานอัษเษารีย์, ท่านมาลิกบินอะนัส, ท่านอิบนุอัลมุบาร็อก, ท่านอิบนุอุยัยนะฮ์, ท่านวะกีอ, และท่านอื่นๆ ให้ทัศนะว่า พวกเขาเหล่านั้นได้ทำการรายงานบรรดาสิ่งต่างๆ เหล่านี้ หลังจากนั้น พวกเขาก็กล่าวว่า บรรดาหะดีษเหล่านี้ได้ถูกรายงานมาและเราก็ศรัทธา และไม่ถูกกล่าวว่าเป็นอย่างไร และนี้ก็คือสิ่งที่นักวิชาการหะดีษได้เลือกเฟ้น โดยการรายงานสิ่งต่างๆ เหล่านี้เสมือนกับที่ได้มีระบุมา และมีความศรัทธาต่อสิ่งดังกล่าว**โดยไม่ถูกอธิบาย(ไม่อธิบายความหมายเนื่องจากไม่ได้เจาะจงความหมาย)** ไม่ถูกคิดสงสัย(เนื่องจากศิฟัตของอัลลอฮฺไม่คล้ายเหมือนสิ่ง

65 ดู อัซซะฮะบีย์, *ซิยัรอะอฺลามอันนุบะลาอฺ*, เล่ม 8 หน้า 105.

ใด) และไม่ถูกกล่าวว่าเป็นอย่างไร(เนื่องจากคุณลักษณะของพระองค์ไม่มีรูปแบบวิธีการ) และนี้คือสิ่งที่นักวิชาการ(สะลัฟ)ได้เลือกและได้ให้ทัศนะไว้[66]

ท่านอิบนุกะษีร (ฮ.ศ. 700-774) ได้กล่าวว่า

وَأَمَّا قَوْله تَعَالَى «ثُمَّ اِسْتَوَى عَلَى الْعَرْش» فَلِلنَّاسِ فِي هَذَا الْمَقَام مَقَالَاتٌ كَثِيرَةٌ جِدًّا لَيْسَ هَذَا مَوْضِعَ بَسْطِهَا وَإِنَّمَا نَسْلُكُ فِي هَذَا الْمَقَام مَذْهَبَ السَّلَفِ الصَّالِحِ مَالِكٍ وَالْأَوْزَاعِيِّ وَالثَّوْرِيِّ وَاللَّيْثِ بْنِ سَعْدٍ وَالشَّافِعِيّ وَأَحْمَدَ وَإِسْحَاقَ بْنِ رَاهْوَيْهِ وَغَيْرِهِمْ مِنْ أَئِمَّة الْمُسْلِمِينَ قَدِيمًا وَحَدِيثًا وَهُوَ إِمْرَارُهَا كَمَا جَاءَتْ مِنْ غَيْر تَكْيِيْفٍ وَلَا تَشْبِيْهٍ وَلَا تَعْطِيْلٍ وَالظَّاهِرُ الْمُتَبَادِرُ إِلَى أَذْهَانِ الْمُشَبِّهِيْنَ مَنْفِيٌّ عَنْ اللَّهِ فَإِنَّ اللَّهَ لَا يُشْبِهُهُ شَيْءٌ مِنْ خَلْقِهِ

ส่วนคำตรัสของอัลลอฮฺตะอาลาที่ว่า “จากนั้นพระองค์ทรงอิสตะวาเหนือบังลังก์”... แท้จริงเกี่ยวกับ ณ ตรงนี้ เราได้ดำเนินตามมัซฮับของสะละฟุศศอลิหฺ คือท่านมาลิก, ท่านอัลเอาซะอีย์, ท่านอัษเษารีย์, ท่านอัลลัยษ์ บิน สะอัด, ท่านอัชชาฟิอีย์, ท่านอะหฺมัด บิน ฮัมบัล, ท่านอิสหาก บิน ร่อฮุวัยฮ์, และท่านอื่นๆ จากนักปราชญ์ของบรรดามุสลิมีนทั้งอดีตและปัจจุบัน ซึ่งแนวทางของสะละฟุศศอลิหฺก็คือ ให้ทำการผ่านตัวบทไปเหมือนที่ได้มีระบุมา(โดยมิได้เจาะจงความหมาย) โดยไม่ยืนยันรูปแบบวิธีการ ไม่ยืนยันการคล้ายคลึง และไม่ปฏิเสธคุณลักษณะ(ศิฟัต) และ**ความหมายแบบผิวเผินที่เข้ามาในความนึกคิดของบรรดาพวกมุชับบิฮะฮ์**[67]**นั้น ถูก**

66 ดู อัตติรมิซีย์, *สุนัน อัตติรมิซีย์,* เล่ม 4, หน้า 692.

67 คือพวกที่พรรณนาการคล้ายคลึงระหว่างคุณลักษณะของอัลลอฮฺกับมัคโลคไม่ว่าจะแง่ใดก็ตาม.

ปฏิเสธจากอัลลอฮฺ...[68]

อิหม่ามอิบนุกะษีร ได้ยืนยันว่าแนวทางสะลัฟศอลิหฺให้การปฏิเสธความหมายผิวเผินที่เข้ามาในความนึกคิดเมื่อได้ยิน ก็คือการปฏิเสธการมีรูปร่าง สัดส่วนอวัยวะ การเคลื่อนไหวไปมา และคุณลักษณะอื่นๆ จากสิ่งที่ถูกสร้างทั้งหลาย

ท่านอัลบัยฮะกีย์ได้กล่าวรายงานถึงท่านซุฟยาน บิน อุยัยนะฮ์ (ฮ.ศ. 107-198) ว่า

مَا وَصَفَ اللهُ تَبَارَكَ وَتَعَالَى بِنَفْسِهِ فِيْ كِتَابِهِ فَقِرَاءَتُهُ تَفْسِيْرُهُ ، لَيْسَ لِأَحَدٍ أَنْ يُفَسِّرَهُ بِالْعَرَبِيَّةِ وَلاَ بِالْفَارِسِيَّةِ

สิ่งที่อัลลอฮฺทรงพรรณนาด้วยกับพระองค์เองในคัมภีร์ของพระองค์นั้น การอ่าน(ผ่าน)ตัวบทก็คือการอธิบายแล้ว **โดยที่ไม่อนุญาตให้ผู้ใดทำการอธิบาย**ด้วยภาษาอาหรับหรือภาษาเปอร์เซีย[69]

ท่านอัลบัยฮะกีย์ ได้รายงานถึงท่านอัลฎอลิกอนีย์ ว่า

سَمِعْتُ سُفْيَانَ بْنَ عُيَيْنَةَ يَقُوْلُ : كُلُّ مَا وَصَفَ اللهُ تَعَالَى مِنْ نَفْسِهِ فِى كِتَابِهِ فَتَفْسِيْرُهُ تِلاَوَتُهُ . وَالسُّكُوْتُ عَلَيْهِ

ฉันได้ยินท่านซุฟยาน บิน อุยัยนะฮ์ กล่าวว่า ทุกๆ สิ่ง(คือทุกศิฟัต)ที่อัลลอฮฺทรงพรรณนาจากพระองค์เองในคัมภีร์ของพระองค์นั้น **การอธิบายสิ่งดังกล่าวก็คือการอ่าน(ผ่าน)ไป**

---

68 ดู อิบนุกะษีร, *ตัฟซีรอัลกุรอานอัลอะซีม(ตัฟซีรอิบนุกะษีร)*, ตะห์กีก: ซามี บิน มุฮัมมัด สะละมะฮ์, พิมพ์ครั้งที่ 2 (ริยาฎ: ดารุฏ็อยบะฮ์, ค.ศ. 1999/ฮ.ศ. 1420), เล่ม 3, หน้า 426-427.

69 ดู อัลบัยฮะกีย์, *อัลอัสมาอ วัศศิฟาต*, หน้า 298.

(เท่านั้น) และทำการนิ่ง[70]

จากคำกล่าวของท่านซุฟยาน บิน อุยัยนะฮ์นี้ชี้ให้เห็นว่า การอ่านผ่านไปก็ถือว่าเพียงพอในการตัฟซีรแล้ว เมื่อเป็นเช่นนี้พวกเขาจึงไม่อธิบาย(ตัฟซีร)ความหมาย

สะลัฟที่แท้จริงตามแนวทางของอัลอะชาอิเราะฮ์นั้น พวกเขาจะไม่ทำการจำกัดความหมายของศิฟัตอัลลอฮฺตะอาลา เนื่องจากว่าพวกเขาไม่ทราบถึงเป้าหมายที่แท้จริงของพระองค์

การที่สะลัฟทำการมอบหมายกับความหมายโดยไม่ทำการเจาะจงความหมายบรรดาอายะฮ์มุตะชาบิฮาตที่มีความหมายหลายนัยนั้น ก็เพราะพวกเขาให้เกียรติและถือว่าเป็นเรื่องใหญ่ที่เกี่ยวข้องกับความเป็นพระเจ้า และการที่จะเข้าไปให้ความหมายในเชิงภาษาที่มนุษย์เข้าใจกันนั้นย่อมเป็นความบกพร่อง ถึงแม้เราจะกล่าวว่า “รูปแบบวิธีการไม่รู้ว่าเป็นอย่างไร” สักพันๆ ครั้งก็ตาม

ท่านอิบนุกุดามะฮ์ (ฮ.ศ. 541-620) ปราชญ์มัซฮับฮัมบาลีย์ ได้กล่าวถึงมัซฮับสะลัฟที่มีต่อบรรดาศิฟัตของอัลลอฮฺตะอาลาอีกว่า

أَمَرُّوْهَا كَمَا جَاءَتْ ،وَرَدُّوَا عِلْمَهَا إِلَى قَائِلِهَا وَمَعْنَاهَا إِلَى الْمُتَكَلِّمِ بِهَا...عَلِمُوْا أَنَّ الْمُتَكِلِّمَ بِهِ صَادِقٌ لاَ شَكَّ فِيْ صِدْقِهِ فَصَدَّقُوْهُ ، وَلَمْ يَعْلَمُوْا حَقِيْقَةَ مَعْنَاهَا فَسَكَتُوْا عَمَّا لَمْ يَعْلَمُوْهَ

พวกเขาจะผ่าน(บรรดาศิฟัต)ไปเสมือนที่ได้มีระบุมา และพวกเขาจะส่งกลับคืนการรู้(บรรดาศิฟัตที่มีความหมายหลายนัย)ไปยังผู้ที่กล่าวมัน(คืออัลลอฮฺและร่อซูลของพระองค์) **และส่ง**

70 ดู เรื่องเดียวกัน, หน้า 312.

กลับคืนกับความหมายของ(บรรดาศิฟัต)ไปยังผู้ที่พูด(ด้วยการมอบหมาย)...พวกเขา(สะลัฟ)รู้ว่า แท้จริง ผู้ที่พูดนั้นเป็นผู้สัจจริง โดยไม่ต้องสงสัยในความสัจจริงของเขา ดังนั้น พวกเขาจึงเชื่อยอมรับ **โดยที่พวกเขาไม่รู้ถึงหะกีกัตความหมายของ(บรรดาศิฟัตที่มีความหมายหลายนัย)** ดังนั้น พวกเขาจึงนิ่งจากสิ่งที่พวกเขาไม่รู้[71]

จากตรงนี้ก็เป็นที่ชัดเจนแล้วว่า ความหมายบรรดาศิฟัตนั้นมอบหมายไปยังผู้ที่กล่าวก็คืออัลลอฮฺและร่อซูลของพระองค์นั่นเอง

ท่านอิบนุกุดามะฮ์ ได้กล่าวเช่นกันว่า

وَمَا أُشْكِلَ مِنْ ذَلِكَ وَجَبَ اِثْبَاتُهُ لَفْظاً وَتَرْكُ التَّعَرُّضِ لِمَعْنَاهُ

และสิ่งที่คลุมเครือจากสิ่งดังกล่าว(คือบรรดาศิฟัตของอัลลอฮฺ) ก็จำเป็นต้องยืนยันถ้อยคำ(ศิฟัต)และละทิ้งการนำเสนอความหมาย[72]

ท่านอิหม่ามมัรอีย์ อัลกัรมีย์ อัลมุก็อดดิซีย์ (เสียชีวิต ฮ.ศ. 1033) ปราชญ์มัซฮับฮัมบาลีย์ ได้กล่าวถึงจุดยืนของสะลัฟอะฮฺลิสซุนนะฮ์ไว้ว่า

وَجُمْهُوْرُ أَهْلِ السُّنَّةِ مِنْهُمُ السَّلَفُ وَأَهْلُ الْحَدِيْثِ عَلَى الإِيْمَانِ بِهَا وَتَفْوِيْضِ مَعْنَاهَا الْمُرَادِ مِنْهَا إِلَى اللهِ تَعَالَى

และปราชญ์ส่วนใหญ่ของอะฮฺลิสซุนนะฮ์ ส่วนหนึ่งจากพวกเขาคือ สะลัฟและอะฮฺลุลหะดีษ(ปราชญ์หะดีษ)นั้น เชื่อ(อีหม่าน)ต่อบรรดาอายะฮ์ศิฟัตและทำการมอบหมายความหมายของ

71 ดู อิบนุกุดามะฮ์, *ซัมมุ อัตตะวีล*, หน้า 9.

72 อิบนุกุดามะฮ์, *ลุมอะฮ์ อัลอิฮฺติก็อต*, หน้า 4.

บรรดาศิฟัตที่เป็นจุดหมายที่แท้จริงไปยังอัลลอฮฺ[73]

ท่านอิหม่ามอัลมัรอีย์ กล่าวชัดเจนว่า มัซฮับสะลัฟและอะฮฺลุลหะดีษนั้น ทำการมอบหมายการรู้ความหมายที่แท้จริงไปยังอัลลอฮฺตะอาลา

ท่านอัซซะฟารีนีย์ (ฮ.ศ. 1114-1188) ปราชญ์มัซฮับฮัมบาลีย์ กล่าวว่า

فَمَذْهَبُ السَّلَفِ فِي آيَاتِ الصِّفَاتِ أَنَّهَا لاَ تُؤَوَّلُ ، وَلاَ تُفَسَّرُ بَلْ يَجِبُ الإِيْمَانُ بِهَا ، وَتَفْوِيْضُ مَعْنَاهَا الْمُرَادِ مِنْهَا إِلَى اللهِ تَعَالَى

ดังนั้นมัซฮับสะลัฟที่เกี่ยวกับบรรดาอายะฮ์ศิฟัต ก็คือจะไม่ถูกตีความ ไม่ถูกอธิบาย(ความหมาย) แต่จำเป็นต้องศรัทธาเชื่อและมอบหมาย(การรู้)ความหมายของบรรดาศิฟัตที่เป็นจุดหมายที่แท้จริงไปยังอัลลอฮฺตะอาลา[74]

และท่านอิหม่ามอัซซะฟารอนีย์ได้กล่าวเช่นกันว่า

وَنَكِلُ مَعْنَاهُ لِلْعَزِيْزِ الْحَكِيْمِ...فَهَذَا اِعْتِقَادُ سَائِرِ الْحَنَابِلَةِ كَجَمِيْعِ السَّلَفِ

และเราขอมอบหมายการรู้ความหมายให้กับ(อัลลอฮฺ)ผู้ทรงเกรียงไกรอีกทั้งทรงปรีชาญาณ....ดังนี้คือหลักอะกีดะฮ์ของอัลหะนาบิละฮ์(ปราชญ์มัซฮับฮัมบะลีย์)ทั่วไปที่เหมือนกับสะลัฟทั้งหมด[75]

---

73 อัลกัรมีย์, *อะกอวีล อัษษิก้อต*, ตะห์กีก: ขุอัยบฺ อัลอัรนะอู้ฏ , พิมพ์ครั้งที่ 1 (เบรุต: มุอัสสะซะฮ์อัรริซาละฮ์, ฮ.ศ. 1406), หน้า 60.

74 อัซซะฟารีนีย์, *ละวามิอุลอันวาร อัลบะฮียะฮ์*, พิมพ์ครั้งที่ 2 (ดิมัชก์: มุอัสสะซะฮ์อัลคอฟีกีน, ค.ศ. 1982/ฮ.ศ. 1402), เล่ม 1, หน้า 219.

75 เรื่องเดียวกัน, เล่ม 1, หน้า 107.

ท่านอิหม่ามอัชชะฟารีนีย์ ได้กล่าวชัดเจนว่า มัซฮับสะลัฟนั้นมอบหมายการรู้ความหมายที่แท้จริงไปยังอัลลอฮฺ ซึ่งเป็นหลักอะกีดะฮ์ของหะนาบิละฮ์ (ปราชญ์มัฆฮับฮัมบาลีย์) และสะลัฟทั้งหมด ซึ่งแตกต่างกับแนวทางของวะฮฺฮาบีย์

ท่านอิบนุฮัมดาน (ฮ.ศ. 603-695) ปราชญ์มัซฮับฮัมบาลีย์ ได้กล่าวว่า

> وَكُلَّمَا صَحَّ نَقْلُهُ عَنِ اللهِ تَعَالَى وَرَسُوْلِهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ أَوْ أُمَّتِهِ وَجَبَ قَبُوْلُهُ وَالأَخْذُ بِهِ وَإِمْرَارُهُ كَمَا جَاءَ وَإِنْ لَمْ يُعْقَلْ مَعْنَاهُ
>
> และทุกครั้งที่มีการถ่ายทอดที่ถูกต้องมาจากอัลลอฮฺ ตะอาลาและร่อซูลุลลอฮฺ ศ็อลลัลลอฮุอะลัยฮิวะซัลลัม หรือประชาชาติของท่านนั้น ก็จำเป็นต้องน้อมรับและยึดถือและทำการผ่าน(ถ้อยคำศิฟัต)ไปเสมือนกับที่เคยมีระบุมา และหากแม้ว่าจะไม่ถูกคิด(ไม่ถูกเข้าใจ)ความหมายขึ้นมาได้ก็ตาม[76]

หากมีคำถามว่า การที่อัลลอฮฺตะอาลา ทรงตรัสเกี่ยวกับศิฟัตของพระองค์โดยที่เราไม่รู้ความหมายที่แท้จริงนั้น สมควรหรือไม่ที่พระองค์ทรงตรัสในสิ่งที่มนุษย์ไม่รู้ความหมายที่แท้จริง?

ท่านอิบนุกุดามะฮ์ ได้อธิบายถึงจุดยืนของสะลัฟศอลิหฺตามที่ปราชญ์มัซฮับฮัมบาลีย์ยึดมั่นความว่า

> وَأَمَّا إِيْمَانُنَا بِالآيَاتِ وَأَخْبَارِ الصِّفَاتِ فَإِنَّمَا هُوَ إِيْمَانٌ بِمُجَرَّدِ الأَلْفَاظِ الَّتِي لاَ شَكَّ فِيْ صِحَّتِهَا وَلاَ رَيْبَ فِيْ صِدْقِهَا وَقَائِلُهَا أَعْلَمُ بِمَعْنَاهَا

---

76 อิบนุฮัมดาน, *นิฮายะฮ์ อัลมุบตะดิอีน ฟี อุศูลิดดีน*, ตะห์กีก: นาศิร บิน สะอูด อัสสะลามะฮ์, พิมพ์ครั้งที่ 1 (ริยาฎ: มักตะบะฮ์อัรรุชด์, ค.ศ. 2004/ฮ.ศ. 1425), หน้า 35.

فَآمَنَّا بِهَا عَلَى الْمَعْنَى الَّذِيْ أَرَادَ رَبُّنَا تَبَارَكَ وَتَعَالَى

สำหรับการอีหม่านของพวกเราที่มีต่อบรรดาอายะฮ์และหะดีษที่เกี่ยวกับบรรดาศิฟัตนั้น แท้จริงมันคือการอีหม่าน(ยืนยัน)เพียงบรรดาถ้อยคำ(ของศิฟัต)ที่ไม่สงสัยในความศ่อฮีหฺและความสัจจริงของมัน และผู้ที่กล่าวถึงบรรดาอายะฮ์และหะดีษที่เกี่ยวกับบรรดาศิฟัตนั้นเป็นผู้ที่รู้ยิ่งถึงความหมาย และพวกเราขอศรัทธา(ถ้อยคำศิฟัตต่างๆ เหล่านั้น)ตามความหมายที่พระเจ้าของเราประสงค์ (คือมอบหมายการรู้ความหมายที่แท้จริงไปยังอัลลอฮฺตะอาลา)[77]

ท่านอิบนุกุดามะฮ์ ได้กล่าวเช่นกันว่า

لاَ حَاجَةَ لَنَا إِلَى عِلْمِ مَعْنَى مَا أَرَادَ اللهُ مِنْ صِفَاتِهِ، فَإِنَّهُ لاَ يُرَادُ مِنْهَا عَمَلٌ، وَلاَ يَتَعَلَّقُ بِهَا تَكْلِيْفٌ، سِوَى الإِيْمَانِ بِهَا؛ وَيُمْكِنُ الإِيْمَانُ بِهَا مِنْ غَيْرِ عِلْمِ مَعْنَاهَا؛ فَالإِيْمَانُ بِالْجَهْلِ صَحِيْحٌ

ไม่มีความจำเป็นสำหรับเราที่จะต้องรู้ความหมายที่อัลลอฮฺทรงประสงค์จากบรรดาศิฟัตของพระองค์ เพราะบรรดาศิฟัตเหล่านี้มิได้มีเป้าหมายเพื่อนำไปปฏิบัติและไม่เกี่ยวข้องกับการบังคับ(ให้รู้ความหมาย)นอกจากให้ศรัทธาเชื่อเท่านั้น และสามารถที่จะศรัทธาเชื่อบรรดาศิฟัตโดยไม่ต้องรู้ความหมายก็ได้(แต่ทำการมอบหมายไปยังอัลลอฮฺ) ดังนั้นการศรัทธาเชื่อสิ่งที่ไม่รู้(ความหมาย)ก็ถือว่าใช้ได้[78]

ท่านอิบนุกุดามะฮ์บอกชัดเจนว่า การรู้ความหมายศิฟัตมุตะชาบิฮาต

77 อิบนุกุดามะฮ์, *ตะหฺรีม อันนะซ็อร*, หน้า 59.

78 เรื่องเดียวกัน, หน้า 51.

ตามเป้าหมายที่อัลลอฮฺทรงประสงค์นั้น ไม่จำเป็นสำหรับมนุษย์อย่างเราๆ แต่ให้มอบหมายยังอัลลอฮฺตะอาลา

ท่านอิบนุกุดามะฮ์ กล่าวเช่นกันว่า

قُلْنَا يَجُوْزُ أَنْ يُكَلِّفَهُمُ الإِيْمَانَ بِمَا لاَ يَطَّلِعُوْنَ عَلَى تَأْوِيْلِهِ لِيَخْتَبِرَ طَاعَتَهُمْ كَمَا قَالَ تَعَالَى وَلَنَبْلُوَنَّكُمْ حَتَّى نَعْلَمَ الْمُجَاهِدِيْنَ مِنْكُمْ وَالصَّابِرِيْنَ...وَكَمَا اخْتَبَرَهُمْ بِالإِيْمَانِ بِالْحُرُوْفِ الْمُقَطَّعَةِ مَعَ أَنَّهُ لاَ يُعْلَمُ مَعْنَاهَا وَاللهُ أَعْلَمُ

เราขอกล่าวว่า อนุญาตให้ผู้คนทั้งหลายศรัทธาในสิ่งที่พวกเขาไม่รู้การตีความได้เพื่อทำการทดสอบการภักดีของพวกเขา เหมือนกับอัลลอฮฺตะอาลาทรงตรัสว่า “และเราจะทดสอบพวกเจ้าจนกว่าเราจะรู้ถึงผู้ที่ต่อสู้จากหมู่พวกเจ้าและบรรดาผู้ที่อดทน”...และเสมือนกับที่พระองค์ทรงทดสอบพวกเขาให้ศรัทธาต่อบรรดาอักษรต้นซูเราะฮ์ (เช่น อะลิฟลามมีม และ อะลิฟลามรอ) ทั้งที่ไม่รู้ความหมายดังกล่าว วัลลอฮุอะลัม[79]

บทสรุปแนวทางสะลัฟศอลิหฺส่วนใหญ่เกี่ยวกับบรรดาคุณลักษณะของอัลลอฮฺตะอาลาคือ มอบหมายการรู้ความหมายที่แท้จริงไปยังอัลลอฮฺและปฏิเสธรูปแบบวิธีการ ซึ่งแตกต่างกับแนวทางของวะฮฺฮาบีย์ที่เจาะจงความหมายพร้อมกับยืนยันรูปแบบวิธีการให้กับอัลลอฮฺตะอาลา

2. การตีความ (ตะวีล) กับทัศนะของสะลัฟ

การตีความ [اَلتَّأْوِيْلُ] ตามทัศนะของอะฮฺลิสซุนนะฮ์วัลญะมาอะฮ์

79 อิบนุกุดามะฮ์, *เราฎาะฮ์ อันนาซิร วะ ญันนะตุลมุนาซิร*, ตะห์กีก: อับดุลอะซีซ อับดุรเราะหฺมาน อัสสะอีด, พิมพ์ครั้งที่ 2 (ริยาฎ: ญามิอะฮ์ อัลอิหม่ามมุฮัมมัดสะอู้ด, ฮ.ศ. 1399), หน้า 68.

อัลอะชาอิเราะฮ์ ก็คือ **การผินความหมายของศิฟัต มิใช่ผินถ้อยคำศิฟัต** เช่น ถ้อยคำศิฟัต “ยะดุน” ผินจากความหมายหะกีกีย์(ความหมายคำแท้คืออวัยวะตั้งแต่ขอบบรรดานิ้วไปยังฝ่ามือ) ให้เป็นความหมายมะญาซฺ(ความหมายอุปมัย คือ พลัง, เดชานุภาพ) เนื่องจากมีกรณีบ่งชี้ว่าการให้ความหมายคำแท้นั้นไม่บังควรต่ออัลลอฮฺตะอาลา

ท่านอัชชัยยิด อัลญุรญานีย์ (ฮ.ศ. 740-816) ได้ให้คำนิยามของการตะวีล (ตีความ) ว่า

صَرْفُ الأَيَةِ عَنْ مَعْنَاهَا الظَّاهِرِ إِلَى مَعْنًى تَحْتَمِلُهُ

การผินอายะฮ์ออกจาก**ความหมายผิวเผิน**(ที่เป็นอวัยวะสัดส่วนและความหมายที่คล้ายคลึงกับมัคโลค)ไปยังความหมาย(ที่เหมาะสม)ที่อายะฮ์สามารถตีความได้[80]

เป็นที่ชัดเจนว่า การตะวีลตีความนั้น คือการผินความหมาย มิใช่ผินเปลี่ยนถ้อยคำ กล่าวคืออะฮฺลิสซุนนะฮ์ที่ตีความนั้นได้ยืนยัน (อิษบาต) ในถ้อยคำศิฟัต [يَدٌ] แต่ในเชิงความหมายนั้นก็คือ อำนาจ (กุดเราะฮ์) หรือ พลัง (กู้วะฮ์) ส่วน**พวกมุอฺตะซิละฮ์นั้นปฏิเสธ (ตะอฺตีล) การมีศิฟัต [يَدٌ]** ซึ่งตรงนี้เราก็จะเห็นความแตกต่างของการตะวีล(ตีความ)ระหว่างอะฮฺลิสซุนนะฮ์กับพวกมุอฺตะซิละฮ์อย่างชัดเจน ดังนั้นการกล่าวเหมารวมว่า หากตีความแล้วย่อมเป็นการปฏิเสธศิฟัตหรือไม่ยืนยันศิฟัตของอัลลอฮฺ ถือว่าเป็นการเข้าใจผิดต่อหลักการของอะฮฺลิสซุนนะฮ์นั่นเอง

---

80 อัลญุรญานีย์, *อัตตะอฺรีฟาต*, ตะห์กีก: อิบรอฮีม อัลอับยารีย์, พิมพ์ครั้งที่ 1 (เบรุต: ดารุลกิตาบ อัลอะร่อบีย์, ฮ.ศ. 1405), หน้า 72; และอับดุลฆ่อนีย์ อัลฆ่อนีมีย์, *ชัรหฺ อัลอะกีดะฮ์อัฏฏ่อหาวียะฮ์*, ตะห์กีก: มุฮัมมัดมุฏีอฺ อัลฮาฟิซ และมุฮัมมัดริยาฎ อัลมาลิหฺ, พิมพ์ครั้งที่ 2 (ดิมิชก์: ดารุลฟิกรฺ, ค.ศ. 1992/ฮ.ศ. 1412), หน้า 71.

ปราชญ์อะฮฺลิสซุนนะฮ์วัลญะมาอะฮ์ได้วางเงื่อนไขของการตีความดังนี้

1. ต้องมีความหมายที่ถูกต้องตามหลักภาษาที่อาหรับนำมาใช้กัน[81]
2. สอดคล้องกับสำนวนของประโยคคำพูด
3. อย่ามั่นใจ(ฟันธง)ว่า เป็นความหมายที่อัลลอฮฺทรงประสงค์ แต่เป็นการให้น้ำหนักเท่านั้นเอง เพื่อไม่ให้เป็นการเสียมารยาทและก้าวล่วงรู้ถึงพระประสงค์ที่แท้จริงของอัลลอฮฺ
4. ความหมายที่ตีความนั้นต้องเหมาะสมกับความยิ่งใหญ่ของอัลลอฮฺและเป็นคุณลักษณะของพระองค์[82]

ตัวอย่างเช่น อัลลอฮฺทรงตรัสว่า

يَدُ اللَّهِ فَوْقَ أَيْدِيهِمْ

“ยะดุน(พลัง)ของอัลลอฮฺเหนือบรรดามือของพวกเขา” [อัลฟัตห์: 10]

การตีความหมาย “ยะดุน” ในอายะฮ์นี้ว่า “พลัง”[83] ถือว่าครบ

---

81 หากตีความหมายไม่ตรงกับหลักภาษาอาหรับหรือตีความหมายที่หลักภาษาอาหรับไม่นำมาใช้กันนั้น ถือว่าไม่ใช่เป็นการ “ตะวีล” (ตีความ) แต่เป็นการ “ตะหฺรีฟ” (บิดเบือน) ซึ่งตรงนี้กลุ่มวะฮฺฮาบีย์มักจะกล่าวหาแนวทางอื่นที่ทำการตีความว่า “บิดเบือน” คุณลักษณะของอัลลอฮฺ ซึ่งถือว่าเป็นความอธรรมต่ออัลอะชาอิเราะฮ์และปราชญ์สะละฟุศศอลิหฺที่ทำการตีความ ดังที่ผู้เขียนจะนำเสนอชี้แจงเกี่ยวกับการตีความของปราชญ์สะละฟุศศอลิหฺในท้ายบทต่อไป.

82 ดู อันนะวาวีย์, *ชัรหฺศ่อฮีหฺมุสลิม*, เล่ม 3, หน้า 19; เล่ม 6, หน้า 37; และเล่ม 17, หน้า 182-183; และเล่ม 16, หน้า 166; และอัสสะยูฏีย์, *อัลอิตกอน ฟี อุลูมิลกุรอาน*, ตะห์กีก: มุศฏ่อฟา ชัย คุมุศฏ่อฟา, พิมพ์ครั้งที่ 1 (เบรุต: มุอัสสะซะฮ์อัรริซาละฮ์, ค.ศ. 2008/ฮ.ศ. 1429), หน้า 758; และอิบนุหะญัร, *ฟัตหุ้ลบารีย์*, เล่ม 13, หน้า 383; และ *อัลอิฮฺตะก้อต วัล ฮิดายะฮ์ อิลาซะบีล อัรร่อช้าด*, หน้า 120.

83 อัฏฏ่อบะรีย์, *ญามิอุลบะยาน ฟี ตะวีลิลกุรอาน (ตัฟซีรอัฏฏ่อบะรีย์)*, ตะห์กีก: อะหฺมัด มุฮัมมัด ชากิร, พิมพ์ครั้งที่ 1 (เบรุต: มุอัสสะซะฮ์อัรริซาละฮ์, ค.ศ. 2000/ฮ.ศ. 1420), เล่ม 22, หน้า 210;

เงื่อนไขเพราะมีความหมายที่ถูกต้องตามหลักภาษาอาหรับ สอดคล้องกับสำนวนของประโยค เหมาะสมกับความยิ่งใหญ่ และเป็นคุณลักษณะของพระองค์ผู้ทรงพลัง

และพระองค์ทรงตรัสว่า

مَا مَنَعَكَ أَن تَسْجُدَ لِمَا خَلَقْتُ بِيَدَيَّ

“อะไรที่ห้ามเจ้าไม่ให้สุญูดต่อผู้ที่ข้าได้สร้างด้วยสองยะดุน (ด้วยการดูแลเป็นพิเศษ)ของข้า” [ศ้อด: 75]

ดังนั้นการที่ท่านอิหม่ามฟัครุดดีนอัรรอซีย์ (ฮ.ศ. 543-606) ได้ตีความหมาย “ยะดุน”ในอายะฮ์นี้ว่า “การดูแลเป็นพิเศษ” [شِدَّةُ الْعِنَايَةِ والاخْتِصَاص][84] จึงครบเงื่อนไขในการตีความ

และอัลลอฮฺตะอาลาทรงตรัสเช่นกันว่า

الرَّحْمَنُ عَلَى الْعَرْشِ اسْتَوَى

“(อัลลอฮฺผู้มีพระนาม)อัรเราะหฺมานทรงอิสตะวาเหนือบัลลังก์” [ฏอฮา: 5]

คำว่า “อิสตะวา” เป็นศิฟัตหนึ่งของอัลลอฮฺ แต่มีความหมายหลายนัยตามหลักภาษาอาหรับ เช่น (1) สูงส่ง, (2) สถิต อยู่, (3) นั่ง ประทับ, (4) ปกครอง ซึ่งแนวทางของสะลัฟและค่อลัฟนั้น ต่างยืนยันว่าอัลลอฮฺทรงมีศิฟัต “อิสตะวา” และยืนยันว่า คุณลักษณะ “อิสตะวา” นี้ไม่คล้ายและเหมือนกับคุณลักษณะของสิ่งที่ถูกสร้างและปฏิเสธรูปแบบวิธีการที่

และ ดู อิบนุเญาซีย์, *ตัฟซีร ซาดุลมะซีร ฟี อิลมิตตัฟซีร*, พิมพ์ครั้งที่ 3 (เบรุต: อัลมักตับ อัลอิสลามีย์, ค.ศ. 1984/ฮ.ศ. 1404), เล่ม 7, หน้า 428.

84 ฟัครุดดีน อัรรอซีย์, *อัตตัฟซีรอัลกะบีร*, เล่ม 12, หน้า 46.

มีต่ออัลลอฮฺ แต่สะลัฟส่วนใหญ่นั้นจะไม่เจาะจงความหมายหลายนัยของ “อิสตะวา” นี้แต่พวกเขาจะทำการมอบหมายการรู้ความหมายที่แท้จริงไปยังอัลลอฮฺตะอาลา

ส่วนแนวทางของปราชญ์สะลัฟบางส่วน[85] และปราชญ์ค่อลัฟส่วนใหญ่จะให้ความหมาย “อิสตะวา” ที่ตรงกับหลักภาษาอาหรับที่ถูกต้องและเหมาะสมกับความยิ่งใหญ่ของอัลลอฮฺ คือความหมาย “ทรงสูงส่ง” หรือ “ทรงปกครอง” เหนือบัลลังก์ ส่วนความหมายที่ว่า “ประทับ, นั่ง” หรือ “สถิต, อยู่” นั้นเป็นความหมายที่ใช้กับสิ่งที่ถูกสร้างที่ต้องการทิศทางและสถานที่อยู่ซึ่งเป็นความหมายไม่เหมาะสมและไม่คู่ควรกับความยิ่งใหญ่ของอัลลอฮฺตะอาลา

นี่คือหลักอะกีดะฮ์อะฮฺลิสซุนนะฮ์วัลญะมาอะฮ์ที่เข้าใจได้ง่ายโดยไม่ทำให้หัวใจคิดจินตนาการแต่ประการใด ซึ่งผู้เขียนจะนำเสนอรายละเอียดต่อไป

เป้าหมายของการตีความ

การตีความนั้นมีเป้าหมายเพื่อตอบโต้พวกบิดอะฮ์ 2 กลุ่มคือ

1. **พวกมุญัสสิมะฮ์** [اَلْمُجَسِّمَةُ] **และมุชับบิฮะฮ์** [اَلْمُشَبِّهَةُ] คือพวกที่ยืนยันคุณลักษณะของอัลลอฮฺจนเลยเถิด กระทั่งอัลลอฮฺเป็นรูปร่างและมีคุณลักษณะคล้ายคลึงกับสิ่งถูกสร้าง แล้วนำไปเผยแผ่กับคนสามัญชนทั่วไปที่ไม่มีพื้นฐานเกี่ยวกับเรื่องอะกีดะฮ์ และพวกเขาก็จินตนาการเชื่อว่าอัลลอฮฺเป็นรูปร่างและคล้ายคลึงกับสิ่งที่ถูกสร้าง ซึ่งหากสามัญชนทั่วไปที่ไม่สามารถละทิ้งจากการจินตนาการเช่นนี้ได้ ก็จำเป็นต้องตีความ

85 ซึ่งผู้เขียนจะนำเสนอการตีความของปราชญ์สะละฟุศศอลิหฺต่อไปในท้ายบท อินชาอัลลอฮฺ.

2. พวกมุอฺตะซิละฮ์ [اَلْمُعْتَزِلَة] คือพวกปฏิเสธศิฟัตของอัลลอฮฺ [اَلْمُعَطِّلَةُ] เช่น ศิฟัตยะดุน เนื่องจากพวกเขาคิดว่า ถ้อยคำ “ยะดุน” ตามหลักภาษาอาหรับนั้นอยู่ในความหมายของอวัยวะมือ เมื่อพวกมุอฺตะซิละฮ์มีจุดยืนเช่นนี้พวกเขาจึงปฏิเสธศิฟัตยะดุน ดังนั้นอะฮฺลิสซุนนะฮ์วัลญะมาอะฮ์จึงทำการตีความโดยกล่าวยืนยันถ้อยคำศิฟัต “ยะดุน” ได้ แต่ความหมายคือพลังหรือเดชานุภาพ ไม่จำเป็นต้องใช้ความหมายอวัยวะมือ

ท่านอิหม่ามอันนะวาวีย์ ได้กล่าวเกี่ยวกับเรื่องนี้ว่า

فَإِنْ دَعَتْ الْحَاجَةُ إِلَى التَّأْوِيلِ لِرَدِّ مُبْتَدِعٍ ، وَنَحْوِهِ تَأَوَّلوا حِينَئِذٍ ، وَعَلَى هَذَا يُحْمَلُ مَا جَاءَ عَنْ الْعُلَمَاءِ فِي هَذَا ، وَاَللَّه أَعْلَمُ

ดังนั้นถ้าหากมีความจำเป็นต้องตีความเพื่อตอบโต้พวกอะกีดะฮ์บิดอะฮ์และผู้อื่นเช่นพวกเขา ปราชญ์ก็จะทำการตีความในขณะนั้น และบนหลักการนี้ การตีความที่ได้ระบุมาจากบรรดาปวงปราชญ์นั้น ก็เนื่องจากมีความจำเป็นดังกล่าว[86]

และท่านผู้อ่านสามารถแยกแยะการตีความศิฟัตมุตะชาบิฮาตระหว่างอะฮฺลิสซุนนะฮ์วัลญะมาอะฮ์อัลอะชาอิเราะฮ์กับมุอฺตะซิละฮ์ได้ดังนี้

1. การตีความที่ยืนยันในถ้อยคำศิฟัตอัลลอฮฺตามแนวทางของอะฮฺลิสซุนนะฮ์ย่อมเป็นกลุ่มอิษบาต [اَلْمُثْبِتَةُ] “ผู้ยอมรับและยืนยันในศิฟัตของพระองค์แม้เขาจะตีความก็ตาม”

2. การตีความของกลุ่มมุอฺตะซิละฮ์ที่ปฏิเสธถ้อยคำและศิฟัตของอัลลอฮฺแล้วทำการตีความ ถือว่าเป็นกลุ่มผู้ปฏิเสธศิฟัต [اَلْمُعَطِّلَةُ] หรือกลุ่มอัลญะฮฺมียะฮ์ [اَلْجَهْمِيَّةُ] ที่ปฏิเสธศิฟัตและสายรายงานหะดีษเกี่ยวกับเรื่อง

86 อันนะวาวีย์, *มัจญมูอ ชัรหฺ อัลมุฮัซซับ*, เล่ม 1, หน้า 50.

ศิฟัตที่มีความหมายหลายนัย

ในหนังสืออัฏฏ่อบะก้อตอัลหะนาบิละฮ์ ระบุยืนยันไว้ว่า กลุ่มอะฮฺลุลหะดีษจากอัลอะชาอิเราะฮ์ที่ตีความและยอมรับในศิฟัตและสายรายงานหะดีษต่างๆ นั้นคืออะฮฺลิสซุนนะฮ์วัลญะมาอะฮ์ ท่านอิบนุอะบียะลา (เสียชีวิตปีฮ.ศ. 526) ร่อหิมะฮุ้ลลอฮฺ ปราชญ์แห่งมัซฮับฮัมบาลีย์ได้กล่าวว่า

وَقَدْ أَجْمَعَ عُلَمَاءُ أَهْلِ الْحَدِيْثِ وَالأَشْعَرِيَّةِ مِنْهُمْ عَلَى قَبُوْلِ هَذِهِ الأَحَادِيْثِ فَمِنْهُمْ مَنْ أَقَرَّهَا عَلَى مَا جَاءَتْ وَهُمْ أَصْحَابُ الْحَدِيْثِ وَمِنْهُمْ مَنْ تَأَوَّلَهَا وَهُمْ الأَشْعَرِيَّةُ وَتَأْوِيْلُهُمْ إِيَّاهَا قَبُوْلٌ مِنْهُمْ لَهَا إِذْ لَوْ كَانَتْ عِنْدَهُمْ بَاطِلَةٌ لاَطْرَحُوْهَا كَمَا اطْرَحُوْا سَائِرَ الأَخْبَارِ الْبَاطِلَةِ وَقَدْ رُوِىَ عَنِ النَّبِيِّ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ أَنَّهُ قَالَ: أُمَّتِيْ لاَ تَجْتَمِعُ عَلَىَ خَطَأٍ وَلاَ ضَلاَلَةٍ

แท้จริงได้ลงมติ (อิจญฺมาอฺ) โดยบรรดาอุละมาอฺอะฮฺลุลหะดีษและอัลอะชาอิเราะฮ์ซึ่งก็เป็นส่วนหนึ่งจากอะฮฺลุลหะดีษ ต่อการรับบรรดาหะดีษ(ที่เกี่ยวกับเรื่องศิฟัตของอัลลอฮฺ) ดังนั้นส่วนหนึ่งจากอะฮฺลุลหะดีษก็รับหะดีษตามที่ได้ระบุมา ซึ่งพวกเขาคืออัศฮาบุลหะดีษ(คือกลุ่มอะษะรียะฮ์) และ**ส่วนหนึ่งจากอะฮฺลุลหะดีษทำการตีความ(ตะวีล)บรรดาหะดีษศิฟัต ซึ่งพวกเขาคืออัลอะชาอิเราะฮ์ และการที่พวกเขาทำการตีความบรรดาหะดีษศิฟัตของอัลลอฮฺนี้ ก็คือการที่พวกเขาให้การยอมรับบรรดาหะดีษที่เกี่ยวกับศิฟัตของอัลลอฮฺนั่นเอง** เนื่องจากว่า หากบรรดาหะดีษที่เกี่ยวกับศิฟัตของอัลลอฮฺเป็นสิ่งที่โมฆะตามทัศนะของอัลอะชาอิเราะฮ์แล้ว แน่นอนว่า พวกเขาก็จะละทิ้งบรรดาหะดีษนั้นไป เสมือนที่พวกเขาละทิ้งบรรดาหะดีษที่กุขึ้นมา

และแท้จริงได้รายงานจากท่านนะบีย์ ศ็อลลัลลอฮุอะลัยฮิวะซัลลัม ว่า “**ประชาชาติของฉันจะไม่ลงมติกันบนความผิดพลาดและลุ่มหลง**”[87]

ดังนั้นการตีความของอะฮฺลิสซุนนะฮ์กับพวกมุอฺตะซิละฮ์จึงต่างกัน หากใช้หัวใจที่เป็นธรรมพิเคราะห์พิจารณาถึงข้อเท็จจริงอันนี้

ตัวอย่างการตีความของสะละฟุศศอลิหฺ

การกล่าวว่า สะลัฟไม่ตีความ นั้นพิจารณาในแง่ของสะลัฟส่วนใหญ่ เนื่องจากเมื่อได้ตรวจสอบแล้วปรากฏว่าปราชญ์สะลัฟก็ทำการตีความเช่นเดียวกัน ดังนั้นเราต้องให้ความเป็นธรรมต่อแนวทางสะลัฟทั้งที่ตีความและไม่ตีความ เพื่อจะได้ชื่อว่าตามแนวทางสะลัฟอย่างสมบูรณ์นั่นเอง

1. **ท่านอิบนุอับบาส ร่อฎิยัลลอฮุอันฮุ**: ท่านอัลฮาฟิซฺ อิบนุญะรีร อัฏฏ่อบะรีย์กล่าวถึงการตีความ “อัลกุรซีย์” ของท่านอิบนุอับบาสว่า

وَأَمَّا الَّذِي يَدُلّ عَلَى صِحَّته ظَاهِر الْقُرْآن فَقَوْل ابْن عَبَّاس الَّذِي رَوَاهُ جَعْفَر بْن أَبِي الْمُغِيرَة عَنْ سَعِيد بْن جُبَيْر عَنْهُ أَنَّهُ قَالَ : هُوَ عِلْمُهُ

สำหรับทัศนะที่ความชัดเจนของอัลกุรอานได้บ่งชี้ถึงความถูกต้องนั้น คือทัศนะคำกล่าวของท่านอิบนุอับบาสที่รายงานโดยญะฟัร บิน อะบีอัลมุฆีเราะฮ์ จาก สะอีด บิน ญุบัยรฺ จากท่านอิบนุอับบาส ซึ่งท่านได้กล่าวว่า: **กุรซีย์ของอัลลอฮฺ ก็คือ**

87 อิบนุอะบียะลา, *ฏ่อบะก้อตอัลหะนาบิละฮ์*, ตะห์กีก: มุฮัมมัดฮามิด อัลกิฟฟีย์ (เบรุต: ดารุมะอฺริฟะฮ์), หน้า 479.

ความรอบรู้ของพระองค์[88]

ท่านอิหม่ามอิบนุญะรีร อัฏฏ่อบะรีย์ (ฮ.ศ. 224-310) ปราชญ์สะลัฟได้ให้น้ำหนักว่า กุรซีย์ของอัลลอฮฺนั้น คือ ความรอบรู้ของพระองค์

และท่านอิหม่ามอัลบุคอรีย์ ได้กล่าวยอมรับไว้ในศ่อฮีหฺอัลบุคอรีย์ของท่านว่า

وَقَالَ ابْنُ جُبَيْرٍ (كُرْسِيُّهُ) عِلْمُهُ

"ท่านอิบนุญุบัยร์ กล่าวว่า กุรซีย์(เก้าอี้)ของพระองค์ คือ ความรอบรู้ของพระองค์"[89]

ดังนั้นสิ่งดังกล่าวได้บ่งชี้ว่า การตีความกุรซีย์ของอัลลอฮฺว่า ความรอบรู้ของพระองค์นั้น เป็นทัศนะของสะลัฟเช่นเดียวกัน

2. ท่านอิบนุอับบาส ร่อฎิยัลลอฮุอันฮุ ได้ทำการตีความ (ตะวีล) คำตรัสของอัลลอฮฺตะอาลาที่ว่า

يَوْمَ يُكْشَفُ عَنْ سَاقٍ

"วันที่ซ๊ากจะถูกเปิดเผย" (อัลก่อลัม: 42)

ซึ่งอัลกุรอานแปลไทยเล่มแดงที่ตีพิมพ์โดยศูนย์กษัตริย์ฟะฮัด (ซาอุฯ) ได้ให้ความหมายว่า "วันที่หน้าแข้งจะถูกเลิกขึ้น(ในวันกิยามะฮ์ พระเจ้าจะมาตัดสินคดี หน้าแข้งของพระองค์จะถูกเลิกขึ้น)"[90] แต่แนวทางของปราชญ์สะลัฟศอลิหฺนั้น ได้ให้ความหมายว่า "วันที่ความวิกฤติได้ถูกเปิดเผยขึ้น"

---

88 อัฏฏ่อบะรีย์, *ตัฟซีรอัฏฏ่อบะรีย์*, เล่ม 3, หน้า 7.

89 อัลบุคอรีย์. ศ่อฮีหฺอัลบุคอรีย์, เล่ม 4, หน้า 1648.

90 ดู *พระมหาคัมภีร์อัลกุรอ่าน พร้อมความหมายภาษาไทย*, โดย สมาคมนักเรียนเก่าอาหรับประเทศไทย (อัลมะดีนะฮ์ อัลมุเนาวะเราะฮ์: ศูนย์กษัตริย์ฟะฮัด), หน้า 1546.

คำว่า ซากิน [سَاقٍ] วะฮฺฮาบีย์หมายถึง ขา หน้าแข้ง แต่ท่านอิบนุอับบาส กล่าวตีความว่า [يُكْشَفُ عَنْ شِدَّةٍ] “ได้เกิดวิกฤติความรุนแรงขึ้น” ท่านอิบนุหะญัรได้กล่าวยืนยันสิ่งดังกล่าวด้วยสายรายงานที่ศ่อฮีหฺในหนังสือฟัตหุ้ลบารีย์[91] และท่านอิบนุญะรีร อัฏฏ่อบะรีย์ได้กล่าวไว้ในตัฟซีรของท่าน[92] โดยที่ท่านอิบนุญะรีรได้กล่าวอธิบายไว้ในช่วงแรกของอายะฮฺนี้ว่า “กลุ่มหนึ่งจากบรรดาศ่อฮาบะฮ์และตาบิอีน จากผู้ที่ทำการตีความได้กล่าวว่า [يَبْدُوْ عَنْ أَمْرٍ شَدِيْدٍ] (วัน)ที่เกิดสิ่งวิกฤติรุนแรง”[93]

ท่านอัลฮาฟิซอิบนุหะญัร อัลอัสก่อลานีย์ได้กล่าวว่า “ท่านอิหม่ามอัลบัยฮะกีย์ได้รายงานถึงท่านอิบนุอับบาสเกี่ยวกับเรื่องนี้ถึงสองสายรายงานด้วยกัน ซึ่งทั้งสองมีสายรายงานที่หะซัน”[94]

ท่านอิหม่ามอัลฟัรรออ์ (เสียชีวิต ฮ.ศ. 207) ได้รายงานไว้ในตัฟซีรของท่านว่า

> حَدَّثَنِيْ سُفْيَانُ عَنْ عَمْرِو بْنِ دِيْنَارٍ عَنْ ابْنِ عَبَّاسٍ رَضِيَ اللهُ عَنْهُ، أَنَّهُ قَرَأَ (يَوْمَ تُكْشَفُ عَنْ سَاقٍ) يُرِيْدُ : الْقِيَامَةَ وَالسَّاعَةَ لِشِدَّتِهَا
>
> “ได้เล่าให้ฉันทราบโดยซุฟยาน บิน อุยัยนะฮ์ จากอัมร บิน ดีนาร จากอิบนุอับบาส ร่อฎิยัลลอฮุอันฮุมา ความว่า แท้จริงท่านอิบนุอิบนุอับบาส ได้อ่านอายะฮ์ [يَوْمَ تُكْشَفُ عَنْ سَاقٍ] (อัลก่อลัม: 42) ซึ่งเป้าหมายของท่านอิบนุอับบาส คือวันกิยามะฮ์

---

91 อิบนุหะญัร, *ฟัตหุ้ลบารีย์*, เล่ม 13, หน้า 428.

92 อัฏฏ่อบะรีย์, *ตัฟซีรอัฏฏ่อบะรีย์*, เล่ม 29, หน้า 38.

93 เรื่องเดียวกัน, เล่ม 3, หน้า 554.

94 ดู อิบนุหะญัร, *ฟัตหุ้ลบารีย์*, เล่ม 13, หน้า 428; และดู อัลบัยฮะกีย์, *อัลอัสมาอฺ วัศศิฟาต*, หน้า 325.

และความวิกฤติรุนแรงของวันกิยามะฮ์นั้น”[95]

3. **ท่านอิบนุกุตัยบะฮ์** (เสียชีวิตปี ฮ.ศ. 276) ได้กล่าวถึงการตีความคำว่า “มือขวา” หมายถึง “พลัง” ของท่านอิบนุอับบาส ร่อฎิยัลลอฮุอันฮุ ไว้ในหนังสือตะวีลมุชกิลิลกุรอาน ของท่านความว่า

وَمِنْهُ قَوْلُهُ تَعَالَي : وَلَوْ تَقَوَّلَ عَلَيْنَا بَعْضَ الْأَقَاوِيلِ لَأَخَذْنَا مِنْهُ بِالْيَمِينِ. قَالَ ابْنُ عَبَّاسٍ : اَلْيَمِيْنُ هَهُنَا الْقُوَّةُ وَإِنَّمَا أَقَامَ الْيَمِيْنَ مَقَامَ الْقُوَّةِ لأَنَّ قُوَّةَ كُلِّ شَيْءٍ فِيْ مَيَامِيْنِهِ

ส่วนหนึ่งจากคำตรัสของอัลลอฮฺตะอาลาที่ว่า “และหากเขา (มุฮัมมัด)เสกสรรกล่าวคำเท็จบางคำแก่เราแล้ว เราก็จะจับเขาด้วยยะมีน” [อัลห้ากเกาะฮ์: 44-45] ซึ่งท่านอิบนุอับบาสกล่าวว่า: อัลยะมีน(แปลตามศัพท์ผิวเผินคือ มือขวา) ณ อายะฮ์นี้คือ “พลัง” เพราะแท้จริงอัลลอฮฺได้ทำให้คำว่า “ยะมีน” อยู่ในตำแหน่งของพลัง เพราะพลังของทุกๆ สิ่งนั้นจะอยู่ในข้างขวา[96]

4. **ท่านอิหม่ามอะบุลอับบาส อัลมุบัรร็อด**[97] (ฮ.ศ.210-285) ปราชญ์สะลัฟ ได้กล่าวว่า

---

95 อัลฟัรรออ,*มะอานีอัลกุรอาน*,พิมพ์ครั้งที่ 3(เบรุต: อาลัมอัลกุตุบ,ค.ศ. 1983/ฮ.ศ. 1403),เล่ม 3,หน้า 177. และท่านชัยคฺชุอัยบฺ อัลอัรนะอูฏ กล่าวว่า หะดีษนี้สายรายงานศ่อฮีหฺ, ดู อิบนุลวะซีร, *อัลอะวาศิม วัลก่อวาศิม ฟิษษิบ อัน ซุนนะติอะบิลกอซิม*, ตะห์กีก: ชุอัยบฺ อัลอัรนะอูฏ, พิมพ์ครั้งที่ 1 (เบรุต: มุอัสสะซะฮ์ อัรริซาละฮ์, ค.ศ.1992/ฮ.ศ. 1412), เล่ม 8, หน้า 341.

96 ดู อิบนุกุตัยบะฮ์, *ตะวีล มุชกิลิลกุรอาน* (ไคโร: ดารุตตุร้อษ), หน้า 154.

97 ท่านอิหม่ามอัลมุบัรร็อด มีนามว่า มุฮัมมัด บิน ยะซีด อะบุลอับบาส ท่านเป็นปราชญ์สะลัฟเกิดปี ฮ.ศ. 210 ซึ่งท่านอัซซะฮะบีย์กล่าวว่า ท่านอัลมุบัรร็อดเป็นอิหม่ามผู้นำด้านวิชาการ เป็นผู้ทรงความรู้ยิ่ง เป็นผู้มีความชำนาญภาษาอาหรับ และน่าเชื่อถือได้. ดู อัซซะฮะบีย์, *ซิยัรอะอฺลามอันนุบะลาอฺ*, เล่ม 13, หน้า 576

قَوْلُهُ: "تَلَقَّاهَا عَرَابَةُ بِالْيَمِيْنِ"، قَالَ أَصْحَابُ الْمَعَانِي: مَعْنَاهُ بِالْقُوَّةِ، وَقَالُوْا مِثْلَ ذَلِكَ فِيْ قَوْلِ اللهِ عَزَّ وَجَلَّ: {وَالسَّمَاوَاتُ مَطْوِيَّاتٌ بِيَمِينِهِ}

คำกล่าวของเขา(คือนักกวีชื่ออัชชัมม้าค)ที่ว่า “อะรอบะฮ์เขารับธงด้วยมือขวา” บรรดาปราชญ์ภาษาอาหรับได้กล่าวว่า “ความหมายของมันคือด้วยพลัง” และพวกเขา(คือปราชญ์ภาษาอาหรับยุคสะลัฟ)ได้กล่าวเฉกเช่นดังกล่าวในคำตรัสของอัลลอฮฺตะอาลาที่ว่า “และบรรดาชั้นฟ้าถูกม้วนด้วยพระหัตถ์ขวา(หมายถึงด้วยพลังของพระองค์)” [อัซซุมัร: 67][98]

5. **ท่านอิหม่ามอะบูญะฟัร อันนะหฺหาซ**[99] (เสียชีวิตปี ฮ.ศ. 338) ได้กล่าวตีความไว้ในตัฟซีร มะอานิลกุรอาน ของท่านว่า

قَالَ أَبُوْ جَعْفَرٍ: مَعْنَى (وَالأَرْضُ جَمِيْعاً قَبْضَتُهُ يَوْمَ الْقِيَامَةِ) أَيْ يَمْلِكُهَا، كَمَا تَقُوْلُ : هَذَا فِيْ قَبْضَتِيْ. قَالَ مُحَمَّدُ بْنُ يَزِيْدَ : وَمَعْنَى (بِيَمِيْنِهِ) بِقُوَّتِهِ

อะบูญะฟัร(คือท่านอันนะหฺหาซ)ขอกล่าวว่า ความหมายของอายาะห์ที่ว่า “และแผ่นดินทั้งหมดเป็นเพียงกำมือของพระองค์ในวันกิยามะฮ์” [อัซซุมัร: 67] หมายถึง พระองค์ทรงครอบครองแผ่นดินเสมือนกับท่านได้กล่าวว่า นี้อยู่ในกำมือของฉัน(คืออยู่ในครอบครองของฉัน). และท่านมุฮัมมัด

98 อัลมุบัรร็อด, *อัลกามิล*, ตะห์กีก: มุฮัมมัด อะหฺมัด อัดดาลี, พิมพ์ครั้งที่ 3 (เบรุต: มุอัสสะซะฮ์อัรริซาละฮ์, ค.ศ. 1997/ฮ.ศ. 1418), เล่ม 1, หน้า 130.

99 ท่านอิหม่ามอันนะหฺหาซ อะหฺมัด บิน มุฮัมมัด อะบูญะฟัร ท่านเป็นปราชญ์สะลัฟ เสียชีวิตปี ฮ.ศ. 338 ท่านเป็นปราชญ์ภาษาอาหรับ เป็นปราชญ์ตัฟซีรอัลกุรอาน ซึ่งท่านอัซซะฮะบีย์กล่าวว่า ท่านอันนะหฺหาซเป็นปราชญ์ผู้ทรงความรู้ เป็นผู้นำวิชาหลักภาษาอาหรับ. ดู อัซซะฮะบีย์, *ซิยัรอะอฺลามอันนุบะลาอฺ*, เล่ม 15, หน้า 401.

บิน ยะซีด ได้กล่าวว่า และความหมาย “(แผ่นดินถูกม้วน) ด้วยขวาของพระองค์” หมายถึง ด้วยพลังของพระองค์”

6. **ท่านอิหม่ามอัลบุคอรีย์**[100] (ฮ.ศ. 194-256): ท่านได้ทำการตีความไว้ในบทว่าด้วยเรื่อง ตัฟซีรซูเราะฮ์อัลก่อศ็อศว่า

كُلُّ شَيْءٍ هَالِكٌ إِلَّا وَجْهَهُ : إِلَّا مُلْكَهُ

“ทุกๆ สิ่งนั้นพินาจสิ้นนอกจาก**วัจฺฮ์**ของพระองค์” (อิหม่ามอัลบุคอรีย์ตีความว่า) **นอกจากอำนาจการปกครองของพระองค์**[101]

7. **ท่านอิบนุญะรีร อัฏฏ่อบะรีย์**[102] (ฮ.ศ. 224-310): ท่านได้ตะวีลตีความ อิสติวาอฺ ว่า “สูงส่งในอำนาจปกครอง”

อนึ่ง อัลกุรอานแปลไทยที่ตีพิมพ์โดยศูนย์กษัตริย์ฟะฮัด (ซาอุฯ) ได้

---

100 ท่านอิหม่ามอัลบุคอรีย์คืออะบูอับดิลลาฮฺ มุฮัมมัด บิน อิสมาอีล ท่านเป็นปราชญ์หะดีษยุคสะลัฟที่รู้จักในนามของอัลบุคอรีย์ ท่านอิหม่ามอัลฮาฟิซอิบนิหะญัร ได้กล่าวว่า “ท่านอิหม่ามอัลบุคอรีย์เป็นขุนเขาแห่งความจำ(มีความจำที่มั่นคง) และเป็นปราชญ์แกนนำของโลกดุนยาในการเข้าใจหะดีษ” อิบนุหะญัร, *ตักรีบอัตตะฮฺซีบ*, ตะห์กีก: อะบูอัลอิชบาล ชาฆิฟ (ริยาฎ: ดารุลอาศิมะฮ์, ปี ฮ.ศ. 1421), เล่ม 1, หน้า 825.

101 อิบนุหะญัร, *ฟัตหุ้ลบารีย์*, เล่ม 8, หน้า 364.

102 ท่านอัซซะฮะบีย์กล่าวว่า “ท่านอิบนุญะรีร อัฏฏ่อบะรีย์นั้น เชื่อถือได้ เป็นผู้สัจจริง เป็นนักจำหะดีษและเป็นปราชญ์ระดับแกนนำในการตัฟซีรอัลกุรอาน” ดู อัซซะฮะบีย์, *ซิยัรอะอฺลามอันนุบะลาอฺ*, เล่ม 14, หน้า 270. และท่านอิบนุตัยมียะฮ์กล่าวว่า “บรรดาตัฟซีรที่อยู่ในมือของผู้คนทั้งหลายนั้น ที่ถูกต้องที่สุดคือตำราของมุฮัมมัด อิบนุญะรีร อัฏฏ่อบะรีย์ เพราะท่านได้ทำการกล่าวบรรดาคำพูดต่างๆ ของปราชญ์สะลัฟด้วยบรรดาสายรายงานที่แน่นอนและในตัฟซีรของอิบนุญะรีร อัฏฏ่อบะรีย์ ไม่มีบิดอะฮ์และท่านไม่ถ่ายทอดมาจากบรรดาผู้ถูกกล่าวหาว่าโกหก เช่น มุกอติล บินบุกัยร์ และอัลกัลบีย์” อิบนุตัยมียะฮ์, *มัจญฺมูอฺ อัลฟะตาวา อัลกุบรอ,* ตะห์กีก: มุฮัมมัด อับดุลกอดิร อะฏอและมุศฏอฟา อับดุลกอดิร อะฏอ, พิมพ์ครั้งที่ 1 (เบรุต: ดารุลกุตุบอัลอิลมียะฮ์, ค.ศ. 1978/ฮ.ศ. 1408), เล่ม 5, หน้า 84.

ให้ความหมาย อิสติวาอฺ ในซูเราะฮ์ฏอฮา อายะฮ์ที่ 5 ความว่า “ผู้ทรงกรุณาปราณี ทรงสถิตอยู่บนบัลลังก์”[103] และให้ความหมาย อิสติวาอฺ ในซูเราะฮ์ยูนุส อายะฮ์ที่ 3 ความว่า “แล้วพระองค์ทรงประทับบนบัลลังก์”[104] .

แต่แนวทางของสะลัฟศอลิหฺนั้น ให้ความหมายว่า “ผู้ทรงกรุณาปราณี ทรงสูงส่ง(หรือปกครอง)เหนือบัลลังก์”

ท่านอิหม่ามอะบูญัร อัฏฏ่อบะรีย์ ได้ตีความอิสติวาอฺว่า สูงส่งในอำนาจปกครอง ซึ่งท่านได้กล่าวว่า:

> فَإِنْ زَعَمَ أَنَّ ذَلِكَ لَيْسَ بِإِقْبَالِ فِعْلٍ وَلَكِنَّهُ إِقْبَالُ تَدْبِيرٍ , قِيلَ لَهُ : فَكَذَلِكَ فَقُلْ : عَلَا عَلَيْهَا عُلُوّ مُلْكٍ وَسُلْطَانٍ لَا عُلُوّ انْتِقَالٍ وَزَوَالٍ
>
> แต่หากเขาอ้างว่า ดังกล่าวนั้น ไม่ใช่การมุ่งหน้าไปกระทำ แต่เป็นการมุ่งบริหาร ก็ให้กล่าวแก่เขาว่า ดังนั้น แบบนั้นแหละ (คือการให้ความหมายว่าเป็นการมุ่งกระทำเชิงบริหาร) ท่านก็จงกล่าวว่า: พระองค์ทรงสูงส่งเหนือฟากฟ้า **แบบการสูงส่งของการปกครองและอำนาจ** (ไม่ใช่อยู่สูงแบบมีสถานที่) ไม่ใช่สูงแบบเคลื่อนย้ายและก็หายไป”[105]

ดังนั้นการอิสติวาอฺของอัลลอฮฺนั้น คือสูงแบบในนามธรรม คือสูงส่งด้วยอำนาจการปกครองนั่นเอง มิใช่สูงส่งแบบรูปธรรมที่มีสถานที่สูงและมีระยะทาง

แต่อุละมาอฺของกลุ่มวะฮฮาบีย์นามว่า อับดุลลอฮฺ บิน มุฮัมมัด อัลฆุนัยมาน (เกิดปี ฮ.ศ. 1353) ได้กล่าวโต้ตอบท่านอัฏฏ่อบะรีย์ผู้เป็นปราชญ์

---

103 *พระมหาคัมภีร์อัลกุรอ่าน พร้อมความหมายภาษาไทย*, หน้า 740.

104 เรื่องเดียวกัน, หน้า 481.

105 อัฏฏ่อบะรีย์, *ตัฟซีรอัฏฏ่อบะรีย์*, เล่ม 1, หน้า 192.

สะลัฟศอลิหฺว่า

قَوْلَهُ : فَقُلْ عَلاَ عَلَيْهَا عُلُوَّ مُلْكٍ وَ سُلْطَانٍ، لاَ عُلُوَّ اِنْتِقَالٍ وَزَوَالٍ. مِنْ جِنْسِ كَلاَمِ أَهْلِ الْبِدَعِ ، فَلاَ يَنْبَغِىْ ، وَهُوَ خِلاَفُ الظَّاهِرِ مِنَ النُّصُوْصِ ، بَلْ هُوَ مِنَ التَّأْوِيْلِ الْبَاطِلِ

คำกล่าวของท่านอัฏฏ่อบะรีย์ที่ว่า (ท่านจงกล่าวว่า อัลลอฮฺทรงสูงเหนือฟากฟ้านั้นสูงแบบการปกครองและอำนาจ ไม่ใช่สูงแบบเคลื่อนไหวและก็หายไป) นั้นเป็นลักษณะคำพูดของพวกบิดอะฮ์ ดังนั้นจึงไม่สมควร และมันขัดกับความหมายผิวเผินของตัวบท ยิ่งกว่านั้นคำพูดของท่านอัฏฏ่อบะรีย์เป็นการตีความ(ตะวีล)ที่โมฆะ[106]

ซึ่งตรงนี้ ได้ยืนยันแล้วว่าแนวทางของวะฮฺฮาบีย์นั้นคัดค้านกับแนวทางของสะละฟุศศอลิหฺและยังกล่าวหาท่านอิหม่ามอัฏฏ่อบะรีย์ปราชญ์สะละฟุศศอลิหฺว่ามีแนวทางบิดอะฮ์เกี่ยวกับเรื่องนี้

8. **ท่านอิหม่ามอัซซัจญาจญ์**[107] (ฮ.ศ. 241-310) ปราชญ์ยุคสะลัฟได้กล่าวไว้ในตัฟซีรของท่านว่า

---

106 อับดุลลอฮฺ บิน มุฮัมมัด อัลฆุนัยมาน, *ชัรหฺ กิตาบ อัตเตาฮีด มิน ศ่อฮีหฺ อัลบุคอรีย์*, พิมพ์ครั้งที่ 1 (อัลมะดีนะฮ์อัลมุเนาวะเราะฮ์: มักตะบะฮ์อัดดาร, ฮ.ศ. 1405), เล่ม 1, หน้า 360.

107 ท่านอิหม่ามอัซซัจญาจญ์เป็นปราชญ์สะลัฟแนวทางอะฮฺลิสซุนนะฮ์วัลญะมาอะฮ์ เกิดปี ฮ.ศ. 241 ท่านมีนามว่า อิบรอฮีม บิน อัสสะรีย์ บิน ซะฮล์ อะบูอิสหาก เจ้าของหนังสือมะอานีอัลกุรอาน ท่านเป็นผู้มีคุณธรรมและนักการศาสนา มีหลักอะกีดะฮ์และมีแนวทางที่สวยงาม และท่านอยู่ในมัซฮับฮัมบาลีย์และท้ายชีวิตของท่านนั้นได้ยินท่านกล่าวว่า โอ้อัลลอฮฺพระองค์โปรดทรงให้ฉันฟื้นคืนชีพขึ้นมาบนแนวทางของอิหม่ามอะหฺมัด บิน ฮัมบัล ด้วยเถิด" และท่านเสียชีวิตปี ฮ.ศ. 310, ดู อัลค่อฏีบ อัลบัฆดาดีย์, *ตารีคบัฆดาด*, ตะห์กีก: บัชชาร เอาว้าด มะอฺรูฟ, พิมพ์ครั้งที่ 1 (เบรุต: ดารุลฆ็อรบิลอิสลามีย์, ค.ศ. 2001/ฮ.ศ. 1422), เล่ม 6, หน้า 614; และยากู้ต อัลหะมะวีย์, *มุอฺญัม อัลอุดะบาอ์*, ตะห์กีก: อิหฺซาน อับบาส, พิมพ์ครั้งที่ 1 (เบรุต: ดารุลฆ็อรบิลอิสลามีย์, ค.ศ. 1993), หน้า 51-52.

فَقَالَ: (عَلَى الْعَرْشِ اسْتَوَى) ، وَقَالُوْا مَعْنَى (اِسْتَوَى) : اِسْتَوْلَى، وَاللّٰه أَعْلَمُ

อัลลอฮฺตะอาลาทรงตรัสว่า “พระองค์ทรงอิสตะวาเหนือบัลลังก์” และพวกเขากล่าวว่า ความหมาย “อิสตะวา” คือ อิสเตาลา(ปกครองโดยไม่มีการแย่งชิง) วัลลอฮุอะลัม[108]

ดังนั้นความหมายอิสติวาอฺตามแนวทางสะลัฟศอลิหฺ ก็คือ “(อัลลอฮฺ) ผู้ทรงกรุณาปราณีทรงสูงส่ง(หรือปกครอง)เหนือบัลลังก์” นั่นเอง

9. **ท่านอิหม่ามอัลอะอฺมัช**[109] (ฮ.ศ. 61-147,148) ร่อหิมะฮุ้ลลอฮฺ: อิหม่ามอัตติรมิซีย์ ได้กล่าวว่า ได้ถูกรายงานจากท่านอัลอะอฺมัช ในการอธิบายหะดีษนี้ คือ

مَنْ تَقَرَّبَ مِنِّى شِبْراً تَقَرَّبْتُ مِنْهُ ذِرَاعاً : يَعْنِى بِالمَغْفِرَةِ وَالرَّحْمَةِ

“ผู้ที่สร้างความใกล้ชิดกับข้าหนึ่งคืบ ข้าก็จะใกล้ชิดกับเขาหนึ่งศอก” หมายถึง**(ใกล้ชิด)ด้วยการอภัยและความเมตตา**[110]

ในหะดีษบทนี้มิใช่หมายความว่า อัลลอฮฺทรงใกล้ชิดเขาด้วยพระองค์เอง แต่การอภัยโทษและความเมตตาของพระองค์ต่างหากที่ยิ่งใกล้ชิดยังเขามากยิ่งขึ้น กล่าวคือเขามีสิทธิได้รับความเมตตาและการอภัยโทษมากยิ่งขึ้น

10. **ท่านอิหม่ามอะหฺมัด** (ฮ.ศ. 164-241) **ร่อหิมะฮุ้ลลอฮฺ:** อิหม่าม

---

108 อัซซัจญาจญ, *ตัฟซีร มะอานี อัลกุรอาน*, เล่ม 3, หน้า 229.

109 ท่านเป็นปราชญ์สะลัฟ มีนามว่า สุลัยมาน บิน มิฮฺรอน อัลอะอฺมัช ซึ่งท่านอัซซะฮะบีย์กล่าวว่า ท่านอัลอะอฺมัชเป็นผู้นำด้านวิชาการ เป็นบรมครูแห่งอิสลาม เป็นอาจารย์ของนักอ่านอัลกุรอานและนักหะดีษ” อัซซะฮะบีย์, *ซิยัรอะอฺลามอันนุบะลาอ*, เล่ม 6, หน้า 226.

110 รายงานโดยอัตติรมิซีย์, หะดีษที่ 3603, *สุนันอัตติรมิซีย์,* เล่ม 5, หน้า 581.

อัลบัยฮะกีย์ ได้รายงานไว้ใน หนังสือ มะนากิบ อิหม่ามอะหฺมัด ว่า ได้เล่าให้เราทราบโดย อัลฮากิม เขากล่าวว่า ได้บอกเล่าให้เราทราบ โดย อบูอัมรฺ บิน ซัมมาค เขากล่าวว่า ได้บอกเล่าแก่เราโดยฮัมบัล บิน อิสหาก เขากล่าวว่า ฉันได้ยินน้าของฉัน อบูอับดิลลาฮฺ (คือท่านอิหม่ามอะหฺมัด) กล่าวว่า “พวกเขาเหล่านั้น ได้อ้างหลักฐานกับฉัน ในวันนั้น - หมายถึงวันที่มีการถกสนทนาเกิดขึ้นในที่ประชุมของอะมีรุลมุอฺมินีน - ดังนั้นพวกเขากล่าวว่า :

تَجِيءُ سُوْرَةُ البَقَرَةِ يَوْمَ القِيَامَةِ وَتَجِيءُ سُوْرَةُ تَبَارَكَ، فَقُلْتُ لَهُمْ إِنَّمَا هُوَ الثَّوَابُ قَالَ اللهُ تَعَالَى (وَجَاءَ رَبُّكَ) إِنَّمَا تَأْتِيْ قُدْرَتُهُ وَإِنَّمَا القُرْآنُ أَمْثَالٌ وَمَوَاعِظُ

วันกิยามะฮ์นั้น ซูเราะฮ์อัลบะก่อเราะฮ์และซูเราะฮ์ตะบาร็อกจะมา ดังนั้นฉันได้กล่าวกับพวกเขาว่า แท้จริงมันคือผลบุญ อัลลอฮฺทรงตรัสว่า [وَجَاءَ رَبُّكَ] **“และผู้อภิบาลของเจ้าได้มา”** (หมายความว่า) [تَأْتِي قُدْرَتُهُ] แท้จริง **“อำนาจของพระองค์ได้มา”** และแท้จริงอัลกุรอานนั้นเป็นอุทาหรณ์และข้อเตือนใจ[111]

11. **ท่านอิหม่ามอัตติรมิซีย์**[112] (ฮ.ศ. 209-279) ได้กล่าวรายงานไว้ในหะดีษหนึ่งความว่า

---

111 ท่านอัลบัยฮะกีย์กล่าวว่า (คำกล่าวของอิหม่ามอะหฺมัด)นี้ มีสายรายงานที่ศ่อฮีหฺ โดยไม่มีฝุ่นเลย(คือสะอาด). ดู อิบนุกะษีร, *อัลบิดายะฮฺ วะ อันนิฮายะฮฺ*, ตะห์กีก: หัสซาน อับดุลมันนาน (เบรุต: บัยตุลอัฟการ อัดเดาลียะฮ์, ค.ศ. 2004), เล่ม 2, หน้า 1616.

112 ท่านเป็นปราชญ์หะดีษยุคสะลัฟ มีนามว่า มุฮัมมัด บิน อีซา ซึ่งท่านอัซซะฮะบีย์กล่าวว่า ท่านอัตติรมิซีย์นั้นเป็นนักปราชญ์ท่องจำหะดีษ ผู้เป็นเจ้าของหนังสือสุนันอัตติรมิซีย์ และท่านถูกลงมติว่าเป็นผู้เชื่อถือได้. อัซซะฮะบีย์, *มีซานุลอิอฺติดาล*, ตะห์กีก: อะลีย์ มุฮัมมัด มุเอาวัฎ และชัยคฺอาฎิล อะหฺมัด อับดุลเมาญูด (เบรุต: ดารุลกุตุบอัลอิลมียะฮ์. ค.ศ. 1995), เล่ม 6, หน้า 289.

لَوْ أَنَّكُمْ دَلَّيْتُمْ رَجُلًا بِحَبْلٍ إِلَى الْأَرْضِ السُّفْلَى لَهَبَطَ عَلَى اللَّه : هُوَ الْأَوَّلُ وَالْآخِرُ وَالظَّاهِرُ وَالْبَاطِنُ وَهُوَ بِكُلِّ شَيْءٍ عَلِيمٌ

หากแม้นพวกท่านได้หย่อนเชือกหนึ่งลงมายังแผ่นดินชั้นล่างสุด แน่นอนมันก็จะตกบนอัลลอฮฺ (หลังจากนั้นท่านร่อซูลุลลอฮฺได้อ่านอายะฮ์ที่ว่า) “พระองค์ทรงแรกสุด พระองค์ทรงสุดท้าย พระองค์ทรงปรากฏ และพระองค์ทรงเร้นลับ และพระองค์ทรงรอบรู้ทุกสิ่งทุกอย่าง” [อัลหะดีด: 3][113]

ท่านอิหม่ามอัตติรมิซีย์ กล่าวต่อไปว่า

وَفَسَّرَ بَعْضُ أَهْلِ الْعِلْمِ هَذَا الْحَدِيثَ فَقَالُوا إِنَّمَا هَبَطَ عَلَى عِلْمِ اللَّهِ وَقُدْرَتِهِ وَسُلْطَانِهِ وَعِلْمُ اللَّهِ وَقُدْرَتُهُ وَسُلْطَانُهُ فِي كُلِّ مَكَانٍ وَهُوَ عَلَى الْعَرْشِ كَمَا وَصَفَ فِي كِتَابِهِ

และนักปราชญ์ (สะลัฟ) ส่วนหนึ่งได้อธิบายหะดีษนี้ โดยพวกเขากล่าวว่า: **แท้จริงเชือกจะตกลงมาบนความรู้ เดชานุภาพและอำนาจของอัลลอฮฺ** และความรู้ เดชานุภาพและอำนาจของอัลลอฮฺนั้นอยู่ในทุกสถานที่ พระองค์(สูงส่ง)เหนือบัลลังก์ตามที่พระองค์ทรงพรรณนาไว้ในคัมภีร์ของพระองค์[114]

ท่านอิหม่ามอัตติรมิซีย์ เป็นอิหม่ามท่านหนึ่งจากสะละฟุศศอลิหฺเป็นหนึ่งในบรรดาอิหม่ามที่เป็นเจ้าของหนังสือสุนันทั้งหก ซึ่งท่านได้ทำการยอมรับในสายรายงานนี้แล้วทำการตีความตะวีลดังที่ได้นำเสนอข้างต้น ยิ่งกว่านั้นท่านอิหม่ามอัตติรมิซีย์เองยังถ่ายทอดการตีความนี้จากบรรดานักปราชญ์สะลัฟบางส่วนก่อนหน้าท่านอีกด้วย

---

113 รายงานโดยอัตติรมิซีย์, หะดีษที่ 3298, *สุนันอัตติรมิซีย์*, เล่ม 5, หน้า 408.

114 ดู เรื่องเดียวกัน.

แต่ท่านอิบนุตัยมียะฮ์ (ฮ.ศ. 661-728) ได้วิจารณ์คัดค้านแนวทางของท่านอัตติรมิซีย์นักปราชญ์สะลัฟดังกล่าว โดยกล่าวว่า

> وَكَذَلِكَ تَأْوِيْلُهُ بِالْعِلْمِ تَأْوِيْلٌ ظَاهِرُ الفَسَادِ مِنْ جِنْسِ تَأْوِيْلَاتِ الْجَهْمِيَّةِ
>
> เช่นดังกล่าวนี้ คือการตีความของท่านอัตติรมิซีย์ด้วยกับความหมายว่า ความรู้ (ของอัลลอฮฺ) นั้น เป็นการตีความที่เสื่อมเสียอย่างชัดเจน ซึ่งเป็นแบบเดียวกับบรรดาการตีความของพวกอัลญะฮฺมียะฮ์[115]

เมื่อเป็นเช่นนี้ ท่านผู้อ่านโปรดพิจารณาว่า แนวทางของท่านอิบนุตัยมียะฮ์ซึ่งอยู่ในยุคค่อลัฟ หรือ แนวทางของท่านอัตติรมิซีย์และปราชญ์สะละฟุศศอลิหฺก่อนหน้านั้น แนวทางใดสมควรแก่การยึดมั่น

12. **ท่านอัตติรมิซีย์, ท่านอะอฺมัช และสะลัฟบางส่วน**: ในการอธิบายหะดีษกุดซีย์ที่ว่า

> أَنَا عِنْدَ ظَنِّ عَبْدِي بِي ... وَإِنْ أَتَانِي يَمْشِي أَتَيْتُهُ هَرْوَلَةً
>
> “ข้าจะให้ตามที่บ่าวของข้าได้หวังมั่นใจต่อข้า... และหากเขาได้มาหาข้าโดยเดินมา ข้าก็จะไปหาเขาโดยรีบเดิน”[116]

หลังจากนั้นท่าน อัตติรมิซีย์ ได้กล่าวอธิบายว่า

> هَذَا حَدِيثٌ حَسَنٌ صَحِيحٌ وَيُرْوَى عَنْ الْأَعْمَشِ فِي تَفْسِيرِ هَذَا الْحَدِيثِ مَنْ تَقَرَّبَ مِنِّي شِبْرًا تَقَرَّبْتُ مِنْهُ ذِرَاعًا يَعْنِي بِالْمَغْفِرَةِ وَالرَّحْمَةِ وَهَكَذَا فَسَّرَ بَعْضُ أَهْلِ الْعِلْمِ هَذَا الْحَدِيثَ قَالُوا إِنَّمَا مَعْنَاهُ

---

115 อิบนุตัยมียะฮ์, *อัรริซาละฮ์ อัลอัรชียะฮ์* (อียิปต์: อิดาเราะฮ์ อัฏฏิบาอะฮ์ อัลมุนีรียะห์), หน้า 25.

116 รายงานโดยอัตติรมิซีย์, หะดีษที่ 3603, สุนันอัตติรมิซีย์, เล่ม 5, หน้า 581.

يَقُولُ إِذَا تَقَرَّبَ إِلَيَّ الْعَبْدُ بِطَاعَتِي وَمَا أَمَرْتُ أُسْرِعُ إِلَيْهِ بِمَغْفِرَتِي وَرَحْمَتِي

หะดีษนี้เป็นหะดีษหะซันศ่อฮีหฺ และได้ถูกรายงานจากท่านอัลอะอฺมัช เกี่ยวกับการอธิบายหะดีษนี้ ที่ว่า “ผู้ใดใกล้ชิดเราหนึ่งคืบ เราจะใกล้ชิดเขาหนึ่งศอก” หมายถึง **ใกล้ชิดด้วยการอภัยโทษและความเมตตา** และเฉกเช่นดังกล่าวนี้ นักปราชญ์ (สะลัฟ) บางส่วนได้อธิบายหะดีษนี้ ซึ่งพวกเขากล่าวว่า แท้จริงความหมายของหะดีษนี้ คือท่านนะบีย์ ศ็อลลัลลอฮุอะลัยฮิวะซัลลัม กล่าวว่า “เมื่อบ่าวคนหนึ่งได้ใกล้ชิดเราด้วยการฏออัตต่อเราและด้วยสิ่งที่เราบัญชาใช้ แน่นอน การอภัยโทษและความเมตตาของเราจะรีบรุดไปยังเขา”[117]

ดังนั้น ท่านอัตติรมิซีย์ (ซึ่งท่านเป็นนักปราชญ์สะลัฟท่านหนึ่งอย่างไม่ต้องสงสัย) ได้ทำการตะวีลตีความคำว่า การมาของอัลลอฮฺ การรีบเดินของอัลลอฮฺ หรือการใกล้ชิดของอัลลอฮฺ ในหะดีษนี้นั้น คือ การอภัยโทษและความเมตตาของพระองค์ และการตะวีลตีความของท่านอัตติรมิซีย์นี้ก็ได้ถ่ายทอดมาจากนักปราชญ์สะลัฟบางส่วนที่อยู่ก่อนหน้าท่าน ซึ่งส่วนหนึ่งจากพวกเขาคือท่าน อัลอะอฺมัช และพวกเขาเหล่านั้นเป็นนักปราชญ์สะลัฟอย่างมิต้องสงสัย

13. ท่านอิบนุญะรีร อัฏฏ่อบะรีย์ ได้ทำการอธิบายอายะฮ์ที่ 10 ของซูเราะฮ์ อัลฟัตหฺ ว่า

وَفِيْ قَوْلِهِ (يَدُ اللَّهِ فَوْقَ أَيْدِيهِمْ) وَجْهَانِ مِنَ التَّأْوِيْلِ: أَحَدُهُمَا: يَدُ اللهِ فَوْقَ أَيْدِيْهِمْ عِنْدَ الْبَيْعَةِ، لِأَنَّهُمْ كَانُوْا يُبَايِعُوْنَ اللهَ بِبَيْعَتِهِمْ نَبِيَّهُ

117 ดู เรื่องเดียวกัน.

صَلَّى الله عَلَيْهِ وَسَلَّم؛ وَالآخَرُ: قُوَّةُ اللهِ فَوْقَ قُوَّتِهِمْ فِيْ نُصْرَةِ رَسُوْلِهِ صَلَّى الله عَلَيْهِ وَسَلَّم، لِأَنَّهُمْ إِنَّمَا بَايَعُوْا رَسُوْلَ اللهِ صَلَّى الله عَلَيْهِ وَسَلَّم عَلَى نُصْرَتِهِ عَلَى الْعَدُوِّ

และคำกล่าวของอัลลอฮฺตะอาลาที่ว่า [يَدُ اللَّهِ فَوْقَ أَيْدِيهِمْ] มีสองแนวทางของการตีความ แนวทางที่หนึ่ง: ยะดุลลอฮฺ[118] อยู่เหนือมือของพวกเขาขณะที่ทำการให้สัตยาบัน เพราะพวกเขาเหล่านั้นกำลังได้ให้สัตยาบันต่ออัลลอฮฺด้วยการให้สัตยาบันของพวกเขาต่อนะบีย์ของพระองค์ ศ็อลลัลลอฮุอะลัยฮิวะซัลลัม อีกแนวทางหนึ่ง: คือพลังอำจาจของอัลลอฮฺ[119]เหนืออำนาจของพวกเขาในการช่วยเหลือท่านร่อซูลุลลอฮฺ ศ็อลลัลลอฮุอะลัยฮิวะซัลลัม เพราะว่าที่พวกเขาให้สัตยาบันต่อท่านร่อซูลุลลอฮฺ ศ็อลลัลลอฮุอะลัยฮิวะซัลลัม นั้น(คือ)ต่อการให้ความช่วยเหลือท่านร่อซูลในการต่อสู้กับศัตรู[120]

ณ ที่นี้ ท่านอิบนุญะรีร ได้ยอมรับและทำการตีความตะวีลคำว่า [قُوَّةُ اللهِ] **“คือพลังอำนาจของอัลลอฮฺ”** ซึ่งท่านอิบนุอัลเญาซีย์กล่าวรายงานอธิบายคำว่า [يَدُ اللهِ] ว่า

اَلرَّابِعُ : قُوَّةُ اللهِ وَنُصْرَتُهُ فَوْقَ قُوَّتِهِمْ وَنُصْرَتِهِمْ ذَكَرَهُ ابْنُ جَرِيْرٍ وَابْنُ كَيْسَانَ

118 ท่านอิบนุญะรีรอัฏฏ่อบะรีย์ได้พูดทับศัพท์ว่า ยะดุลลอฮฺ แล้วอ่านผ่านไปโดยไม่ไปยุ่งเกี่ยวกับความหมายตามแนวทางของสะลัฟศอลิห์.

119 ตรงนี้บ่งชี้ว่า ท่านอิบนุญะรีรให้การยอมรับการตีความ และยืนยันว่า สะลัฟก่อนหน้าท่านก็ทำการตีความเช่นเดียวกัน.

120 อัฏฏ่อบะรีย์, *ตัฟซีรอัฏฏ่อบะรีย์*, เล่ม 22, หน้า 210.

หนทางที่ 4: หมายถึง **พลังอำนาจของอัลลอฮฺ** และความช่วยเหลือของอัลลอฮฺอยู่เหนืออำนาจของพวกเขาและอยู่เหนือการช่วยเหลือของพวกเขา ซึ่งทัศนะนี้ได้กล่าวโดยท่านอิบนุญะรีร อัฏฏ่อบะรีย์และท่านอิบนุกัยซาน[121]

14. **ท่านมุญาฮิด** (ฮ.ศ. 21-104)

قَالَ تَعَالَى (فَأَيْنَمَا تُوَلُّوا فَثَمَّ وَجْهُ اللهِ) قَالَ مُجَاهِدٌ رَحِمَهُ اللهُ : قِبْلَةُ اللهِ

อัลลอฮฺทรงตรัสว่า “ไม่ว่าที่ใดที่พวกท่านหันไปนั่นคือ [وَجْهُ اللهِ] ด้านของอัลลอฮฺ” ท่านมุญาฮิด ร่อหิมะฮุ้ลลอฮฺ กล่าวว่า คือ **กิบลัตของอัลลอฮฺ**[122]

15. **อิหม่ามมาลิก** (ฮ.ศ. 93-179) **และท่านเอาซาอีย์** (ฮ.ศ. 88-157): ท่านอิหม่ามนะวาวีย์ ได้กล่าวไว้ในชัรหฺศ่อฮีหฺมุสลิมเกี่ยวกับหะดีษ [النُّزُوْل] คือหะดีษเกี่ยวกับการลงมาจากฟากฟ้าว่า

“ในหะดีษนี้และหะดีษอื่นๆ ที่เหมือนกับหะดีษนี้ที่เป็นหะดีษศิฟัตและอายะฮฺศิฟัต มีความเห็นอยู่สองมัซฮับที่เลื่องลือ (ที่มาจากอะฮฺลิสซุนนะฮ์วัลญะมาอะฮ์อัลอะชาอิเราะฮ์ที่ท่านอิหม่ามอันนะวาวีย์ให้การยอมรับทั้งสองแนวทางนี้)

หนึ่ง: มัซฮับส่วนมากจากสะลัฟและส่วนหนึ่งจากมุตะกัลลิมีน คืออีหม่านศรัทธาว่า บรรดาหะดีษและอายะฮ์เหล่านั้นเป็นความสัจจริงที่เหมาะสมกับพระองค์ ส่วนความหมายผิวเผินอันเป็นที่รู้กันในสิทธิ์ของ

121 ดู อิบนุเญาซีย์, *ซาดุลมะซีร ฟี อิลมุตตัฟซีร*, เล่ม 7, หน้า 428.

122 อัลบัยฮะกีย์, *อัลอัสมาอฺ วัศศิฟาต*, หน้า 309; อัฏฏ่อบะรีย์, *ตัฟซีรอัฏฏ่อบะรีย์*, เล่ม 1,หน้า 402.

เรา (คือการเคลื่อนย้ายเคลื่อนไหวจากข้างบนสู่ข้างล่าง) นั้นไม่ใช่จุดมุ่งหมาย และจะไม่ทำการตีความพร้อมกับเชื่อมั่นว่า อัลลอฮฺทรงบริสุทธิ์จากคุณลักษณะของสิ่งที่ถูกสร้าง ทรงบริสุทธิ์จากการเคลื่อนย้าย การเคลื่อนไหว และบริสุทธิ์จากบรรดาคุณลักษณ์ของสิ่งที่ถูกสร้าง

สอง: มัซฮับส่วนมากของมุตะกัลลิมีน **และกลุ่มหนึ่งจากอุละมาอฺสะลัฟ โดยได้ถูกรายงานเล่ามาจากอิหม่ามมาลิก และอิหม่ามอัลเอาซาอีย์ว่า แท้จริง(หะดีษและอายะฮ์เหล่านั้น)จะถูกตีความกับสิ่งที่เหมาะสมสำหรับพระองค์**โดยพิจารณาตามสำนวน(ของหะดีษและอายะฮ์เหล่านั้น) ดังนั้นเมื่อเป็นเช่นนี้ อัลหะดีษ(บทนี้) จะถูกตีความได้สองอย่างด้วยกัน (ที่ได้กล่าวมาแล้ว)...[123]

บรรดาปราชญ์มัซฮับมาลิกีย์ ได้ทำการถ่ายทอดคำพูดของท่านอิหม่ามมาลิกในการตีความนั้น เป็นการถ่ายทอดที่เลื่องลือ [مُسْتَفِيْضَةٌ] และโด่งดัง [شُهْرَةٌ] จากท่านอิหม่ามมาลิกว่า ท่านอิบนุอับดิลบัรรฺ (ฮ.ศ. 368-463) ได้ถ่ายทอดคำกล่าวของท่านอิหม่ามมาลิกว่า

> وَقَدْ يُحْتَمَلُ أَنْ يَكُوْنَ كَمَا قَالَ رَحِمَهُ اللهُ عَلَى مَعْنَى أَنَّهُ تَتَنَزَّلُ رَحْمَتُهُ وَقَضَاؤُهُ بِالْعَفْوِ وَالإِسْتِجَابَةِ. وَذَلِكَ مِنْ أَمْرِهِ أَيْ أَكْثَرَ مَا يَكُوْنُ ذَلِكَ ، فِي ذَلِكَ الْوَقْتِ وَاللَّهُ أَعْلَمُ
>
> บางครั้งถูกตีความการลงมาเหมือนกับที่ท่านอิหม่ามาลิกกล่าวในความหมายที่ว่า ความเมตตาของพระองค์จะลงมาและการกำหนดของพระองค์ในการอภัยโทษและตอบรับดุอาได้ลงมา และดังกล่าวนั้นมาจากบัญชาของพระองค์ ซึ่งหมายถึง (ความเมตตา การอภัยโทษ และการตอบรับดุอาอฺ)

123 ดู อันนะวาวีย์, *ชัรหุค่อฮีหฺมุสลิม*, เล่ม 6, หน้า 37.

ดังกล่าวนั้นจะมากเป็นพิเศษในช่วงเวลาดังกล่าว[124]

ท่านอะบีอัมรฺ อัดดานีย์ (ฮ.ศ. 371-444) ได้กล่าวว่า

قَالَ بَعْضُ أَصحَابِنَا : يَنْزِلُ أَمْرُهُ تَبَارَكَ وتَعَالَى

ปราชญ์บางส่วนของเรากล่าวว่า: **คำบัญชาของพระองค์ได้ลงมา**

โดยท่านได้อ้างหลักฐานจากอัลกุรอาน (มาสนับสนุนเป็นกรณีแวดล้อม)ที่ว่า

اللَّهُ الَّذِي خَلَقَ سَبْعَ سَمَاوَاتٍ وَمِنَ الْأَرْضِ مِثْلَهُنَّ يَتَنَزَّلُ الْأَمْرُ بَيْنَهُنَّ

“อัลลอฮฺทรงบันดาลเจ็ดชั้นฟ้าและแผ่นดินไว้เท่าเทียมกับชั้นฟ้าเหล่านั้นโดย**คำบัญชาของพระองค์จะลงมาระหว่างชั้น(ฟ้าและแผ่นดิน)เหล่านั้น**” [อัฏฏ่อล้าก: 12][125]

ผู้เขียนขอกล่าวว่า: บรรดาปราชญ์มัซฮับอิหม่ามมาลิกย่อมรู้ถึงแนวทางของท่านอิหม่ามมาลิกดียิ่งกว่าและเป็นที่เลื่องลือมายังพวกเขา ซึ่งการตีความเช่นนี้สอดคล้องกับอัลกุรอานทุกประการและชัดเจน

16. **ท่านอิหม่ามอะหฺมัด** (ฮ.ศ. 164-241): ท่านอัลฮาฟิซฺ อิบนุกะษีรกล่าวว่า

رَوَى البَيْهَقِيُّ عَنِ الحَاكِمِ عَنْ عَمْرِو بْنِ السَّمَّاكِ عَنْ حَنْبَلٍ أَنَّ أَحْمَدَ

---

124 อิบนุอับดิลบัรรฺ, *อัตตัมฮีด*, ตะห์กีก: อับดุลลอฮฺ บิน อัศศิดดี๊ก (มอร็อคโค: วิชาเราะฮ์อัลเอาก๊อฟ บิลมัฆริบ, ค.ศ. 1979/ฮ.ศ. 1399), เล่ม 7, หน้า 143-144.

125 อะบีอัมรฺ อัดดานีย์, *อัรริซาละฮ์ อัลวาฟียะฮ์*, ตะห์กีก: ฮิลมี บิน มุฮัมมัดอัรร่อชีดี (อัลอิสกันดะรียะฮ์: ดารุลบะศีเราะฮ์, ค.ศ. 2005/ฮ.ศ. 1426), หน้า 23.

بْنَ حَنْبَل تَأَوَّل قَوْلَ اللهِ تَعَالىَ (وَجَاءَ رَبُّك) أَنَّهُ جَاءَ ثَوَابُهُ. ثَمَّ قَالَ الْبَيْهَقِيُّ: وَهَذَا إِسْنَادٌ لاَ غُبَارَ عَلَيْهِ

รายงานโดยอัลบัยฮะกีย์ จากอัลฮากิม จากอัมรฺ บิน อัซซัมม้าก จากฮัมบัล ว่า: แท้จริงท่านอะหฺมัด บิน ฮัมบัล ได้ทำการตีความ(ตะวีล) คำตรัสของอัลลอฮฺตะอาลาที่ว่า **“และผู้อภิบาลของเจ้าได้มา”** คือ **การตอบแทนผลบุญของพระองค์ได้มา** หลังจากนั้นท่านอัลบัยฮะกีย์กล่าวว่า สายรายงานนี้เป็นสายรายงานที่(สะอาด)ไม่มีฝุ่นเลย[126]

ท่านอิหม่ามอิบนุญะรีรอัฏฏ่อบะรีย์ ซึ่งเป็นปราชญ์สะลัฟได้ทำการนำเสนอการตีความของสะลัฟบางส่วนว่า

وَقَالَ آخَرُوْنَ: مَعْنَى قَوْلِهِ: "هَلْ يَنْظُرُوْنَ إِلاَّ أَنْ يَأْتِيَهُمُ اللَّهُ"، يعني به: هل ينظرون إلا أن يأتيهم أمرُ الله

และเหล่าปราชญ์(สะลัฟ)อื่นๆ อีกได้กล่าวว่า ความหมายคำตรัสของอัลลอฮฺตะอาลาที่ว่า “พวกเขาจะไม่รอคอยนอกจากการทรงมาของอัลลอฮฺยังพวกเขา” หมายถึง พวกเขาจะไม่รอคอยอะไรนอกจากการมาของคำบัญชาของอัลลอฮฺยังพวกเขา[127]

และท่านอิบนุญะรีรอัฏฏ่อบะรีย์ได้นำเสนอการตีความของสะลัฟบางส่วนไว้เช่นกันอีกว่า

وَقَالَ آخَرُوْنَ: بَلْ مَعْنَى ذَلِكَ: هَلْ يَنْظُرُوْنَ إِلاَّ أَنْ يَأْتِيَهُمْ ثَوَابُهُ وَحِسَابُهُ وَعَذَابُهُ

126 อิบนุกะษีร, *อัลบิดายะฮ์วันนิฮายะฮ์*, เล่ม 2, หน้า 1616.

127 อัฏฏ่อบะรีย์, *ตัฟซีรอัฏฏ่อบะรีย์*, เล่ม 4, หน้า 265.

และเหล่าปราชญ์(สะลัฟ)อื่นๆ ได้กล่าวว่า ความหมายอายะฮ์ดังกล่าวคือ พวกเขาไม่รอคอยอะไรนอกจากการมาของผลบุญการตอบแทนของอัลลอฮฺ การมาของการสอบสวนของพระองค์ และการมาของการลงโทษของพระองค์[128]

17. **ท่านอัลหะซัน อัลบัศรีย์**[129] (ฮ.ศ. 21-110) ได้ตีความคำตรัสของอัลลอฮฺที่ว่า

وَجَاءَ رَبُّكَ : جَاءَ أَمْرُهُ وَقَضَاؤُهُ

"และพระผู้อภิบาลของเจ้าได้มา" คือ **คำบัญชาและการตัดสินของพระองค์ได้มา**[130]

18. **ท่านอะบุลหะซัน อัลอัชอะรีย์** (ฮ.ศ. 260-324) ได้กล่าวว่า

وَأَجْمَعُوْا عَلَى أَنَّهُ عَزَّ وَجَلَّ يَرْضَى عَنِ الطَّائِعِيْنَ لَهُ ، وَأَنَّ رِضَاهُ عَنْهُمْ إِرَادَتُهُ لِنَعِيْمِهِمْ ، وَأَنَّهُ يُحِبُّ التَّوَّابِيْنَ وَيَسْخُطُ عَلَى الْكَافِرِيْنَ وَيَغْضَبُ عَلَيْهِمْ، وَأَنَّ غَضَبَهُ إِرَادَتُهُ لِعَذَابِهِمْ

บรรดาปราชญ์สะลัฟได้ลงมติว่า อัลลอฮฺนั้นทรงพึงพอพระทัยจากผู้ที่ภักดีต่อพระองค์ และการพึงพอพระทัยของพระองค์ที่มีต่อพวกเขานั้น คือพระองค์ทรงประสงค์ให้ความอำนวยสุขแก่พวกเขา และพระองค์ทรงรักบรรดาผู้ขออภัยโทษและ

---

128 เรื่องเดียวกัน, หน้า 266.

129 ท่านเป็นปราชญ์ตาบิอีน มีนามว่า อัลหะซัน บิน ยะซาร อัลบัศรีย์ ซึ่งท่านอัซซะฮะบีย์กล่าวว่า "ท่านอัลหะซัน อัลบัศรีย์นั้น เป็นหัวหน้าเหล่าตาบิอีนในยุคสมัยของท่าน"อัซซะฮะบีย์, *มีซานุลอิฮ์ติดาล*, เล่ม 2, หน้า 281.

130 อัลบะฆ่อวีย์, *มะอาลิม อัตตันซีล (ตัฟซีรอัลบะฆ่อวีย์),* ตะห์กีก: อับดุลลอฮฺ อันนัมร, อุษมาน บิน ญุมอะฮ์ และสุลัยมาน มุสลิม, พิมพ์ครั้งที่ 4 (ริยาฎ: ดารุฏ็อยบะฮ์, ค.ศ. 1997/ฮ.ศ. 1417), เล่ม 8, หน้า 422.

> ทรงพิโรธบรรดาผู้ปฏิเสธและทรงกริ้วพวกเขา และการทรงกริ้วของพระองค์นั้น ก็คือพระองค์ทรงประสงค์จะลงโทษพวกเขา[131]

อัลฮัมดุลิลลาฮฺ นี้คือตัวอย่างการตะวีลตีความของสะละฟุศศอลิหฺเกี่ยวกับศิฟัตของอัลลอฮฺ โดยการผินความหมายผิวเผินของถ้อยคำไปสู่อีกความหมายที่สามารถตีความได้ แต่หากเราจะเลี่ยงว่ามันคือการตัฟซีร(อธิบาย)นั้น ก็ไม่สามารถหลีกเลี่ยงข้อเท็จจริงในความหมายของการ “ตะวีล”ตีความได้หรอก เพราะบรรดาปราชญ์ไม่ขัดข้องในการเรียกศัพท์ แม้กระทั่งการตัฟซีรของท่านอัตติรมิซีย์นั้น ท่านอิบนุตัยมียะฮ์ยังวิพากษ์วิจารณ์โดยกล่าวว่ามันคือตะวีล ซึ่งบ่งชี้ว่าสะละฟุศศอลิหฺมีการตะวีลตีความนั่นเอง

และถ้าเรากล่าวว่า หากตีความตรงนั้นตรงนี้แล้วจะไม่ต่างอะไรกับพวกมุอฺตะซิละฮ์! นั่นย่อมแสดงว่า สะละฟุศศอลิหฺที่ทำการตีความก็มีแนวทางเดียวกับพวกมุอฺตะซิละฮ์ ซึ่งย่อมไม่ใช่เช่นนั้นอย่างแน่นอน เพราะการตีความระหว่างสะลัฟศอลิหฺกับพวกมุอฺตะซิละฮ์มีความแตกต่างกันซึ่งเราต้องแยกแยะให้ถูกต้องชัดเจน เพื่อเราจะได้ไม่ไปละเมิดสะละฟุศศอลิหฺในเชิงหลักการทางด้านอะกีดะฮ์นั่นเอง

และโดยเฉพาะอย่างยิ่ง การตีความของอัลอะชาอิเราะฮ์คือการตีความเพื่อให้ความหมายของการมีอวัยวะ การมีสัดส่วน การมีรูปร่างและคุณลักษณะต่างๆ ของมัคโลคนั้นให้หมดไปจากความนึกคิดจินตนาการของมนุษย์ แต่วะฮฺฮาบีย์กลับเข้าใจว่า การตีความดังกล่าวเป็นการตะอฺฏีล(ทำให้อัลลอฮฺว่างเปล่าจากการมีคุณลักษณะหรือปฏิเสธคุณลักษณะของ

131 อัลอัชอะรีย์, *ริซาละฮ์ อิลา อะฮฺลิษษัฆริ*, หน้า 231.

อัลลอฮฺ) เพราะไปปฏิเสธอวัยวะ สัดส่วน และการเป็นรูปร่างของพระองค์
วัลอิยาซุบิลลาฮฺ

ความหมายของ “สะลัฟปลอดภัยกว่า และค่อลัฟรู้กว่า”

ผู้อ่านอาจจะได้ยินถ้อยคำพูดของปราชญ์ที่ว่า

اَلسَّلَفُ أَسْلَمُ وَ الْخَلَفُ أَعْلَمُ

“สะลัฟนั้นปลอดภัยกว่า และค่อลัฟนั้นรู้กว่า”

คำกล่าวในความหมายทำนองนี้ จะเป็นคำกล่าวของบรรดานักปราชญ์อะฮฺลิสซุนนะฮ์วัลญะมาอะฮ์จากอัลอะชาอิเราะฮ์และอัลมาตุรีดียะฮ์ จนกระทั่งมีบางกลุ่มในปัจจุบันที่มีความอคติกับอัลอะชาอิเราะฮ์และอัลมาตุรีดียะฮ์ ได้โพนทะนาแอบอ้างและฉวยโอกาสจากการรู้เท่าไม่ถึงการณ์ของคนทั่วไปว่า “อัลอะชาอิเราะฮ์กล่าวว่าค่อลัฟนั้นมีความรู้มากกว่าสะลัฟ!” ทั้งที่ข้อเท็จจริงไม่ได้เป็นเช่นนั้นเลยแม้แต่น้อย ...และเท่าไหร่แล้วจากคำกล่าวที่ถูกต้องแต่มีผู้ตำหนิอันเนื่องจากเขามีความเข้าใจที่ป่วยไข้...

ความจริงแล้ว ถ้อยคำดังกล่าวไม่ได้หมายถึงว่าค่อลัฟมีความรู้มากกว่าสะลัฟ แต่มันหมายถึง “วิธีการหรือแนวทางการอ้างหลักฐานของสะลัฟนั้นปลอดภัยกว่า และวิธีการหรือแนวทางการอ้างหลักฐานของค่อลัฟนั้นขยายความรู้ยิ่งกว่า”

ท่านอิหม่ามอัสสุ้บกีย์ (ฮ.ศ. 727-771) กล่าวว่า

وَالتَّفْوِيْضُ مَذْهَبُ السَّلَفِ وَهُوَ أَسْلَمُ، وَالتَّأْوِيْلُ مَذْهَبُ اَلْخَلَفِ وَهُوَ أَعْلَمُ، أَىْ أَحْوَجُ اِلَى مَزِيْدِ عِلْمٍ

การมอบหมาย [اَلتَّفْوِيْضُ] นั้น คือแนวทางของสะลัฟ[132] และมันปลอดภัยกว่า ส่วนการตีความ [اَلتَّأْوِيْلُ] นั้น คือแนวทางของค่อลัฟ และมันให้ความรู้มากกว่า ซึ่งหมายถึง ต้องการไปยังการเพิ่มความรู้ได้มากกว่า[133]

ท่านอัลอัฏฏ้อร (ฮ.ศ. 1180-1250) ร่อหิมะฮุ้ลลอฮฺ อธิบายว่า

قَوْلُهُ أَيْ أَحْوَجُ : وَلَيْسَ الْمُرَادُ أَنَّ الْخَلَفَ أَعْلَمُ مِنَ السَّلَفِ

คำกล่าวของท่านอัสสุ้บกีย์ที่ว่า ต้องการไปยังการเพิ่มความรู้ได้มากกว่านั้น ไม่ใช่หมายถึง ค่อลัฟมีความรู้มากกว่าสะลัฟ[134]

นั่นคือความหมายที่นักปราชญ์อะฮฺลิสซุนนะฮ์วัลญะมาอะฮ์อัลอะชาอิเราะฮ์มีเจตนาและเข้าใจอย่างนั้น

ท่านชัยคฺอะลี อัศศ่ออีดีย์ อัลอะดะวีย์ อัลมาลิกีย์ (ฮ.ศ. 1112-1189) ได้กล่าวถ่ายทอดคำพูดของอัลลามะฮ์อิบนุอะบีญุฟ ว่า

مَذْهَبُ السَّلَفِ أَسْلَمُ فَهُوَ أَوْلَى بِالإِتِّبَاعِ كَمَا قَالَ بَعْضُ الْمُحَقِّقِيْنَ، وَيَكْفِيْكَ عَلَى أَنَّهُ أَوْلَى بِالإِتِّبَاعِ ذِهَابُ الأَئِمَّةِ الأَرْبَعَةِ إِلَيْهِ، وَأَمَّا طَرِيْقَةُ الْخَلَفِ فَهِيَ أَحْكَمُ بِمَعْنَى أَكْثَرُ إِحْكَاماً أَيْ إِتْقَاناً لِمَا فِيْهَا مِنْ إِزَالَةِ الشُّبَهِ عَنِ الإِفْهَامِ. وَبَعْضٌ عَبَّرَ بِأَعْلَمَ بَدَلَ أَحْكَمَ بِمَعْنَى أَنَّ مَعَهَا زِيَادَةَ عِلْمٍ لِبَيَانِ الْمَعْنِى التَّفْصِيْلِيِّ

แนวทางของสะลัฟนั้นปลอดภัยกว่า ดังนั้นจึงดีกว่าในการ

---

132 การมอบหมายคือแนวทางของสะลัฟโดยพิจารณาถึงสะลัฟส่วนใหญ่ไม่ใช่สะลัฟทั้งหมด เนื่องจากมีสะลัฟบางส่วนได้ทำการตีความด้วยเช่นกัน ซึ่งผู้เขียนจะนำเสนอรายละเอียดต่อไป.

133 ดู อัลอัฏฏ้อร, *ฮาชียะฮ์ อัลอัฏฏ้อร อะลา ชัรหฺ ญัมอิลญะวามิอฺ* (เบรุต: ดารุลกุตุบ อัลอิลมียะฮ์, ค.ศ. 1999/ฮ.ศ. 1420), เล่ม 1, หน้า 461.

134 ดู เรื่องเดียวกัน.

เจริญรอยตาม เหมือนที่ส่วนหนึ่งจากอุละมาอฺที่แน่นแฟ้นในความรู้ได้กล่าวเอาไว้ และเป็นการเพียงพอแก่ท่านแล้วที่แนวทางสะลัฟเป็นการดีกว่าในการเจริญรอยตาม เพราะเป็นทัศนะของบรรดาอิหม่ามทั้งสี่ สำหรับแนวทางของค่อลัฟนั้นย่อมประณีตกว่า หมายความว่า มีความประณีตมากกว่า คือมีความละเอียดลออ เนื่องจากมีการขจัดบรรดาความคลุมเครือออกไปจากการทำความเข้าใจ และนักปราชญ์ส่วนหนึ่งได้ให้สำนวนว่า รู้มากกว่า แทนคำว่า ประณีตมากกว่า ซึ่งหมายถึง พร้อมกับแนวทาง(ค่อลัฟ)นี้นั้นมีการเพิ่มความรู้เกี่ยวกับการอธิบายความหมายในเชิงรายละเอียด[135]

ท่านปรมาจารย์อิหม่ามอัลลักกอนีย์ (เสียชีวิตฮ.ศ. 1041) ได้กล่าวไว้ในตำรา เญาฮะเราะฮ์อัตเตาฮีด ของท่านว่า

وَكُلُّ نَصٍّ أَوْهَمَ التَّشْبِيْهَ أَوِّلْهُ أَوْ فَوِّضْ وَرُمْ تَنْزِيْهًا

ทุกตัวบท(จากอัลกุรอานและซุนนะฮ์)ที่ทำให้เข้าใจถึงการคล้ายคลึง(ระหว่างอัลลอฮฺกับมัคโลคเนื่องจากมีความหมายหลายนัย) ท่านก็จงทำการตีความหรือท่านจงทำการมอบหมายและเจตนามั่นกับความบริสุทธิ์(ต่อพระองค์จากการไปคล้ายเหมือนกับสิ่งที่ถูกสร้าง)[136]

ท่านอิหม่ามอัลบาญูรีย์ (ฮ.ศ. 1198-1277) อธิบายว่า

وَطَرِيْقُ الْخَلَفِ أَعْلَمُ وَأَحْكَمُ لِمَا فِيْهَا مِنْ مَزِيْدِ الإِيْضَاحِ وَالرَّدِّ عَلَى

135 ดู อะลี อัศศ่ออีดีย์, *ฮาชียะฮ์ อะลา กิฟายะฮ์ อัฏฏอลิบ อัรร๊อบบานีย์ ลิ ริซาละฮ์ อิบนุอะบีอัลก๊อยร่อวานีย์* (ไคโร: มุศฏ่อฟา อัลหะลาบีย์, ฮ.ศ. 1357/ค.ศ. 1938), เล่ม 1, หน้า 113.

136 อัลบาญูรีย์, *ตุหฺฟะตุลมุรีด,* หน้า 156.

الْخُصُوْمِ وَهِيَ الأَرْجَحُ، وَلِذَلِكَ قَدَّمَهَا الْمُصَنِّفُ، وَطَرِيْقُ السَّلَفِ أَسْلَمُ : لِمَا فِيْهَا مِنَ السَّلاَمَةِ مِنْ تَعْيِيْنِ مَعْنىً قَدْ يَكُوْنُ غَيْرَ مُرَادٍ لَهُ تَعَالَى

และหนทางของค่อลัฟนั้น รู้มากกว่าและประณีตมากกว่า เพราะในแนวทางนี้มีสิ่งที่ทำให้เพิ่มความชัดเจนและสามารถตอบโต้ผู้คัดค้านได้ ซึ่งเป็นแนวทางที่มีน้ำหนักยิ่งกว่า ด้วยเหตุดังกล่าว ผู้แต่งหนังสือ (คือท่านอัลลักกอนีย์) ได้นำแนวทางค่อลัฟมากล่าวก่อน และแนวทางของสะลัฟนั้นปลอดภัยกว่า เพราะในแนวทางนี้ทำให้มีความปลอดภัยจากการไปเจาะจงความหมายใดความหมายหนึ่ง(จากถ้อยคำศิฟัตที่มีความหมายหลายนัย) ซึ่งบางครั้งอาจจะไม่ตรงกับพระประสงค์ของอัลลอฮฺ ตะอาลาก็ได้...[137]

ดังนั้น จากคำพูดของท่านอิหม่ามอัลบาญูรีย์นี้ หมายถึง แนวทางการอธิบายแจกแจงและนำเสนอประเด็นปัญหาต่างๆ ของปราชญ์ค่อลัฟเกี่ยวกับเรื่องของอะกีดะฮ์นั้นย่อมทำให้มีความรู้มากกว่า คือทำให้หัวใจของพวกเขามีความชัดเจนและมีความประณีตมากขึ้น กล่าวคือ เมื่อพิจารณาถึงยุคสมัยของพวกเขานั้น มีความต้องการอย่างยิ่งยวดในการตอบโต้กลุ่มที่มีอะกีดะฮ์บิดอะฮ์ ด้วยเหตุดังกล่าวนี้ การตีความจึงมีน้ำหนักมากกว่าในแง่ของการตอบโต้พวกบิดอะฮ์ที่อยู่ในสมัยของท่านอิหม่ามอัลบาญูรีย์ เช่น พวกอัรรอฟิเฎาะฮ์ พวกอัลมุญัสสิมะฮ์ (พวกที่เชื่อว่าอัลลอฮฺมีรูปร่างแม้จะบอกว่าไม่เหมือนกับมัคโลคก็ตาม) พวกอัลญะฮฺมียะฮ์ พวกอัลอัชวียะฮ์ (พวกที่ยึดความหมายผิวเผิน) และพวกอื่นๆ ดังนั้น การให้น้ำหนักแก่แนวทางของค่อลัฟตามทัศนะของท่านอิหม่ามอัลบาญูรีย์นั้นไม่ใช่หมายความว่าปราชญ์ค่อลัฟจะมีความรู้มากกว่าปราชญ์สะลัฟ

137 เรื่องเดียวกัน, หน้า 156.

ดังนั้นแนวทางของสะลัฟก็คือ แนวทางในการนำเสนอประเด็นต่างๆ เกี่ยวกับเรื่องอะกีดะฮ์ที่มีความปลอดภัยมากกว่า เนื่องจากมีความปลอดภัยจากการเจาะจงความหมายที่บางครั้งอาจจะไม่ตรงตามพระประสงค์ของอัลลอฮฺ ตะอาลา และเนื่องจากในช่วงสมัยของศ่อฮาบะฮ์และสะลัฟในช่วงแรกๆ นั้น พวกเขามีความแน่นแฟ้นในการเข้าใจหลักภาษาอาหรับ มีจิตใจที่บริสุทธิ์มั่นคง พวกบิดอะฮ์มีไม่มาก และปัญหาในเรื่องหลักการศรัทธามีน้อย จึงไม่จำเป็นต้องมีรูปแบบของการชี้แจงแบบรายละเอียดและอธิบายหลักวิชาการในเชิงของการตอบโต้พวกบิดอะฮ์ ซึ่งแตกต่างกับยุคของปราชญ์ค่อลัฟเนื่องจากเป็นยุคสมัยที่ผู้คนทั้งหลายมีความบกพร่องในเรื่องความเข้าใจเพราะห่างไกลการเรียนรู้หลักภาษาอาหรับที่ถูกต้อง และอาณาเขตของอิสลามได้แผ่ขยายออกไป ผู้คนที่ไม่ใช่อาหรับเข้ามาปะปนอยู่ในสังคมคนอาหรับ จึงทำให้สามัญชนทั่วไปมีความอ่อนแอในการเข้าใจถึงเจตนารมณ์ของอัลกุรอานและซุนนะฮ์ และโดยเฉพาะอย่างยิ่งเมื่อมีกลุ่มที่มีอะกีดะฮ์บิดอะฮ์เกิดขึ้น อย่างเช่น พวกมุญัสสิมะฮ์และพวกมุชับบิฮะฮ์ที่เข้าใจคุณลักษณะของอัลลอฮฺจนเป็นรูปเป็นร่าง ให้ทิศให้ทาง และมีสถานที่อยู่ให้กับอัลลอฮฺ หลังจากนั้นก็ได้เผยแพร่แนวทางของพวกเขาแก่สามัญชนทั่วไปที่ไม่มีความชำนาญในความรู้ ดังนั้นหลักอะกีดะฮ์บิดอะฮ์ที่ให้รูปให้ร่าง ให้ทิศให้ทาง และมีสถานที่อยู่ให้กับอัลลอฮฺจึงเสมือนกับโรคที่กำลังแพร่ระบาดที่ปราชญ์ยุคค่อลัฟต้องเผชิญ ฉะนั้นปราชญ์ยุคค่อลัฟจึงจำเป็นต้องทำการตีความและอธิบายรายละเอียดมากกว่าปราชญ์ยุคสะลัฟเพื่อปกป้องหลักอะกีดะฮ์อะฮฺลิสซุนนะฮ์วัลญะมาอะฮ์

ท่านอิหม่ามอิบนุอัลเญาซีย์ (เสียชีวิตปีฮ.ศ. 597) กล่าวว่า “**หากท่านปฏิเสธการตัชบีฮฺ**(คือการยืนยันการคล้ายคลึงคุณลักษณะของอัลลอฮฺกับมัคโลค)**ทั้งภายนอก**(ทางคำพูด)**และภายใน**(จิตใจ) **เราก็ยินดีต้อนรับ**

ท่าน แต่ถ้าหากท่านไม่สามารถหลุดพ้นจากชิริกของการตัชบีฮฺไปสู่เตาฮีดที่บริสุทธิ์นอกจากต้องมีการตีความ แน่นอนการตีความย่อมดีกว่าการตัชบีฮฺ"[138] และท่านอิบนุอัลเญาซีย์กล่าวเช่นกันว่า **"การตัชบีฮฺนั้นเป็นโรค ส่วนการตีความนั้นเป็นยา ดังนั้นเมื่อไม่มีโรค ก็ไม่มีความจำเป็นใดๆ ที่ต้องใช้ยา"**[139]

ดังนั้น หากในสังคมยุคหนึ่งที่ทำให้คนสามัญชนทั่วไปเชื่อว่า อัลลอฮฺเป็นรูปร่างหรือมีคุณลักษณะคล้ายคลึงกับสิ่งถูกสร้าง ก็ให้ทำการตีความดีกว่าอย่างมิต้องสงสัย เพราะความเชื่อที่ว่าอัลลอฮฺมีรูปร่างหรือคล้ายคลึงกับสิ่งที่ถูกสร้างนั้น เป็น "ชิริก"

ส่วนคำพูดที่ว่า "ศ่อฮาบะฮ์ไม่มุ่งเน้นทำการตีความ" มิได้หมายความว่าการตีความเป็นบิดอะฮ์ ซึ่งเราสามารถชี้แจงด้วยการเปรียบเทียบคำพูดของท่านอิหม่ามอิบนุอัลเญาซีย์ ซึ่งท่านได้กล่าวว่า "บรรดาศ่อฮาบะฮ์นั้นเมื่อพวกเขาต้องการมุ่งหน้าไปที่มักกะฮ์ แน่นอนว่าพวกเขาก็จะไม่เข้าไปที่เมืองกูฟะฮ์ ดังนั้นการที่พวกเขาไม่ได้เข้าไปที่เมืองกูฟะฮ์เนื่องจากพวกเขามีเป้าหมายไปที่มักกะฮ์และเมืองกูฟะฮ์นั้นมิใช่เส้นทางเดินของพวกเขา นั่นมิใช่เพราะว่าการเข้าไปที่เมืองกูฟะฮ์นั้นเป็นบิดอะฮ์ เฉกเช่นเดียวกันในที่นี้คือการที่ศ่อฮาบะฮ์ละทิ้งการตีความ พวกเขามิได้ละทิ้งการตีความเพราะเป็นสิ่งที่ต้องห้าม แต่เพราะความคลุมเครือและอะกีดะฮ์บิดอะฮ์ยังไม่เกิดขึ้นในยุคสมัยนั้น จึงไม่ต้องอาศัยการตีความ"[140]

ท่านอิบนุอัลเญาซีย์ได้เปรียบเทียบผู้ที่ต้องการการตีความและผู้ที่

---

138 อิบนุอัลเญาซีย์, *มะญาลิส อิบนิ อัลเญาซีย์*, ตะห์กีก: บาซิม มิกดาช, พิมพ์ครั้งที่ 1 (เบรุต: ดารุลกุตุบ อัลอิลมียะฮ์, ค.ศ. 2013/ฮ.ศ. 1434), หน้า 170.

139 เรื่องเดียวกัน.

140 เรื่องเดียวกัน, หน้า 171.

ไม่ต้องการการตีความว่า เสมือนกับชายสองคน ชายคนแรกสุขภาพดีและชายอีกคนเป็นคนป่วย ดังนั้นถ้าหากปล่อยให้คนป่วยไม่ได้รับการเยียวยา แน่นอนว่าท่านนั้นมีความผิด ส่วนชายอีกคนที่สุขภาพดีนั้นไม่จำเป็นต้องเยียวยา[141]

ท่านอะบูหะนีฟะฮ์กล่าวว่า (ฮ.ศ. 80-150) “บรรดาศ่อฮาบะฮ์ไม่เคยพูดถึงเรื่องนี้(ความขัดแย้งในเรื่องอะกีดะฮ์)เลย เพราะบรรดาศ่อฮาบะฮ์ก็ประหนึ่งผู้ที่ไม่มีผู้ใดมาสู้รบกับพวกเขา ดังนั้นพวกเขาจึงไม่ต้องการที่จะเผยอาวุธออกมาใช้ ส่วนพวกเราก็ประหนึ่งผู้ที่มีผู้เข้ามาสู้รบกับพวกเรา(เพื่อป้องกันพวกอะกีดะฮ์บิดอะฮ์และชี้แจงความคลุมเครือของพวกเขา) ดังนั้นพวกเราจึงต้องการเผยอาวุธเพื่อนำมาใช้ต่อสู้กับพวกเขา”[142]

หุ้จญะตุลอิสลาม อัลอิหม่าม อัลฆ่อซาลีย์ (ฮ.ศ. 450-505) ได้กล่าวไว้อย่างถูกต้องว่า “ในยุคสะลัฟช่วงแรกๆ นั้น เป็นยุคสมัยที่หัวใจมีความสงบมั่นคง พวกเขามีความเข้มงวดในการหลีกห่างจากการตีความ เพราะเกรงว่าจะก่อกวนบรรดาหัวใจ ดังนั้นผู้ใดที่ขัดแย้งกับพวกเขาในยุคสมัยนั้น เขาก็จะกลายเป็นผู้ที่ขับเคลื่อนความวุ่นวาย และโยนความคลางแคลงสงสัยให้อยู่ในบรรดาหัวใจของผู้คนทั้งหลาย ทั้งที่ไม่มีความจำเป็นเลย ดังนั้นเขาสมควรที่จะได้รับบาป แต่สำหรับปัจจุบันนี้ สิ่งดังกล่าวได้แพร่หลาย จึงเป็นการผ่อนปรนให้เปิดเผย(การตีความ)ดังกล่าว เพื่อหวังว่าจะสามารถขจัดความคลางแคลงสงสัยที่ไม่ถูกต้อง ให้พ้นจากบรรดาหัวใจได้ดียิ่งกว่า”[143]

---

141 เรื่องเดียวกัน, หน้า 170-171.

142 ดู อัลบะยาฎีย์, *อิชาร่อตุลมะรอม มิน อิบาร่อติลอิหม่าม อะบีหะนีฟะฮ์อันนุอฺมาน*, ตะห์กีก: อะหฺมัด ฟะรีด อัลมะซีดีย์, พิมพ์ครั้งที่ 1 (เบรุต: ดารุลกุตุบ อัลอิลมียะฮ์, ค.ศ. 2007/ฮ.ศ. 1428), หน้า 18-20.

143 ดู อัลฆ่อซาลีย์, *อิลญาม อัลเอาวาม,* หน้า 50.

ดังนั้น ผู้เขียนหวังว่าท่านผู้อ่านคงเข้าใจระหว่างแนวทางสะลัฟและค่อลัฟได้ในระดับหนึ่งแล้ว และผู้เขียนขอยืนยันว่าทั้งแนวทางของสะลัฟและแนวทางของค่อลัฟ ก็คือแนวทางของอะฮฺลิสซุนนะฮ์วัลญะมาอะฮ์อัลอะซาอิเราะฮ์และอัลมาตุรีดียะฮ์นั่นเอง

วะฮฺฮาบีย์กับอะกีดะฮ์อัลลอฮฺมีรูปร่าง

จุดยืนที่สอดคล้องระหว่างอัลอะชาอิเราะฮ์กับวะฮฺฮาบียะห์คือการยึดตัวบทของอัลกุรอานและซุนนะฮ์เกี่ยวกับศิฟัตของอัลลอฮฺ แต่ทั้งสองแนวทางนี้มีความเข้าใจในตัวบทที่แตกต่างกัน ดังนั้นผู้เขียนจึงไม่ขอหยิบยกตัวบทต่างๆ มานำเสนอ เพราะจะทำให้หนังสือยืดยาวจนเกินไป

อนึ่ง แนวทางของวะฮฺฮาบียะฮ์นั้น มีจุดยืนเกี่ยวกับบรรดาศิฟัตมุตะชาบิฮาตบนหลักการที่ว่า เจาะจงยืนยันความหมายคำแท้ที่มีกลิ่นอายส่งสัญญาณเป็นนัยของการเป็นอวัยวะหรือสัดส่วนและยืนยันว่ามีรูปแบบวิธีการแต่ไม่รู้ว่าเป็นอย่างไร และวะฮฺฮาบียะฮ์กล่าวว่า นี้คือแนวทางสะลัฟตามทัศนะของพวกเขา แต่ความจริงแล้วมิใช่แนวทางของสะลัฟอะฮฺลิสซุนนะฮ์วัลญะมาอะฮ์ เนื่องจากวะฮฺฮาบีย์เข้าใจบรรดาตัวบทที่กล่าวถึงศิฟัตของอัลลอฮฺที่มีความหมายหลายนัยโดยเจาะจงความหมายคำแท้ที่รู้กันในหลักภาษาอาหรับที่คนสามัญชนทั่วไปก็เข้าใจกันได้ จึงเป็นผลทำให้สามัญชนทั่วไปเข้าใจคุณลักษณะของอัลลอฮฺเป็นรูปร่างไปในที่สุด

ดังนั้นผู้เขียนจะนำเสนอหลักความเชื่อของอุละมาอฺวะฮฺฮาบีย์ให้อยู่ในหลักวิชาการดังต่อไปนี้

หลักการของวะฮฺฮาบีย์เกี่ยวกับการทำความเข้าใจศิฟัต

ชัยคฺบินบาซ (ฮ.ศ. 1330-1420) ได้กล่าวถึงหลักการพิจารณาตัวบทเกี่ยวกับศิฟัตของอัลลอฮฺตะอาลาว่า

وَالْيَدِ وَالْقِدَمِ وَالأَصَابِعِ وَالْكَلاَمِ وَالإِرَادَةِ وَغَيْرِ ذَلِكَ، كُلِّهَا يُقَالُ فِيْهَا

إِنَّهَا مَعْلُوْمَةٌ مِنْ حَيْثُ اللُّغَةِ الْعَرِبِيَّةِ

มือ(ของอัลลอฮฺ) เท้า บรรดานิ้ว การพูด การเจตนา และอื่นๆ ทั้งหมดนั้นจะถูกกล่าวว่า มันมีความหมายเป็นที่รู้กันตามหลักภาษาอาหรับ[144]

ชัยคฺอัลเฟาซาน (เกิดปีฮ.ศ. 1354) ได้กล่าวถึงหลักการพิจารณาตัวบทเกี่ยวกับศิฟัตของอัลลอฮฺว่า

وَكَذَلِكَ اَلْمَجِيْءُ هُوَ مَجِيْءٌ حَقِيْقِيٌّ عَلَى مَعْنَاهُ فِي اللُّغَةِ الْعَرَبِيَّةِ

เช่นเดียวกันกับการมาของอัลลอฮฺ คือการมาจริงๆ **ตามความหมายในหลักภาษาอาหรับ**[145]

การ “มา” ตามหลักภาษาอาหรับคำแท้คือ การเคลื่อนไหวหรือเคลื่อนย้ายจากสถานที่หนึ่งไปยังสถานที่หนึ่ง

และชัยคฺอัลเฟาซานได้กล่าวไว้เช่นกันว่า

إِثْبَاتُ الْيَدَيْنِ وَالْيَدِ للهِ عَزَّ وَجَلَّ عَلَى مَعْنَاهُمَا الْمَعْرُوْفِ فِي اللُّغَةِ... فَنَحْنُ نُثْبِتُهُمَا عَلَى مَعْنَاهُمَا الْحَقِيْقِيِّ

การยืนยันศิฟัตสองมือและมือของอัลลอฮฺ**บนความหมายที่รู้กันในหลักภาษาอาหรับ**...ดังนั้นเราจึงทำการยืนยันสองมือ(ของอัลลอฮฺ)บน**ความหมายคำแท้**(อันเป็นที่รู้กันในภาษาอาหรับ)[146]

---

144 บินบาซ, *อัรรุดูด อัลบาซียะฮ์ ฟี อัลมะซาอิลอัลอักดียะฮ์*, รวบรวมโดย มุฮัมมัด มุฮัมมัด อัลอิมรอน, พิมพ์ครั้งที่ 1 (ริยาฎ: ดารุอิบนิกะษีร, ค.ศ. 2008/ฮ.ศ. 1428), หน้า 165.

145 อัลเฟาซาน, *ตะอ์กุบ้าต อะลา กิตาบ อัสสะละฟียะฮ์ ลัยสัต มัซฮะบัน*, พิมพ์ครั้งที่ 2 (ริยาฎ: ดารุลวะฏ็อน, ฮ.ศ. 1411), หน้า 40.

146 อัลเฟาซาน, *ชัรหฺอัลมันซูมะฮ์ อัลหาอียะฮ์*, (ริยาฎ: ดารุลอาศิมะฮ์, ค.ศ. 2007), หน้า 92.

“มือ” ตามหลักภาษาอาหรับคำแท้คือ สัดส่วนอวัยวะตั้งแต่บรรดาขอบนิ้วไปยังฝ่ามือ ดังนั้นหลักความเข้าใจศิฟัตของอัลลอฮฺทั้งหมดของแนวทางวะฮฺฮาบีย์นั้น ต้องเข้าใจตามหลักภาษาอาหรับคำแท้(หะกีกีย์)อันเป็นที่รู้จักกันดีของผู้คนทั่วไป เช่น อัลลอฮฺมีรูปร่าง มีสัดส่วนอวัยวะ มีสถานที่อยู่ มีการเคลื่อนไหว มีการเคลื่อนย้ายลงมา และความเชื่อดังกล่าวนี้จึงต้องเข้าใจว่าอัลลอฮฺสถิตอยู่และนั่งอยู่บนบัลลังก์ ซึ่งผู้เขียนมิได้กล่าวหาแต่ประการใดแต่มีคำพูดของอุละมาอฺวะฮฺฮาบีย์ได้ยืนยันไว้เกี่ยวกับหลักความเชื่อนี้

ความเชื่ออัลลอฮฺมีรูปร่างแต่ไม่เหมือนมัคโลคของอุละมาอฺวะฮฺฮาบีย์

ชัยคฺมุฮัมมัด ศอลิหฺ อุษัยมีน (ฮ.ศ. 1347-1421) กล่าวว่า

أَنَّهُ إِنْ كَانَ يَلْزَمُ مِنْ رُؤْيَةِ اللهِ تَعَالَى أَنْ يَكُوْنَ جِسْماً؛ فَلْيَكُنْ ذَلِكَ، لَكِنَّنَا نَعْلَمُ عِلْمَ الْيَقِيْنِ أَنَّهُ لاَ يُمَاثِلُهُ أَجْسَامُ الْمَخْلُوْقِيْنَ

แท้จริงหากว่าการเห็นอัลลอฮฺตะอาลานั้นจำเป็นที่**พระองค์ต้องมีรูปร่าง ดังนั้นก็จงเป็นรูปร่างเถิด** แต่พวกเรารู้อย่างมั่นใจว่า เป็นรูปร่างที่ไม่เหมือนกับบรรดารูปร่างของสิ่งที่ถูกสร้างทั้งหลาย[147]

คำพูดของชัยคฺอุษัยมีนบ่งชี้ว่า ท่านชัยคฺอุษัยมีนไม่ปฏิเสธการเชื่อว่าอัลลอฮฺเป็นรูปร่างเนื่องจากเป็นไปได้ที่พระองค์จะเป็นรูปร่างแต่ต้องมั่นใจว่าพระองค์มีรูปร่างที่ไม่เหมือนกับบรรดารูปร่างทั้งหลาย

147 อุษัยมีน, *ชัรหฺอัลอะกีดะฮ์อัลวาสิฏียะฮ์*, ตะห์กีก: สะอัด บิน เฟาวาซ, พิมพ์ครั้งที่ 6 (ซาอุดิอารเบีย: ดารุอิบนุอัลเญาซีย์, ฮ.ศ. 1421), เล่ม 1, หน้า 458.

และชัยคฺอุษัยมีน ได้กล่าวไว้ในฟะตาวาของเขาว่า

وَإِنْ أُرِيْدَ بِالْجِسْمِ مَا يَقُوْمُ بِنَفْسِهِ، وَيَتَّصِفُ بِمَا يَلِيْقُ بِهِ، فَهَذَا غَيْرُ مُمْتَنِعٍ عَلَى اللهِ تَعَالَى

หากเป้าหมายรูปร่างคือสิ่งที่ดำรงด้วยตนเองและมีคุณลักษณะที่เหมาะสม ดังนั้นรูปร่าง(ที่มีเป้าหมายเช่นนี้)ไม่ถูกห้ามในการนำมาใช้ต่ออัลลอฮฺ[148]

ชัยคฺอุษัยมีนได้ยืนยันว่า อัลลอฮฺนั้นอนุญาตให้เป็นรูปร่างและนำมาใช้กับอัลลอฮฺตะอาลาได้แต่ปิดท้ายว่าไม่เหมือนกับรูปร่างของสิ่งที่ถูกสร้าง กล่าวคือเป็นรูปร่างที่ไม่มีเลือดมีเนื้อ!

ชัยคฺอับดุลอะซีซ อัรรอญิฮีย์ (เกิดปี ฮ.ศ. 1360) อุละมาอฺวะฮฺฮาบีย์ร่วมสมัยได้ดูแลการตีพิมพ์บทสรุปท้ายบทหนังสือบะยานุ ตัลบีส อัลญะฮฺมียะฮ์ ฟี ตะซีซ บิดะอิฮิ้ม อัลกะลามียะฮ์ ความว่า

أَنَّ الصُّوْرَةَ هِيَ هَيْئَةُ الْقَائِمِ بِنَفْسِهِ وَشَكْلُهُ، وَأَنَّ كُلَّ مَوْجُوْدٍ قَائِمٍ بِنَفْسِهِ تَصِحُّ رُؤْيَتُهُ وَمُشَاهَدَتُهُ، تَكُوْنُ لَهُ صُوْرَةٌ وَشَكْلٌ يَتَمَيَّزُ بِهِ عَنْ غَيْرِهِ، وَاللهُ سُبْحَانَهُ وَتَعَالَى أَعْظَمُ مَوْجُوْدٍ

แท้จริงรูปลักษณ์นั้น คือรูปแบบของสิ่งที่ดำรงอยู่ด้วยตนเองและเป็นรูปทรง และแท้จริงทุกสิ่งที่มีโดยดำรงด้วยตนเองนั้น สามารถที่จะถูกมองเห็นได้ ดังนั้นทุกสิ่งที่มีแล้วดำรงด้วยตนเองย่อมมีรูปแบบและรูปทรงที่แตกต่างจากสิ่งอื่น **และอัลลอฮฺตะอาลานั้นเป็นสิ่งที่มีที่ใหญ่ที่สุด**[149]

---

148 อุษัยมีน, *มัจญฺมูอฺ ฟะตาวา วะ ร่อซาอิล อิบนิอุษัยมีน*, ตะห์กีก: ฟะฮัด บิน นาศิร, พิมพ์ครั้งที่ 1 (ริยาฎ: ดารุลวะฏ็อน, ฮ.ศ. 1407), เล่ม 4, หน้า 43.

149 ดู ยะหฺยา บิน มุฮัมมัด อัลฮุนัยดีย์และคณะ, “คอติมะฮ์อัดดิรอซะฮ์(วิเคราะห์ท้ายเล่ม)” ใน

บทวิเคราะห์

หลักอะกีดะฮ์อะฮฺลิสซุนนะฮ์วัลญะมาอะฮ์คือ อัลลอฮฺไม่เป็นรูปร่าง เนื่องจากคุณลักษณะการมีรูปร่างนั้นเป็นคุณลักษณะของสิ่งที่ถูกสร้าง ดังนั้นอัลลอฮฺทรงบริสุทธิ์จากสิ่งดังกล่าว แต่คำกล่าวของอุละมาอฺวะฮฺฮาบีย์นี้ บ่งชี้ว่าอัลลอฮฺมีรูปแบบและรูปทรงที่ใหญ่โตที่สุดแต่พวกเขาบอกว่าไม่เหมือนสิ่งใด!

แต่ท่านอิหม่ามอัซซะฮะบีย์ (ฮ.ศ. 673-748) ได้กล่าวว่า

وَمِنْ بِدَعِ الْكَرَّامِيَّةِ قَوْلُهُمْ فِي الْمَعْبُوْدِ تَعَالَى أَنَّهُ جِسْمٌ لاَ كَالأَجْسَامِ

และส่วนหนึ่งจากบรรดาบิดอะฮ์(อุตริกรรมในด้านอะกีดะฮ์) ของพวกกัรรอมียะฮ์ คือพวกเขากล่าวว่า (อัลลอฮฺตะอาลา) ที่ถูกสักการะนั้น แท้จริงเป็นรูปร่างที่ไม่เหมือนบรรดารูปร่างทั้งหลาย[150]

การเชื่อว่าอัลลอฮฺเป็นรูปร่างแต่ไม่เหมือนกับมัคโลคนั้นเป็นความเชื่อของกลุ่มบิดอะฮ์ในอดีต ไม่ใช่เป็นความเชื่อของแนวทางอะฮฺลิสซุนนะฮ์แต่อย่างใด ท่านอิหม่ามอะบุลหะซัน อัลอัชอะรีย์ (ฮ.ศ. 260-324) ได้กล่าวว่า

قَالَ اَهْلُ السُّنَّةِ وَاَصْحَابُ الْحَدِيْثِ لَيْسَ بِجِسْمٍ وَلاَ يُشْبِهُ الاَشْيَاءَ

อะฮฺลุสซุนนะฮ์และอะฮฺลุลหะดีษได้กล่าวว่า อัลลอฮฺนั้นไม่

อิบนุตัยมียะฮ์, *บะยานตัลบีส อัลญะฮฺมียะฮ์* (มัจญฺมะอฺ อัลมะลิก ฟะฮัด, ฮ.ศ. 1426), เล่ม 9, หน้า 455.

150 อัซซะฮะบีย์, *ลิซานุลมีซาน,* ตะห์กีก: ดาอิเราะตุลมะอาริฟ อันนิซอมียะฮ์, พิมพ์ครั้งที่ 3 (เบรุต: มุอัสสะซะฮ์ อัลอะอฺละมีย์, ค.ศ. 1986/ฮ.ศ. 1406), เล่ม 5, หน้า 354.

เป็นรูปร่างและพระองค์ไม่คล้ายกับสรรพสิ่งทั้งหลาย[151]

ท่านอะบุลฟัฎลฺ อับดุลวาหิด อัตตะมีมีย์ (เสียชีวิต ฮ.ศ. 410) ปราชญ์มัซฮับฮัมบาลีย์แห่งบัฆดาด ได้กล่าวเกี่ยวกับอะกีดะฮ์ของท่านอิหม่ามอะหฺมัด ไว้ว่า

وَأَنْكَرَ عَلَى مَنْ يَقُوْلُ بِالْجِسْمِ وَقَالَ: إِنَّ الأَسْمَاءَ مَأْخُوْذَةٌ مِنَ الشَّرِيْعَةِ وَاللُّغَةِ، وَأَهْلُ اللغَةِ وَضَعُوْا هَذَا الاِسْمَ عَلَى ذِيْ طُوْلٍ وَعَرْضٍ وَسَمْكٍ وَتَرْكِيْبٍ وَصُوْرَةٍ وَتَأْلِيْفٍ وَاللهُ تَعَالَى خَارِجٌ عَنْ ذَلِكَ كُلِّهِ، فَلَمْ يَجُزْ أَنْ يُسَمَّى جِسْمًا لِخُرُوْجِهِ عَنْ مَعْنَى الْجِسْمِيَّةِ، وَلَمْ يَجِىءْ فِي الشَّرِيْعَةِ ذَلِكَ

ท่านอิหม่ามอะหฺมัดได้ตำหนิผู้ที่กล่าวว่า (อัลลอฮฺ)เป็นรูปร่าง และท่านอิหม่ามอะหฺมัดกล่าวว่า แท้จริงบรรดานามชื่อนั้น ถูกนำมาจากหลักศาสนาและหลักภาษาอาหรับ และหลักภาษาอาหรับได้วางนามนี้(คือรูปร่าง)อยู่บนความหมายของทุกสิ่งที่ยาว, กว้าง, ลึก, มีการประกอบ, เป็นรูปทรง, และประกอบติดกัน ซึ่งอัลลอฮฺตะอาลาทรงออก(คือบริสุทธิ์)จากสิ่งดังกล่าวทั้งหมด ดังนั้นจึงไม่อนุญาตให้เรียกพระองค์ว่ารูปร่าง เนื่องจากพระองค์ทรงออก(บริสุทธิ์)จากความหมายของการเป็นรูปร่างและไม่เคยมีหลักศาสนา(จากตัวบท)ได้ระบุไว้เลย[152]

---

151 อัลอัชอะรีย์, *มะกอล้าต อัลอิสลามียีน*, ตะห์กีก: ฮิลมูต ร็อยเตอร์, พิมพ์ครั้งที่ 3 (เยอร์มัน: ฟัรซฺ สะไตซ์, ค.ศ. 1980/ฮ.ศ. 1400), หน้า 211.

152 อะบุลฟัฎลฺ อัตตะมีมีย์, *อิอฺติก้อต อัลอิหม่าม อัลมุบัจญัล อะบี อับดิลลาฮฺ อะหฺมัด บิน ฮัมบัล*, ตะห์กีก: อะบุลมุนซิร อันนักก็อช, พิมพ์ครั้งที่ 1 (เบรุต: ดารุลกุตุบอัลอิลมียะฮ์, ค.ศ. 2001/ฮ.ศ. 1422), หน้า 45.

ความเชื่ออัลลอฮฺเป็นสัดส่วนและอวัยวะ

ชัยคฺมุฮัมมัด ฮัรร้อส (ฮ.ศ. 1334-1395) อุละมาอวะฮฺฮาบีย์อีกท่านหนึ่งได้กล่าวว่า

> كَيْفَ يَتَأَتَّى حَمْلُ الْيَدِ عَلَى الْقُدْرَةِ أَوِ النِّعْمَةِ مَعَ مَا وَرَدَ مِنْ إِثْبَاتِ الْكَفِّ وَالأَصَابِعِ وَالْيَمِيْنِ وَالشِّمَالِ وَالْقَبْضِ وَالْبَسْطِ وَغَيْرِ ذَلِكَ مِمَّا لاَ يَكُوْنُ إِلاَّ لِلْيَدِ الْحَقِيْقِيَّةِ
>
> จะทำการตีความ มือ(ของอัลลอฮฺ) อยู่บน(ความหมาย)อำนาจ และความโปรดปรานได้อย่างไร ทั้งที่มีสิ่งที่ระบุยืนยันเรื่องการมีฝ่ามือ(ของอัลลอฮฺ), บรรดานิ้วมือ(ของอัลลอฮฺ), มือขวา(ของอัลลอฮฺ), มือซ้าย(ของอัลลอฮฺ), มีการกำ, การแบ และอื่นๆ จากสิ่งที่เป็นอื่นไม่ได้นอกจากเป็นมือจริงๆ (ที่รู้กันตามหลักภาษาอาหรับ)[153]

ชัยคฺอับดุลลอฮฺ อับดุรเราะหฺมาน อัลญิบรีน (ฮ.ศ. 1352-1430) กล่าวว่า

> اَلْجَوَابُ: إِنَّ هَذَا وَإِنْ كَانَ صَحِيْحًا فِي اللُّغَةِ؛ أَنَّهُ يُطْلَقُ الْجُزْءُ عَلَى الْكُلِّ - لَكِنْ لاَ شَكَّ أَنَّهَا دَالَّةٌ عَلَى إِثْبَاتِ صِفَةِ الْوَجْهِ، وَأَنَّهُ جُزْءٌ مِنَ الذَّاتِ
>
> คำตอบก็คือ แท้จริงการ(ให้ความหมายพระพักตร์ว่าซาต)นี้ หากแม้ว่าดังกล่าวนี้จะถูกต้องตามหลักภาษาอาหรับ คือใช้บางส่วนบนความหมายทั้งหมด แต่ไม่สงสัยเลยว่า แท้จริง

153 มุฮัมมัด ค่อลีล ฮัรร้อส, *ชัรหฺอัลอะกีดะฮ์ อัลวาสิฏียะฮ์* (กระทรวงกิจการอิสลามและสาธารณสมบัติ, ค.ศ. 2003/ฮ.ศ. 1424), หน้า 150.

อายะฮ์นี้บ่งถึงการยืนยันคุณลักษณะพระพักตร์(ใบหน้า) และพระพักตร์(ใบหน้า)นั้นเป็น**สัดส่วน**ของซาต[154]

ชัยคฺมุฮัมมัด ค่อลีล ฮัรร้อส ได้กล่าวเช่นกันว่า

وَمَنْ أَثْبَتَ الأَصَابِعَ للهِ فَكَيْفَ يَنْفِي عَنْهُ الْيَدَ وَالأَصَابِعُ جُزْءٌ مِنَ الْيَدِ

ผู้ใดที่ยืนยันการมีบรรดานิ้วให้กับอัลลอฮฺ แล้วเขาจะปฏิเสธการมีมือของอัลลอฮฺได้อย่างไร ในเมื่อบรรดานิ้วนั้นเป็น**สัดส่วน**จากมือ[155]

อุละมาอฺวะฮฺฮาบีย์บางส่วนได้เปิดเผยอะกีดะฮ์ตนเองว่า อัลลอฮฺนั้นมีใบหน้าที่เป็นสัดส่วนจากซาต และบรรดานิ้วเป็นสัดส่วนจากมือ ซึ่งจะทำให้คนเอาวามสามัญชนทั่วไปเชื่อว่าอัลลอฮฺเป็นรูปร่างในที่สุด

ชัยคฺมุฮัมมัด ค่อลีล ฮัรร้อส ได้กล่าวว่า

اَلْقَبْضُ إِنَّمَا يَكُوْنُ بِالْيَدِ حَقِيْقَةً لاَ بِالنِّعْمَةِ...قُلْنَا لَهُمْ : وَبِمَاذَا قَبَضَ؟ فَإِنَّ الْقَبْضَ مُحْتَاجٌ إِلَى آلَةٍ فَلاَ مَنَاصَ لَهُمْ لَوْ أَنْصَفُوْا أَنْفُسَهُمْ

การกำนั้นเกิดขึ้นด้วยมือจริงๆ (ตามที่รู้กันในหลักภาษาอาหรับ) ไม่ใช่ด้วยนิอฺมัต(ความโปรดปรานของอัลลอฮฺ) เราขอกล่าวกับพวกเขา(ที่ทำการตีความ)ว่า อัลลอฮฺกำด้วยอะไร? ทั้งที่ความจริงแล้วการกำนั้นต้องการไปยัง**สัดส่วน**(ช่วยในการกำ) ดังนั้นจึงหลีกหนีไม่พ้นสำหรับพวกเขาหรอก หาก

---

154 อับดุลลอฮฺ ญิบรีล, *อัลอิรช้าด ชัรหุลุมอะฮ์ อัลอิอฺตะก้อต*, พิมพ์ครั้งที่ 1 (ริยาฎ: ดารุฏ๊อยบะฮ์, ค.ศ. 1997/ฮ.ศ. 1418), หน้า 120.

155 มุฮัมมัด ค่อลีล ฮัรร้อส, ใน อิบนุคุซัยมะฮ์, *กิตาบุตเตาฮีด วะ อิษบาต ศิฟาติรร็อบ*, ตะห์กีกและอธิบาย: มุฮัมมัด ค่อลีล ฮัรร้อส (ไคโร: ดารุลอิหม่ามอะหฺมัด, ค.ศ. 2009/ฮ.ศ. 1430),หน้า 96.

พวกเขาให้ความเป็นธรรมกับตนเอง[156]

แต่ความจริงแล้ว คำว่า [الْقَبْضُ] ตามหลักภาษาอาหรับนั้นยังให้ความหมายว่า “ระงับ” เช่น พระองค์ทรงระงับริซกีและทรงแผ่ริซกี พระองค์ทรงกล่าวว่า [وَاللَّهُ يَقْبِضُ وَيَبْسُطُ وَإِلَيْهِ تُرْجَعُونَ] “และอัลลอฮฺนั้นทรงระงับ(ริซกี) และทรงแผ่ (ริซกี) และยังพระองค์นั้นพวกเจ้าจะถูกนำกลับไป” [อัลบะก่อเราะฮ์: 245

ชัยคฺศอลิหฺอัลเฟาซาน (เกิดปีฮ.ศ. 1354) กล่าวว่า

إِنْ أُرِيْدَ بِالأَرْكَانِ وَالأَعْضَاءِ وَالأَدَوَاتِ : الصِّفَاتُ الذَّاتِيَّةِ مِثْلُ الْوَجْهِ وَالْيَدَيْنِ ، فَهَذَا حَقٌّ ، وَنَفْيُهُ بَاطِلٌ. وَإِنْ أُرِيْدَ نَفْيُ الأَعْضَاءِ الَّتِيْ تُشَابِهُ أَعْضَاءَ الْمَخْلُوْقِ وَأَدَوَاتِ الْمَخْلُوْقِيْنَ فَاللهُ مَنَزَّهٌ عَنْ ذَلِكَ

หากมีเป้าหมายบรรดาขอบด้าน บรรดาอวัยวะ และสัดส่วนต่างๆ คือศิฟัตที่อยู่ ณ ที่ซาตของอัลลอฮฺ เช่น ใบหน้าและสองมือ ดังนี้ย่อมเป็นสัจจริงและการปฏิเสธมันนั้นย่อมเป็นอธรรม และหากมีเป้าหมายปฏิเสธบรรดาอวัยวะที่คล้ายคลึงกับบรรดาอวัยวะของสิ่งที่ถูกสร้างและสัดส่วนต่างๆ ของบรรดาสิ่งที่ถูกสร้างทั้งหลายนั้น อัลลอฮฺทรงบริสุทธิ์จากสิ่งดังกล่าว[157]

ตรงนี้ ชัยคฺอัลเฟาซาน ยืนยันว่าใบหน้าและมือของอัลลอฮฺนั้นเป็นสัดส่วนและอวัยวะแต่ไม่เหมือนกับสิ่งที่ถูกสร้างนั่นเอง

ชัยคฺศอลิหฺ บิน อับดิลอะซีซ อาลิชัยคฺ (เกิดปี ฮ.ศ. 1378) ได้กล่าวว่า

156 เรื่องเดียวกัน, หน้า 70.

157 ศอลิหฺอัลเฟาซาน, *อัตตะอฺลีก อัลมุคตะศ่อเราะฮ์ อะลา มัตนิลอะกีดะฮ์อัฏฏ่อหาวียะฮ์,* (ดารุลอาศิมะฮ์),หน้า 87.

(قَدَمُهُ) الْقَدَمُ الْمَعْرُوْفَةُ لأَنَّهَا هِيَ الَّتِيْ تُوْصَفُ بِالْوَضْعِ

เท้าของอัลลอฮฺคือเท้าที่รู้จักกันดี เพราะมันเป็นเท้าที่มีลักษณะการวาง(เท้า)ด้วย[158]

คำว่า เท้าของอัลลอฮฺ ซุบฮานะฮูวะตะอาลา อันเป็นที่รู้จักกันดีนั้น ก็คือเท้าที่เป็นสัดส่วนอวัยวะที่ใช้วางบนสถานที่ใดที่หนึ่งตามทัศนะของอุละมาอฺวะฮฺฮาบีย์

ยิ่งกว่านั้นชัยคฺมุฮัมมัดศอลิหฺ อัลอุษัยมีน ได้กล่าวว่า

وَإِذَا كَانَ اللهُ لَهُ رِجْلٌ فَلاَ يَمْتَنِعُ أَنْ يَكُوْنَ لَهُ سَاقٌ

และเมื่ออัลลอฮฺทรงมีเท้า ดังนั้นก็ไม่เป็นที่ต้องห้ามใดๆ ที่พระองค์จะมีหน้าแข้ง[159]

เป็นที่เข้าใจโดยสามัญชนทั่วไปว่า เมื่อมนุษย์มีอวัยวะ “เท้า” ก็ต้องมีอวัยวะ “หน้าแข้ง” แต่ชัยคฺอุษัยมีนก็เข้าใจตามหลักภาษาอาหรับคำแท้ว่าเมื่อมีเท้าก็ไม่ห้ามแต่อย่างใดที่จะมีหน้าแข้งตามมา ทั้งที่ไม่มีตัวบทที่ชัดเจนมายืนยันว่าอัลลอฮฺมีหน้าแข้ง

ชัยคฺมุฮัมมัด ศอลิหฺ อัลอุษัยมีน ได้กล่าวว่า

يَقُوْلُ الْقَائِلُ فِي الثَّنَاءِ عَلَى اللهِ : سُبْحَانَ مَنْ تَنَزَّهَ عَنِ الأَبعَاضِ وَهَذَا كَلاَمٌ مَمْنُوْعٌ لأَنَّ الْمُرَادَ بِقَوْلِهِمْ : سُبْحَانَ مَنْ تَنَزَّهَ عَنِ الأَبْعَاضِ : يَعْنِيْ عَنِ الْيَدِ وَالْوَجْهِ وَالْعَيْنِ وَغَيْرِهَا

ผู้กล่าวคนหนึ่งได้กล่าวสรรเสริญอัลลอฮฺว่า มหาบริสุทธิ์

158 ศอลิหฺ บิน อับดิลอะซีซ, *อัลลาลิอุลบะฮียะฮ์ ฟี ชัรหฺ อัลอะกีดะฮ์อัลวาสิฏียะฮ์,* ตะห์กีก: อาดิล บิน มุฮัมมัด, พิมพ์ครั้งที่ 1 (ซาอุดิฯ : ดารุลอาศิมะฮ์, ค.ศ. 2010/ฮ.ศ. 1431), หน้า 62.

159 อุษัยมีน, *ชัรหฺค่อฮีหฺอัลบุคอรีย์*, เล่ม 10, หน้า 413.

> มีแด่ผู้ทรงบริสุทธิ์จากส่วนต่างๆ และคำพูดนี้ถือว่าต้องห้าม เพราะเป้าหมายจากคำพูดของพวกเขา(ที่ต้องห้ามนี้)ที่ว่า มหาบริสุทธิ์มีแด่ผู้ทรงบริสุทธิ์จาก**ส่วนต่างๆ** นั้น เขาหมายถึงบริสุทธิ์จากมือ(ของอัลลอฮฺ) ใบหน้า(ของอัลลอฺ) ตา(ของอัลลอฮฺ) และอื่นๆ[160]

ชัยคฺอุษัยมีนได้ยืนยันว่า อัลลอฮฺมีสัดส่วนต่างๆ ที่เป็นมือ ใบหน้า ตา และอื่นๆ ดังนั้นผู้ใดที่บอกว่าอัลลอฮฺไม่มีสัดส่วนต่างๆ ก็เท่ากับเขาปฏิเสธการมีมือ ใบหน้า ตา และอื่นๆ ของอัลลอฮฺ นี่ก็คือเป้าหมายที่ชัยคฺอุษัยมีนได้กล่าวว่า

> إِنَّ اللهَ عَزَّ وَجَلَّ لَهُ وَجْهٌ وَلَهُ عَيْنٌ وَلَهُ يَدٌ وَلَهُ رِجْلٌ عَزَّ وَجَلَّ، لَكِنْ لاَ يَلْزَمُ مِنْ أَنْ تَكُوْنَ هَذِهِ الأَشْيَاءُ مُمَاثِلَةً لِلإِنْسَانِ، فَهُنَاكَ شَيْءٌ مِنَ الشَّبَهِ لَكِنَّهُ لَيْسَ عَلَى سَبِيْلِ الْمُمَاثَلَةِ
>
> แท้จริงอัลลอฮฺทรงมีใบหน้า มีตา มีมือ มีเท้า แต่ไม่จำเป็นว่าสิ่งต่างๆ เหล่านี้จะเหมือนกับมนุษย์ ดังนั้น ณ ที่นั่น(คือ ใบหน้า ตา มือ และเท้าของอัลลอฮฺ)นั้น มีสิ่งหนึ่งที่คล้ายคลึง(กับมนุษย์)แต่เป็นสิ่งที่ไม่อยู่บนหนทางของการเหมือน”[161]

หมายถึง มนุษย์มีรูปร่าง สัดส่วน และอวัยวะ และอัลลอฮฺตะอาลาเป็นรูปร่าง มีสัดส่วน และมีอวัยวะที่เป็นใบหน้า มือและเท้า แต่ไม่เหมือนกับมนุษย์ที่มีเลือดมีเนื้อ เป็นต้น เพราะชัยคฺอุษัยมีนปฏิเสธการเหมือน แต่ไม่ปฏิเสธการคล้ายคลึงในบางแง่มุมตามนัยที่ได้กล่าวมาแล้วข้างต้น

---

160 อัลอุษัยมีน, *ชัรหฺอัลอะกีดะฮ์ อัลซะฟารีนียะฮ์*, พิมพ์ครั้งที่ 1 (ริยาฎ: ดารุลวะฏ็อน, ฮ.ศ. 1426), หน้า 248.

161 อัลอุษัยมีน, *ชัรหฺอัลอะกีดะฮ์ อัลวาสิฏียะฮ์*, ตะห์กีก: สะอัด บิน เฟาวาซ อัศศุมัยล์, พิมพ์ครั้งที่ 6 (สะอูดีย์: ดารุอิบนิอัลเญาซีย์, ฮ.ศ. 1421), หน้า 110.

บทวิเคราะห์

หลักอะกีดะฮ์อะฮฺลิสซุนนะฮ์วัลญะมาอะฮ์นั้นเชื่อว่า คุณลักษณะของอัลลอฮฺนั้นไม่เป็นสัดส่วนอวัยวะ เพราะดังกล่าวเป็นคุณลักษณะของสิ่งที่ถูกบังเกิดใหม่ ด้วยเหตุนี้พระองค์จึงไม่คล้ายเหมือนสิ่งใด

ท่านอิหม่ามอิบนุอัลเญาซีย์ (เสียชีวิตปีฮ.ศ. 597) ปราชญ์มัซฮับฮัมบาลีย์ ได้กล่าวเกี่ยวกับความเลยเถิดในการยืนยันศิฟัตของอัลลอฮฺตะอาลาของอุละมาอฺมัซฮับฮัมบาลีย์บางส่วนว่า

> فَلَوْ أَنَّكُمْ قُلْتُمْ نَقْرَأُ الأَحَادِيْثَ وَنَسْكُتُ لَمَا أَنْكَرَ عَلَيْكُمْ أَحَدٌ ، إِنَّمَا حَمْلُكُمْ إِيَّاهَا عَلَى الظَّاهِرِ قَبِيْحٌ وَلاَ تَدْخُلُوْا فِيْ مَذْهَبِ هَذَا الرَّجُلِ الصَّالِحِ السَّلَفِيِّ أَعْنِي الإِمَامَ أَحْمَدَ مَا لَيْسَ مِنْهُ فَلَقَدْ كَسَوْتُمْ هَذَا الْمَذْهَبَ شَيْئاً قَبِيْحاً حَتَّى لاَ يُقَالَ عَنْ حَنْبَلِيٍّ إِلاَّ مُجَسِّمٌ
>
> ดังนั้นถ้าหากพวกท่านกล่าวว่า เราอ่านบรรดาหะดีษและเราหยุดนิ่ง แน่นอนย่อมไม่มีผู้ใดตำหนิพวกท่าน แต่การที่พวกท่านให้ความหมายบรรดาหะดีษ(เกี่ยวกับศิฟัตของอัลลอฮฺ)แบบผิวเผิน(อันเป็นที่รู้กันในภาษาอาหรับ)นั้น เป็นสิ่งที่น่ารังเกียจ และพวกท่านอย่านำเข้ามาในมัซฮับของบุรุษที่มีคุณธรรมชาวสะลัฟ(ฉันหมายถึงอิหม่ามอะหฺมัด)ซึ่งสิ่งที่ไม่ได้มาจากอิหม่ามอะหฺมัด ดังนั้นฉันขอยืนยันว่าพวกท่านได้สวมสิ่งที่น่ารังเกียจให้กับแนวทางของท่านอะหฺมัดนี้จนกระทั่งว่าไม่ถูกกล่าวถึงผู้อยู่มัซฮับฮัมบาลีย์คนใดนอกจากเขาคือมุญัสสิม(ผู้ที่เชื่อว่าอัลลอฮฺมีรูปร่าง)[162]

---

162 อิบนุอัลเญาซีย์, *ดัฟอุชุบฮะฮ์ อัตตัชบีฮ์*, ตะห์กีก: มุฮัมมัด ซาฮิด อัลเกาษะรีย์, พิมพ์ครั้งที่ 1 (ไคโร: อัลมักตะบะฮ์ อัลอัซฮะรียะฮ์ ลิตตุร้อษ), หน้า 8-9.

ด้วยเหตุนี้อุละมาอฺมัซฮับฮัมบาลีย์บางส่วนจะอยู่ในแนวทางของมุญัสสิม(เชื่อว่าอัลลอฮฺเป็นรูปร่าง) ซึ่งอุละมาอฺฮัมบาลีย์ที่อยู่ในแนวทางของอะฮฺลิสซุนนะฮ์วัลญะมาอะฮ์ที่หวงแหนมัซฮับฮัมบาลีย์จึงทำการชี้แจงและแก้ต่างให้กับหลักอะกีดะฮ์ของท่านอิหม่ามอะหฺมัด เพื่อไม่ให้คนทั่วไปหลงเชื่อว่าท่านอิหม่ามอะหฺมัดมีอะกีดะฮ์อัลลอฮฺเป็นรูปร่างนั่นเอง

ท่านอิหม่ามอัฏฏ่อหาวีย์ (เสียชีวิตปีฮ.ศ. 321) ที่เป็นปราชญ์สะลัฟอะฮฺลิสซุนนะฮ์จริงๆ นั้น ได้กล่าวขัดแย้งกับแนวทางวะฮฺฮาบีย์ว่า

وَتَعَالىَ عَنِ الـحُدُودِ وَالغَايَاتِ، وَالأَرْكَانِ وَالأَعْضَاءِ وَالأَدَوَاتِ، لاَ تَحْوِيهِ الـجِهَاتُ الستُّ كَسَائِرِ الـمُبْتَدَعَاتِ

อัลลอฮฺทรงบริสุทธิ์จากขอบเขต(มีขนาดรูปทรงเล็กและใหญ่) และการสิ้นสุด(ของรูปร่างเนื่องจากพระองค์ไม่ใช่รูปร่าง)และบรรดาขอบด้าน(ญะวานิบ)และ**บรรดาอวัยวะต่างๆ** และ**บรรดาสัดส่วนต่างๆ** และไม่ห้อมล้อมพระองค์โดยทิศทั้งหก[163]ที่เหมือนกับบรรดาสิ่งที่ถูกสร้างทั้งหลาย[164]

คำพูดของท่านอิหม่ามอัฏฏ่อหาวีย์นี้ บ่งชี้ถึงการปฏิเสธการมีรูปร่างของอัลลอฮฺตะอาลาอย่างชัดเจน ด้วยการยืนยันว่า อัลลอฮฺไม่ทรงมีขอบเขตและขนาดสิ้นสุด เพราะสิ่งที่มีขอบเขตและขนาดสิ้นสุดนั้น เป็นคุณลักษณะของสิ่งที่มีรูปร่างหรือรูปทรง

ท่านอะบุลหะซัน อัลอัชอะรีย์ (ฮ.ศ. 260-324) ได้กล่าวว่า

قَدْ اَخْبَرَنَا عَنِ الْمُنْكِرِيْنَ لِلتَّجْسِيْمِ اَنَّهُمْ يَقُوْلُوْنَ اِنَّ الْبَارِىءَ جَلَّ

163 คือ ทิศบน ล่าง ขวา ซ้าย หน้า และหลัง.

164 อัฏฏ่อหาวีย์, *อัลอะกีดะฮ์อัฏฏ่อหาวียะฮ์*, พิมพ์ครั้งที่ 1 (เบรุต: ดารุอิบนิหัซมฺ, ค.ศ. 1995/ฮ.ศ. 1416), หน้า 15.

ثَنَاؤُهُ لَيْسَ بِجِسْمٍ وَلاَ مَحْدُوْدٍ وَلاَ ذِىْ نِهَايَةٍ

แท้จริงเราได้เล่าจากบรรดาผู้ที่ปฏิเสธการมีรูปร่าง(สำหรับอัลลอฮ) ซึ่งพวกเขากล่าวว่า แท้จริงอัลลอฮฺนั้นไม่ใช่รูปร่าง ไม่ถูกจำกัดขอบเขตและไม่เป็นผู้สิ้นสุด(เนื่องจากพระองค์ไม่เป็นรูปร่างจึงไม่มีคำว่าสิ้นสุด)[165]

ท่านอะบุลหะซัน อัลอัชอะรีย์ ได้กล่าวเช่นกันว่า

أَنَّ مَعْنَى قَوْلِهِ تَعَالَى : (بِيَدَيَّ) إِثْبَاتُ يَدَيْنِ لَيْسَتَا جارِحَتَيْنِ

แท้จริงความหมายคำตรัสของอัลลอฮฺตะอาลาที่ว่า “ด้วยสองพระหัตถ์ของข้า” นั้น คือการยืนยันถึงสองพระหัตถ์ที่ไม่ใช่อวัยวะ[166]

ท่านอิบนุญะรีร อัฏฏ่อบะรีย์ (ฮ.ศ. 224-310) ได้กล่าวว่า

وَلَهُ يَدَانِ وَيَمِيْنٌ وَأَصَابِعُ وَلَيْسَتْ جَارِحَةً

และให้กับอัลลอฮฺนั้น มีสองพระหัตถ์ และพระหัตถ์ขวา และบรรดานิ้ว โดยที่ไม่เป็นสัดส่วนอวัยวะ[167]

และท่านอิบนุญะรีร อัฏฏ่อบะรีย์ ได้กล่าวเช่นเดียวกันว่า

وَنَقُوْلُ : يَضْحَكُ اِلَى مَنْ يَشَاءُ مِنْ خَلْقِهِ. وَلاَ نَقُوْلُ: إِنَّ ذَلِكَ كَشْرٌ عَنِ الأَسْنَانِ

และพวกเราขอกล่าวว่า อัลลอฮฺทรงหัวเราะต่อผู้ที่พระองค์

---

165 อัลอัชอะรีย์, *มะกอล้าต อัลอิสลามียีน*, หน้า 207.

166 อัลอัชอะรีย์, *อัลอิบานะฮ์ อัน อุศูล อัดดิยานะฮ์*, ตะห์กีก: เฟากียะฮ์ หุซัยน มะหมูด, พิมพ์ครั้งที่ 1 (ไคโร: ดารุลอันศ้อร, ฮ.ศ. 1397), หน้า 133.

167 อัฏฏ่อบะรีย์, *อัตตับศีร ฟี มะอาลิม อัดดีน*, ตะห์กีก: อะลีย์ บิน อับดิลอะซีซ, พิมพ์ครั้งที่ 1 (ซาอุดิฯ: ดารุลอาศิมะฮ์, ค.ศ. 1996/ฮ.ศ. 1416), หน้า 142.

ทรงประสงค์จากมัคโลคของพระองค์โดยเราไม่กล่าวว่า สิ่งดังกล่าว(การหัวเราะดังกล่าว)เป็นการยิ้มเผยบรรดาฟัน[168]

ชัยคฺบินบาซฺ (ฮ.ศ. 1330-1420) อุละมาอฺวะฮฺฮาบีย์ จึงทำการคัดค้านท่านอิบนุญะรีร อัฏฏ็อบะรีย์ที่ให้การปฏิเสธการมีอวัยวะและยิ้มเผยฟันว่า

لاَ حَاجَةَ لِمَا ذَكَرَهُ الْمُؤَلِّفُ رَحِمَهُ اللهُ مِنْ نَفْيِ الْجَوَارِحِ، وَكَشْرِ الأَسْنَانِ حَيْثُ لَمْ تَرِدْ بِهِ النُّصُوْصُ ؛ بَلْ هِيَ سَاكِتَةٌ عَنْهُ

ไม่มีความจำเป็นอันใดกับสิ่งที่ผู้ประพันธ์ตำราได้ปฏิเสธบรรดาอวัยวะและการยิ้มเผยบรรดาฟันเนื่องจากไม่มีบรรดาตัวบทมาปฏิเสธ(การมีอวัยวะและยิ้มเผยบรรดาฟัน)ยิ่งกว่านั้นบรรดาตัวบทได้นิ่งจากการปฏิเสธ[169]

แต่ปราชญ์สะลัฟที่แท้จริงนั้นได้ปฏิเสธการมีอวัยวะและรูปร่างสำหรับอัลลอฮฺเพราะยึดคำตรัสของอัลลอฮฺตะอาลาที่ว่า

لَيْسَ كَمِثْلِهِ شَيْءٌ وَهُوَ السَّمِيْعُ الْبَصِيْرُ

“ไม่มีสิ่งใดคล้ายเหมือนพระองค์และพระองค์ทรงได้ยินยิ่งทรงเห็นยิ่ง” [อัชชูรอ: 11]

ดังนั้นการเชื่อว่าอัลลอฮฺมีรูปร่าง มีสัดส่วนอวัยวะ และเคลื่อนไหวไปมานั้น เป็นคุณลักษณะของมัคโลคที่สะลัฟให้การปฏิเสธ เพราะมันเป็นการคล้ายและเหมือนกับสิ่งที่ถูกสร้างนั่นเอง

---

168 เรื่องเดียวกัน.

169 บินบาซ, *ตะลีก สะมาหะฮ์ อัชชัยคฺ บิน บาซฺ อะลา กิตาบ อัตตับศีร ฟี มะอาลิม อัตตีน,* พิมพ์ครั้งที่ 1 (ริยาฎ: มะดารุลวะฏ็อน, ค.ศ. 2014/ฮ.ศ. 1435), หน้า 40.

นอกจากนี้ วะฮฺฮาบีย์เชื่อว่า อัลลอฮฺนั้นมีขอบเขตจำกัด แต่พวกเขาลงท้ายว่าไม่รู้ว่ามีรูปแบบอย่างไรและพวกเขาเชื่อว่า อัลลอฮฺทรงนั่งประทับหรือสถิตอยู่บนบัลลังก์โดยที่รูปร่างของพระองค์ถูกจำกัดขอบเขตเพียงแค่บนบัลลังก์เท่านั้น ไม่ล้ำลงมาใต้บัลลังก์

แต่หลักอะกีดะฮ์อะฮฺลิสซุนนะฮ์นั้นยืนยันว่า อัลลอฮฺตะอาลาไม่ใช่รูปร่าง ไม่ทรงมีอวัยวะ ไม่เป็นสัดส่วน ผลตามมาก็คือพระองค์ไม่ทรงมีขอบเขตมาจำกัดจนกระทั่งเป็นรูปร่างและสัดส่วนอวัยวะ เพราะฉะนั้นด้วยเหตุนี้ อัลลอฮฺตะอาลาจึงทรงมีอยู่จริงโดยปราศจากสถานที่และไม่มีทิศทางให้กับพระองค์

ท่านอิหม่ามอัลบัยฮะกีย์ ได้รายงานว่า

حَدَّثَنَا أَبُو دَاوُدَ وَهُوَ الطَّيَالِسِيُّ قَالَ : كَانَ سُفْيَانُ الثَّوْرِيُّ وَشُعْبَةُ وَحَمَّادُ بْنُ زَيْدٍ وَحَمَّادُ بْنُ سَلَمَةَ وَشَرِيكٌ وَأَبُو عَوَانَةَ لاَ يَحُدُّونَ وَلاَ يُشَبِّهُونَ وَلاَ يُمَثِّلُونَ يَرْوُونَ الْحَدِيثَ وَلاَ يَقُولُونَ كَيْفَ ، وَإِذَا سُئِلُوا أَجَابُوا بِالأَثَرِ. قَالَ أَبُوْ دَاوُدَ : وَهُوَ قَوْلُنَا . قُلْتُ : وَعَلَى هَذَا مَضَى أَكَابِرُنَا

ท่านดาวูด อัฏฏ่อยาลิซีย์ ได้เล่าให้เราทราบว่า ท่านซุฟยาน อัษเษารีย์ ท่านชุอฺบะฮ์ ท่านหัมม้าด บิน ซัยดฺ ท่านหัมม้าด บิน สะละมะฮ์ ท่านชะรี๊ก และท่านอะบูอะวานะฮ์นั้น พวกเขาไม่จำกัดขอบเขต(ให้กับอัลลอฮฺ) ไม่ยืนยันการคล้ายคลึง(ระหว่างอัลลอฮฺกับมัคโลค) และไม่ยืนยันการเหมือน(ระหว่างอัลลอฮฺกับมัคโลค) พวกเขาได้รายงานหะดีษโดยที่พวกเขาจะไม่กล่าวว่า รูปแบบอย่างไร และเมื่อพวกเขาถูกถาม พวกเขาก็จะตอบด้วยตัวบทหะดีษ และอะบูดาวูดกล่าวว่า มันคือคำกล่าวของพวกเรา. และข้าพเจ้า(คือท่านอัลบัยฮะกีย์)กล่าว

ว่า บนหลักการนี้ บรรดาปราชญ์อาวุโสของเราได้ดำเนินอยู่[170]

ท่านอัซซะฮะบีย์ กล่าวว่า

وَتَعَالَى اللهُ أَنْ يُحَدَّ أَوْ يُوْصَفَ إِلاَّ بِمَا وَصَفَ بِهِ نَفْسَهُ، أَوْ عَلَّمَهُ رُسُلَهُ بِالْمَعْنَى الَّذِيْ أَرَادَ بِلاَ مِثْلٍ وَلاَ كَيْفٍ (لَيْسَ كَمِثْلِهِ شَيْءٌ وَهُوَ السَّمِيْعُ الْبَصِيْرُ)

อัลลอฮฺทรงบริสุทธิ์จากการถูกจำกัดขอบเขตหรือพระองค์จะไม่ถูกพรรณนาคุณลักษณะนอกจากสิ่งที่พระองค์ได้ทรงพรรณนาพระองค์ไว้เอง หรือคุณลักษณะที่พระองค์ทรงสอนบรรดาศาสนทูตของพระองค์ด้วยความหมายที่พระองค์ทรงประสงค์โดยไม่มีการเหมือนและไม่มีรูปแบบวิธีการ ‘ไม่มีสิ่งใดคล้ายเหมือนพระองค์และพระองค์ทรงได้ยินยิ่ง ทรงเห็นยิ่ง’ [อัชชูรอ: 11][171]

ท่านอิหม่ามอะบุลหะซัน อัลอัชอะรีย์ ได้กล่าวไว้ในหนังสือ ริซาละฮ์ อิลา อะฮฺลิษษัฆริ บทว่าด้วยเรื่อง การกล่าวสิ่งที่สะลัฟได้ลงมติเกี่ยวกับหลักการศรัทธา ความว่า

يَجِبُ أَلاَّ تَكُوْنَ نَفْسُ الْبَارِي عَزَّ وَجَلَّ جِسْماً، أَوْ جَوْهَراً، أَوْ مَحْدُوْداً، أَوْ فِيْ مَكَانٍ دُوْنَ مَكَانٍ، أَوْ غَيْرِ ذَلِكَ

(ปราชญ์สะลัฟได้ลงมติว่า)...จำเป็นว่าองค์อัลลอฮฺนั้นไม่ใช่รูปร่างหรือมวลสารเดียวหรือถูกจำกัดขอบเขตหรืออยู่ในสถานที่

170 อัลบัยฮะกีย์, *อัสสุนันอัลกุ๊บรอ*, ตะห์กีก: มุฮัมมัด อับดุลกอดิร อะฏอ (มักกะฮ์: ดารุลบาซ, ค.ศ. 1994/ฮ.ศ. 1414), เล่ม 3, หน้า 2.

171 อัชชะฮะบีย์, *ซิยัรอะอฺลามอันนุบะลาอ*, เล่ม 16, หน้า 98.

ใดสถานที่หนึ่งหรืออื่นๆ จากสิ่งดังกล่าว[172]

ท่านอิหม่ามอะบิลฟัฎลฺ อับดุลวาหิด อัตตะมีมีย์ (เสียชีวิตี ฮ.ศ. 410) ปราชญ์มัซฮับฮัมบาลีย์ ได้กล่าวถึงอะกีดะฮ์ของอิหม่ามอะหฺมัด บิน ฮัมบัล ว่า

وَسُئِلَ قَبْلَ مَوْتِهِ بِيَوْمٍ عَنْ اَحَادِيْثِ الصِّفَاتِ فَقَالَ تُمَرُّ كَمَا جَاءَتْ وَيُؤْمَنُ بِهَا وَلاَ يُرَدُّ مِنْهُ شَيْءٌ إِذَا كَانَتْ بِأَسَانِيْدَ صِحَاحٍ وَلاَ يُوْصَفُ اللهُ بِأَكْثَرَ مِمَّا وَصَفَ بِهِ نَفْسَهُ بَلاَ حَدٍّ وَلاَ غَايَةٍ لَيْسَ كَمِثْلِهِ شَيْءٌ وَهُوَ السَّمِيْعُ الْبَصِيْرُ وَمَنْ تَكَلَّمَ فِيْ مَعْنَاهَا اِبْتَدَعَ

ท่านอิหม่ามอะหฺมัดได้ถูกถามก่อนท่านจะเสียชีวิตเพียงแค่หนึ่งวันถึงหะดีษต่างๆ ที่เกี่ยวกับบรรดาคุณลักษณะของอัลลอฮฺ ท่านกล่าวว่า ให้ผ่านมันไปเสมือนที่มันได้มีระบุมาและมันจะถูกศรัทธา และสิ่งใดที่มีบรรดาหะดีษที่ศ่อฮีหฺมายืนยันนั้นจะไม่ถูกปฏิเสธ และอัลลอฮฺจะไม่ถูกพรรณนาคุณลักษณะมากไปกว่าสิ่งที่พระองค์ได้พรรณนาคุณลักษณะของพระองค์เอง โดยที่(พระองค์)ไม่มีขอบเขตและขนาดสิ้นสุด ไม่มีสิ่งใดคล้ายเหมือนกับพระองค์และพระองค์ทรงได้ยินยิ่ง ทรงเห็นยิ่ง และผู้ใดที่พูดเกี่ยวกับความหมายของมัน(คือบรรดาศิฟัตของอัลลอฮฺ) แน่นอนเขาได้ทำบิดอะฮ์แล้ว[173]

ท่านจะเห็นว่า ก่อนที่ท่านอิหม่ามอะหฺมัดจะเสียชีวิตเพียงหนึ่งวัน ท่านได้ปฏิเสธการมีขอบเขตสำหรับอัลลอฮฺและท่านได้เตือนให้ระวังการ

---

172 อัลอัชอะรีย์, *ริซาละฮ์ อิลา อะฮฺลิษษัฆริ*, หน้า 218.

173 อะบุลฟัฎลฺ อัตตะมีมีย์, *อิอฺติก้อด อัลอิมาม อัลมุบัจญัล อะบีอับดิลลาฮฺ อะหฺมัด บิน ห้มบัล*, ตะห์กีก: อันนักก็อช อัชร็อฟ ศอลิหฺ, พิมพ์ครั้งที่ 1 (เบรุต: ดารุลกุตุบอัลอิลมียะฮ์, ค.ศ. 2001/ฮ.ศ. 1422), หน้า 87.

เข้าไปก้าวก่ายในเรื่องความหมายของบรรดาศิฟัตของอัลลอฮฺ นี่คือสัจธรรมที่ท่านอิหม่ามอะหฺมัดได้ยึดมั่นในขณะที่มีชีวิตและวันที่ท่านเสียชีวิต

และท่านอะบุลฟัฎลฺ อับดุลวาหิด อัตตะมีมีย์ จึงกล่าวส่งท้ายว่า

فَهَذَا وَمَا شَاكَلَهُ مَحْفُوْظٌ عَنْهُ، وَمَا خَالَفَ ذَلِكَ كَذِبٌ وَزُرْوٌ

ดังนั้น(สิ่งดังกล่าว)นี้และสิ่งที่เหมือนกับสิ่งดังกล่าว ได้ถูกรักษา(มีความถูกต้อง)จากอิหม่ามอะหฺมัดและสิ่งที่ขัดแย้งกับสิ่งดังกล่าวคือการโกหกและมุสา”[174]

อัลลอฮฺนั่งประทับและสถิตบนบัลลังก์

อัลลอฮฺตะอาลาทรงตรัสว่า

الرَّحْمَنُ عَلَى الْعَرْشِ اسْتَوَى

“พระเจ้าผู้ทรงเมตตาได้อิสตะวาเหนือบัลลังก์” [ฏอฮา: 5]

เมื่ออุละมาอฺวะฮฺฮาบีย์เชื่อว่าอัลลอฮฺเป็นรูปร่าง เป็นรูปทรง มีสัดส่วน มีด้าน แน่นอนว่าลักษณะเช่นนี้ ต้องมีการสถิตและนั่งประทับอยู่ในสถานที่ ชัยคฺอุษัยมีน (ฮ.ศ. 1347-1421) ได้กล่าวว่า

فَإِنْ سَأَلْتَ مَا مَعْنَى الإِسْتِوَاءِ عِنْدَهُمْ؟ فَمَعْنَاهُ الْعُلُوُّ وَالإِسْتِقْرَارُ

หากท่านถามว่า อะไรคือความหมายของอิสติวาอฺตามทัศนะของพวกเขา(คือพวกอะฮฺลิสซุนนะฮ์ตามทัศนะของชัยคฺอุษัยมีน)? ดังนั้นความหมายของอิสติวาอฺก็คือ สูงและสถิต[175]

---

174 เรื่องเดียวกัน.

175 อัลอุษัยมีน, *ชัรหฺอัลอะกีดะฮ์อัลวาสิฏียะฮ์,* เล่ม 1, หน้า 375.

ชัยคฺอับดุลอะซีซ อัรรอญิฮีย์ (เกิดปี ฮ.ศ. 1360) อุละมาอฺวะฮฺฮาบีย์ ได้กล่าวว่า

> عَرَفْنَا أَنَّ الْمَقْصُوْدَ بِقَوْلِهِ تَعَالَى: (الرَّحْمَنُ عَلَى الْعَرْشِ اسْتَوَى) أَيْ عَلَى الْعَرْشِ عَلاَ وَجَلَسَ
>
> เราทราบดีว่า เป้าหมายคำตรัสของอัลลอฮฺตะอาลาที่ว่า “พระเจ้าผู้ทรงเมตตาได้อิสตะวาเหนือบัลลังก์” หมายถึง พระองค์ได้ทรงสูงขึ้นไปและนั่งอยู่บนบัลลังก์[176]

ชัยคฺศอลิหฺ บิน อับดิลอะซีซ อาลิชัยคฺ (เกิดปี ฮ.ศ. 1378) อุละมาอฺวะฮฺฮาบีย์ได้กล่าวว่า

> وَالْعَرْشُ شَرُفَ وَعَظُمَ لأَنَّ اللهَ عَزَّوَجَلَّ جَعَلَهُ مَكَاناً لِاسْتَوَائِهِ عَلَيْهِ
>
> บัลลังก์นั้นมีเกียรติและยิ่งใหญ่ เพราะอัลลอฮฺทรงทำให้มันเป็นสถานที่สำหรับการสถิตของพระองค์บนมัน[177]

ดังนั้นการอิสตะวาของอัลลอฮฺตะอาลาตามทัศนะของแนวทางวะฮฺฮาบีย์ ก็คืออัลลอฮฺทรงนั่งประทับและสถิตอยู่บนบัลลังก์

บทวิเคราะห์

หลักอะกีดะฮ์อะฮฺลิสซุนนะฮ์เกี่ยวกับการอิสติวาอฺเหนือบัลลังก์นั้น พวกเขาจะมอบหมายการรู้ความหมายที่แท้จริงไปยังอัลลอฮฺ หรือให้ความหมายที่เหมาะสมกับความยิ่งใหญ่ของอัลลอฮฺ เช่น ทรงสูงส่งหรือ

---

176 อัรรอญิฮีย์, *กุดูมุ กะตาอิบ อัลญิฮาด ลิ ฆ็อซวิ อะฮฺลิลซันดะเกาะฮ์ วัล อิลห้าด*, นำเสนอตีพิมพ์: ชัยคฺศอลิหฺอัลเฟาซาน (ดารุอัศศุมัยอีย์), หน้า 101.

177 ศอลิหฺ บิน อับดิลอะซีซ, *ชัรหุ้ลอะกีดะฮ์อัฏฏ่อหาวียะฮ์*, พิมพ์ครั้งที่ 1 (อัลมันซูเราะฮ์: ดารุลมะวัดดะฮ์, ค.ศ. 2011/ฮ.ศ. 1431), เล่ม 1, หน้า 429.

ทรงอำนาจปกครองเหนือบัลลังก์ ส่วนความหมายที่ว่าอัลลอฮฺทรงสถิตนั่งประทับอยู่บนบัลลังก์นั้น เป็นการให้ความหมายที่ไม่บังควรต่ออัลลอฮฺ เพราะเป็นการให้ความหมายที่ไปคล้ายหรือเหมือนกับสิ่งที่บังเกิดใหม่

ท่านอิบนุญุะรีร อัฏฏ่อบะรีย์ (ฮ.ศ. 224-310) ได้ตะวีลตีความอายะฮ์ที่ว่า [ثُمَّ اسْتَوَى إِلَى السَّمَاءِ] “จากนั้นพระองค์ทรงอิสตะวาสู่ฟากฟ้า” โดยท่านได้กล่าวว่า

> فَإِنْ زَعَمَ أَنَّ ذَلِكَ لَيْسَ بِإِقْبَالِ فِعْلٍ وَلَكِنَّهُ إِقْبَالُ تَدْبِيرٍ، قِيْلَ لَهُ : فَكَذَلِكَ فَقُلْ : عَلَا عَلَيْهَا عُلُوَّ مُلْكٍ وَسُلْطَانٍ لَا عُلُوَّ انْتِقَالٍ وَزَوَالٍ
>
> แต่หากเขาอ้างว่า ดังกล่าวนั้น ไม่ใช่การมุ่งหน้าไปกระทำ แต่เป็นการมุ่งบริหาร ก็ให้กล่าวแก่เขาว่า ดังนั้น แบบนั้นแหละ (คือการให้ความหมายว่าเป็นการมุ่งกระทำเชิงบริหาร) ท่านจงกล่าวว่า: พระองค์ทรงสูงส่งเหนือฟากฟ้า **แบบการสูงส่งของการปกครองและอำนาจ** (ไม่ใช่อยู่สูงแบบมีสถานที่) ไม่ใช่สูงแบบเคลื่อนย้ายและก็หายไป[178]

ดังนั้นการอิสติวาอฺของอัลลอฮฺนั้น คือสูงเชิงนามธรรม คือสูงส่งด้วยอำนาจการปกครองนั่นเอง มิใช่สูงเชิงรูปธรรมที่อยู่ในความหมายของการสถิตหรือประทับนั่งอยู่บนบัลลังก์

แต่อุละมาอฺของกลุ่มวะฮฺฮาบีย์นามว่า อับดุลลอฮฺ บิน มุฮัมมัด อัลฆุนัยมาน (เกิดปี ฮ.ศ. 1353) ได้กล่าวโต้ตอบท่านอัฏฏ่อบะรีย์ผู้เป็นปราชญ์สะลัฟศอลิหฺว่า

> قَوْلُهُ : فَقُلْ عَلَا عَلَيْهَا عُلُوَّ مُلْكٍ وَ سُلْطَانٍ، لَا عُلُوَّ اِنْتِقَالٍ وَزَوَالٍ.

178 อัฏฏ่อบะรีย์, *ตัฟซีรอัฏฏ่อบะรีย์*, เล่ม 1, หน้า 192.

مِنْ جِنْسِ كَلاَمِ أَهْلِ الْبِدَعِ ، فَلاَ يَنْبَغِيْ ، وَهُوَ خِلاَفُ الظَّاهِرِ مِنَ النُّصُوْصِ ، بَلْ هُوَ مِنَ التَّأْوِيْلِ الْبَاطِلِ

คำกล่าวของท่านอัฏฏ่อบะรีย์ที่ว่า (ท่านจงกล่าวว่า อัลลอฮฺทรงสูงเหนือฟากฟ้านั้นสูงแบบการปกครองและอำนาจ ไม่ใช่สูงแบบเคลื่อนไหวและก็หายไป) นั้นเป็นลักษณะคำพูดของพวกบิดอะฮ์ ดังนั้นจึงไม่สมควร และมันขัดกับความชัดเจนของตัวบท ยิ่งกว่านั้น คำพูดของท่านอัฏฏ่อบะรีย์เป็นการตีความ(ตะวีล)ที่โมฆะ[179]

ซึ่งตรงนี้ ได้ยืนยันแล้วว่าแนวทางของวะฮฺฮาบีย์นั้นคัดค้านกับแนวทางของสะละฟุศศอลิหฺและยังกล่าวหาท่านอิหม่ามอัฏฏ่อบะรีย์ปราชญ์สะละฟุศศอลิหฺว่ามีแนวทางบิดอะฮ์

ท่านอิหม่ามอัซซัจญาจญ์ (ฮ.ศ. 241-311) ปราชญ์ยุคสะลัฟได้กล่าวไว้ในตัฟซีรของท่านว่า

فَقَالَ: (عَلَى الْعَرْشِ اسْتَوَى) ، وَقَالُوْا مَعْنَى (اِسْتَوَى) : اِسْتَوْلَى، وَاللّٰه أَعْلَمُ

อัลลอฮฺตะอาลาทรงตรัสว่า “พระองค์ทรงอิสตะวาเหนือบัลลังก์” และพวกเขากล่าวว่า ความหมาย “อิสตะวา” คือ อิสเตาลา(ปกครองโดยไม่มีการแย่งชิง) วัลลอฮุอะลัม[180]

ดังนั้นคำตรัสของอัลลอฮฺตะอาลาในซูเราะฮ์ฏอฮาอายะฮ์ที่ 5 ที่มีความหมายถูกต้องตามหลักอะกีดะฮ์ของอะฮฺลิสซุนนะฮ์วัลญะมาอะฮ์ก็คือ

---

179 อับดุลลอฮฺ อัลฆุนัยมาน, *ชัรหฺ กิตาบ อัตเตาฮีด มิน ค่อฮีหิ อัลบุคอรีย์*, เล่ม 1, หน้า 360.

180 อัซซัจญาจญ์, *ตัฟซีร มะอานี อัลกุรอาน*, ตะห์กีก: อับดุลญะลีล อับดุฮฺ ชะละบีย์, พิมพ์ครั้งที่ 1 (เบรุต: อาลัมอัลกุตุบ, ค.ศ. 1988/ฮ.ศ. 1408), เล่ม 3, หน้า 350.

อัลลอฮฺตะอาลาทรงตรัสว่า

الرَّحْمَنُ عَلَى الْعَرْشِ اسْتَوَى

“พระเจ้าผู้ทรงเมตตาทรงสูงส่ง(หรือปกครอง)เหนือบัลลังก์”

[ฏอฮา: 5]

อัลลอฮฺมีสถานที่อยู่

ชัยคฺมุฮัมมัด ค่อลีล ฮัรร้อส (ฮ.ศ. 1334-1395) อุละมาอฺวะฮฺฮาบีย์ ได้กล่าวว่า

وَهُوَ صَرِيْحٌ فِيْ فَوْقِيَّةِ الذَّاتِ لِأَنَّهُ ذَكَرَ أَنَّ الْعَرْشَ فَوْقَ السَّموَاتِ وهِيَ فَوْقِيَّةٌ حِسِّيَّةٌ بِالْمَكَانِ فَتَكُوْنُ فَوْقِيَّةُ الله عَلَى الْعَرْشِ كَذَلِكَ ، وَلاَ يَصِحُّ أَبَداً حَمْلُ الْفَوْقِيَّةِ هُنَا عَلَى فَوْقِيَّةِ الْقَهْرِ وَ الْغَلَبَةِ

และตัวบทมันชัดเจนในการยืนยันถึงการอยู่ข้างบนของซาต อัลลอฮฺ เพราะตัวบทได้กล่าวว่า บัลลังก์อยู่เหนือบรรดาชั้นฟ้า ซึ่งมันเป็นการ**อยู่ข้างบนในเชิงรูปธรรมโดยมีสถานที่ ดังนั้นการอยู่เหนือของอัลลอฮฺบนบัลลังก์ก็เฉกเช่นนั้น** และถือว่าไม่ถูกต้องเลยการให้ความหมายการอยู่เหนือตรงนี้ว่าอยู่เหนือโดยอำนาจและการพิชิตครอบครอง[181]

ชัยคฺอุซามะฮ์ อัลก็อศศ็อศ (เกิดปี ค.ศ. 1966) อุละมาอฺวะฮฺฮาบีย์ท่านหนึ่งได้กล่าวอธิบายไว้ในหนังสือ “อิษบาต อุลุ้วฺ อัรเราะหฺมาน มิน เกาลิ ฟิรเอาน์ ลิฮามาน”(การยืนยันการอยู่สูงของ(อัลลอฮฺ)ผู้มีนามผู้ทรงเมตตา

181 มุฮัมมัด ค่อลีล ฮัรร้อส, *ชัรหฺอัลก่อศีดะฮ์อันนูนียะฮ์,* พิมพ์ครั้งที่ 3 (เบรุต: ดารุลกุตุบ อัลอิลมียะฮ์, ค.ศ. 2003/ฮ.ศ. 1424), เล่ม 1, หน้า 276.

จากคำกล่าวของฟิรเอาน์แก่ฮามาน) ว่า

وَلَيْسَ فِي هَذَا اللَفْظِ شَيْءٌ مِنَ الْمَحْظُوْرِ.. فَقَوْلُهُ (يَا سَاكِنَ السَّمَاءِ) مَعْنَاهُ: يَا مَوْجُوْداً فِي السَّمَاءِ، أَوْ: يَا مُتَّخِذاً السَّمَاءَ حَيْثِيَّةَ وُجُوْدِكَ، أَيْ اَلْمَكَانِ اللاَئِقِ بِاسْتِقْرَارِكَ

ในถ้อยคำนี้ไม่มีสิ่งใดที่ต้องห้าม ดังนั้นคำกล่าวว่า “โอ้ผู้ที่อยู่ที่ฟากฟ้า” หมายถึง โอ้ผู้ที่มีอยู่ในฟากฟ้า หรือ โอ้ผู้ที่ทำฟากฟ้าให้เป็นสถานที่การมีอยู่ของพระองค์ หมายถึง สถานที่อันเหมาะสมในการสถิตอยู่กับพระองค์[182]

สำนักฟัตวาของประเทศซาอุฯ ได้ตอบคำถามเกี่ยวกับสถานที่อยู่ของอัลลอฮฺว่า

س : مَاذَا يَكُوْنُ رَدِّيْ إِذَا سَأَلَنِيْ سَائِلٌ عَنِ الْمَكَانِ الَّذِيْ يُوْجَدُ فِيْهِ اللهُ؟جـــ: تَقُوْلُ: فَوْقَ عَرْشِهِ

“ฉันจะตอบอย่างไร เมื่อมีผู้ถามคนหนึ่งได้ถามฉันว่า สถานที่ใดที่อัลลอฮฺทรงมีอยู่? ตอบ ให้ท่านกล่าวว่า อยู่บนบัลลังก์”[183]

บทวิเคราะห์

ประการแรกของมุสลิมที่นับถือศาสนาอิสลามคือการรู้จักอัลลอฮฺ

---

182 อุซามะฮ์ อัลก็อศศ็อศ, *อิษบาตรอุลุ้ว อัรเราะหฺมาน มิน เกาลิฟิรเอาน์ ลิฮามาน*, ตะห์กีก: อับดุรเราะหฺมาน บิน อับดิลคอลิกและอับดุรร็อซาก บิน ค่อลีฟะฮ์, พิมพ์ครั้งที่ 1 (ดารุลฮิจญเราะฮ์, ค.ศ.1989/ฮ.ศ. 1409), เล่ม 2, หน้า 323. แต่หนังสือเล่มนี้ผู้ตะห์กีกได้เปลี่ยนชื่อว่า “อิษบาตอุลูวิลลาฮฺ อะลา ค็อลกิฮี”

183 คณะกรรมการถาวรเพื่อการวิจัยทางวิชาการและฟัตวา ประเทศซาอุฯ, *ฟะตาวา อัลลัจญนะฮ์ อัดดาอิมะฮ์ ลิลบุหูษ อัลอิลมียะฮ์ วัลอิฟตาอฺ*, ตะห์กีก: อะหฺมัด อับดุรร็อซซ้าก, พิมพ์ครั้งที่ 1 (ริยาฎ: ดารุลมุอัยยัด, ฮ.ศ. 1424), ฟัตวาเลขที่ 7351, เล่ม 1, หน้า 317.

ตะอาลา และการรู้จักอัลลอฮฺนั้นก็คือการรู้จักว่า พระองค์ทรงมี ซึ่งท่านอิมรอน บิน หุศ็อยนฺ ได้กล่าวว่า ท่านนะบีย์ ศ็อลลัลลอฮุอะลัยฮิวะซัลลัม กล่าวว่า

كَانَ اللَّهُ وَلَمْ يَكُنْ شَيْءٌ غَيْرُهُ

"อัลลอฮฺทรงมีมาแล้ว(ตั้งแต่เดิม)โดยไม่มีสิ่งใดเลยนอกจากพระองค์"[184]

คำตอบของท่านนะบีย์ที่ว่า "อัลลอฮฺทรงมีมาแล้ว(ตั้งแต่เดิม)โดยไม่มีสิ่งใดเลยนอกจากพระองค์..." หมายถึง อัลลอฮฺทรงมีมาตั้งแต่เดิมโดยไม่มีจุดเริ่มต้น ไม่มีสิ่งใดอยู่พร้อมกับพระองค์เลย คือยังไม่มีกาลเวลา ไม่มีสถานที่ และไม่มีบรรดาวัตถุ ไม่มีจักรวาล ไม่มีโลก และไม่มีบรรดาทิศทั้งหลาย ไม่มีสิ่งใดอยู่เหนือพระองค์และยังไม่มีสิ่งใดอยู่ใต้พระองค์ และปัจจุบันนี้พระองค์ก็ยังคงเป็นเช่นนั้นโดยไม่เปลี่ยนแปลง

ดังที่ท่านอะบูฮุร็อยเราะฮ์ ร่อฎิยัลลอฮุอันฮุ ได้รายงานว่า ท่านร่อซูลุลลอฮฺ ศ็อลลัลลอฮุอะลัยฮิวะซัลลัม ได้กล่าวดุอาอฺว่า

اللَّهُمَّ أَنْتَ الْأَوَّلُ فَلَيْسَ قَبْلَكَ شَيْءٌ وَأَنْتَ الْآخِرُ فَلَيْسَ بَعْدَكَ شَيْءٌ وَأَنْتَ الظَّاهِرُ فَلَيْسَ فَوْقَكَ شَيْءٌ وَأَنْتَ الْبَاطِنُ فَلَيْسَ دُونَكَ شَيْءٌ

"โอ้อัลลอฮฺ พระองค์ทรงแรกสุด ดังนั้นจึงไม่มีสิ่งใดอยู่ก่อนพระองค์ และพระองค์ทรงสุดท้าย ดังนั้นจึงไม่มีสิ่งใดหลังจากพระองค์ และ**พระองค์ทรงปรากฏ ดังนั้นไม่มีสิ่งใดอยู่เหนือพระองค์ และพระองค์ทรงเร้นลับ ดังนั้นไม่มีสิ่งใดอยู่**

184 รายงานโดยอัลบุคอรีย์, หะดีษที่ 3019.

ใต้พระองค์”[185]

หะดีษบทนี้ได้บ่งชี้ถึงการมีอยู่ของอัลลอฮฺที่เร้นลับเกินกว่าสติปัญญาจะเข้าถึงได้ เพราะไม่มีสิ่งใดอยู่เหนือพระองค์ และไม่มีสิ่งใดอยู่ใต้พระองค์ ดังนั้นอัลลอฮฺจึงไม่มีสิ่งใดคล้ายเหมือนกับพระองค์อย่างสมบูรณ์แบบนั่นเอง

ท่านอิหม่ามอัลบัยฮะกีย์ (ฮ.ศ. 384-485) กล่าวว่า

وَاسْتَدَلَّ بَعْضُ أَصْحابِنَا فِيْ نَفْيِ الْمَكَانِ عَنْهُ بِقَوْلِ النَّبِيِّ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ (أَنْتَ الظَّاهِرُ فَلَيْسَ فَوْقَكَ شَيْءٌ وَأَنْتَ الْبَاطِنُ فَلَيْسَ دُوْنَكَ شَيْءٌ) وَإِذَا لَمْ يَكُنْ فَوْقَهُ شَيْءٌ وَلاَ دُوْنَهُ شَيْءٌ لَمْ يَكُنْ فِيْ مَكَانٍ

ปราชญ์ (อะฮฺลิสซุนนะฮ์วัลญะมาอะฮ์) บางส่วนแห่งเราได้อ้างอิงหลักฐานในการปฏิเสธการมีสถานที่ให้กับอัลลอฮฺด้วยคำพูดของท่านนะบีย์ ศ็อลลัลลอฮุอะลัยฮิวะซัลลัม ที่ว่า “โอ้อัลลอฮฺ พระองค์ทรงปรากฏ ดังนั้นไม่มีสิ่งใดอยู่เหนือพระองค์ และพระองค์ทรงเร้นลับ ดังนั้นไม่มีสิ่งใดอยู่ใต้พระองค์” เมื่อไม่มีสิ่งใดอยู่เหนือพระองค์และไม่มีสิ่งใดอยู่ใต้พระองค์ แน่นอนว่าพระองค์ไม่มีสถานที่[186]

ท่านอิหม่ามอัซซัจญาจญ์ (ฮ.ศ. 241-311) ปราชญ์ยุคสะลัฟมัซฮับฮัมบาลีได้กล่าวยืนยันว่า

وَاللهُ تَعَالَى عالٍ عَلَى كُلِّ شَيْءٍ وَلَيْسَ الْمُرَادُ بِالْعُلُوِّ اِرْتِفَاعُ الْمَحَلِّ

185 รายงานโดยมุสลิม, หะดีษที่ 7046, *ศ่อฮีหฺมุสลิม*, เล่ม 1, หน้า 78.

186 อัลบัยฮะกีย์, *อัลอัสมาอฺ วัศศิฟาต*, หน้า 400

لأَنَّ اللهَ تَعَالَى يَجِلُّ عَنِ الْمَحلِّ وَالْمَكَانِ وَإِنَّما الْعُلُوُّ عُلُوّ الشَّأْنِ وَارْتِفَاعُ السّلْطَانِ وَيُؤَكِّد الْوَجْهَ الآخَرَ قَوْلُهُ فِيْ دُعَائِهِ أَنْتَ الظّاهِرُ فَلَيْسَ فَوْقَكَ شَيْءٌ وَأَنْتَ الْبَاطِنُ فَلَيْسَ دُوْنَكَ شَيْءٌ

และอัลลอฮฺตะอาลาทรงสูงเหนือทุกๆ สิ่ง **เป้าหมายคำว่าสูงนั้นไม่ใช่การขึ้นอยู่บนสถานที่ที่สูงขึ้นไป เพราะอัลลอฮฺตะอาลาทรงปราศจากการมีสถานที่** และแท้จริงแล้วอัลลอฮฺทรงสูง(เหนือทุกสิ่ง)นั้นคือทรงสูงเกียรติและอำนาจสูงส่งต่างหาก และคำกล่าวของท่านร่อซูลุลลอฮฺ ศ็อลลัลลอฮุอะลัยฮิวะซัลลัม ได้ตอกย้ำ(ความหมายที่ว่าอัลลอฮฺทรงสูงส่งโดยไม่มีสถานที่)อีกหนทางหนึ่งที่มาจากดุอาอฺของท่านว่า “พระองค์ทรงปรากฏ ดังนั้นไม่มีสิ่งใดอยู่เหนือพระองค์ และพระองค์ทรงเร้นลับ ดังนั้นไม่มีสิ่งใดอยู่ใต้พระองค์”[187]

ท่านอิหม่ามอัซซัจญาจญ์ ได้ยืนยันหลักอะกีดะฮ์อะฮฺลิสซุนนะฮ์วัลญะมาอะฮ์ว่า อัลลอฮฺตะอาลาสูงเหนือทุกๆ สิ่งนั้นไม่ใช่สูงแบบมีทิศและมีสถานที่อยู่ข้างบน แต่พระองค์ทรงสูงในด้านของการสูงเกียรติและอำนาจปกครองเหนือฟากฟ้าและบัลลังก์ เนื่องจากไม่มีสิ่งใดอยู่เหนือพระองค์และไม่มีสิ่งใดอยู่ใต้พระองค์นั่นเอง

ท่านอิหม่ามอัซซัจญาจญ์ปราชญ์อะฮฺลิสซุนนะฮ์ในยุคสะลัฟ ได้ให้ความหมายพระนาม [اَلْعَلِيُّ] “ผู้ทรงสูงส่ง” ว่า

فَاللهُ تَعَالَى عَالٍ عَلَى خَلْقِهِ وَهُوَ عَلِيٌّ عَلَيْهِمْ بِقُدْرَتِهِ وَلاَ يَجِبُ أَنْ يُذْهَبَ بِالْعُلُوِّ اِرْتِفَاعُ مَكَانٍ إِذْ قَدْ بَيَّنَّا أَنَّ ذَلِكَ لاَ يَجُوْزُ فِيْ صِفَاتِهِ

187 อัซซัจญาจญ์, *ตัฟซีร อัสมาอิลลาฮิลหุ้สนา,* ตะห์กีก: อะหฺมัด ยูซุฟ อัดดั๊กก้อก, พิมพ์ครั้งที่ 2 (ดิมัชก์: ดารุลมะอฺมูน, ค.ศ. 1979), หน้า 60-61.

تَقَدَّسَتْ

อัลลอฮฺตะอาลาทรงสูงส่งเหนือมัคโลคของพระองค์ ในลักษณะที่พระองค์ทรงสูงส่งเหนือพวกเขาด้วยเดชานุภาพของพระองค์และไม่จำเป็นต้องให้ทัศนะว่าทรงสูงส่งแบบมีสถานที่สูงขึ้นไป เนื่องจากเราได้อธิบายชัดเจนแล้วว่า สิ่งดังกล่าวนั้นไม่อนุญาตให้มีในบรรดาคุณลักษณะของพระองค์ที่บริสุทธิ์[188]

ท่านอิหม่ามอัซซัจญาจญฺได้กล่าวเช่นกันว่า

وَاللهُ تَعَالَى، عَالٍ عَلَى خَلْقِهِ بِصِفَاتِهِ الْعَالِيَّةِ ، وَآيَاتِهِ الْبَاهِرَةِ، وَهُوَ الْمُسْتَحِقُّ لِلْعُلُوِّ، وَالْجَبَرُوْتِ تَعَالَى

และอัลลอฮฺตะอาลานั้น ทรงสูงเหนือบรรดาสิ่งที่ถูกสร้างทั้งหลายด้วยบรรดาคุณลักษณะของพระองค์ที่สูงส่งและบรรดาลักษณะของพระองค์ที่ชัดแจ้งและพระองค์นั้นทรงเหมาะสมยิ่งสำหรับความสูงส่งและอำนาจ พระองค์ทรงบริสุทธิ์ยิ่ง[189]

ดังกล่าวบ่งชี้ว่าตามทัศนะของปราชญ์สะลัฟนั้น อัลลอฮฺมิได้มีสถานที่อยู่สูงข้างบนด้วยซาตของพระองค์ แต่พระองค์ทรงสูงส่งด้วยบรรดาคุณลักษณะของพระองค์ สูงส่งด้วยอำนาจการปกครองเหนือบัลลังก์และสรรพสิ่งที่ถูกสร้างทั้งหลาย

ท่านชัยคุลอิสลามอัลฮาฟิซฺ อิบนุหะญัร อัลอัสก่อลานีย์กล่าวว่า

وَلَا يَلْزَمُ مِنْ كَوْنِ جِهَتَيِ الْعُلُوِّ وَالسُّفْلِ مُحَالٌ عَلَى اللَّهِ أَنْ لَا يُوصَفَ بِالْعُلُوِّ لِأَنَّ وَصْفَهُ بِالْعُلُوِّ مِنْ جِهَةِ الْمَعْنَى وَالْمُسْتَحِيلُ كَوْنُ ذَلِكَ مِنْ

188 เรื่องเดียวกัน, หน้า 48.

189 เรื่องเดียวกัน, หน้า 35.

جِهَةِ الْحِسِّ ، وَلِذَلِكَ وَرَدَ فِي صِفَتِهِ الْعَالِي وَالْعَلِيُّ وَالْمُتَعَالِي وَلَمْ يَرِدْ ضِدُّ ذَلِكَ وَإِنْ كَانَ قَدْ أَحَاطَ بِكُلِّ شَيْءٍ عِلْمًا جَلَّ وَعَزَّ

การที่มีสองทิศบน(คือมีสถานที่อยู่)และทิศล่างเป็นสิ่งเป็นไปไม่ได้(มุสตะหี้ล)สำหรับอัลลอฮฺนั้น ก็ไม่จำเป็นที่พระองค์จะมีคุณลักษณะที่สูงส่งไม่ได้ เพราะลักษณะความสูงส่งของพระองค์นั้น มาจากด้านของนามธรรม(คือสูงส่งมิใช่รูปธรรมที่อยู่ในความหมายว่ามีสถานที่อยู่ข้างบนสูง) และเป็นสิ่งที่เป็นไปไม่ได้ที่(การมีคุณลักษณะสูงส่งของอัลลอฮฺ)ดังกล่าวนั้นมาจากด้านของรูปธรรม(คือมีสถานที่อยู่สูงข้างบน) และด้วยเหตุดังกล่าวนี้ ได้มีระบุว่าพระองค์มีคุณลักษณะ “อัลอาลี” “อัลอะลีย์” และ “อัลมุตะอาลี” (ทั้งสามเป็นพระนามของอัลลอฮฺที่มีความหมายว่าพระองค์ทรงสูงส่งยิ่ง) และไม่มีระบุสิ่งที่ตรงกันข้ามกับสิ่งดังกล่าวเลย(คือไม่มีระบุว่าพระองค์ทรงอยู่ต่ำลงมา) ซึ่งหากแม้ว่าพระองค์ทรงห้อมล้อมทุกๆ สิ่งด้วยความรอบรู้ของพระองค์สักทีก็ตาม[190]

ท่านอิหม่ามอะบูมันศูร อัลอัซฮะรีย์ (ฮ.ศ. 282-370) ได้กล่าวว่า

وَالأَعْلَى هُوَ اللهُ الَّذِيْ هُوَ أَعْلَى مِنْ كُلِّ عَالٍ. وَاسْمُهُ الأَعْلَى أَيْ صِفَتُهُ أَعْلَى الصِّفَاتِ

และผู้ทรงสูงส่งที่สุด คืออัลลอฮฺผู้ทรงสูงส่งที่สุดจากทุกๆ ผู้สูงส่งทั้งหลาย และนามของพระองค์คือ ผู้ทรงสูงส่งที่สุด หมายถึง คุณลักษณะของพระองค์นั้นสูงส่งที่สุดจากบรรดาคุณลักษณะทั้งหลาย[191]

---

190 อิบนุหะญัร, *ฟัตหุ้ลบารีย์*, เล่ม 6, หน้า 136.

191 อัลอัซฮะรีย์, *ตะฮฺซีบุลลุเฆาะฮ์*, ตะห์กีก: อับดุลหะลีม อันนัจญ้าร (อียิปต์: อัดดารอัลมิศรียะฮ์),

ท่านอิหม่ามอิบนุฟูร็อก (เสียชีวิตปี ฮ.ศ. 406) กล่าวว่า

وَمِنْ أَصْحَابِنَا مَنْ قَالَ إِنَّ الْقَائِلَ إِذَا قَالَ إِنَّ اللهَ فِي السَّمَاءِ وَيُرِيْدُ بِذَلِكَ أَنَّهُ فَوْقَهَا مِنْ طَرِيْقِ الصِّفَةِ لاَ مِنْ طَرِيْقِ الْجِهَةِ عَلَى نَحْوِ قَوْلِهِ سُبْحَانَهُ { أَأَمِنْتُمْ مَنْ فِي السَّمَاءِ } لَمْ يُنْكَرْ ذَلِكَ

และส่วนหนึ่งจากปราชญ์ของเรากล่าวว่า เมื่อผู้หนึ่งกล่าวว่า อัลลอฮฺอยู่ในฟ้าและเป้าหมายคำพูดดังกล่าวของเขาคืออัลลอฮฺเหนือฟากฟ้าตามนัยของศิฟัต(คุณลักษณะสูงส่ง)ไม่ใช่หนทางของการมีทิศ(มีสถานที่อยู่ทิศข้างบน) เช่น คำตรัสของอัลลอฮฺที่ว่า “หรือพวกเขาจะปลอดภัยจากผู้ที่อยู่ในฟากฟ้า” [อัลมุลกฺ: 16] ซึ่งคำพูดดังกล่าวนี้จะไม่ถูกตำหนิ[192]

ดังนั้น ความหมายตามหลักภาษาอาหรับของคำว่า [فِي السَّمَاء] “ในฟ้า” ที่ระบุไว้ในตัวบทอัลกุรอานและหะดีษต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับอัลลอฮฺนั้นหมายถึงคุณลักษณะที่สูงส่งในอำนาจปกครองเหนือฟากฟ้า มิใช่หมายถึงพระองค์มีทิศอยู่ข้างบนฟ้าและนั่งประทับสถิตอยู่บนบัลลังก์ตามหลักอะกีดะฮ์วะฮฺฮาบีย์

ท่านอิหม่ามอิบนุญะรีรอัฏฏ่อบะรีย์ (ฮ.ศ. 224-310) อุละมาอฺสะลัฟกล่าวว่า

وَقَدْ بَيَّنَّا أَنَّ كُلَّ شَيْءٍ عالٍ بِالْقَهْرِ وَغَلَبَةٍ عَلَى شَيْءٍ، فَإِنَّ الْعَرَبَ تَقُوْلُ: هُوَ فَوْقَهُ

เราได้อธิบายมาแล้วว่า แท้จริงทุกๆ สิ่งที่สูงด้วยอำนาจและ

เล่ม 3, หน้า 186.

192 อิบนุฟูร็อก, *มุชกิลุลหะดีษวะบะยานุฮู*, ตะห์กีก: มูซามุฮัมมัดอะลีย์, พิมพ์ครั้งที่ 2 (เบรุต: อาลัมอัลกุตุบ, ค.ศ. 1985), หน้า 160.

พิชิตเหนือทุกๆ สิ่งนั้น คนอาหรับ(ทั่วไปในยุคสะลัฟ)จะพูดว่า สิ่งนั้น(หรือผู้นั้น)อยู่เหนือสิ่งนั้น(คือเหนือด้วยอำนาจและการพิชิต)[193]

ดังนั้นคำว่า [فَوْقَ الْعَرْشِ] “เหนือบัลลังก์” ตามที่ปราชญ์สะลัฟได้กล่าวไว้นั้น หมายถึงทรงพิชิตและทรงอำนาจเหนือบัลลังก์นั่นเอง

ท่านอิหม่ามอัลอัซฮะรีย์ (ฮ.ศ. 282-370) ได้กล่าวว่า

وَكُلُّ مَنْ قَهَرَ رَجُلاً أَوْ عَدُوًّا فَإِنَّهُ يُقَالُ فِيْهِ: عَلاَهُ وَاعْتَلاَهُ وَاسْتَعْلاَهُ وَاسْتَعْلَى عَلَيْهِ

และทุกผู้ที่พิชิตชายคนหนึ่งหรือศัตรูคนหนึ่งนั้น ก็จะถูกกล่าวแก่เขา(ตามหลักภาษาอาหรับ)ว่า เขาสูงกว่าหรือสูงส่งเหนือกว่าเขา(คนนั้นหรือศัตรูคนนี้)[194]

ดังนั้นการกล่าวว่าอัลลอฮฺเหนือฟากฟ้าหรือเหนือบัลลังก์ หมายถึงในด้านคุณลักษณะผู้ทรงสูงส่งในอำนาจและการปกครองเหนือทุกๆ สิ่ง ตามหลักอะกีดะฮ์แนวทางสะลัฟได้ระบุเอาไว้ข้างต้น มิใช่ในด้านของการมีสถานที่อยู่ทิศข้างบน ตามหลักอะกีดะฮ์วะฮฺฮาบีย์

การลงมาของอัลลอฮฺสู่ฟ้าชั้นดุนยา

เมื่อเป็นไปได้ที่ว่าอัลลอฮฺเป็นรูปร่างและมีสถานที่อยู่ข้างบนตามทัศนะของวะฮฺฮาบีย์ เมื่อพระองค์ลงมาสู่ชั้นฟ้า ก็ต้องมีการเคลื่อนไหวและเคลื่อนย้ายจากข้างบนผ่านชั้นฟ้าทั้งหลายสู่ฟ้าชั้นต่ำสุดนั่นเอง ชัยคุมฮัมมัด

193 อัฏฏ่อบะรีย์, *ตัฟซีรอัฏฏ่อบะรีย์*, เล่ม 13, หน้า 42.

194 อัลอัซฮะรีย์, *ตะฮฺซีบุลลุเฆาะฮ์*, เล่ม 3, หน้า 189.

ศอลิหฺ อัลอุษัยมีน (ฮ.ศ. 1347-1421) ได้กล่าวว่า

> إِذاً يَنْزِلُ رَبُّنَا إِلَى السَّمَاءِ الدُّنْيَا نُزُوْلاً حَقِيْقِيًّا ، وَالَّذِيْ يَنْزِلُ هُوَ اللهُ تَعَالَى بِذَاتِهِ
>
> พระเจ้าของเราจะลงมายังฟากฟ้าชั้นต่ำสุดโดยลงมาจริงๆ (ตามที่รู้กันในหลักภาษาอาหรับ) และผู้ที่ลงมานั้นคืออัลลอฮฺตะอาลา(ลงมา)ด้วยซาตของพระองค์เองเลย[195]

เพราะการลงมาจริงๆ ตามหลักภาษาอาหรับที่เป็นหลักการพิจารณาตัวบทศิฟัตของอัลลอฮฺตามทัศนะของวะฮฺฮาบีย์นั้น ก็คือการที่อัลลอฮฺลงมาแบบเคลื่อนไหวและเคลื่อนย้ายลงมาด้วยซาตของพระองค์สู่ฟ้าชั้นต่ำสุดนั่นเอง

ชัยคฺมุฮัมมัด ค่อลีล ฮัรร้อส (ฮ.ศ. 1334-1395) อุละมาอฺวะฮฺฮาบีย์ได้กล่าวถึงการลงมาของอัลลอฮฺตะอาลาว่า

> فَإِنَّ حَقِيْقَةَ النُّزُوْلِ هِيَ اِنْتِقَالُ النَّازِلِ مِنْ مَكَانٍ عَالٍ إِلَى مَا دُوْنَهُ
>
> แท้จริงแก่นแท้ของการลงมานั้น คือการเคลื่อนย้ายของผู้ที่ลงจากสถานที่สูงไปสู่สถานที่ที่ต่ำกว่า[196]

ชัยคฺมุฮัมมัด ค่อลีล ฮัรร้อส ได้กล่าวรายละเอียดส่วนตรงนี้ว่า

> يَعْنِى أَنَّ نُزُوْلَهُ إِلَى السَّمَاءِ الدُّنْيَا يَقْتَضِىْ وُجُوْدَهُ فَوْقَهَا فَإِنَّهُ اِنْتِقَالٌ مِنْ عُلُوٍّ إِلَى سُفْلٍ
>
> หมายถึงการลงมาของอัลลอฮฺสู่ชั้นฟ้าต่ำสุดนั้นให้ความเข้าใจว่าอัลลอฮฺอยู่บนฟ้าเพราะการลงของพระองค์นั้นคือ**การ**

---

195 อัลอุษัยมีน, *ชัรหฺอัลอะกีดะฮ์ อัลซะฟารีนียะฮ์*, หน้า 274.

196 มุฮัมมัด ค่อลีล ฮัรร้อส, *ชัรหฺอัลก่อศีดะฮ์อันนูนียะฮ์*, เล่ม 1, หน้า 279.

เคลื่อนย้ายจากที่สูงลงสู่ที่ต่ำ[197]

ชัยคุมุฮัมมัด ศอลิหฺ อัลอุษัยมีน ได้กล่าวว่า

وَهَذِهِ النُّصُوْصُ فِيْ إِثْبَاتِ الْفِعْلِ وَالْمَجِيْءِ وَالاِسْتِوَاءِ وَالنُّزُوْلِ إِلَى السَّمَاءِ الدُّنْيَا إِنْ كَانَتْ تَسْتَلْزِمُ الْحَرَكَةَ لِلهِ ، فَالْحَرَكَةُ لَهُ حَقٌّ ثَابِتٌ بِمُقْتَضَى هَذِهِ النُّصُوْصِ وَلاَزِمِهَا

บรรดาตัวบทเหล่านี้ให้การยืนยันถึงการกระทำของอัลลอฮฺ การมา การสถิต และการลงมาของพระองค์สู่ฟ้าชั้นต่ำสุดนั้น หากจำเป็นต้องมีการเคลื่อนไหวเกิดขึ้นกับอัลลอฮฺ ดังนั้น การเคลื่อนไหวของพระองค์จึงเป็นสัจธรรมที่ยืนยันตามนัยของตัวบทและเป็นผลที่ตามมา[198]

และหลังจากที่ได้กล่าวถึงบทสรุปคำพูดของท่านอิบนุตัยมียะฮ์เกี่ยวกับทัศนะของปราชญ์ในเรื่องการเคลื่อนไหวของอัลลอฮฺ ชัยคุอุษัยมีนได้กล่าวสรุปว่า

وَالصَّوَابُ فِيْ ذَلِكَ أَنَّ مَا دَلَّ عَلَيْهِ الْكِتَابُ وَالسُّنَّةُ مِنْ أَفْعَالِ اللهِ تَعَالَى وَلَوَازِمِهَا فَهُوَ حَقٌّ ثَابِتٌ يَجِبُ الإِيْمَانُ بِهِ

และที่ถูกต้องในสิ่งดังกล่าวนั้น คือแท้จริงสิ่งที่กิตาบุลลอฮฺและซุนนะฮ์ได้บ่งชี้ถึงบรรดาการกระทำของอัลลอฮฺตะอาลา (เช่น การลงมา)และบรรดาสิ่งที่เป็นผลตามมาจากการกระทำของพระองค์(เช่น การเคลื่อนไหว)นั้น มันย่อมเป็นสัจธรรมที่

197 มุฮัมมัด ค่อลีล ฮัรร้อส, ใน อิบนุคุซัยมะฮ์, *กิตาบุตเตาฮีด วะ อิษบาต ศิฟาติรร็อบ*, ตะห์กีกและอธิบายโดย มุฮัมมัด บิน ค่อลีล ฮัรร้อส, (เบรุต: ดารุลกุตุบอัลอิลมียะฮ์, ค.ศ.1972/ฮ.ศ.1403), หน้า 126.

198 อัลอุษัยมีน, *อิชาละฮ์อัชชัตตาร อะนิลญะวาบิลมุคตาร ลิฮิดายะฮ์ อัลมุห์ตาร*, เล่ม หน้า 32.

ยืนยันแน่นอน ที่จำเป็นต้องศรัทธาเชื่อ[199]

บทวิเคราะห์

อุละมาอฺวะฮฺฮาบีย์ได้ยืนยันว่าอัลลอฮฺมีการเคลื่อนไหวและเคลื่อนย้ายลงมาจากบัลลังก์สู่ฟ้าชั้นต่ำสุดด้วยซาตของพระองค์เอง แต่ท่านอิหม่ามอิบนุร่อญับ (ฮ.ศ. 736-795) ปราชญ์ฮัมบาลีย์มีอะกีดะฮ์ที่ขัดแย้งกับแนวทางวะฮฺฮาบีย์ซึ่งท่านได้กล่าวว่า

وَالزِّيَادَةُ عَلَى مَا وَرَدَ فِي النُّزُوْلِ مِنْ ذِكْرِ الْحَرَكَةِ وَالاِنْتِقَالِ وَخُلُوِّ الْعَرْشِ وَعَدَمِهِ كُلُّهُ بِدْعَةٌ وَالْخَوْضُ فِيْهِ غَيْرُ مَحْمُوْدٍ

การเพิ่มเติมสิ่งที่รายงานเกี่ยวกับเรื่องการลงมาโดยกล่าวว่ามี **การเคลื่อนไหว เคลื่อนย้าย** และบัลลังก์เว้นว่างหรือไม่เว้นว่างนั้น ทั้งหมดย่อม**เป็นบิดอะฮ์**และการเข้าไปพูดในสิ่งดังกล่าวย่อมไม่ถูกสรรเสริญ[200]

ท่านอิบนุฮัมดาน (ฮ.ศ. 603-695) ได้กล่าวถึงอะกีดะฮ์ของท่านอิหม่ามอะหฺมัดที่ขัดแย้งกับแนวทางของวะฮฺฮาบีย์ว่า

قَالَ فِيْهِ ابْنُ الْبَنَّاءِ فِيْ اِعْتِقَادِ أَحْمَدَ : وَلاَ يُقَالُ بِحَرَكَةٍ وَلاَ اِنْتِقَالٍ

ท่านอิบนุอัลบันนาอฺ ได้กล่าวเกี่ยวกับการลงของอัลลอฮฺในหลักอะกีดะฮ์ของอิหม่ามอะหฺมัดว่า จะไม่ถูกกล่าวว่าเคลื่อนไหวและเคลื่อนย้าย[201]

ดังนั้นอุละมาอฺมัซฮับอิหม่ามอะหฺมัดเองได้ยืนยันว่า ท่านอิหม่าม

199 เรื่องเดียวกัน, หน้า 33.

200 อิบนุรอญับ, *ฟัตหุ้ลบารีย์*, เล่ม 9, หน้า 281.

201 อิบนุฮัมดาน, *นิฮายะตุลมุบตะดิอีน ฟี อุศูลิดดีน*, หน้า 32.

อะหฺมัดมิได้มีอะกีดะฮ์ว่าอัลลอฮฺทรงมีการเคลื่อนย้ายและเคลื่อนไหว ยิ่งกว่านั้นยังเป็นบิดอะฮ์อีกด้วย เนื่องจากเป็นการให้ความหมายแบบคำแท้ตามหลักภาษาอาหรับที่มีการเคลื่อนไหวและเคลื่อนย้ายลงมาจากที่สูงลงสู่ที่ต่ำ

ท่านฮัมบัล บิน อิสหาก ได้รายงานว่า

قُلْتُ لأَبِيْ عَبْدِ اللهِ: يَنْزِلُ اللهُ إِلَى سَمَاءِ الدُّنْيَا قَالَ: نَعَمْ ، قُلْتُ: نُزُوْلُهُ بِعِلْمِهِ أَوْ بِمَاذَا ؟ فَقَالَ لِيْ: اُسْكُتْ عَنْ هَذَا ، مَا لَكَ وَلِهَذاَ ، أَمْضِ الْحَدِيْثَ عَلَى مَا رُوِيَ بِلاَ كَيْفٍ وَلاَ حَدٍّ ، الاَّ بِمَا جَاءَتْ بِهِ الآثَارُ وَبِمَا جَاءَ بِهِ الْكِتَابُ قَالَ اللهُ عَزَّ وَجَلَّ : فَلاَ تَضْرِبُوا لله الأَمْثَالَ يَنْزِلُ كَيْفَ يَشَاءُ بِعِلْمِهِ وَقُدْرَتِهِ وَعَظَمَتِهِ ، أَحَاطَ بِكُلِّ شَيْءٍ عِلْماً ، لاَ يَبْلُغُ قَدْرَهُ وَاصِفٌ وَلاَ يَنْأَى عَنْهُ هَارِبٌ

ฉันได้กล่าวกับอะบีอับดิลลาฮฺ(คือท่านอะหฺมัด บิน ฮัมบัล) ว่า อัลลอฮฺทรงลงมายังฟ้าดุนยาใช่ไหม? ท่านอะหฺมัดกล่าวว่า ใช่แล้ว ฉันจึงกล่าวว่า พระองค์ทรงลงมานั้นด้วยความรู้ของพระองค์ หรือด้วยอะไรกัน? ท่านอะหฺมัดกล่าวแก่ฉันว่า ท่านจงนิ่งจากสิ่งนี้ มันเรื่องอะไรของท่านสำหรับสิ่งนี้? ดังนั้นท่านจงผ่านหะดีษนี้ไปตามที่ถูกรายงานมาโดยไม่มีรูปแบบวิธีการและไม่มีขอบเขต(ให้กับพระองค์) นอกจากสิ่งที่มีบรรดาหะดีษได้ระบุมาและกิตาบุลลอฮฺได้ระบุมา อัลลอฮฺตะอาลาทรงตรัสว่า “พวกเจ้าอย่ายกการเปรียบเทียบต่างๆ ให้กับอัลลอฮฺ” [อันนะหฺลุ: 74] พระองค์ทรงลงตามวิธีการที่พระองค์ทรงประสงค์ ไม่ว่าจะ(ลงมา)ด้วยความรู้ของพระองค์ ด้วยเดชานุภาพของพระองค์ และด้วยความยิ่งใหญ่ของพระองค์ ซึ่งพระองค์ทรงห้อมล้อมความรู้ทุกๆ สิ่ง โดยผู้

ที่พรรณนานั้นไม่สามารถเข้าถึงการรู้จักพระองค์อย่างแท้จริง ได้หรอก และผู้ที่หนีไปนั้นไม่ห่างไกลจากพระองค์ได้หรอก”[202]

ท่านอิหม่ามอิบนุร่อญับ ได้กล่าวอธิบายคำพูดของท่านอิหม่ามอะหฺมัดว่า

وَمُرَادُهُ : أَنَّ نُزُوْلَهُ تَعَالَى لَيْسَ كَنُزُوْلِ الْمَخْلُوْقِيْنَ ، بَلْ هُوَ نُزُوْلٌ يَلِيْقُ بِقُدْرَتِهِ وَعَظَمَتِهِ وَعِلْمِهِ الْمُحِيْطِ بِكُلِّ شَيْءٍ

และเป้าหมายของอิหม่ามอะหฺมัด คืออัลลอฮฺทรงลงโดยไม่เหมือนการลงของสิ่งที่ถูกสร้าง(ที่มีการเคลื่อนไหวและเคลื่อนย้ายจากสถานที่สูงลงสู่ที่ต่ำ) แต่เป็นการลงที่เหมาะสมด้วยเดชานุภาพ ด้วยความยิ่งใหญ่ และด้วยความรู้ของพระองค์ที่แผ่คลุมทุกๆ สิ่ง[203]

ท่านอิหม่ามอะหฺมัดมิได้บอกว่า อัลลอฮฺทรงลงสู่ชั้นฟ้าดุนยาด้วยพระองค์เองตามที่ชัยคฺอุษัยมีนได้กล่าวไว้ข้างต้น แต่อัลลอฮฺทรงลงมาด้วยกับความรู้ของพระองค์ ด้วยความเดชานุภาพของพระองค์ และด้วยความยิ่งใหญ่ของพระองค์ ตามที่พระองค์ทรงประสงค์ แต่เรานั้นไม่รู้ถึงพระประสงค์ของพระองค์ ดังนั้นท่านอะหฺมัดจึงให้หยุดและอ่านผ่านตัวบทหะดีษไป โดยปฏิเสธรูปแบบของการลงมาเชิงรูปธรรมที่มีการเคลื่อนไหวและเคลื่อนย้ายและปฏิเสธการมีขอบเขตให้กับอัลลอฮฺ[204]

---

202 ดู อัลลาละกาอีย์, *ชัรหฺอุศูลิ อิอฺติก้อด อะฮฺลิสซุนนะฮ์,* ตะห์กีก: อะหฺมัด บิน สะอัด อัลฆอมิดีย์, พิมพ์ครั้งที่ 4 (ริยาฎ: ดารุฏ็อยบะฮ์, ปี ค.ศ. 1995/ฮ.ศ. 1416) เล่ม 2, หน้า 502. และอิบนุร่อญับ, *ฟัตหุ้ลบารีย์*, ตะห์กีก: มะหฺมูด ชะอฺบาน และท่านอื่นๆ, พิมพ์ครั้งที่ 1 (มะดีนะฮ์: มักตะบะฮ์ อัลฆุร่อบาอฺ อัลอะษะรียะฮ์, ปี ค.ศ. 1996/ฮ.ศ. 1417), เล่ม 9, หน้า 280.

203 อิบนุร่อญับ, *ฟัตหุ้ลบารีย์*, เล่ม 9, หน้า 280.

204 หมายถึง อัลลอฮฺมิได้ลงมาด้วยพระองค์เองโดยตรง เพราะพระองค์ไม่เป็นรูปร่างอีกทั้งไม่มี

ท่านอัลฮาฟิซอิบนุหะญัร อัลอัสก่อลานีย์ ได้กล่าวว่า

فَمِنْهُمْ مَنْ حَمَلَهُ عَلَى ظَاهِرِهِ وَحَقِيْقَتِهِ وَهُمُ الْمُشَبِّهَةُ تَعَالَى اللهُ عَنْ ذَلِكَ

ส่วนหนึ่งจากพวกเขาได้ให้ความหมายการลงมาบนความหมายผิวเผินและคำแท้(หะกีกีย์โดยมีการเคลื่อนไหวและเคลื่อนย้าย) และพวกเขาคือพวกมุชับบิฮะฮ์ (พวกที่ยืนยันการคล้ายคลึงระหว่างอัลลอฮฺและมัคโลคของพระองค์) ซึ่งอัลลอฮฺทรงบริสุทธิ์จากหลักการดังกล่าว[205]

และท่านอัลฮาฟิซอิบนุหะญัร ได้กล่าวเช่นกันว่า

فَمُعْتَقَدُ سَلَفِ الأَئِمَّةِ وَعُلَمَاءِ السُّنَّةِ مِنَ الْخَلَفِ اَنَّ اللهَ مُنَزَّهٌ عَنِ الْحَرَكَةِ وَالتَّحَوُّلِ وَالْحُلُوْلِ لَيْسَ كَمِثْلِهِ شَيْءٌ

ดังนั้นหลักความเชื่อของบรรดาปราชญ์สะลัฟและปราชญ์อะฮฺลิสซุนนะฮ์จากค่อลัฟ ก็คือ อัลลอฮฺทรงบริสุทธิ์จากการเคลื่อนไหว การเปลี่ยนแปลง และการสิงสถิต ไม่มีสิ่งใดคล้ายเหมือนกับพระองค์[206]

ดังนั้น แนวทางของสะลัฟศอลิหฺนั้นเชื่อมั่นว่าอัลลอฮฺไม่เคลื่อนไหว

ขนาดและขอบเขต ดังนั้นหากอัลลอฮฺเป็นรูปร่างและมีขอบเขต และลงมาสู่ฟากฟ้าชั้นต่ำสุดด้วยพระองค์เองนั้นก็จะไม่พ้นความจริงสองประการคือ ฟากฟ้าดุนยานั้นต้องขยายให้ใหญ่เพื่อให้อัลลอฮฺตะอาลาทรงลงมาได้ หรือทำให้ชาตของพระองค์เล็กลงเพื่อฟากฟ้าจะสามารถรองรับการลงมาของพระองค์ได้ แต่เรามั่นใจว่าสิ่งดังกล่าวนั้นเป็นไปไม่ได้สำหรับอัลลอฮ. ดู บัดรุดดีน บิน ญะมาอะฮ์, *อัตตันซีฮ ฟี อิบฏอลิ หุญะญิตตัชบีฮ*, ตะห์กีก: มุฮัมมัดอะมีน อะลีย์ อะลีย์, พิมพ์ครั้งที่ 1 (ไคโร: ดารุลบะศาอิร, ค.ศ. 2010), หน้า 463.

205 อิบนุหะญัร, *ฟัตหุ้ลบารีย์,* เล่ม 3, หน้า 30.

206 เรื่องเดียวกัน, เล่ม 7, หน้า 124.

และเคลื่อนย้ายลงมาในฟากฟ้าชั้นต่ำสุดด้วยซาตของพระองค์เอง เพราะการให้ความหมายว่าอัลลอฮฺทรงเคลื่อนย้ายและเคลื่อนไหวลงมาด้วยซาตนั้นเป็นความเชื่อของพวกมุชับบิฮะฮ์จากกลุ่มบิดอะฮ์นั่นเอง

ท่านอิหม่ามอัลบัยฮะกีย์ (ฮ.ศ. 384-485) ปราชญ์อัลอะชาอิเราะฮ์ได้กล่าวว่า

> فَصَحَّ بِهَذَا التَّفْسِيْرِ أَنَّ الْغَمَامَ إِنَّمَا هُوَ مَكَانُ الْمَلاَئِكَةِ وَمَرْكَبُهُمْ ، وَأَنَّ اللهَ تَعَالَى لاَ مَكَانَ لَهُ وَلاَ مَرْكَبَ ، وَأَمَّا الإِتْيَانُ وَالْمَجِيْءُ فَعَلَى قَوْلِ أَبِي الْحَسَنِ الأَشْعَرِيِّ رَضِيَ اللهُ عَنْهُ يُحْدِثُ اللهُ تَعَالَى يَوْمَ الْقِيَامَةِ فِعْلاً يُسَمِّيْهِ إِتْيَاناً وَمَجِيْئاً ، لاَ بِأَنْ يَتَحَرَّكَ أَوْ يَنْتَقِلَ ، فَإِنَّ الْحَرَكَةَ وَالسُّكُوْنَ وَالاِسْتِقْرَارَ مِنْ صِفَاتِ الأَجْسَامِ ، وَاللهُ تَعَالَى أَحَدٌ صَمَدٌ لَيْسَ كَمِثْلِهِ شَيْءٌ
>
> ดังนั้นจึงถูกต้องด้วยการอธิบายนี้ โดยการที่แท้จริงเมฆนั้นเป็นสถานที่อยู่และเป็นพาหนะของมลาอิกะฮ์ และแท้จริงอัลลอฮฺตะอาลานั้นไม่มีสถานที่และไม่มีพาหนะสำหรับพระองค์ สำหรับการทรงมานั้น ตามคำกล่าวของท่านอะบุลหะซัน อัลอัชอะรีย์ ร่อฎิยัลลอฮุอันฮุ คืออัลลอฮฺได้ทรงให้บังเกิดซึ่งการกระทำหนึ่งที่เรียกว่า การทรงมา โดยที่พระองค์ไม่ทรงเคลื่อนไหวหรือเคลื่อนย้าย เพราะการเคลื่อนไหว การหยุดนิ่ง การสถิตอยู่ เป็นคุณลักษณะของบรรดาสิ่งที่เป็นรูปร่าง ซึ่งอัลลอฮฺทรงเอกะ ทรงเป็นที่พึ่ง(ไม่ต้องการพึ่งพาสถานที่อยู่) ไม่มีสิ่งใดคล้ายเหมือนกับพระองค์[207]

จากสิ่งที่ผู้เขียนได้นำเสนอนั้น ปรากฏว่าอะกีดะฮ์วะฮฺฮาบีย์นั้นมี

207 *อัลอัสมาอฺ วัลศิฟาต*, หน้า 414.

หลักการที่ว่า อนุญาตให้อัลลอฮฺเป็นรูปร่างได้ เป็นรูปทรงที่ใหญ่ที่สุด เป็นสัดส่วน มีสถานที่ สถิตนั่งบนบัลลังก์ มีการหยุดนิ่ง เคลื่อนไหว เคลื่อนย้ายลงมานั้น มิได้สอดคล้องกับปราชญ์สะลัฟศอลิหฺ เช่น อิหม่ามมัซฮับทั้งสี่เลย แต่มีหลักการเหมือนและคล้ายกับพวกกัรรอมียะฮ์[208]ที่เป็นแนวทางบิดอะฮ์ที่อยู่ในยุคสะลัฟ ดังนั้น**แนวทางของพวกกัรรอมียะฮ์จะนำมาเหมารวมและบอกว่าเป็นแนวทางของสะลัฟศอลิหฺนั้นย่อมไม่ได้อย่างแน่นอนและเด็ดขาด ยิ่งกว่านั้นหลักการอะกีดะฮ์ของวะฮฺฮาบีย์เป็นช่องทางและชักนำให้คนเอาวามสามัญชนทั่วไปเชื่อว่าอัลลอฮฺเป็นรูปร่างดังที่ผู้เขียนได้เคยประสบกับผู้คนเอาวามสามัญชนที่ยึดถือแนวทางวะฮฺฮาบีย์และเขาเชื่อว่าอัลลอฮฺเป็นรูปร่างโดยปริยาย วัลอิยาซุบิลลาฮ์**

ท่านอิหม่ามอิซซุดดีน อิบนิ อับดิสสะลาม ได้กล่าวว่า

وَمَذْهَبُ السَّلَفِ إِنَّمَا هُوَ التَّوْحِيْدُ وَالتَّنْزِيْهُ، دُوْنَ التَّجْسِيْمِ وَالتَّشْبِيْهِ، وَلِذَلِكَ جَمِيْعُ الْمُبْتَدِعَةِ يَزْعَمُوْنَ أَنَّهُمْ عَلَى مَذْهَبِ السَّلَفِ

และแนวทางของสะลัฟนั้น คือเตาฮีดและยืนยันความบริสุทธิ์ต่ออัลลอฮฺโดยไม่มีการเชื่อว่าอัลลอฮฺเป็นรูปร่างและคล้ายกับสิ่งที่ถูกสร้าง และด้วยเหตุดังกล่าวนี้ บรรดาพวกบิดอะฮ์

208 พวกอัลกัรรอมียะฮ์ เป็นกลุ่มบิดอะฮ์ที่มีแกนนำโดยอะบูอับดิลลาฮฺ มุฮัมมัด อิบนุกัรรอม ซึ่งเป็นกลุ่มที่มีอะกีดะฮ์ให้รูปให้ร่างกับอัลลอฮฺและเปรียบเทียบ(ตัชบีฮ)คุณลักษณะของพระองค์ให้คล้ายคลึงกับบรรดาสิ่งถูกสร้างและพวกเขายังอ้างว่าตนเองนั้นอยู่ในแนวทางของอะฮฺลิสซุนนะฮ์ และพวกเขากล่าวอีกว่า พระเจ้าที่เขาสักการะนั้นมีสถานที่สถิตอยู่บนบัลลังก์และอยู่ ณ ทิศข้างบนด้วยซาตของพระองค์... และแท้จริงอัลลอฮฺนั้นสัมผัสกับบัลลังก์จากด้านสูงสุดและเขาถือว่าอัลลอฮฺทรงเคลื่อนย้าย เปลี่ยนสภาพการณ์(เช่นลงจากสถานที่หนึ่งไปสู่อีกสถานที่หนึ่ง) และลงมาได้ เป็นต้น. ดู อัชชะฮ์รัสตานีย์, *อัลมิลัล วันนิหัล*, ตะห์กีก: มุฮัมมัด ซัยยิด กัยลานีย์ (เบรุต: ดารุลมะอฺริฟะฮ์, ฮ.ศ. 1404), เล่ม 1, หน้า 107; และอับดุลกอฮิร อัลบัฆดาดีย์, อัลฟัรกฺ บัยนัล ฟิร็อก, พิมพ์ครั้งที่ 2 (เบรุต: ดารุลอาฟากอัลญะดีดะฮ์, ค.ศ. 1977), หน้า 203-204.

ทั้งหมดจะอ้างว่าพวกเขาอยู่บนแนวทางสะลัฟ[209]

และอะกีดะฮ์ของวะฮฺฮาบีย์เช่นนี้ เป็นสาเหตุที่ทำให้พวกเขาต่อต้านการเรียนศิฟัต 20 ของอัลลอฮฺ เพราะหนึ่งในศิฟัต 20 นั้น มีศิฟัต อัลมุคอละฟะฮ์ ลิลหะวาดิษ “ทรงแตกต่างกับสิ่งบังเกิดใหม่” หมายถึง อัลลอฮฺ ไม่มีคุณลักษณะคล้ายเหมือนกับมัคโลคหรือบรรดาสิ่งที่บังเกิดใหม่ เช่น พระองค์ไม่ทรงมีคุณลักษณะของรูปร่าง รูปทรง ไม่เป็นสัดส่วนอวัยวะ ไม่ต้องการสถานที่อยู่ ไม่เคลื่อนไหว ไม่เคลื่อนย้าย ไม่นั่งสถิตบนเก้าอี้หรือบัลลังก์ และยังมีศิฟัต อัลวะหฺดานียะฮ์ “ทรงเอกะ” กล่าวคืออัลลอฮฺทรงหนึ่งเดียวในด้านของซาต ศิฟัต และการกระทำ เช่น ซาต(แก่นแท้)ของอัลลอฮฺนั้น ไม่ใช่เป็นสัดส่วนต่างๆ ที่แยกกันแล้วมาประกอบรวมกันเป็นซาต [اَلْكَمْ الْمُنْفَصِلُ] และพระองค์ก็ไม่ใช่สัดส่วนต่างๆ ที่เป็นซาตของพระองค์ [اَلْكَمْ الْمُتَّصِلُ] เพราะการมีสัดส่วนรวมกันเป็นตัวตนและรูปร่างนั้นเป็นคุณลักษณะของมนุษย์หรือเจว็ดที่ถูกสักการะ จึงเป็นคุณลักษณะที่ไม่คู่ควรกับอัลลอฮฺตะอาลา

แม้กระทั่งท่านอิหม่ามอิบนุญะรีร อัฏฏ็อบะรีย์ (ฮ.ศ. 224-310) ปราชญ์สะลัฟ ได้กล่าวสอดคล้องกับหลักอะกีดะฮ์อะฮฺลิสซุนนะฮ์อัลอะชาอิเราะฮ์เกี่ยวกับศิฟัต 20 ดังกล่าวไว้ว่า

وَمَنْ لاَ يَجُوْزُ عَلَيْهِ الاِجْتِمَاعُ وَالاِفْتِرَاقُ، وَهُوَ الْوَاحِدُ الْقَادِرُ الْجَامِعُ بَيْنَ الْمُخْتَلَفَاتِ، الَّذِيْ لاَ يُشْبِهُهُ شَيْءٌ، وَهُوَ عَلَى كُلِّ شَيْءٍ قَدِيْرٌ

และ(อัลลอฮฺ)ผู้ทรงไม่อนุญาตให้มีการรวม(คือมีตัวตนโดยรวมไว้ซึ่งสัดส่วนต่างๆ)และไม่มีการแยก(เป็นสัดส่วนแล้ว

209 อิบนุอับดิสสะลาม, *ร่อซาอิล ฟี อัตเตาฮีด, ตะห์กีก: อิยาด คอลิด อัฏฏ็อบบาอ,* พิมพ์ครั้งที่ 1 (เบรุต: ดารุลฟิกร์, ค.ศ. 1990/ค.ศ. 1415), หน้า 17.

> ประกอบเป็นตัวตน)สำหรับพระองค์ ทั้งที่พระองค์นั้นทรงหนึ่งเดียว ทรงเดชานุภาพ ทรงรวบรวมระหว่างสิ่งที่แตกต่างทั้งหลาย (เช่น รวมธาตุดิน น้ำ ลม ไฟ ให้รวมอยู่ในตัวของมนุษย์เป็นต้น) ผู้ทรงไม่มีสิ่งใดคล้ายกับพระองค์ และพระองค์ทรงเดชานุภาพเหนือทุกๆ สิ่ง[210]

ดังนั้นการเรียนศิฟัต 20 ทำให้มุสลิมมีอะกีดะฮ์ที่ปฏิเสธการให้รูปให้ร่างกับอัลลอฮฺตะอาลา ซึ่งตรงกันข้ามกับหลักอะกีดะฮ์ของวะฮฺฮาบีย์นั่นเอง

---

210 อัฏฏ่อบะรีย์, *ตารีค อัลอุมัม วัลมุลู้ก*, พิมพ์ครั้งที่ 1 (เบรุต: ดารุลกุตุบอัลอิลมียะฮ์, ฮ.ศ. 1407), เล่ม 1, หน้า 25.

จุดยืนของอะฮฺลิสซุนนะฮ์
ที่มีต่อความเชื่ออัลลอฮฺมีรูปร่าง

อะกีดะฮ์ของอะฮฺลิสซุนนะฮ์วัลญะมาอะฮ์(อัลอะชาอิเราะฮ์และอัลมาตุรีดียะฮ์)นั้น เป็นหลักอะกีดะฮ์ที่บริสุทธิ์ผุดผ่องตามแนวทางของสะลัฟศอลิหฺโดยไม่ให้รูปให้ร่างกับอัลลอฮฺตะอาลาและปฏิเสธคุณลักษณะที่คล้ายหรือเหมือนกับสิ่งที่ถูกสร้าง ท่านอิหม่ามอันนะวาวีย์ (ฮ.ศ. 631-676) ได้กล่าวหลักอะกีดะฮ์สะลัฟอะฮฺลิสซุนนะฮ์วัลญะมาอะฮ์ไว้ว่า

مَذْهَبُ مُعْظَمِ السَّلَفِ أَوْ كُلُّهُمْ أَنَّهُ لاَ يُتَكَلَّمُ فِيْ مَعْنَاهَا بَلْ يَقُوْلُوْنَ يَجِبُ عَلَيْنَا أَنْ نُؤْمِنَ بِهَا وَنَعْتَقِدُ لَهَا مَعْنًى يَلِيْقُ بِجَلاَلِ اللهِ تَعَالَى وَعَظَمَتِهِ مَعَ اعْتِقَادِنَا الْجَازِمِ أَنَّ اللهَ تَعَالَى(لَيْسَ كَمِثْلِهِ شَيْءٌ) وَأَنَّهُ مُنَزَّهٌ عَنِ التَّجْسِيْمِ وَالاِنْتِقَالِ وَالتَّحَيُّزِ فِيْ جِهَةٍ وَعَنْ سَائِرِ صِفَاتِ الْمَخْلُوْقِ

แนวทางของสะลัฟส่วนใหญ่(ยกเว้นพวกบิดอะฮ์ที่อยู่ในยุคสะลัฟ)หรือสะลัฟ(อะฮฺลิสซุนนะฮ์)ทั้งหมดนั้น คือจะไม่พูดในความหมายของอายะฮ์และหะดีษที่กล่าวถึงบรรดาศิฟัตของอัลลอฮฺ แต่พวกเขากล่าวว่า จำเป็นที่พวกเราต้องศรัทธาต่อตัวบทและเชื่อมั่นว่ามีความหมายหนึ่งที่เหมาะสมกับความมีเกียรติและความยิ่งใหญ่ของอัลลอฮฺ **พร้อมกับเราเชื่ออย่างมั่นใจเด็ดขาดว่า แท้จริงอัลลอฮฺตะอาลานั้น “ไม่มีสิ่งใดคล้ายเหมือนพระองค์” และพระองค์ทรงบริสุทธิ์จากการเป็นรูปร่าง บริสุทธิ์จากการเคลื่อนย้าย การมีที่อยู่ในทิศใด**

ทิศหนึ่ง และทรงบริสุทธิ์จากบรรดาคุณลักษณะของสิ่งที่ถูกสร้าง[211]

ท่านชัยคฺอิสมาอีล อัชชัยบานีย์ อัลหะนะฟีย์ (เสียชีวิต ฮ.ศ. 679) ได้กล่าวว่า

> قَالَ أَهْلُ الْحَقِّ: إِنَّ اللهَ تَعَالَى مُتَعَالٍ عَنِ الْمَكَانِ، غَيْرُ مُتَمكِّنٍ فِيْ مَكَانٍ، وَلاَ مُتَحَيِّزٍ إِلَى جِهَةٍ خِلاَفًا لِلْكَرَّامِيَّةِ وَالْمَجَسِّمَةِ
>
> บรรดาผู้ที่อยู่แนวทางแห่งสัจธรรมได้กล่าวว่า แท้จริงอัลลอฮฺตะอาลาทรงบริสุทธิ์จากสถานที่ พระองค์ไม่ต้องการอยู่ในสถานที่ว่างใดและไม่ต้องการที่อยู่ในทิศใด ซึ่งแตกต่างจากพวกกัรรอมียะฮ์และพวกมุญัสสิมะฮ์[212]

ท่านอิหม่ามอัลมุจญฺตะฮิด อัลฮาฟิซฺ ตะญุดดีน อัสสุ้บกีย์ (ฮ.ศ. 727-771) กล่าวว่า

> إِنَّمَا الْمُصِيْبَةُ الْكُبْرَى وَالدَّاهِيَةُ الدَّهْيَاءُ الإِمْرَارُ عَلَى الظَّاهِرِ، وَالاِعْتِقَادُ أَنَّهُ الْمُرَادُ، وَأَنَّهُ لاَ يَسْتَحِيْلُ عَلَى الْبَارِيْ، فَذَلِكَ قَوْلُ الْمُجَسِّمَةِ عُبَّادِ الْوَثَنِ، الَّذِيْنَ فِيْ قُلُوْبِهِمْ زَيْغٌ يَحْمِلُهُمْ عَلَى اِتْبَاعِ الْمُتَشَابِهِ اِبْتِغَاءَ الْفِتْنَةِ، عَلَيْهِمْ لَعَائِنُ اللهِ تَتْرَى وَاحِدَةً بَعْدَ أُخْرَى، مَا أَجْرَأَهُمْ عَلَى الْكَذِبِ وَأَقَلَّ فَهْمَهُمْ لِلْحَقَائِقِ.اهـ
>
> แท้จริง ความวิบัติอันยิ่งใหญ่และการหลอกลวงที่มีเล่ห์เหลี่ยมก็คือการผ่านมันไปบนความหมายแบบผิวเผิน(ที่เป็นคำแท้ซึ่งรู้กันดีในภาษาอาหรับ)โดยยึดมั่นว่าแท้จริงความหมาย

---

211 อันนะวาวีย์, *ชัรหฺค่อฮีหฺมุสลิม*, เล่ม 3, หน้า 19.

212 อัชชัยบานีย์, *บะยาน อิอฺติก้อดอะฮฺลิสซุนนะฮ์*, ตะห์กีก: อะหฺมัด ฟะรีด อัลมะซีดีย์ (เบรุต: ดารุลกุตุบ อัลอิลมียะฮ์), หน้า 45.

> แบบผิวเผินนั้นแหละคือจุดมุ่งหมายและเป็นไปได้สำหรับอัลลอฮฺ[213] ดังนั้น สิ่งดังกล่าวนี้ก็คือทัศนะคำกล่าวของ**พวกอัลมุญัสสิมะฮ์ที่เป็นผู้อิบาดะฮ์รูปเจว็ด** บรรดาหัวใจของพวกเขานั้นมีความเบี่ยงเบนซึ่งทำให้พวกเขาอยู่บนการติดตามความเคลือบแคลงสงสัยเพื่อสร้างฟิตนะฮ์ บรรดาการสาปแช่งของอัลลอฮฺได้ประสบแก่พวกเขาอย่างต่อเนื่องครั้งแล้วครั้งเล่า และพวกเขาช่างอาจเอื้อมโกหกและมีความเข้าใจที่บกพร่องต่อข้อเท็จจริงเสียนี่กระไร[214]

พวกนะศอรอ ได้นำเอาท่านนะบีย์อีซาและพระนางมัรยัม อะลัยฮิมัสสะลาม เป็นภาคหนึ่งของพระเจ้า แต่อัลลอฮฺได้ทำการอธิบายถึงธรรมชาติของทั้งสอง ความว่า

> مَّا الْمَسِيحُ ابْنُ مَرْيَمَ إِلاَّ رَسُولٌ قَدْ خَلَتْ مِن قَبْلِهِ الرُّسُلُ وَأُمُّهُ صِدِّيقَةٌ كَانَا يَأْكُلاَنِ الطَّعَامَ
>
> “อัลมะซีหฺ(อีซา)บุตรของมัรยัม มิใช่อื่นใดเลยนอกจากเป็นศาสนทูต ซึ่งมีศาสนทูตเป็นจำนวนมากล่วงลับมาก่อนเขาแล้วและมารดาของเขาเป็นผู้สัตย์จริง เขาทั้งสอง (เป็นคนธรรมดาที่) รับประทานอาหาร (เหมือนพวกท่านนั่นเอง)” [อัลมาอิดะฮ์: 75]

ดังนั้น จึงเป็นไปไม่ได้(มุสตะหีล) ที่อัลลอฮฺจะทรงประสงค์บอกให้เราทราบว่าทั้งสองรับประทานอาหารเท่านั้น เพราะใครๆ ก็รู้ว่าทั้งสองต้องการรับประทานอาหาร แต่ทว่าพระองค์ทรงย้ำเตือนให้เราตระหนักว่า

---

213 เช่น ให้ความหมาย “อิสตะวา” ว่า “ประทับนั่งอยู่บนบัลลังก์” และบอกว่าการประทับนั่งบนบัลลังก์ของอัลลอฮฺนั้น ถือว่าเป็นสิ่งที่เป็นไปได้และไม่ใช่เป็นสิ่งมุสตะหีล.

214 อัสสุ้บกีย์, *ฎ่อบะก้อต อัชชาฟิอียะฮ์ อัลกุบรอ*, เล่ม 5, หน้า 191.

ทั้งสองนั้นต้องการไปยังอาหาร ซึ่งเป็นสิ่งบกพร่องสำหรับผู้เป็นพระเจ้า กล่าวคืออัลลอฮฺต้องบริสุทธิ์จากสิ่งดังกล่าว ดังนั้น ผู้ใดที่มีคุณลักษณะเช่นนี้ แน่นอนว่าเขาย่อมเป็นพระเจ้าไม่ได้ ฉะนั้นบรรดานักปราชญ์ได้ลงมติแล้วว่า อัลลอฮฺตะอาลาทรงปราศจากการรับประทานอาหาร ดังนั้น ผู้ใดอ้างว่าการรับประทานอาหารเป็นสิ่งที่อนุญาตต่ออัลลอฮฺ หรือกล่าวว่าเรามิได้ยืนยันและเรามิได้ปฏิเสธต่อการที่พระองค์รับประทานอาหารนั้น แน่นอนเขาย่อมเป็นกาเฟร เนื่องจากเขาได้อนุญาตให้ความบกพร่องนี้มีขึ้นกับอัลลอฮฺได้ และเขามิได้ปฏิเสธในสิ่งที่อัลลอฮฺได้ปฏิเสธ(คือปฏิเสธว่าพระเจ้านั้นต้องไม่กินไม่ดื่ม)

เฉกเช่นเดียวกันนี้ พระองค์ก็ทรงบ่งชี้ให้เราทราบว่าลูกโคที่บะนีอิสรออีลได้นำมาเป็นพระเจ้าและทำการกราบไหว้นั้น เป็นลูกวัวที่มีคุณลักษณะบกพร่อง พระองค์ทรงตรัสว่า

وَاتَّخَذَ قَوْمُ مُوسَى مِن بَعْدِهِ مِنْ حُلِيِّهِمْ عِجْلاً جَسَداً لَّهُ خُوَارٌ

“และพวกพ้องของมูซา ภายหลังจากเขา(ได้ขึ้นไปยังภูเขาฏูรซีนาแล้ว) ก็จัดการหลอมจากเครื่องประดับ(ทอง)ของพวกเขาเป็นรูปลูกโคที่มีเรือนร่าง อีกทั้งมีเสียงร้องด้วย (เพื่อทำการกราบไว้บูชา)” [อัลอะอฺร้อฟ: 148]

พระองค์ทรงตรัสเช่นกันว่า

فَأَخْرَجَ لَهُمْ عِجْلاً جَسَداً لَهُ خُوَارٌ فَقَالُوا هَذَا إِلَهُكُمْ وَإِلَهُ مُوسَى فَنَسِيَ

“แล้วเขา (ซามิรี) ก็นำรูปโคทองออกมาให้พวกเขา มีร่างกายของมัน (ครบถ้วน) อีกทั้งส่งเสียงร้อง พวกเขาจึงกล่าวว่า นี่แหละคือพระเจ้าของพวกท่าน และพระเจ้าของมูซาแต่เขาลืมเสียแล้ว” [ฏอฮา: 88]

อัลลอฮฺตะอาลาทรงประสงค์ที่จะย้ำเตือนให้เราตระหนักถึงคุณลักษณะอันบกพร่องของลูกโคที่ถูกกราบไว้ที่ไม่บังควรสำหรับการถูกนำมาเป็นพระเจ้าว่า คือมันเป็น [جَسَداً] “เรือนร่าง รูปร่าง ร่างกาย”

ท่านอิบนุญะรีร อัฏฏ่อบะรีย์ (ฮ.ศ. 224-310) ได้กล่าวอธิบายว่า

يُخْبِرُ جَلَّ ذِكْرُهُ عَنْهُمْ أَنَّهُمْ ضَلُّوا بِمَا لَا يَضِلُّ بِمِثْلِهِ أَهْلُ الْعَقْلِ ، وَذَلِكَ أَنَّ الرَّبَّ جَلَّ جَلَالُهُ الَّذِي لَهُ مُلْكُ السَّمَوَاتِ وَالْأَرْضِ وَمُدَبِّرُ ذَلِكَ ، لَا يَجُوْزُ أَنْ يَكُونَ جَسَدًا لَهُ خُوَارٌ

อัลลอฮฺตะอาลาทรงบอกเล่าถึงพวกบะนีอิสรออีลว่า พวกเขามีความลุ่มหลง ด้วยกับสิ่งที่ผู้มีสติปัญญาจะไม่ลุ่มหลงเฉกเช่นนี้ ดังกล่าวก็คือ อัลลอฮฺตะอาลาซึ่งเป็นผู้เอกสิทธิ์ในการปกครองบรรดาชั้นฟ้าและแผ่นดินและเป็นผู้บริหารสิ่งดังกล่าวนั้น ไม่อนุญาตสำหรับพระองค์ในการเป็นเรือนร่าง(รูปร่าง, ร่างกาย) อีกทั้งส่งเสียงร้อง[215]

การให้มีรูปร่าง เรือนร่าง ต่อพระเจ้านั้นเป็นคุณลักษณะที่บกพร่อง ดังนั้น ผู้ใดที่กล่าวว่าอัลลอฮฺทรงมีเรือนร่างหรือรูปร่าง, หรือเขากล่าวว่า ฉันไม่รู้ว่าอัลลอฮฺทรงมีรูปร่างหรือเรือนร่างหรือไม่?, หรือเขาได้กล่าวว่า เรามิได้ยืนยันหรือปฏิเสธว่าอัลลอฮฺทรงมีรูปร่างหรือเรือนร่าง แน่แท้ว่าเขาได้อนุญาตให้มีรูปร่างต่ออัลลอฮฺได้ทั้งที่พระองค์ได้ทรงตำหนิต่อลูกโคว่ามีรูปร่างหรือเรือนร่าง และเขาก็จะกลายเป็นผู้ที่โกหกต่อกิตาบุลลอฮฺและเป็นปฏิปักษ์ต่อหลักอะกีดะฮ์ของอัลกุรอานนั่นเอง

ดังนั้น **เราขอนะศีฮัตต่อผู้ที่มีอะกีดะฮ์เชื่อว่าอัลลอฮฺทรงมีรูปร่าง**

---

215 อัฏฏ่อบะรีย์, *ตัฟซีรอัฏฏ่อบะรีย์*, เล่ม 13, หน้า 117.

เพราะมันเป็นอะกีดะฮ์บิดอะฮ์ที่อันตราย เนื่องจากไม่มีอัลกุรอานและซุนนะฮ์ใดๆ ยืนยันว่าอัลลอฮฺทรงมีรูปร่างนั่นเอง

ท่านอะบุลฟัฎลฺ อับดุลวาหิด อัตตะมีมีย์ (เสียชีวิต ฮ.ศ. 410) ปราชญ์มัซฮับฮัมบาลีย์แห่งบัฆดาด ได้กล่าวเกี่ยวกับอะกีดะฮ์ของท่านอิหม่ามอะหฺมัด ไว้ว่า

> وَأَنْكَرَ عَلَى مَنْ يَقُوْلُ بِالْجِسْمِ وَقَالَ: إِنَّ الأَسْمَاءَ مَأْخُوْذَةٌ مِنَ الشَّرِيْعَةِ وَاللُّغَةِ، وَأَهْلُ اللغَةِ وَضَعُوْا هَذَا الاِسْمَ عَلَى ذِيْ طُوْلٍ وَعَرْضٍ وَسَمْكٍ وَتَرْكِيْبٍ وَصُوْرَةٍ وَتَأْلِيْفٍ وَاللهُ تَعَالَى خَارِجٌ عَنْ ذَلِكَ كُلِّهِ، فَلَمْ يَجُزْ أَنْ يُسَمَّى جِسْمًا لِخُرُوْجِهِ عَنْ مَعْنَى الْجِسْمِيَّةِ، وَلَمْ يَجِىءْ فِي الشَّرِيْعَةِ ذَلِكَ
>
> ท่านอิหม่ามอะหฺมัดได้ตำหนิผู้ที่กล่าวว่า (อัลลอฮฺ)เป็นรูปร่าง และท่านอิหม่ามอะหฺมัดกล่าวว่า แท้จริงบรรดานามชื่อนั้น ถูกนำมาจากหลักศาสนาและหลักภาษาอาหรับ และหลักภาษาอาหรับได้วางนามนี้(คือรูปร่าง)อยู่บนความหมายของทุกสิ่งที่ยาว, กว้าง, ลึก, มีการประกอบ, เป็นรูปทรง, และประกอบติดกัน ซึ่งอัลลอฮฺตะอาลาทรงออก(คือบริสุทธิ์)จากสิ่งดังกล่าวทั้งหมด ดังนั้นจึงไม่อนุญาตให้เรียกพระองค์ว่า รูปร่าง เนื่องจากพระองค์ทรงออก(บริสุทธิ์)จากความหมายของการเป็นรูปร่างและไม่เคยมีหลักศาสนา(จากตัวบท)ได้ระบุไว้เลย[216]

ด้วยเหตุนี้ท่านอิหม่ามอะหฺมัดจึงหุกุ่มกาเฟรกับผู้ที่เชื่อว่าอัลลอฮฺเป็นรูปร่างซึ่งหากแม้จะกล่าวว่าเป็นรูปร่างที่ไม่เหมือนกับรูปร่างอื่นๆ ก็ตาม

---

216 อะบุลฟัฎลฺ อัตตะมีมีย์, อิอฺติก๊อต อัลอิหม่าม อัลมุบัจญัล, หน้า 45.

มีพี่น้องบางท่านถามผู้เขียนว่า ผู้มีอะกีดะฮ์อัลลอฮฺมีรูปร่างนี้สามารถละหมาดตามได้หรือไม่? ท่านอิหม่ามอันนะวาวีย์ได้กล่าวว่า

> قَالَ أَصْحَابُنَا الصَّلاَةُ وَرَاءَ الْفَاسِقِ صَحِيْحَةٌ لَيْسَتْ مُحَرَّمَةً لَكِنَّهَا مَكْرُوْهَةٌ وَكَذاَ تُكْرَهُ وَرَاءَ اَلْمُبْتَدِعِ الَّذِىْ لاَ يَكْفُرُ بِبِدْعَتِهِ وَتَصِحُّ فَإِنْ كَفَرَ بِبِدْعَتِهِ فَقَدْ قَدَّمْنَا أَنَّهُ لاَ تَصِحُّ الصَّلاَةُ وَرَاءَهُ كَسَائِرِ الْكُفَّارِ
>
> ปราชญ์ของเราได้กล่าวว่า การละหมาดตามหลังคนฟาซิกนั้น ถือว่าใช้ได้โดยไม่หะรอมแต่อย่างใด แต่การละหมาดนั้นมักรูฮ์ และเช่นเดียวกันนี้ มักรูฮ์ละหมาดตามหลังคนบิดอะฮ์ที่บิดอะฮ์ของเขานั้นไม่ถึงขั้นเป็นกุฟุรและการละหมาดถือว่าใช้ได้ แต่ถ้าหากเขาเป็นกุฟุรด้วยบิดอะฮ์ของเขา ก็ถือว่าการละหมาดตามหลังเขานั้นใช้ไม่ได้ซึ่งเขาเหมือนกับคนกาเฟรทั่วไป[217]

ดังนั้นการให้คนมีอะกีดะฮ์บิดอะฮ์ลุ่มหลงเป็นอิหม่ามนั้นถือว่ามักรูฮ์ เพราะการเป็นอิหม่ามก็เท่ากับว่าเราได้ให้เกียรติในความเชื่อที่บิดอะฮ์ของเขาด้วยและทำให้ผู้คนทั้งหลายคิดว่าความเชื่อของเขาได้รับการยอมรับ จึงมักรูฮ์ให้เขาเป็นอิหม่ามแต่ถ้าหากละหมาดตามเขาก็ถือว่ายังใช้ได้ แต่สำหรับผู้ที่มีอะกีดะฮ์บิดอะฮ์ที่นำไปสู่การกุฟุรนั้น ถือว่าหะรอมละหมาดตาม

การให้น้ำหนักระหว่างแนวอัลอะชาอิเราะฮ์กับวะฮฺฮาบียะฮ์

จุดยืนและหลักความเชื่อของแนวทางวะฮฺฮาบียะฮ์ที่มีต่อบรรดา

---

217 อันนะวาวีย์, *มัจญฺมูอฺ ชัรหฺอัลมุฮัซซับ*, เล่ม 4, หน้า 150.

ศิฟัตมุตะชาบิฮาตนี้ มิใช่แนวทางของอะฮฺลิสซุนนะฮ์วัลญะมาอะฮ์และสะละฟุศศอลิหฺ เนื่องจากเหตุผลดังนี้

1. เพราะการเชื่อว่า อนุญาตให้อัลลอฮฺมีรูปร่าง รูปทรง มีอวัยวะเป็นสัดส่วน มีสถานที่อยู่ เคลื่อนย้ายขึ้นลง เป็นคุณลักษณะที่เหมือนหรือคล้ายคลึงกับสิ่งที่ถูกสร้าง อัลลอฮฺตะอาลาทรงตรัสว่า

لَيْسَ كَمِثْلِهِ شَيْءٌ وَهُوَ السَّمِيْعُ الْبَصِيْرُ

"ไม่มีสิ่งใดคล้ายเหมือนพระองค์และพระองค์ทรงได้ยินยิ่งทรงเห็นยิ่ง" [อัชชูรอ: 11]

อายะฮ์ที่ชัดเจนนี้เป็นหลักฐานให้กับอะฮฺลิสซุนนะฮ์วัลญะมาอะฮ์ว่า "อัลลอฮฺทรงมีคุณลักษณะที่แตกต่างกับสิ่งบังเกิดใหม่" ซึ่งหมายความว่า อัลลอฮฺไม่ทรงเหมือนและไม่ทรงคล้ายสรรพสิ่งที่ถูกสร้างทั้งหลายไม่ว่าในแง่มุมใดๆ ก็ตาม ดังนั้นอัลลอฮฺตะอาลาจึงไม่ต้องการทิศทางหรือสถานที่อยู่ เพราะจะไปเหมือนและคล้ายกับบรรดาสิ่งที่ถูกสร้างทั้งหลายที่มีลักษณะของการมีทิศทางและสถานที่อยู่อาศัย ฉะนั้นอัลลอฮฺตะอาลาทรงบริสุทธิ์จากสิ่งดังกล่าว

และอัลลอฮฺตะอาลาไม่ทรงเป็นรูปร่าง รูปทรง ไม่มีขนาดขอบเขต ไม่มีระยะทาง และรูปแบบวิธีการ แต่บรรดาสรรพสิ่งที่ถูกสร้างทั้งหลายมีรูปร่าง มีรูปทรง มีขนาดปริมาณ มีขอบเขต มีระยะทาง และมีรูปแบบวิธีการ ดังนั้นอัลลอฮฺตะอาลาทรงบริสุทธิ์จากสิ่งเหล่านี้เนื่องจากพระองค์มีคุณลักษณะที่ไม่เหมือนหรือคล้ายกับสรรพสิ่งที่ถูกสร้างทั้งหลายตามนัยของอายะฮ์อัลกุรอานที่ชัดเจนนี้

อัลลอฮฺตะอาลาทรงตรัสว่า

وَللهِ الْمَثَلُ الأَعْلَى

“สำหรับอัลลอฮฺนั้นทรงมีคุณลักษณะที่สูงส่งยิ่ง” [อันนะหฺลุ: 60]

หมายถึง อัลลอฮฺทรงมีคุณลักษณะที่สูงส่งและบริสุทธิ์ยิ่งเกินกว่าที่สติปัญญาจะนึกคิดไปถึงได้ เนื่องจากพระองค์ทรงมีคุณลักษณะที่ไม่คล้ายและไม่เหมือนกับคุณลักษณะของสรรพสิ่งที่ถูกสร้างทั้งหลาย ดังนั้นอัลลอฮฺตะอาลาจึงไม่ทรงเปลี่ยนแปลง ไม่มีการวิวัฒนาการ ไม่สิงสถิตอยู่ในสถานที่ และไม่อาศัยอยู่บนบัลลังก์ เพราะสรรพสิ่งที่ถูกสร้างทั้งหลายล้วนมีการเปลี่ยนแปลง มีวิวัฒนาการ ต้องการสถานที่อยู่อาศัย เป็นต้น ซึ่งพระองค์ทรงสูงส่งและทรงบริสุทธิ์ยิ่งจากสิ่งดังกล่าว

ท่านอิหม่ามอะบูฮัยยาน อัลอันดะลูซีย์ (ฮ.ศ. 654-745) ได้กล่าวอธิบายอายะฮ์ดังกล่าวไว้ในตัฟซีรของท่านว่า

> أَيْ الصِّفَةُ الْعُلْيَا مِنْ تَنْزِيْهِهِ تَعَالَى عَنِ الْوَلَدِ وَالصَّاحِبَةِ وَجَمِيْعِ مَا تَنْسِبُ الْكَفَرَةُ إِلَيْهِ مِمَّا لاَ يَلِيْقُ بِهِ تَعَالَى كَالتَّشْبِيْهِ وَالاِنْتِقَالِ وَظُهُوْرِهِ تَعَالَى فِيْ صُوْرَةٍ
>
> หมายถึง อัลลอฮฺทรงมีคุณลักษณะอันสูงส่งยิ่งเนื่องจากพระองค์ทรงบริสุทธิ์จากการมีบุตร มีภรรยา และสิ่งที่บรรดาผู้ปฏิเสธได้พาดพิงไปยังพระองค์จากสิ่งที่ไม่บังควรทั้งปวง เช่น การเปรียบเทียบให้คล้ายคลึงระหว่างคุณลักษณะของอัลลอฮฺกับสิ่งถูกสร้าง การกล่าวว่าอัลลอฮฺมีการเคลื่อนย้ายและพระองค์ทรงปรากฏในรูปทรงหนึ่ง[218]

อัลลอฮฺตะอาลาทรงตรัสว่า

---

218 อะบูฮัยยาน, *ตัฟซีร อันนะฮ์รุลม้าดด*, เล่ม 2, หน้า 203.

فَأَيْنَمَا تُوَلُّواْ فَثَمَّ وَجْهُ اللَّهِ

“ดังนั้น พวกเจ้าจะผินไปทางไหน ที่นั่นคือด้านของอัลลอฮฺ” [อัลบะก่อเราะฮ์: 115]

ท่านอิหม่ามอะบูฮัยยาน ได้อรรถาธิบายว่า

رَدٌّ عَلَى مَنْ يَقُوْلُ : إِنَّهُ فِيْ حَيِّزٍ وَجِهَةٍ ، لأَنَّهُ لَمَّا خَيَّرَ فِيْ اِسْتِقْبَالِ جَمِيْعِ الْجِهَاتِ دَلَّ عَلَى أَنَّهُ لَيْسَ فِيْ جِهَةٍ وَلاَ حَيِّزٍ ، وَلَوْ كَانَ فِيْ حَيِّزٍ لَكَانَ اِسْتِقْبَالُهُ وَالتَّوَجُّهُ إِلَيْهِ أَحَقَّ مِنْ جَمِيْعِ الأَمَاكِنِ . فَحَيْثُ لَمْ يُخَصِّصْ مَكَاناً ، عَلِمْنَا أَنَّهُ لاَ فِيْ جِهَةٍ وَلاَ حَيِّزٍ ، بَلْ جَمِيْعُ الْجِهَاتِ فِيْ مِلْكِهِ وَتَحْتَ مِلْكِهِ ، فَأَيُّ جِهَةٍ تَوَجَّهْنَا إِلَيْهِ فِيْهَا عَلَى وَجْهِ الْخُضُوْعِ كُنَّا مُعَظِّمِيْنَ لَهُ مُمْتَثِلِيْنَ لِأَمْرِهِ

(ในคำตรัสของอัลลอฮฺตะอาลานี้) เป็นการตอบโต้ผู้ที่กล่าวว่า อัลลอฮฺอยู่ในที่ว่างหรือในทิศ เพราะเมื่อพระองค์ทรงให้เลือกในการหันไปยังบรรดาทิศทั้งหมด ย่อมบ่งชี้ว่าแท้จริงพระองค์ไม่ได้อยู่ในทิศและไม่อยู่ในสถานที่ว่าง และถ้าหากพระองค์ทรงอยู่ในสถานที่ แน่นอนว่าการที่เขาหันหน้าและมุ่งหันไปสถานที่นั้นย่อมสมควรยิ่งกว่าบรรดาสถานที่ทั้งหมด ดังนั้นการที่พระองค์ไม่ทำการเจาะจงสถานที่เป็นการเฉพาะทำให้เรารู้ว่าพระองค์ไม่ได้อยู่ในทิศหรือที่ว่าง แต่บรรดาทิศทั้งหมดล้วนอยู่ในการปกครองและอยู่ภายใต้การปกครองของพระองค์ ฉะนั้นไม่ว่าทิศใดที่เราได้หันไปยังพระองค์บนหนทางของการนอบน้อม แน่นอนพวกเราย่อมเป็นผู้ให้เกียรติต่ออัลลอฮฺและปฏิบัติตามคำสั่งใช้ของพระองค์แล้ว[219]

219 อะบูฮัยยาน, *ตัฟซีรอัลบะหฺรุลมุหี้ฏ*, ตะห์กีก: อาดิล อะหฺมัด อับดุลเมาญูด และคณะ, พิมพ์ครั้งที่ 1 (เบรุต: ดารุลกุตุบ อัลอิลมียะฮ์, ค.ศ. 1993/ฮ.ศ. 1413), เล่ม 1, หน้า 531.

อัลลอฮฺตะอาลาทรงตรัสว่า

فَإِنَّ الله غَنِيٌّ عَنِ الْعَالَمِينَ

“แท้จริงอัลลอฮฺไม่พึ่งพาสากลโลกทั้งหลาย” [อาลิอิมรอน: 97]

ท่านอิหม่ามชะร่อฟุดดีน อัตตะลิมซานีย์ ได้อธิบายว่า

فَأَثْبَتَ لِنَفْسِه الاسْتِغْنَاءَ عَنْ جَمِيْعِ الْعَالَمِيْنَ، وَالْجِهَاتِ وَالأَمْكِنَةِ مِنْ أَجْزَاءِ الْعَالَمِ، فَوَجَبَ إِثْبَاتُ تَعَالِيْهِ وَاسْتِغْنَائِهِ عَنِ الْعَالَمِيْنَ وَعَنْ كُلِّ وَصْفٍ مِنْ صِفَاتِ الْمُحْدَثِيْنَ

อัลลอฮฺทรงยืนยันแก่พระองค์เองว่าไม่ทรงพึ่งพาจากสรรพสิ่งสากลโลกทั้งหมด ไม่พึ่งพาบรรดาทิศและสถานที่ที่มาจากส่วนต่างๆ ของสรรพสิ่งที่ถูกสร้างทั้งหลาย ดังนั้นจึงจำเป็นต้องยืนยันว่าพระองค์ทรงบริสุทธิ์และทรงไม่ต้องการพึ่งพาบรรดาสรรพสิ่งสากลโลกและทรงบริสุทธิ์จากทุกๆ คุณลักษณะของสิ่งที่บังเกิดขึ้นมาใหม่[220]

อัลลอฮฺตะอาลาทรงตรัสว่า

وَكُلُّ شَيْءٍ عِنْدَهُ بِمِقْدَارٍ

“และทุกๆ สิ่ง ณ ที่พระองค์นั้น ด้วยขนาด(ที่ถูกกำหนดไว้)” [อัรเราะอฺดู: 8]

หมายถึง ทุกๆ สิ่งนั้นอัลลอฮฺทรงกำหนดขนาดและขอบเขตไว้โดยไม่เกินจากนั้น[221] ดังนั้นอัลลอฮฺตะอาลาจึงไม่เป็นรูปร่าง เมื่อพระองค์ไม่เป็น

220 ชะร่อฟุดดีน อัตตะลิมซานีย์, *ชัรหฺ ลุมะอฺ อัลอะดิลละฮ์*, หน้า 70.

221 ญะลาลุดดีนอัลมุหัลลีย์ และญะลาลุดดีนอัสสะยูฏีย์, *ตัฟซีรอัลญะลาลัยน์*, พิมพ์ครั้งที่ 1 (ไคโร: ดารุลหะดีษ), หน้า 322.

รูปร่าง พระองค์ก็ย่อมไม่มีขนาดและขอบเขต เมื่ออัลลอฮฺไม่มีขนาดและขอบเขต แน่นอนว่าพระองค์ไม่ทรงอยู่ในโลกและไม่อยู่นอกโลก เพราะถ้าหากพระองค์อยู่ในโลก แสดงว่าพระองค์มีขนาดเล็กกว่าโลก และถ้าพระองค์ทรงอยู่นอกโลก แสดงว่าพระองค์ทรงใหญ่กว่าโลก ดังนั้นอัลลอฮฺตะอาลาจึงไม่มีระยะทาง บรรดาทิศ และสถานที่ให้กับพระองค์

2. ไม่มีปราชญ์สะละฟุศศอลิหฺท่านใดจากมัซฮับทั้งสี่และท่านอื่นๆ ได้ยืนยันและพรรณนาบรรดาศิฟัตของอัลลอฮฺเฉกเช่นที่วะฮฺฮาบีย์ได้นำเสนอ แต่ในทางกลับกัน พวกเขาให้การปฏิเสธ

การพรรณนาอัลลอฮฺให้มีคุณลักษณะในความหมายของมนุษย์ เช่น บอกว่าอัลลอฮฺเป็นรูปร่าง มีรูปทรง เป็นสัดส่วนอวัยวะ มีสถานที่อยู่ มีการนั่ง มีการเคลื่อนย้ายเคลื่อนที่ไปมา ย่อมเป็นกาเฟร เพราะเป็นคุณลักษณะในความหมายของมนุษย์ ปราชญ์สะลัฟท่านอิหม่ามอัฏฏ่อหาวีย์ได้กล่าวว่า

وَمَنْ وَصَفَ اللهَ بِمَعْنًى مِنْ مَعَانِي الْبَشَرِ، فَقَدْ كَفَرَ

ผู้ใดพรรณนาอัลลอฮฺด้วยความหมายหนึ่งจากบรรดาความหมายของมนุษย์ เขาย่อมเป็นกาเฟร[222]

ท่านอิบนุอัลฮุมาม ได้กล่าวว่า

وَالْمُشَبِّهُ إِذَا قَالَ : لَهُ تَعَالَى يَدٌ وَرِجْلٌ كَمَا لِلْعِبَادِ فَهُوَ كَافِرٌ مَلْعُونٌ . وَإِنْ قَالَ جِسْمٌ لَا كَالْأَجْسَامِ فَهُوَ مُبْتَدِعٌ

และพวกมุชับบิฮะฮ์(เปรียบเทียบอัลลอฮฺคล้ายกับมัคโลค) เมื่อเขากล่าวว่า อัลลอฮฺตะอาลา มีมือและเท้าเสมือนกับปวงบ่าว เขาย่อมเป็นกาเฟรอีกทั้งถูกสาปแช่ง และหากเขากล่าว

222 อัฏฏ่อหาวีย์, *อัลอะกีดะฮ์อัฏฏ่อหาวียะฮ์*, หน้า 13.

ว่า อัลลอฮฺเป็นรูปร่างที่ไม่เหมือนกับบรรดารูปร่างทั้งหลาย เขาย่อมเป็นพวกบิดอะฮ์[223]

ท่านอิหม่ามอัลกุรฎุบีย์ ได้กล่าวว่า

اَلصَّحِيْحُ اَلْقَوْلُ بِتَكْفِيْرِهِمْ، إِذْ لاَ فَرْقَ بَيْنَهُمْ وَبَيْنَ عُبَّادِ الأَصْنَامِ وَالصُّوَرِ

ที่ถูกต้องแล้ว คือการกล่าวตัดสินกาเฟรกับพวกที่เชื่อว่าอัลลอฮฺมีรูปร่างเนื่องจากไม่มีการแบ่งแยกระหว่างพวกที่เชื่อว่าอัลลอฮฺมีรูปร่างกับพวกที่สักการะเจว็ดและรูปทั้งหลาย[224]

ท่านอะหฺมัด อิบนุฮัมดาน กล่าวว่า

وَمَنْ شَبَّهَهُ بَخَلْقِهِ فَقَدْ كَفَرَ . نَصَّ عَلَيْهِ أَحْمَدُ وَكَذَا مَنْ جَسَّمَ أَوْ قَالَ : إِنَّهُ جِسْمٌ لاَ كَالأَجْسَامِ

ผู้ใดที่เทียบคล้ายคลึงอัลลอฮฺกับสิ่งที่ถูกสร้างของพระองค์ถือว่าเขากุฟุร ซึ่งอิหม่ามอะหฺมัดระบุทัศนะนี้เอาไว้ และเป็นกุฟุรเช่นเดียวกันผู้ที่เชื่อว่าอัลลอฮฺเป็นรูปร่างหรือเขากล่าวว่าอัลลอฮฺเป็นรูปร่างแต่ไม่เหมือนบรรดารูปร่างทั้งหลาย[225]

ท่านอิหม่ามอัลอะดะวีย์ ได้กล่าวว่า

وَأَمَّا مَنْ يَعْتَقِدُ أَنَّهُ جِسْمٌ لاَ كَالأَجْسَامِ فَلاَ يَكْفُرُ إِلاَّ أَنَّهُ عَاصٍ ، لأَنَّ الْمَوْلَى سُبْحَانَهُ وَتَعَالَى لَيْسَ بِجِسْمٍ

223 อิบนุอัลฮุมาม, *ชัรหฺฟัตหิลก่อดีร,* ตะห์กีก: อับดุรร็อซซ้าก ฆอลิบ อัลมะฮ์ดี, พิมพ์ครั้งที่ 1 (เบรุต: ดารุลกุตุบอัลอิลมียะฮ์, ค.ศ. 2003/ฮ.ศ 1424), เล่ม 2, หน้า 360.

224 อัลกุรฎุบีย์, *อัลญามิอ์ ลิอะหฺกามิลกุรอาน(ตัฟซีรอัลกุรฎุบีย์)*, ตะห์กีก: ฮิชาม สะมีร, พิมพ์ครั้งที่ 2 (ริยาฎ: อาลัมอัลกุตุบ, ค.ศ. 2003/1423), เล่ม 4, หน้า 14.

225 อิบนุฮัมดาน, *นิฮายะฮ์ อัลมุบตะดิอีน*, หน้า 31.

สำหรับผู้ที่เชื่อว่าอัลลอฮฺเป็นรูปร่างแต่ไม่เหมือนกับบรรดาสิ่งที่ถูกสร้างนั้น ถือว่าไม่กุฟุร แต่เขาเป็นคนฝ่าฝืน(ฟาซิก) เพราะอัลลอฮฺตะอาลาไม่ใช่รูปร่าง[226]

ดังนั้น แนวทางของอะฮฺลิสซุนนะฮ์วัลญะมาอะฮ์ตัดสินว่า ผู้ใดที่เชื่อว่าอัลลอฮฺเป็นรูปร่างแต่ไม่เหมือนมัคโลคนั้น ถือว่าเป็นพวกบิดอะฮ์ลุ่มหลง แต่ปราชญ์อะฮฺลิสซุนนะฮ์บางส่วนตัดสินว่า เป็นกาเฟร วัลอิยาซุบิลลาฮฺ!

3. เพราะอะกีดะฮ์ดังกล่าวนั้น เหมือนกับอะกีดะฮ์ของยะฮูดีย์ที่เป็นแนวทางที่เชื่อว่าอัลลอฮฺมีรูปร่าง มีสถานที่นั่งอยู่บนบัลลังก์ เป็นต้น

อัลลอฮฺตะอาลาทรงตรัสว่า

اهْدِنَا الصِّرَاطَ الْمُسْتَقِيمَ صِرَاطَ الَّذِينَ أَنْعَمْتَ عَلَيْهِمْ غَيْرِ الْمَغْضُوبِ عَلَيْهِمْ وَلَا الضَّالِّينَ

“ขอพระองค์โปรดทรงชี้นำเราซึ่งหนทางที่เที่ยงตรงด้วยเถิด ซึ่งเป็นหนทางของผู้ที่พระองค์ทรงประทานความโปรดปรานแก่พวกเขาไม่ใช่หนทางของผู้ที่ถูกกริ้ว(ยะฮูดีย์)และหลงทาง (พวกนะศอรอ)” [อัลฟาติหะฮ์ 6-7]

ดังนั้นแนวทางที่อยู่ในทางนำและเที่ยงตรงนั้น ต้องไม่ใช่แนวทางของยะฮูดีย์ที่ถูกโกรธกริ้วและนะศอรอที่หลงผิด

พวกยิว(ยะฮูดีย์)กับความเชื่ออัลลอฮฺเป็นรูปร่าง

ในอัลกุรอานได้ยืนยันว่าพวกยะฮูดีย์นั้นเมื่อนึกถึงพระเจ้าก็จะมี

226 อัลอะดะวียะฮ์, *ฮาชิยะฮ์อัลอะดะวีย์*, ตะห์กีก: ยูซุฟ อัชชัยคฺ มุฮัมมัด อัลบิกออีย์ (เบรุต: ดารุลฟิกร, ค.ศ. 1994/ฮ.ศ. 1414), เล่ม 1, หน้า 127.

ความเชื่อและเข้าใจว่าพระเจ้านั้นต้องเป็นรูปร่าง อัลลอฮฺตะอาลาทรงตรัสว่า

وَاتَّخَذَ قَوْمُ مُوسَى مِن بَعْدِهِ مِنْ حُلِيِّهِمْ عِجْلاً جَسَداً لَّهُ خُوَارٌ

"และพวกพ้องของมูซา ภายหลังจากเขา (ได้ขึ้นไปยังภูเขาฏูรซีนาแล้ว) ก็จัดการหลอมจากเครื่องประดับ (ทอง) ของพวกเขาเป็นรูปลูกโคที่**มีเรือนร่าง** อีกทั้งมีเสียงร้องด้วย (เพื่อทำการกราบไว้บูชา)" [อัลอะอฺร้อฟ: 148]

ในคัมภีร์เตาร้อต (Torah) จากพันธสัญญาเดิม (*The Old Testament)* ของยิวหรือยะฮูดีย์ฉบับที่ถูกเผยแพร่ในปัจจุบัน ซึ่งผู้เขียนจะได้นำเสนอคัมภีร์พันธสัญญาเดิมดังกล่าวทั้งฉบับที่แปลเป็นภาษาอาหรับ[227]และภาษาไทย[228]

ยิวมีความเชื่อว่าอัลลอฮฺนั้นประทับอยู่บนชั้นฟ้า

ในหมวดเพลงสดุดี [سِفْرُ اَلْمَزَامِيْر] บทที่ 2 โองการที่ 4 ระบุว่า

اَلسَّاكِنُ فِي السَّمَوَاتِ يَضْحَكُ الرَّبُّ

2:4 "พระองค์ผู้ประทับในบรรดาชั้นฟ้า องค์พระผู้เป็นเจ้าจะทรงเย้ยหยันเขาเหล่านั้น"

พวกยิวเชื่อว่าอัลลอฮฺทรงมีสถานที่อยู่ในบรรดาชั้นฟ้า

และในบทที่ 123 โองการที่ 1 หมวดเดียวกันนี้ระบุว่า

---

227 อัลกิตาบ อัลมุก็อดดัส - อัลอะฮฺด อัลก่อดีม [ออนไลน์], เข้าถึงจาก: http://st-takla.org/pub_oldtest/index_.html, (เข้าถึงวันที่ 2-22 กุมภาพันธ์ 2558).

228 The Old Testament - พันธสัญญาเดิม [ออนไลน์], เข้าถึงจาก: http://www.neoxteen.com/bible/index.php?menu=old_testament, (เข้าถึงวันที่ 2-22 กุมภาพันธ์ 2558).

إِلَيْكَ رَفَعْتُ عَيْنَيَّ يَا سَاكِنًا فِي السَّمَاوَاتِ

123:1 “โอ้ ข้าแต่พระองค์ผู้ประทับในฟ้าสวรรค์ ข้าพระองค์เงยหน้าดูพระองค์”

ยิวเชื่อว่าอัลลอฮฺมีสถานที่

ในหมวดปฐมกาล [اَلتَّكْوِيْنُ] บทที่ 28 โองการที่ 16 ได้ระบุว่า

حَقًّا إِنَّ الرَّبَّ فِي هَذَا الْمَكَانِ وَأَنَا لَمْ أَعْلَمْ

28:16 “ยาโคบตื่นขึ้นและพูดว่า “พระเยโฮวาห์ทรงสถิต ณ ที่นี้แน่ทีเดียว แต่ข้าหารู้ไม่”

ยิวเชื่อว่าอัลลอฮฺมีสถานที่อยู่อาศัย

ในหมวดเศคาริยาห์ [زَكَرِيَّا] บทที่ 2 โองการที่ 13 ระบุว่า

اُسْكُتُوْا يَا كُلَّ الْبَشَرِ قُدَّامَ الرَّبِّ لأَنَّهُ قَدِ اسْتَيْقَظَ مِنْ مَسْكَنِ قُدْسِهِ

2:13 “โอ้ บรรดาเนื้อหนังเอ๋ย จงนิ่งสงบอยู่ต่อพระพักตร์พระเยโฮวาห์ เพราะว่าพระองค์ทรงตื่นและเสด็จจากที่ประทับอันบริสุทธิ์ของพระองค์แล้ว”

ยิวมีความเชื่อว่าอัลลอฮฺทรงประทับหรือนั่งอยู่บนเก้าอี้บัลลังก์

ในหมวด [سِفْرُ الْمُلُوْكِ الأَوَّلُ] บทที่ 22 โองการ 19, ส่วนฉบับภาษาไทย (หมวด 2 พงศาวดาร) บทที่ 18 โองการที่ 18 ได้ระบุว่า

وَقَالَ: فَاسْمَعْ إِذًا كَلاَمَ الرَّبِّ قَدْ رَأَيْتَ الرَّبَّ جَالِسًا عَلَى كُرْسِيِّهِ وَكُلُّ جُنْدِ السَّمَاءِ وُقُوْفٌ لَدَيْهِ عَنْ يَمِيْنِهِ وَعَنْ يَسَارِهِ

18:18 “และมีคายาห์ทูลว่า “ฉะนั้นขอสดับพระวจนะของ

พระเยโฮวาห์ ข้าพระองค์ได้เห็นพระเยโฮวาห์**ประทับบนพระที่นั่งของพระองค์** และบรรดาบริวารแห่งฟ้าสวรรค์ยืนข้างๆ พระองค์ข้างขวาพระหัตถ์และข้างซ้าย”

ในหมวดเพลงสดุดี [سِفْرُ اَلْمَزَامِيْر] บทที่ 47 โองการที่ 8 ได้ระบุว่า

مَلَكَ اللهُ عَلَى الأُمَمِ . اللهُ جَلَسَ عَلَى كُرْسِيِّ قُدْسِهِ

47:8 “พระเจ้าทรงครอบครองเหนือนานาประชาชาติ พระเจ้าทรง**ประทับบนพระที่นั่ง**แห่งความบริสุทธิ์ของพระองค์”

ยิวเชื่อว่าพระเจ้าเป็นรูปร่างเดินนำหน้าบะนีอิสรออีล

ในหมวดอพยพ [سِفْرُ الْخُرُوْجِ] บทที่ 13 โองการที่ 20-22 ได้ระบุว่า

وَارْتَحَلُوْا مِنْ سُكُوْتٍ وَنَزَلُوْا فِي طَرْفِ الْبَرِيَّةِ وَكَانَ الرَّبُّ يَسِيْرُ أَمَامَهُمْ نَهَاراً فِيْ عُمُوْدِ سِحَابٍ لِيَهْدِيَهُمْ الطَّرِيْقَ وَلَيْلاً فِي عُمُوْدِ نَارٍ لِيُضِيْءَ لَهُمْ

13:20-22 “คนอิสราเอลยกออกจากเมืองสุคคท ไปตั้งค่ายที่ตำบลเอธามบริเวณชายถิ่นทุรกันดารพระเยโฮวาห์เสด็จนำทางพวกเขาในเวลากลางวันด้วยเสาเมฆ และตอนกลางคืนด้วยเสาเพลิง ให้พวกเขามีแสงสว่างเพื่อจะได้เดินทางได้ทั้งกลางวันและกลางคืนเสาเมฆในเวลากลางวันและเสาเพลิงในเวลากลางคืน พระองค์มิได้ให้คลาดจากเบื้องหน้าไพร่พลเลย”

และยิวยังมีความเชื่อว่าอัลลอฮฺเป็นรูปทรง สถิตบนบัลลังก์และมีการเคลื่อนย้ายลงมา

ท่านชะฮฺร็อสตานีย์ ได้กล่าวว่า

وَأَمَّا التَّشْبِيْهُ : فَلأَنَّهُمْ وَجَدُوْا التَّوْرَاةَ مُلِئَتْ مِنَ الْمُتَشَابِهَاتِ مِثْلُ الصُّوْرَةِ وَالْمُشَافَهَةِ وَالتَّكْلِيْمِ جَهْراً وَالنُّزُوْلِ عَلَى طُوْرِ سِيْنَا اِنْتِقَالاً وَالاِسْتِوَاءِ عَلَى الْعَرْشِ اِسْتِقْرَاراً وَجَوَازِ الرُّؤْيَةِ فَوْقاً وَغَيْرِ ذَلِكَ

สำหรับการตัชบีฮฺ(ของพวกยะฮูด)นั้น เพราะพวกเขาพบว่าในคัมภีร์เตาร้อตเต็มไปด้วยตัวบทที่คลุมเครือ(มีความหมายหลายนัย) เช่น รูปทรง การพูดปากต่อปาก และการพูดเสียงดังและการลงมาที่ภูเขาฏูรซีนีนแบบเคลื่อนย้ายและมีการอิสติวาอฺบนบัลลังก์แบบการสถิตและอนุญาตการเห็นอัลลอฮฺข้างบน เป็นต้น[229]

ดังนั้นการที่ยิว(ยะฮูดีย์)เชื่อว่าอัลลอฮฺทรงสถิตอยู่บนบัลลังก์หรือที่ประทับ ก็จึงไม่แปลกอะไรที่พวกเขาจะเชื่อว่าอัลลอฮฺทรงนั่งบนบัลลังก์ด้วยเช่นกัน

เพราะฉะนั้นแนวทางของสะลัฟศอลิหฺจากอะฮฺลิสซุนนะฮ์วัลญะมาอะฮ์นั้น มิได้มีความเชื่อว่าอัลลอฮฺมีรูปร่าง มีอวัยวะสัดส่วนเคลื่อนไหวไปมา ซึ่งสอดคล้องกับแนวทางของอะฮฺลิสซุนนะฮ์วัลญะมาอะฮ์อัลอะชาอิเราะฮ์และเป็นแนวทางที่บริสุทธิ์เนื่องจากอิสลามได้ทำลายการสักการะสิ่งที่เป็นรูปร่างและมีสัดส่วนที่รู้จักในนามของเจว็ด ไม่ว่าจะเป็นเจว็ดที่เคยเห็นหรือไม่เคยเห็นก็ตาม เพราะนั่นคือชิริกอย่างหนึ่งซึ่งเรียกว่า ชิริกตัชบีฮ์ [شِرْكُ التَّشْبِيْه] ซึ่งก็คือการยืนยันคุณลักษณะของอัลลอฮฺไปคล้ายกับคุณลักษณะของมัคโลค ส่วนเตาฮีดนั้น คือการยืนยันและเชื่อว่าอัลลอฮฺไม่คล้ายและเหมือนสิ่งใด

229 อัชชะฮฺร็อสตานีย์, *อัลมิลัล วันนิหัล*, เล่ม 1, หน้า 209.

ดังนั้นการเชื่อว่าพระเจ้ามีรูปร่างแล้วทำการอิบาดะฮ์หรือสักการะนั้น จึงเป็นเรื่องที่ปราชญ์อะฮฺลิสซุนนะฮ์วัลญะมาอะฮ์ทั้งสะลัฟศอลิหฺและค่อลัฟต่างให้การคัดค้านตลอดมาจนกระทั่งถึงปัจจุบันนี้

“อัลลอฮฺอยู่ไหน?”

อะกีดะฮ์ของมุสลิมที่อยู่แนวทาง อะฮฺลิสซุนนะฮ์วัลญะมาอะฮ์ซึ่งเป็นมหาชนส่วนใหญ่ในโลกอิสลามในทุกยุคสมัยนั้น เชื่อว่าอัลลอฮฺทรงมีมาตั้งแต่เดิมโดยไม่มีจุดเริ่มต้น ไม่มีสถานที่อยู่ และไม่มีทิศให้กับพระองค์ แต่พวกยะฮูดีย์นั้นมีหลักความเชื่อว่าอัลลอฮฺมีรูปร่าง มีสถานที่อยู่บนฟ้าและนั่งประทับอยู่บนเก้าอี้หรือบัลลังก์ตามที่คัมภีร์ของพวกเขาได้ระบุเอาไว้ ดังนั้นเราในฐานะมุสลิมผู้เป็นประชาชาติของท่านนะบีย์มุฮัมมัด ศ็อลลัลลอฮุอะลัยฮิวะซัลลัม ต้องมีความแตกต่างกับอะกีดะฮ์ของยะฮูดีย์โดยยืนยันและเชื่อในความบริสุทธิ์ของอัลลอฮฺตะอาลา

หากมีผู้ที่ชอบถามทดลองชาวอะฮฺลิสซุนนะฮ์วัลญะมาอะฮ์ว่า “อัลลอฮฺอยู่ไหน?” เราขอตอบว่า อัลลอฮฺตะอาลา “ทรงมีอย่างแน่นอนโดยไม่มีสถานที่และไม่มีทิศให้กับพระองค์” เพราะอัลลอฮฺทรงตรัสว่า

لَيْسَ كَمِثْلِهِ شَيْءٌ

“ไม่มีสิ่งใดคล้ายเหมือนพระองค์” [อัชชูรอ: 11]

ถ้าเขาถามอีกว่าอัลลอฮฺอยู่ไหน? เราก็ขอตอบด้วยคำกล่าวของท่านร่อซูลุลลอฮ์ ศ็อลลัลลอฮุอะลัยฮิวะซัลลัมว่า

أَنْتَ الظَّاهِرُ فَلَيْسَ فَوْقَكَ شَيْءٌ وَأَنْتَ الْبَاطِنُ فَلَيْسَ دُوْنَكَ شَيْءٌ

“พระองค์ทรงปรากฏ ไม่มีสิ่งใดอยู่เหนือพระองค์และพระองค์ทรงลี้ลับไม่มีสิ่งใดอยู่ใต้พระองค์”[230]

ถ้าเขาถามอีกว่าอัลลอฮฺอยู่ไหน? เราก็ตอบว่า

---

230 รายงานโดยมุสลิม, หะดีษเลขที่ 7046, *ค่อฮีหฺมุสลิม* เล่ม 1, หน้า 78.

إِنَّ رَبَّكَ لَبِالْمِرْصَادِ

“แท้จริงพระเจ้าของท่านนั้นทรงเฝ้าดูอยู่” [อัลฟัจญฺร: 14]

หากเขาย้ำถามอีกว่า อัลลอฮฺอยู่ไหน? เราขอตอบด้วยคำตรัสของอัลลอฮฺตะอาลาว่า

فَإِنِّي قَرِيبٌ أُجِيبُ دَعْوَةَ الدَّاعِ إِذَا دَعَانِ

“แท้จริงข้านั้นอยู่ใกล้ชิด โดยข้าจะตอบรับคำวิงวอนของผู้ที่วิงวอน”[อัลบะก่อเราะฮ์: 186]

ดังนั้นหากถูกถามว่าอัลลอฮฺอยู่ไหน ก็ให้เราตอบว่า อัลลอฮฺตะอาลาทรงมีอยู่จริงโดยที่พระองค์ไม่มีสถานที่และทิศเนื่องจากพระองค์ไม่ทรงคล้ายเหมือนกับสิ่งใด พระองค์ทรงมีโดยไม่มีสิ่งใดอยู่เหนือพระองค์และไม่มีสิ่งใดอยู่ใต้พระองค์ พระองค์ทรงเฝ้าดูเราอยู่ตลอดเวลา ทรงรู้ ทรงเห็นความนึกคิดและพฤติกรรมของเรา และพระองค์ทรงใกล้ชิดในแง่ของการเฝ้าตอบรับดุอาอฺของเราอยู่เสมอ

หลักฐานจากอัลกุรอาน

หลักฐานจากอัลกุรอานที่ยืนยันว่าอัลลอฮฺตะอาลา ไม่มีสถานที่และทิศอันเป็นรูปธรรมที่มีระยะทางห่างไกลระหว่างเรากับอัลลอฮฺนั้น มีมากมาย แต่ผู้เขียนจะขอหยิบยกแบบพอสังเขปเพื่อมิให้หนังสือเล่มนี้ยืดยาวจนกินไป ดังต่อไปนี้

1. อัลลอฮฺตะอาลาทรงตรัสว่า

لَيْسَ كَمِثْلِهِ شَيْءٌ

“ไม่มีสิ่งใดคล้ายเหมือนพระองค์” [อัชชูรอ: 11]

อายะฮ์ที่ชัดเจนนี้เป็นหลักฐานให้กับอะฮฺลิสซุนนะฮ์วัลญะมาอะฮ์ว่า “อัลลอฮฺทรงมีคุณลักษณะที่แตกต่างกับสิ่งบังเกิดใหม่” ซึ่งหมายความว่า อัลลอฮฺไม่ทรงเหมือนและไม่ทรงคล้ายสรรพสิ่งที่ถูกสร้างทั้งหลายในแง่มุมใดๆ ก็ตาม ดังนั้นอัลลอฮฺตะอาลาจึงไม่ต้องการทิศทางหรือสถานที่อยู่ เพราะจะไปเหมือนและคล้ายกับบรรดาสิ่งที่ถูกสร้างทั้งหลายที่มีลักษณะของการมีทิศทางและสถานที่อยู่อาศัย ฉะนั้นอัลลอฮฺตะอาลาทรงบริสุทธิ์จากสิ่งดังกล่าว

และอัลลอฮฺตะอาลาไม่ทรงเป็นรูปร่าง รูปทรง ไม่มีขนาดขอบเขต ไม่มีระยะทาง และรูปแบบวิธีการ แต่บรรดาสรรพสิ่งที่ถูกสร้างทั้งหลายมีรูปร่าง มีรูปทรง มีขนาดปริมาณ มีขอบเขต มีระยะทาง และมีรูปแบบวิธีการ ดังนั้นอัลลอฮฺตะอาลาทรงบริสุทธิ์จากสิ่งเหล่านี้เนื่องจากพระองค์มีคุณลักษณะที่ไม่เหมือนหรือคล้ายกับสรรพสิ่งที่ถูกสร้างทั้งหลายตามนัยของอายะฮ์อัลกุรอานที่ชัดเจนนี้

2. อัลลอฮฺตะอาลาทรงตรัสว่า

وَإِذَا سَأَلَكَ عِبَادِي عَنِّي فَإِنِّي قَرِيبٌ أُجِيبُ دَعْوَةَ الدَّاعِ إِذَا دَعَانِ

“เมื่อบรรดาปวงบ่าวของข้าได้ถามเจ้าถึงข้า(ว่าข้าอยู่ไหนเจ้าก็จงตอบว่า)แท้จริงข้าใกล้ชิด ข้าจะคอยตอบรับการวอนขอของผู้วอนขอเมื่อเขาได้วอนขอต่อข้า” [อัลบะก่อเราะฮ์: 186]

ท่านอิหม่ามอิบนุญะรีร อัฏฏ่อบะรีย์ (ฮ.ศ. 224-310) อุละมาอฺสะลัฟและอิหม่ามปราชญ์นักตัฟซีร ได้กล่าวสนับสนุนอีกว่า

يَعْنِي تَعَالَى ذِكْره بِذَلِكَ: وَإِذَا سَأَلَك يَا مُحَمَّد عِبَادِي عَنِّي أَيْنَ أَنَا ؟ فَإِنِّيْ قَرِيب مِنْهُمْ أَسْمَع دُعَاءَهُمْ , وَأُجِيب دَعْوَة الدَّاعي مِنْهُمْ

ความหมายของอัลลอฮฺตะอาลา ด้วยกับอายะฮ์ดังกล่าวนั้น คือ “โอ้ มุฮัมมัด เมื่อบรรดาปวงบ่าวของข้าได้ถามเจ้าถึงข้าว่า ข้าอยู่ไหน ดังนั้น (เจ้าจงตอบว่า) แท้จริงข้าใกล้ชิดพวกเขา ข้าได้ยินการวอนขอของพวกเขา และข้าจะตอบรับการวอนขอจากบรรดาผู้วอนขอ”[231]

ท่านอิบนุอะบียะอฺลา (ฮ.ศ. 451-526) ปราชญ์มัซฮับฮัมบาลีย์ได้กล่าวว่า

اَحْمَدُ بْنُ الصَّبَّاحِ الْكِنْدِيُّ نَقَلَ عَنْ إِمَامِنَا أَشْيَاءَ : مِنْهَا مَا نَقَلْتُهُ مِنْ كِتَابِ السُّنَّةِ لِلخَلَّالِ فَقَال أَخْبَرَنِيْ اَحْمَدُ بْنُ الصَّبَّاحِ الكِنْدِي بِالْقَلْزَمِ قَالَ سَأَلْتُ أَحْمَدَ بْنَ حَنْبَلَ كَمْ بَيْنَنَا وَبَيْنَ عَرْشِ رَبِّنَا قَالَ دَعْوَةُ مُسْلِمٍ يُجِيْبُ اللهُ دَعْوَتَهُ

อะหฺมัด บิน อัศศ็อบบาหฺ อัลกินดีย์ ได้ถ่ายทอดจากอิหม่ามของเรา(คืออิหม่ามอะหฺมัด)ถึงประเด็นต่างๆ ส่วนหนึ่งก็คือสิ่งที่ฉันได้ถ่ายทอดมาจากหนังสืออัซซุนนะฮ์ของท่านอัลค็อลล้าล ซึ่งเขากล่าวว่า ได้เล่าให้ฉันทราบโดยอะหฺมัด บิน อัศศ็อบบาหฺ อัลกินดีย์ ณ ที่อัลก็อลซัม เขากล่าวว่า ฉันได้ถามท่านอะหฺมัด บิน ฮัมบัล ว่า ระหว่างเรากับบัลลังก์ของผู้อภิบาลแห่งเรานั้น(ระยะทาง)เท่าไหร่ ท่านอิหม่ามอะหฺมัดตอบว่า “การวอนขอดุอาอของมุสลิมที่อัลลอฮฺจะทรงตอบรับการวอนขอดุอาอฺของเขา”[232]

ท่านอิหม่ามอะบูหะนีฟะฮ์ (ฮ.ศ. 80-150) ได้กล่าวว่า

---

231 อัฏฏ่อบะรีย์, *ตัฟซีรอัฏฏ่อบะรีย์*, เล่ม 1, หน้า 48.

232 อิบนุอะบียะอฺลา, *ฏ่อบะก้อต อัลหะนาบิละฮ์*, เล่ม 1, หน้า 50.

وَلَيْسَ قُرْبُ اللهِ تَعَالَى وَلاَ بُعْدُهُ مِنْ طَرِيْقِ طُوْلِ الْمَسَافَةِ وَقِصْرِهَا ، وَلَكِنْ عَلَى مَعْنَى الْكَرَامَةِ وَالْهَوَانِ

การใกล้ของอัลลอฮฺตะอาลาและการไกลจากพระองค์นั้น ไม่ใช่มาจากหนทางของระยะทางที่ยาวและระยะทางที่สั้น แต่อยู่บนความหมายของการมีเกียรติและความอัปยศ[233]

ดังนั้นชีวิตของมุสลิมที่แท้จริงนั้นต้องเป็นชีวิตที่มีอีหม่าน ยึดมั่นและมีความรู้สึกในหัวใจและจิตวิญญาณว่า อัลลอฮฺทรงมีหนึ่งเดียวและสรรพสิ่งทั้งหลายนั้นพระองค์ทรงสร้างขึ้นเพียงผู้เดียว และมุสลิมที่สมบูรณ์แสดงถึงความเป็นบ่าวที่รู้สึกต่ำต้อยต่ออัลลอฮฺตะอาลาเนื่องจากเขารู้สึกอยู่เสมอว่า อัลลอฮฺตะอาลาทรงเดชานุภาพและทรงยิ่งใหญ่ส่วนเขานั้นอ่อนแอต้องการพึ่งพาพระองค์อยู่ตลอดเวลา และเขาจะมีความรู้สึกว่าอัลลอฮฺใกล้ชิดเขาด้วยการที่พระองค์ทรงรู้ ทรงเห็น ทรงได้ยิน และทรงคอยตอบรับดุอาอฺของเขาอยู่ตลอดเวลา

ผู้เขียนขอหยิบยกเสริมเพิ่มเติมเพื่อสนับสนุนบรรดาหลักฐานข้างต้นด้วยคำพูดของท่านอิหม่ามอะบุลอับบาส อัลมุบัรร็อด (ฮ.ศ.210-285) ปราชญ์สะลัฟซึ่งท่านได้กล่าวว่า

وَقَالَ عُثْمَانُ بْنُ عَفَّانَ رَضِيَ اللهُ عَنْهُ لِعَامِرِ بْنِ عَبْدِ قَيْسٍ الْعَنْبَرِيِّ وَرَآهُ ظَاهِرَ الأَعْرَابِيَّةِ: يَا أَعْرَابِيُّ، أَيْنَ رَبُّكَ ؟ فَقَالَ بِالْمِرْصَادِ!

“ท่านอุษมาน บิน อัฟฟาน ร่อฎิยัลลอฮุอันฮุ ได้กล่าวกับอามิร บิน อับดิก็อยซ์ อัลอัมบะรีย์ โดยท่านอุษมานได้เห็นเขาถึงความเป็นคนชนบทว่า โอ้คนชนบท พระเจ้าของท่าน

233 อะบูหะนีฟะฮ์, *อัลฟิกหุ้ลอักบัร*, หน้า 10.

อยู่ไหน? เขาตอบว่า (พระเจ้าของฉันนั้น)เฝ้าดูอยู่”[234]

ซึ่งก็ตรงกับอายะฮ์อัลกุรอานที่ว่า

إِنَّ رَبَّكَ لَبِالْمِرْصَادِ

“แท้จริงพระเจ้าของท่านนั้นทรงเฝ้าดูอยู่” [อัลฟัจญฺร: 14]

และหะดีษที่รายงานจากท่านอุบาดะฮ์ บิน อัศศอมิต ว่า

قَالَ رَسُولُ اللهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: إِنَّ مِنْ أَفْضَلِ إِيمَانِ الْمَرْءِ أَنْ يَعْلَمَ أَنَّ اللهَ مَعَهُ حَيْثُ كَانَ

“ท่านร่อซูลุลลอฮฺ ศ็อลลัลลอฮุอะลัยฮิวะซัลลัมได้กล่าวว่า แท้จริงส่วนหนึ่งจากความประเสริฐสุดจากอีหม่านของบุคคลหนึ่ง ก็คือการที่เขาตระหนักรู้อยู่เสมอว่า แท้จริงอัลลอฮฺทรงอยู่พร้อมกับเขาไม่ว่าเขาจะอยู่ที่ไหน?”[235]

นี่คือหลักอะกีดะฮ์ของมุสลิมในการนำมาบริหารและใช้ในชีวิตประจำวันเพื่อความผาสุกทั้งโลกนี้และโลกหน้า

หลักฐานจากซุนนะฮ์

1. ประการแรกของมุสลิมที่นับถือศาสนาอิสลามคือการรู้จักอัลลอฮฺ ตะอาลา และการรู้จักอัลลอฮฺนั้นก็คือการรู้จักว่า พระองค์ทรงมี ซึ่งท่านอิมรอน บิน หุศ็อยนฺ ได้กล่าวว่า ท่านนะบีย์ ศ็อลลัลลอฮุอะลัยฮิวะซัลลัมกล่าวว่า

234 อัลมุบัรร็อด, *อัลกามิล,* เล่ม 1, หน้า 168.

235 รายงานโดยอัลบัยฮะกีย์, *ชุอะบุลอีมาน*, ตะห์กีก: อับดุลอะลีย์ อับดุลหะมีด หามิด, พิมพ์ครั้งที่ 1 (ริยาฎ: มักตะบะฮ์อัรรุชด์, ค.ศ. 2003/ฮ.ศ. 1423), เล่ม 2, หน้า 200.

كَانَ اللَّهُ وَلَمْ يَكُنْ شَيْءٌ غَيْرُهُ

"อัลลอฮฺทรงมีมาแล้ว(ตั้งแต่เดิม)โดยไม่มีสิ่งใดเลยนอกจากพระองค์"[236]

คำตอบของท่านนะบีย์ที่ว่า "อัลลอฮฺทรงมีมาแล้ว(ตั้งแต่เดิม)โดยไม่มีสิ่งใดเลยนอกจากพระองค์..." หมายถึง อัลลอฮฺทรงมีมาตั้งแต่เดิมโดยไม่มีจุดเริ่มต้น ไม่มีสิ่งใดอยู่พร้อมกับพระองค์เลย คือไม่มีกาลเวลา ไม่มีสถานที่ และไม่มีบรรดาวัตถุ และปัจจุบันนี้พระองค์ก็ยังคงเป็นเช่นนั้น ดังนั้น อัลลอฮฺตะอาลาจึงไม่มีคุณลักษณะของการเปลี่ยนแปลงจากสภาพหนึ่งไปสู่อีกสภาพหนึ่ง เพราะการเปลี่ยนแปลงนั้นเป็นคุณลักษณะของสิ่งที่ถูกสร้าง เพราะฉะนั้นถ้าหากอัลลอฮฺทรงมีมาตั้งแต่เดิมโดยไม่มีกาลเวลาและสถานที่ หลังจากนั้นเมื่อพระองค์ทรงสร้างสถานที่และทิศ แล้วพระองค์ก็เปลี่ยนแปลงไปสู่ลักษณะการมีสถานที่และมีทิศนั้น ย่อมเป็นไปไม่ได้

2. ท่านอะบูฮุร็อยเราะฮ์ ร่อฎิยัลลอฮุอันฮุ ได้รายงานว่า ท่านร่อซูลุลลอฮฺ ศ็อลลัลลอฮุอะลัยฮิวะซัลลัม ได้กล่าวดุอาอฺว่า

اللَّهُمَّ أَنْتَ الْأَوَّلُ فَلَيْسَ قَبْلَكَ شَيْءٌ وَأَنْتَ الْآخِرُ فَلَيْسَ بَعْدَكَ شَيْءٌ وَأَنْتَ الظَّاهِرُ فَلَيْسَ فَوْقَكَ شَيْءٌ وَأَنْتَ الْبَاطِنُ فَلَيْسَ دُونَكَ شَيْءٌ

"โอ้อัลลอฮฺ พระองค์ทรงแรกสุด ดังนั้นจึงไม่มีสิ่งใดอยู่ก่อนพระองค์ และพระองค์ทรงสุดท้าย ดังนั้นจึงไม่มีสิ่งใดหลังจากพระองค์ และพระองค์ทรงปรากฏ ดังนั้นไม่มีสิ่งใดอยู่เหนือพระองค์ และพระองค์ทรงเร้นลับ ดังนั้นไม่มีสิ่งใดอยู่ใต้พระองค์"[237]

---

236 รายงานโดยอัลบุคอรีย์, หะดีษเลขที่ 3019, *ค่อฮีหฺอัลบุคอรีย์*, เล่ม 3, หน้า 1166.

237 รายงานโดยมุสลิม, หะดีษเลขที่ 7046, *ค่อฮีหฺมุสลิม*, เล่ม 1, หน้า 78.

ท่านอิหม่ามอัลบัยฮะกีย์กล่าวว่า

وَاسْتَدَلَّ بَعْضُ أَصْحابِنَا فِيْ نَفْيِ الْمَكَانِ عَنْهُ بِقَوْلِ النَّبِيِّ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ (أَنْتَ الظَّاهِرُ فَلَيْسَ فَوْقَكَ شَيْءٌ وَأَنْتَ الْبَاطِنُ فَلَيْسَ دُوْنَكَ شَيْءٌ) وَإِذَا لَمْ يَكُنْ فَوْقَهُ شَيْءٌ وَلاَ دُوْنَهُ شَيْءٌ لَمْ يَكُنْ فِيْ مَكَانٍ

ปราชญ์ (อะฮฺลิสซุนนะฮ์วัลญะมาอะฮ์) บางส่วนแห่งเราได้อ้างอิงหลักฐานในการปฏิเสธการมีสถานที่ให้กับอัลลอฮฺด้วยคำพูดของท่านนะบีย์ ศ็อลลัลลอฮุอะลัยฮิวะซัลลัม ที่ว่า “โอ้อัลลอฮฺ พระองค์ทรงปรากฏ ดังนั้นไม่มีสิ่งใดอยู่เหนือพระองค์ และพระองค์ทรงเร้นลับ ดังนั้นไม่มีสิ่งใดอยู่ใต้พระองค์” เมื่อไม่มีสิ่งใดอยู่เหนือพระองค์และไม่มีสิ่งใดอยู่ใต้พระองค์ แน่นอนว่าพระองค์ไม่มีสถานที่[238]

ท่านอิหม่ามอัซซัจญาจญฺ (ฮ.ศ. 241-311) ปราชญ์ยุคสะลัฟได้กล่าวยืนยันว่า

وَاللهُ تَعَالَى عالٍ عَلَى كُلِّ شَيْءٍ وَلَيْسَ الْمُرَادُ بِالْعُلُوِّ اِرْتِفَاعُ الْمَحَلِّ لأَنَّ اللهَ تَعَالَى يَجِلُّ عَنِ الْمَحِلِّ وَالْمَكَانِ وَإِنَّما الْعُلُوُّ عُلُوُّ الشَّأْنِ وَارْتِفَاعُ السُّلْطَانِ وَيُؤَكِّدُ الْوَجْهَ الآخَرَ قَوْلُهُ فِيْ دُعَائِهِ أَنْتَ الظَّاهِرُ فَلَيْسَ فَوْقَكَ شَيْءٌ وَأَنْتَ الْبَاطِنُ فَلَيْسَ دُوْنَكَ شَيْءٌ

และอัลลอฮฺตะอาลาทรงสูงเหนือทุกๆ สิ่ง เป้าหมายคำว่าสูงนั้นไม่ใช่การขึ้นอยู่บนสถานที่ที่สูงขึ้นไป เพราะอัลลอฮฺตะอาลาทรงปราศจากการมีสถานที่ และแท้จริงแล้วอัลลอฮฺทรงสูง (เหนือทุกสิ่ง)นั้นคือทรงสูงเกียรติและอำนาจสูงส่งต่างหาก

238 อัลบัยฮะกีย์, *อัลอัสมาอฺ วัศศิฟาต*, หน้า 400.

และคำกล่าวของท่านร่อซูลุลลอฮฺ ศ็อลลัลลอฮุอะลัยฮิวะซัลลัม ได้ตอกย้ำ(ความหมายที่ว่าอัลลอฮฺทรงสูงส่งโดยไม่มีสถานที่)อีกหนทางหนึ่งที่มาจากดุอาอฺของท่านว่า “พระองค์ทรงประจักษ์ชัด ดังนั้นไม่มีสิ่งใดอยู่เหนือพระองค์ และพระองค์ทรงเร้นลับ ดังนั้นไม่มีสิ่งใดอยู่ใต้พระองค์”[239]

ผู้เขียนขอหยิบยกเสริมและเพิ่มเติมเพื่อสนับสนุนบรรดาหลักฐานข้างต้นด้วยคำพูดของท่านอิหม่ามอะบุลอับบาส อัลมุบัรร็อด (ฮ.ศ.210-285) ปราชญ์สะลัฟซึ่งท่านได้กล่าวว่า

وَقَالَ قَائِلٌ لِعَلِيِّ بْنِ أَبِيْ طَالِبٍ رَحِمَهُ اللهُ: أَيْنَ كَانَ رَبُّنَا قَبْلَ أَنْ يَخْلُقَ السَّمَوَاتِ وَالأَرْضِ؟ فَقَالَ عَلِيٌّ: أَيْنَ، سُؤَالٌ عَنْ مَكَانٍ، وَكَانَ اللهُ وَلاَ مَكَانَ

“มีผู้หนึ่งได้กล่าวกับท่านอะลีย์ บิน อะบี ฏอลิบ ร่อฎิยัลลอฮุอันฮุ ว่า พระเจ้าของเราอยู่ไหนก่อนที่พระองค์สร้างบรรดาฟากฟ้าและและแผ่นดิน ดังนั้นท่านอะลีย์ตอบว่า (คำถามว่า) อยู่ไหน เป็นการถามถึงสถานที่ ทั้งที่อัลลอฮฺทรงมีมา(ตั้งแต่เดิม)แล้ว โดยไม่มีสถานที่(ให้กับพระองค์)”[240]

3. รายงานจากท่านอะบูฮุร็อยเราะฮ์ ความว่า

أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ أَقْرَبُ مَا يَكُونُ الْعَبْدُ مِنْ رَبِّهِ عَزَّ وَجَلَّ وَهُوَ سَاجِدٌ فَأَكْثِرُوا الدُّعَاءَ

“ท่านร่อซูลุลลอฮฺ ศ็อลลัลลอฮุอะลัยฮิวะซัลลัม กล่าวว่า บ่าวคนหนึ่งจะใกล้ชิดไปยังอัลลอฮฺมากที่สุดขณะที่เขาทำ

239 อัซซัจญาจญ, *ตัฟซีร อัสมาอิลลาฮิลหุสนา*, หน้า 60-61.

240 อัลมุบัรร็อด, *อัลกามิล*, เล่ม 1, หน้า 130.

การสุญูด ดังนั้นพวกท่านจงขอดุอาอฺให้มากๆ”[241]

ท่านอิหม่ามอัลฮาฟิซอัสสะยูฏีย์ (ฮ.ศ. 849-911) ปราชญ์อะชาอิเราะฮ์หนึ่งในผู้ได้รับฉายาว่า “อะมีรุลมุมินีนฟิลหะดีษ” (หัวหน้ามวลผู้ศรัทธาในวิชาหะดีษ) ได้กล่าวว่า

وَقَالَ الْبَدْرُ ابْنُ الصَّاحِبِ فِيْ تَذْكِرَتِهِ: فِي الْحَدِيثِ إِشَارَةٌ إِلَى نَفْيِ الْجِهَةِ عَنِ اللَّهِ تَعَالَى

“ท่านอัลบัดรฺ บิน อัศศอหิ้บ ได้กล่าวไว้ใน(หนังสือ)อัตตัซกิเราะฮ์ของเขาว่า: ในหะดีษนี้ชี้ถึงการปฏิเสธทิศจากอัลลอฮฺตะอาลา”[242]

4. ท่านชัยคุลอิสลามอัลฮาฟิซอิบนุหะญัร ปราชญ์อะชาอิเราะฮ์ผู้ที่โลกอิสลามให้ฉายาว่า "อะมีรุลมุมินีนฟิลหะดีษ" (หัวหน้ามวลผู้ศรัทธาในวิชาหะดีษ) ได้อธิบายหะดีษของท่านนะบีย์ ศ็อลลัลลอฮุอะลัยฮิวะซัลลัม ที่ว่า

إِنَّ أَحَدَكُمْ إِذَا قَامَ فِي صَلَاتِهِ فَإِنَّهُ يُنَاجِي رَبَّهُ أَوْ إِنَّ رَبَّهُ بَيْنَهُ وَبَيْنَ الْقِبْلَةِ فَلَا يَبْزُقَنَّ أَحَدُكُمْ قِبَلَ قِبْلَتِهِ

“แท้จริงเมื่อคนใดจากพวกท่านอยู่ในละหมาด แท้จริงแล้วเขากำลังเข้าเฝ้าผู้อภิบาลของเขา หรือแท้จริงผู้อภิบาลของเขานั้น อยู่ระหว่างเขากับกิบละฮ์ ดังนั้นคนใดจากพวกท่านอย่าถ่มน้ำลายทางด้านกิบละฮ์”[243]

---

241 รายงานโดยมุสลิม, หะดีษเลขที่ 1111, *ค่อฮีหฺมุสลิม*, เล่ม 2, หน้า 49.

242 อัสสะยูฏีย์, *ชัรหฺ สุนันอันนะซาอีย์*, ตะห์กีก: มักตับตะห์กีกอัตตุร้อษอัลอิสลามีย์ (เบรุต: ดารุล มะอฺริฟะฮ์, ค.ศ. 1990), เล่ม 1, หน้า 576.

243 รายงานโดยบุคอรีย์, หะดีษเลขที่ 390, *ค่อฮีหฺอัลบุคอรีย์*, เล่ม 1, หน้า 159..

ท่านชัยคุลอิสลาม อัลฮาฟิซ อิบนุหะญัร กล่าวอธิบายหะดีษนี้ว่า

وَفِيهِ الرَّدّ عَلَى مَنْ زَعَمَ أَنَّهُ عَلَى الْعَرْش بِذَاتِهِ

ในหะดีษนี้ได้โต้ตอบผู้ที่อ้างว่า อัลลอฮฺอยู่บนอะรัชด้วยซาตของพระองค์[244]

5. รายงานจากท่านอะบูฮุร็อยเราะฮ์ (ร่อฎิยัลลอฮุอันฮุ) ท่านร่อซูลุลลอฮฺ ศ็อลลัลลอฮุอะลัยฮิวะซัลลัม กล่าวว่า

أُذِنَ لِيْ أَنْ أُحَدِّثَ عَنْ مَلَكٍ قَدْ مَرَقَتْ رِجْلاَهُ فِى الأَرْضِ السَّابِعَةِ ، وَالْعَرْشُ عَلَى مَنْكِبِهِ ، وَهُوَ يَقُوْلُ سَبْحَانَكَ أَيْنَ كُنْتَ وَأَيْنَ تَكُوْنُ

“ฉันได้รับอนุญาตให้เล่าถึงเรื่องมะลาอิกะฮ์ท่านหนึ่ง ซึ่งทั้งสองเท้าของเขาผ่านเข้ามาในแผ่นดินชั้นที่เจ็ด โดยที่อะรัช(บัลลังก์)อยู่บนบ่าของเขา และมะลาอิกะฮ์(ผู้แบกบัลลังก์)ก็กล่าวว่า มหาบริสุทธิ์แด่พระองค์ท่าน พระองค์ท่านทรงอยู่ไหนและพระองค์กำลังอยู่ไหน”[245]

---

244 อิบนุหะญัร, *ฟัตหุ้ลบารีย์*, เล่ม 1, หน้า 508.

245 หะดีษนี้ศ่อฮีหฺ รายงานโดยอะบูยะอฺลา, หะดีษเลขที่ 3436, ดู อะบียะอฺลา, *มุสนัดอะบียะอฺลา*, ตะห์กีก: หุซัยนฺ สุลัยมฺ อะสัด, พิมพ์ครั้งที่ 1 (ดิมัชก์: ดารุลมะอฺมูน, ค.ศ. 1984/ฮ.ศ. 1404), เล่ม 11, หน้า 496, หุซัยนฺ สุลัยมฺ อะสัด กล่าวว่าหะดีษนี้ศ่อฮีหฺ. และท่านอัลฮาฟิซ อิบนุหะญัร ได้ตัดสินว่าหะดีษนี้ศ่อฮีหฺไว้ใน *อัลมะฏอลิบ อัลอาลิยะฮ์ บิซะวาอิด อัษษะมานียะฮ์*, ตะห์กีก: อะหฺมัด บิน มุฮัมมัด หะมีด, พิมพ์ครั้งที่ 1 (ริยาฎ: ดารุลอาศิมะฮ์, ค.ศ.2000/ฮ.ศ. 1420), เล่ม 14, หน้า 191, ซึ่งท่านอิบนุหะญัรกล่าวว่า “สำหรับหะดีษของอะบียะอฺลานั้น ศ่อฮีหฺ.” และท่านอัลฮาฟิซ อัลฮัยษะมีย์ได้กล่าวยืนยันไว้ใน *มัจญฺมะอฺ อัซซะวาอิด* (เบรุต: ดารุลฟิกร์, ฮ.ศ. 1412), เล่ม 8, หน้า 247, โดยท่านอัลฮัยษะมีย์กล่าวว่า “รายงานโดยอะบูยะอฺลาและบรรดานักรายงานหะดีษนี้ เป็นนักรายงานที่ศ่อฮีหฺ.” ท่านอิหม่ามอัสสะยูฏีย์ได้รายงานไว้ใน *อัลญามิอุลอัศค่อฆีร*, พิมพ์ครั้งที่ 1 (เบรุต: ดารุลกุตุบ อัลอิลมียะฮ์, ค.ศ. 1990/ฮ.ศ. 1410), เล่ม 1, หน้า 61, หะดีษเลขที่ 906. และหะดีษนี้ได้รับการสนับสนุนจากจากหะดีษท่านญาบิร บิน อับดิลลาฮฺ ด้วยสองรายงาน ซึ่งรายงานโดยท่านอะบูดาวูด, หะดีษเลขที่ 4729, ดู อะบูดาวูด, *สุนันอะบีดาวูด* (เบรุต: ดารุลกิตาบอัลอะร่อบีย์), เล่ม

ในหะดีษบทนี้ยืนยันว่า มะลาอิกะฮ์นั้นได้ยืนยันความบริสุทธิ์ของอัลลอฮฺจากการมีสถานที่และทิศและไม่รู้ว่าพระองค์อยู่ที่ไหน

อิจญฺมาอฺหรือมติของปวงปราชญ์

ปราชญ์อะฮฺลิสซุนนะฮ์วัลญะมาอะฮ์ได้มีมติพ้องกันว่า อัลลอฮฺตะอาลานั้นไม่อาศัยอยู่ในสถานที่ ไม่ได้อาศัยอยู่บนฟ้า ไม่ได้อาศัยอยู่บนบัลลังก์ เพราะอัลลอฮฺตะอาลาทรงมีก่อนสร้างบัลลังก์ ก่อนสร้างฟากฟ้าและสถานที่ และเป็นไปไม่ได้(มุสตะหี้ล)ที่อัลลอฮฺตะอาลาจะมีการเปลี่ยนแปลงจากสภาพหนึ่งไปสู่อีกสภาพหนึ่ง และจากลักษณะหนึ่งไปสู่อีกลักษณะหนึ่ง ดังนั้นอัลลอฮฺตะอาลาจึงทรงมีมาตั้งแต่เดิมโดยไม่มีสถานที่ และหลังจากที่พระองค์ทรงสร้างสถานที่ พระองค์ก็ยังคงมีอยู่โดยไม่มีสถานที่

ฉะนั้นท่านโปรดรู้ว่า นี้คืออะกีดะฮ์ที่อยู่ในหัวใจของมุสลิมที่อยู่ในแนวทางของอะฮฺลิสซุนนะฮ์วัลญะมาอะฮ์ทั้งในยุคก่อนและยุคหลัง

ท่านอิหม่ามอัลหะร่อมัยนฺ อัลญุวัยนีย์ (ฮ.ศ. 419-478) ได้กล่าวว่า

وَمَذْهَبُ أَهْلِ الْحَقِّ قَاطِبَةً أَنَّ اللهَ سُبْحَانَهُ وَتَعَالَى يَتَعَالَى عَنِ التَّحَيُّزِ وَالتَّخَصُّصِ بِالْجِهَاتِ

และแนวทางของผู้ที่อยู่ในสัจธรรมทั้งหมดนั้นคือ แท้จริงอัลลอฮฺตะอาลาทรงบริสุทธิ์จากการมีที่อยู่และการเจาะจง

4, หน้า 370. และท่านอัลบานีย์เองก็ตัดสินว่าเป็นหะดีษศ่อฮีหฺ ไว้ใน *ศ่อฮีหฺวะฎ่ออีฟสุนันอะบีดาวูด* (4727), และท่านอัลบานีย์ยังตัดสินว่าหะดีษนี้ศ่อฮีหฺไว้ใน *ญามิอุอัศศ่อฮีหฺ* หะดีษเลขที่ 853, ดู อัลบานีย์, *ศ่อฮีหฺวะฎ่ออีฟ อัลญามิอุอัศศ่อฆีร*, พิมพ์ครั้งที่ 3 (เบรุต: อัลมักตับอัลอิสลามีย์, ค.ศ. 1988/อ.ศ. 1408), เล่ม 1, หน้า 208.

ด้วยทิศทางต่างๆ[246]

ท่านชัยคฺอิสมาอีล อัชชัยบานีย์ อัลหะนะฟีย์ (เสียชีวิต ฮ.ศ. 679) ได้กล่าวว่า

قَالَ أَهْلُ الْحَقِّ: إِنَّ اللهَ تَعَالَى مُتَعَالٍ عَنِ الْمَكَانِ، غَيْرُ مُتَمكِّنٍ فِيْ مَكَانٍ، وَلاَ مُتَحَيِّزٍ إِلَى جِهَةٍ خِلاَفًا لِلْكَرَّامِيَّةِ وَالْمَجَسِّمَةِ

ผู้อยู่แนวทางแห่งสัจธรรมได้กล่าวว่า แท้จริงอัลลอฮฺตะอาลาทรงบริสุทธิ์จากสถานที่ พระองค์ไม่อยู่ในสถานที่ใดและไม่ต้องการที่อยู่ในทิศใด โดยแตกต่างจากพวกกัรรอมียะฮ์และพวกมุญัสสิมะฮ์[247]

ท่านอิหม่ามอัสสุ้บกีย์ (ฮ.ศ. 727-771) ได้กล่าวว่า

وَهَا نَحْنُ نَذْكُرُ عَقِيْدَةَ أَهْلِ السُّنَّةِ فَنَقُوْلُ : عَقِيْدَتُنَا أَنَّ اللهَ قَدِيْمٌ أَزَلِيٌّ لاَ يُشْبِهُ شَيْئاً وَلاَ يُشْبِهُهُ شَيْءٌ لَيْسَ لَهُ جِهَةٌ وَلاَ مَكَانٌ وَلاَ يَجْرِيْ عَلَيْهِ وَقْتٌ وَلاَ زَمَانٌ وَلاَ يُقَالُ لَهُ أَيْنَ وَلاَ حَيْثُ يُرَى لاَ عَنْ مُقَابَلَةٍ وَلاَ عَلَى مُقَابَلَةٍ كَانَ وَلاَ مَكَانَ كَوَّنَ الْمَكَانَ وَدَبَّرَ الزَّمَانَ وَهُوَ الآنَ عَلَى مَا عَلَيْهِ كَانَ هَذَا مَذْهَبُ أَهْلِ السُّنَّةِ

เราขอกล่าวหลักอะกีดะฮ์อะฮฺลิสซุนนะฮ์ ดังนี้ อะกีดะฮ์ของเราคือ อัลลอฮฺทรงมีมาตั้งแต่เดิมไม่มีจุดเริ่มต้น พระองค์ไม่คล้ายกับสิ่งใด และไม่มีสิ่งใดคล้ายกับพระองค์ ไม่มีทิศและสถานที่สำหรับพระองค์ พระองค์ไม่อยู่ภายใต้กาลเวลา พระองค์จะไม่ถูกถามว่าที่ไหน อยู่สถานที่ไหน พระองค์จะ

246 อิหม่ามอัลหะร่อมัยน, *อัลอิรช้าด*, ตะห์กีก: มุฮัมมัด ยูซุฟ มูซาและอะลีย์อับดุลมุนอิม อับดุลหะมีด (อียิปต์: มัฏบะอะฮ์ อัสสะอาดะฮ์, ค.ศ. 1950/ฮ.ศ. 1369), หน้า 39.

247 อิสมาอีล อัชชัยบานีย์, *บะยาน อิอฺติก้อดอะฮฺลิสซุนนะฮ์*, หน้า 21.

ถูกเห็นได้โดยไม่ได้มาจากการเผชิญหน้าและอยู่บนการเผชิญหน้า พระองค์ทรงมีมาแล้วโดยไม่มีสถานที่อยู่ พระองค์ทรงสร้างสถานที่ และบริหารกาลเวลา และปัจจุบันนี้พระองค์ก็ยังมีอยู่เช่นนั้น(โดยไม่มีการเปลี่ยนแปลง)[248]

ท่านอิหม่ามอัฏฏ่อหาวีย์ (เสียชีวิตปีฮ.ศ. 321) ได้กล่าวว่า

وَتَعَالىَ عَنِ الـحُدُودِ وَالغَايَاتِ، وَالأَرْكَانِ وَالأَعْضَاءِ وَالأَدَوَاتِ، لاَ تَحْوِيهِ الـجِهَاتُ الستُّ كَسَائِرِ الـمُبْتَدَعَاتِ

อัลลอฮฺทรงบริสุทธิ์จากขอบเขต(มีขนาดรูปทรงเล็กและใหญ่) และการสิ้นสุด(ของรูปร่าง)และบรรดาขอบด้าน(ญะวานิบ) และบรรดาอวัยวะ(สัดส่วนต่างๆ)และบรรดาเครื่องมือ(ที่จะมาช่วยในการสร้าง)และห้อมล้อมพระองค์โดยทิศทั้งหก[249] ที่เหมือนกับบรรดาสิ่งที่ถูกสร้างทั้งหลาย[250]

ท่านอิหม่ามอัฏฏ่อหาวีย์ ได้กล่าวบทนำไว้ว่า

هَذَا ذِكْرُ بَيَانِ عَقِيدَةِ أهلِ السُنَّةِ وَالجَمَاعَةِ عَلىَ مَذْهَبِ فُقَهَاءِ الـمِلَّةِ: أَبِي حَنِيفَةَ النُعْمَانِ بْنِ ثَابِتٍ الكُوفِيّ، وَأَبِي يُوسُف يَعْقُوبَ بْنِ إِبْرَاهِيمَ الأَنْصَارِيّ، وَأَبِي عَبْدِ اللهِ مُحَمَّدِ بْنِ الـحَسَنِ الشَيْبَانِيّ، رِضْوَانُ اللهِ عَلَيْهِمْ أَجْمَعِينَ وَمَا يَعْتَقِدُونَ مِنْ أُصُولِ الدِّينِ، وَيَدِينُونَ بِهِ لِرَبِ العَالَمِينَ

นี้คือการกล่าวถึงการอธิบายอะกีดะฮ์อะฮฺลิสซุนนะฮ์วัลญะมาอะฮ์ตามแนวทางของปราชญ์นิติศาสตร์แห่งศาสนา

248 อัสสุ้บกีย์, *ฏ่อบะก้อต อัชชาฟิอียะฮ์ อัลกุบรอ*, เล่ม 9, หน้า 41.

249 คือ ทิศบน ล่าง ขาว ซ้าย หน้า และหลัง.

250 อัฏฏ่อหาวีย์, *อัลอะกีดะฮ์อัฏฏ่อหาวียะฮ์*, หน้า 15.

คือท่านอะบูหะนีฟะฮ์ อันนุอฺมาน บิน ษาบิต อัลกูฟีย์, ท่านอะบียูซุฟ ยะอฺกูบ บิน อิบรอฮีม อัลอันศอรีย์, ท่านอะบีอับดิลลาฮฺ มุฮัมมัด บิน อัลหะซัน อัชชัยบานีย์, ขออัลลอฮฺทรงโปรดพึงพอพระทัยต่อพวกเขาทั้งหมดด้วยเถิด และยังมีการกล่าวถึงสิ่งที่พวกเขาได้ยึดมั่นจากความเชื่อพื้นฐานของศาสนาและสิ่งที่พวกเขานับถือต่อผู้อภิบาลแห่งสากลโลก[251]

ท่านอิหม่ามอะบูหะนีฟะฮ์ (ฮ.ศ. 80-150) ซึ่งเป็นอุละมาอฺสะลัฟท่านกล่าวว่า

قُلْتُ: أَرَأَيْتَ لَوْ قِيْلَ أَيْنَ اللهُ تَعَالَى؟ فَقَالَ : يُقَالُ لَهُ كَانَ اللهُ تَعَالَى وَلاَ مَكَانَ قَبْلَ أَنْ يَخْلُقَ الْخَلْقَ، وَكَانَ اللهُ تَعَالَى وَلَمْ يَكُنْ أَيْنَ وَلاَ خَلْقَ وَلاَ شَيْءَ، وَهُوَ خَالِقُ كُلِّ شَيْءٍ

ฉันขอกล่าวว่า ท่านจะบอกว่าอย่างไรหากถูกกล่าว(แก่ท่าน)ว่า อัลลอฮฺอยู่ไหน? ดังนั้นเขา(อะบูหะนีฟะฮฺ)กล่าวว่า ก็กล่าวตอบแก่เขาว่า “อัลลอฮฺทรงมีมาแล้วโดยที่ไม่อาศัยสถานที่อยู่ก่อนที่พระองค์จะสร้างมัคโลค และอัลลอฮฺทรงมีมาแล้วโดยที่ไม่มีคำว่า ที่ไหน (ให้กับพระองค์) ไม่มีมัคโลค และไม่มีสิ่งใด (พร้อมกับพระองค์) โดยที่พระองค์นั้นทรงสร้างทุกๆ สิ่ง[252]

และท่านอิหม่ามอะบูหะนีฟะฮฺยังได้กล่าวยืนยันในการปฏิเสธทิศว่า

وَلِقَاءُ اللهِ تَعَالَى لأَهْلِ الْجَنَّةِ بِلاَ كَيْفٍ وَلاَ تَشْبِيْهٍ وَلاَ جِهَةٍ حَقٌّ

และการที่อัลลอฮฺตะอาลาทรงพบกับชาวสวรรค์ โดยไม่มี

---

251 อัฏฏ่อหาวีย์, *อัลอะกีดะฮ์อัฏฏ่อหาวียะฮ์*, หน้า 7.

252 อะบูหะนีฟะฮ์, *อัลฟิกฮุลอับสัฏ*, ถ่ายทอดอ้างอิงจาก มุฮัมมัด ซาฮิด อัลเกาษะรีย์, *อัลอะกีดะฮ์วะ อิลมิลกะลาม*, พิมพ์ครั้งที่ 1 (เบรุต: ดารุลกุตุบอัลอิลมียะฮ์, ค.ศ. 2004/ฮ.ศ. 1425), หน้า 613.

วิธีการ ไม่มีการคล้ายคลึง และไม่มีทิศนั้น เป็นสัจธรรมความจริง[253]

ท่านอิหม่ามฟัครุดดีน อัรรอซีย์ (ฮ.ศ. 543-606) ได้กล่าวอธิบายไว้ในตัฟซีรของท่านว่า

แท้จริงฟิรอูนนั้น ในขณะที่เขาต้องการทราบถึงแก่นแท้ของพระเจ้าของนะบีย์มูซา อะลัยฮิสสะลาม ท่านนะบีย์มูซา อะลัยฮิสสะลาม ก็มิได้กล่าวมากไปกว่าสามครั้งถึงคุณลักษณะของผู้ทรงสร้าง ดังนั้นในขณะที่ฟิรอูนถามว่า

وَمَا رَبُّ الْعَـالَمِينَ

"อะไรคือผู้อภิบาลแห่งสากลโลก" [อัชชุอะรออฺ: 23]

ท่านนะบีย์มูซาได้ตอบในครั้งแรกว่า

رَبّ السَّمـاوَاتِ وَالارْضِ وَمَا بَيْنَهُمَآ إِن كُنتُم مُّوقِنِينَ

"พระองค์คือผู้อภิบาลแห่งบรรดาฟากฟ้าและแผ่นดินและสิ่งที่อยู่ในระหว่างทั้งสองนั้น หากพวกท่านเป็นผู้มีความมั่นใจ" [อัดดุคอน: 7]

ในครั้งที่สองท่านนะบีย์มูซาตอบว่า

رَبُّكُمْ وَرَبُّ آبَائِكُمُ الْأَوَّلِينَ

"พระองค์คือผู้อภิบาลของพวกท่านและเป็นผู้อภิบาลของบรรพบุรุษของพวกท่านในยุคแรก" [อัชชุอะรออฺ: 6]

---

253 ดู อะบูหะนีฟะฮ์, *กิตาบอัลวะศียะฮ์*, หน้า 4, ถ่ายทอดจากมุลลา อะลีย์ อัลกอรีย์, *มินะห์ อัลเราฎิลอัซฮัร ฟี ชัรหฺ อัลฟิกฮฺ อัลอักบัร*, ตะห์กีก: วะฮ์บีย์ สุลัยมาน อัลฆอวิญีย์, พิมพ์ครั้งที่ 1 (เบรุต: ดารุลบะชาอิร อัลอิสลามียะฮ์, ค.ศ. 1998/ฮ.ศ. 1419), หน้า 246. และถ่ายทอดอ้างอิงจาก มุฮัมมัด ซาฮิด อัลเกาษะรีย์, *อัลอะกีดะฮ์ วะ อิลมิลกะลาม,* หน้า 637.

และตอนหนึ่งในครั้งที่สองว่า

رَبُّ الْمَشْرِقِ وَالْمَغْرِبِ وَمَا بَيْنَهُمَآ إِن كُنتُمْ تَعْقِلُونَ

“พระองค์เป็นผู้อภิบาลทั้งตะวันออกและตะวันตกและสิ่งที่อยู่ระหว่างทั้งสองหากพวกท่านใช้สติปัญญาใคร่ครวญ” [อัชชุอะรออ: 28]

และเฉกเช่นดังกล่าวนี้เป็นการชี้ถึงการเป็นผู้ทรงสร้าง(ของอัลลอฮ) สำหรับฟิรอูนนั้น - ขออัลลอฮทรงสาปแช่งเขา - เขาได้กล่าวว่า

يَا هَامَانُ ابْنِ لِي صَرْحًا لَعَلِّي أَبْلُغُ الْأَسْبَابَ أَسْبَابَ السَّمَاوَاتِ فَأَطَّلِعَ إِلَى إِلَهِ مُوسَى

“โอ้ฮามานเอ๋ย จงสร้างหอสูงให้ฉันเพื่อฉันจะได้บรรลุถึงทางที่ฉันจะขึ้นไป ทางที่จะขึ้นไปสู่บรรดาชั้นฟ้าเพื่อฉันจะได้เห็นพระเจ้าของมูซา” [ฆอฟิร: 36-37]

ดังนั้นฟิรอูนจึงแสวงหาพระเจ้าบนฟากฟ้า ฉะนั้นเราจึงรู้เลยว่า การพรรณนาคุณลักษณะของพระเจ้าด้วยคุณลักษณะการเป็นผู้ทรงสร้าง(ฟากฟ้าและแผ่นดิน)และไม่พรรณนาคุณลักษณะของพระองค์ด้วยการมีสถานที่และทิศนั้น เป็นศาสนาของนะบีย์มูซาอะลัยฮิสสะลามและบรรดานะบีย์อื่นๆ ทั้งหมด และการพรรณนาคุณลักษณะของอัลลอฮด้วยคุณลักษณะที่พระองค์อยู่บนฟ้า (แบบฟิรอูนโดยพรรณนาว่าพระองค์ทรงอยู่บนฟ้าด้วยซาตของพระองค์ในเชิงรูปธรรม) นั้น เป็นศาสนาของฟิรอูนและบรรดาวงศ์วานของพวกเขาจากพวกกาเฟร[254]

254 ฟัครุดดีน อัรรอซีย์, *อัตตัฟซีรอัลกะบีร*, พิมพ์ครั้งที่ 1 (เบรุต: ดารุลกุตุบ อัลอิลมียะฮ์, ค.ศ.

ท่านอัลฮาฟิซ อิบนุหะญัร อัลอัสก่อลานีย์ ได้กล่าวว่า

فَإِنَّ إِدْرَاكَ الْعُقُوْلِ لِاَسْرَارِ الرُّبُوْبِيَّةِ قَاصِرٌ فَلاَ يُتَوَجَّهُ عَلَى حُكْمِهِ لِمَ وَلاَ كَيْفَ ؟ كَمَا لاَ يُتَوَجَّهُ عَلَيْهِ فِيْ وُجُوْدِهِ أَيْنَ وَحَيْثُ

แท้จริงการรับรู้ของสติปัญญาเกี่ยวกับความเร้นลับของความเป็นพระเจ้านั้นย่อมบกพร่อง(ไม่อาจเข้าถึงแก่นแท้ได้) ดังนั้นจึงไม่มีการมุ่งถามถึงการกำหนดของพระองค์ว่า เพราะอะไรและอย่างไร? เสมือนกับการไม่มุ่งถามเกี่ยวกับการมีของพระองค์ว่าอยู่ไหนและสถานที่ใด[255]

นอกจากนี้ ผู้เขียนขอหยิบยกคำอธิบายของท่านอิหม่ามอักบัร ชัยคุลอัลอัซฮัร อับดุลหะลีม มะหฺมูด (ฮ.ศ. 1328-1397) ร่อหิมะฮุลลอฮฺ ความว่า

[وَمَا مِنَّا إِلاَّ لَهُ مَقَامٌ مَعْلُوْمٌ]

تَقَدَّمْ أَنْتَ يَا مُحَمَّدُ فَهَذَا مَقَامُكَ وَهُنَا زُجَّ بِسَيِّدِنَا مُحَمَّدٍ فِي الأَنْوَارِ فَوَصَلَ إِلَي حَيْثُ لاَ أَيْنَ وَلاَ بَيْنَ وَلاَ زَمَانَ وَلاَ مَكَانَ فَقَدْ انْتَفَى حِيْنَ ذَلِكَ الْمَكَانَ، وَهُنَا لاَ مَجَالَ لِلقَوْلِ وَلاَ لِلْعَقْلِ

“และไม่มีผู้ใดจากพวกเรานอกจากเขามีตำแหน่งที่ได้ถูกกำหนดไว้แล้ว” [อัศศอฟฟาต: 164]

โอ้มุฮัมมัด เจ้าจงเข้ามา นี้คือตำแหน่งของเจ้า ณ ที่ตรงนี้ (คือซิดร่อตุลมุนตะฮา ต้นพุทราแห่งการสิ้นสุดการรับรู้ของมัคโลคทั้งหลาย) ท่านนะบีย์มุฮัมมัด ศ็อลลัลลอฮุอะลัยฮิวะ

2000/ฮ.ศ. 1421), เล่ม 14, หน้า 93.

255 อิบนุหะญัร, *ฟัตหุ้ลบารีย์*, เล่ม 1, หน้า 220.

> ซัลลัม จึงถูกเคลื่อนย้ายเข้าไปในบรรดารัศมี แล้วไปถึง ณ ที่ไม่มีคำว่าที่ไหน, ไม่มีคำว่าระหว่าง, ไม่มีคำว่าเวลา, ไม่มีคำว่าสถานที่(มาเกี่ยวข้อง) ขณะดังกล่าวนั้นได้ปฏิเสธสถานที่ และ ณ ที่นี้ไม่มีหนทางใดๆ ที่จะพูดและใช้สติปัญญาคิดได้[256]

หมายถึง เมื่ออัลลอฮฺตะอาลา จะทรงบัญชาเรื่องละหมาดให้แก่ท่านนะบีย์มุฮัมมัด ศ็อลลัลลอฮุอะลัยฮิวะซัลลัมนั้น พระองค์ก็ทรงบัญชาให้ท่านนะบีย์ขึ้นไปที่ตำแหน่งเดิมของท่านซึ่งเป็นตำแหน่งที่วิญญาณของท่านเคยอยู่ หลังจากนั้นท่านก็เข้าเฝ้าอัลลอฮฺตะอาลา ซึ่งดังกล่าวนี้มิใช่หมายความว่าอัลลอฮฺตะอาลามีสถานที่อยู่ตรงนั้นหรืออยู่ตรงทิศนั้น แต่หมายถึงพระองค์จะทรงบัญชาเรื่องละหมาดในขณะที่ท่านนะบีย์อยู่ในตำแหน่งดังกล่าว ซึ่งเสมือนกับนะบีย์มูซา อะลัยฮิสสะลาม ที่อัลลอฮฺตะอาลาได้ทรงบัญชาให้ขึ้นไปที่ภูเขาฏูรซีนีนเพื่อเข้าเฝ้าพระองค์ถึง 40 วันเพื่อรับคัมภีร์เตาร้อตและสนทนาพูดกับอัลลอฮฺ ดังกล่าวก็มิใช่หมายความว่าอัลลอฮฺตะอาลาอยู่ที่ภูเขาฏูรซีนีนนั้น ดังนั้นการที่อัลลอฮฺตะอาลาจะทรงบัญชาบทบัญญัติให้แก่ผู้ใด ก็มิใช่หมายความว่าอัลลอฮฺอยู่ตรงสถานที่นั้นและทิศนั้นนั่นเอง ฉันใดก็ฉันนั้น

วิเคราะห์หะดีษอัลญารียะฮ์

หะดีษอัลญาริยะฮ์ คือหะดีษของทาสหญิงเป็นเด็กนิโกรผิวดำเลี้ยงแกะที่ไม่ค่อยรู้ภาษาอาหรับและละหมาดยังไม่เป็น[257] ที่มีรายงานเกี่ยว

---

256 อัลดุลหีม มะหฺมูด, *อัลมัดร่อซะฮ์ อัชชาซุลลียะฮ์*, พิมพ์ครั้งที่ 1 (ไคโร: ดารุลกุตุบอัลหะดีษะฮ์), หน้า 409.

257 มาลิก บิน อะนัส, *อัลมุเดาวะนะฮ์อัลกุบรอ,* ตะห์กีก: ซะกะรียา อุมัยร้อต (เบรุต: ดารุลกุตุบอัลอิลมียะฮ์),เล่ม 1, หน้า 957; และอับดุรร็อซซ้าก, *อัลมุศ็อนนัฟ,* ตะห์กีก: หะบีบอัรเราะหฺมาน

กับเหตุการณ์หนึ่งของนางว่า มีศ่อฮาบะฮ์ท่านหนึ่งได้นำตัวนางมาหาท่านนะบีย์ ศ็อลลัลลอฮุอะลัยฮิวะซัลลัม เพื่อต้องการปล่อยตัวนางให้เป็นอิสระ ท่านนะบีย์ได้ถามนางว่า “อัลลอฮฺอยู่ไหน?” นางตอบว่า “ในฟ้า” และท่านนะบีย์กล่าวว่า “ฉันคือใคร” นางตอบว่า “ท่านคือร่อซูลุลลอฮฺ” ท่านนะบีย์จึงกล่าวว่า “ท่านจงปล่อยนางเพราะแท้จริงนางได้เป็นผู้ศรัทธาแล้ว”

หะดีษอัลญาริยะฮ์ (ทาสหญิงผิวดำ)นี้ มีหลายสายรายงานที่ได้ระบุเกี่ยวกับเรื่องนี้จนกระทั่งมีความสับสนในด้านของตัวบท แต่กลุ่มวะฮฺฮาบีย์ในปัจจุบันต่างนำมาเป็นหลักยึดมั่นและป่าวประกาศในทุกสถานที่และทุกโอกาสว่า อัลลอฮฺมีสถานที่อยู่บนฟ้าตามทัศนะของพวกเขา ซึ่งอัลลอฮฺตะอาลาทรงมหาบริสุทธิ์จากสิ่งที่พวกเขาได้กล่าวอ้าง

ท่านอิหม่ามอะหฺมัด บิน ฮัมบัล ได้กล่าววิจารณ์หะดีษอัลญารียะฮ์ว่า

أَعْتِقْهَا ، فَإِنَّهَا مُؤْمِنَةٌ ، قَالَ : لَيْسَ كُلُّ أَحَدٍ يَقُولُ فِيهِ : إِنَّهَا مُؤْمِنَةٌ، يَقُولُونَ : أَعْتِقْهَا

(สายรายงานที่ท่านนะบีย์ได้กล่าวว่า) “ท่านจงปล่อยนางเพราะนางเป็นผู้ศรัทธาแล้ว” ท่านอะหฺมัดกล่าวว่า: ไม่ใช่(นักหะดีษ)ทุกคนจะกล่าวรายงานในหะดีษนี้ว่า “นางเป็นผู้ศรัทธาแล้ว” แต่พวกเขากล่าวรายงานแค่เพียงว่า “ท่านจงปล่อยนาง”[258]

และท่านอิหม่ามอะหฺมัดกล่าวต่อไปว่า

وَمَالِكٌ سَمِعَهُ مِنْ هَذَا الشَّيْخِ هِلَالِ بْنِ عَلِيٍّ، لَا يَقُولُ: فَإِنَّهَا مُؤْمِنَةٌ

อัลอะอฺซ่อมีย์, พิมพ์ครั้งที่ 3 (เบรุต: อัลมักตับ อัลอิสลามีย์, ฮ.ศ. 1403), เล่ม 9, หน้า 182.

258 อัลค็อลล้าล, *อัซซุนนะฮ์*, ตะห์กีก: อะฏียะฮ์ อัซซะฮ์รอนีย์, พิมพ์ครั้งที่ 1 (ริยาฎ: ดารุอัรรอยะฮ์, ค.ศ. 1989/ฮ.ศ. 1410), เล่ม 3, หน้า 575.

ท่านมาลิกนั้นได้ยินหะดีษนี้จากชัยคฺฮิล้าล บิน อะลีย์ท่านนี้ โดยไม่ได้กล่าวรายงานว่า “แท้จริงนางเป็นผู้ศรัทธาแล้ว”[259]

ท่านอิหม่ามอะหฺมัดมีความสงสัยในความถูกต้อง(ศ่อฮีหฺ)ของถ้อยคำว่า “นางเป็นผู้ศรัทธาแล้ว” และยืนยันว่าในหนังสืออัลมุวัฏเฏาะอฺของอิหม่ามมาลิกนั้น ก็มิได้ระบุถ้อยคำว่า “แท้จริงนางเป็นผู้ศรัทธาแล้ว” เช่นกันเพื่อทำการตอบโต้พวกมุรญิอะฮ์[260]ที่ใช้หะดีษอัลญาริยะฮ์มาเป็นหลักฐานว่า อีหม่าน(การมีศรัทธา)นั้นไม่เกี่ยวข้องกับการปฏิบัติอิบาดะฮ์ แต่อะฮฺลิสซุนนะฮ์ถือว่าการปฏิบัติอิบาดะฮ์นั้นมีส่วนทำให้อีหม่านเพิ่มพูนและการไม่ปฏิบัติอิบาดะฮ์ทำให้อีหม่านลดลง

ดังนั้นหะดีษอัลญาริยะฮ์นี้ พวกอัลมุรญิอะฮ์เป็นพวกแรกที่นำมาอ้างหลักฐานในเรื่องอะกีดะฮ์ และท่านอิหม่ามอะหฺมัดก็เป็นท่านแรกที่ทำการวิจารณ์หะดีษอัลญาริยะฮ์นี้เนื่องจากมีความสับสนในด้านของตัวบท จนกระทั่งชัยคฺสุลัยมฺ อัลฮิลาลีย์ (เกิดปี ฮ.ศ. 1377) อุละมาอฺวะฮฺฮาบีย์ ได้เข้าใจคำพูดของอิหม่ามอะหฺมัดว่า

وَهَذَا يُشْعِرُ بِشُذُوْذِ وَضَعْفِ قَوْلِ الرَّسُوْلِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ

คำพูดของอิหม่ามอะหฺมัดนี้ บ่งบอกให้รู้ถึงความเพี้ยนและความอ่อนของคำพูดท่านร่อซูลุลลอฮฺ ศ็อลลัลลอฮุอะลัยฮิวะซัลลัม (เกี่ยวกับหะดีษอัลญาริยะฮ์นี้)[261]

---

259 เรื่องเดียวกัน.

260 พวกมุรญิอะฮ์เชื่อว่าการฝ่าฝืนนั้นไม่ทำให้เกิดโทษพร้อมกับมีอีหม่าน เสมือนกับการฏออัตไม่เกิดประโยชน์พร้อมกับการมีกุฟุร. ดู อัชชะฮฺร็อสตานีย์, *อัลมิลัล วัลนิหัล*, เล่ม 1, หน้า 138. ดังนั้นพวกมุรญิอะฮ์จึงเชื่อว่าคนชั่วที่มีอีหม่านนั้นจะไม่ถูกลงโทษเพราะเขาไม่ใช่กาเฟรและเขาได้พูดว่าศรัทธาเชื่อในอัลลอฮฺ ก็ถือว่าเพียงพอแล้ว โดยยกหะดีษอัลญาริยะฮ์ดังกล่าวมาอ้างเป็นหลักฐาน.

261 สุลัยมฺ อัลฮิลาลีย์, *อัยนัลลอฮฺ ดิฟาอัน อันหะดีษอัลญาริยะฮ์*, พิมพ์ครั้งที่ 1 (คูเวต: อัดดารฺ:

ซึ่งในปัจจุบันนี้ก็เช่นกันที่กลุ่มวะฮฺฮาบีย์เป็นพวกแรกที่นำหะดีษญาริยะฮ์มาเป็นบรรทัดฐานในเรื่องอะกีดะฮ์และอัลอะซาอิเราะฮ์ก็ทำการชี้แจงข้อเท็จจริง

ต่อไปนี้ผู้เขียนจะนำเสนอบรรดาสายรายงานและตัวบทของหะดีษอัลญาริยะฮ์เพื่อผู้อ่านจะได้ทำความเข้าใจให้รอบด้าน แล้วก็จะทราบว่าหะดีษอัลญาริยะฮ์นั้นไม่สามารถนำมาเป็นหลักฐานที่เด็ดขาดเกี่ยวกับหลักอะกีดะฮ์ที่ว่าอัลลอฮฺมีสถานที่อยู่ข้างบนได้เลย

วิเคราะห์ด้านตัวบท

ท่านอะหฺมัด บิน หัมบัล ได้รายงานด้วยสายรายงานที่ “หะซัน” ว่า

حَدَّثَنَا عَبْدُ الصَّمَدِ حَدَّثَنَا حَمَّادُ بْنُ سَلَمَةَ حَدَّثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ عَمْرٍو عَنْ أَبِي سَلَمَةَ عَنِ الشَّرِيدِ أَنَّ أُمَّهُ أَوْصَتْ أَنْ يُعْتِقَ عَنْهَا رَقَبَةً مُؤْمِنَةً فَسَأَلَ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ عَنْ ذَلِكَ فَقَالَ عِنْدِي جَارِيَةٌ سَوْدَاءُ أَوْ نُوبِيَّةٌ فَأَعْتِقُهَا فَقَالَ ائْتِ بِهَا فَدَعَوْتُهَا فَجَاءَتْ فَقَالَ لَهَا مَنْ رَبُّكِ قَالَتْ اللَّهُ قَالَ مَنْ أَنَا فَقَالَتْ أَنْتَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ أَعْتِقْهَا فَإِنَّهَا مُؤْمِنَةٌ

“ได้เล่าให้เราทราบโดยอับดุศศ่อมัด ได้เล่าให้เราทราบโดยฮัมมาด บิน สะละมะฮ์ ได้เล่าให้เราทราบโดยมุฮัมมัด บิน อัมรฺ จากอะบีสะละมะฮ์ จากอัชชะรี้ด ความว่า แท้จริงมารดาของเขาได้สั่งเสียให้ปล่อยทาสหญิงที่มีความศรัทธาให้แก่นางด้วย เขาจึงไปถามท่านร่อซูลุลลอฮฺ ศ็อลลัลลอฮุอะลัยฮิวะซัลลัม ถึงเรื่องดังกล่าว แล้วกล่าวว่า ณ ที่ฉันมีทาสหญิงผิวดำหนึ่งคน ซึ่ง

อัสสะละฟียะฮ์, ค.ศ.1977/ฮ.ศ. 1408), หน้า 31.

ฉันจะปล่อยนาง ดังนั้นท่านร่อซูลุลลอฮฺจึงกล่าวว่า ท่านจงนำทาสหญิงมาซิ ฉันจึงเรียกนางมา **แล้วท่านร่อซูลุลลอฮฺได้ถามนางว่า "ใครคือพระเจ้าของเธอ?" นางตอบว่า "อัลลอฮฺ"** ท่านนะบีย์ถามอีกว่า "ฉันคือใคร" นางตอบว่า "ท่านคือร่อซูลุลลอฮฺ ศ็อลลัลลอฮุอะลัยฮิวะซัลลัม" ท่านร่อซูลุลลอฮฺจึงกล่าวว่า "ท่านจงปล่อยนางเถิดเพราะนางเป็นผู้ศรัทธาแล้ว"[262]

แต่ท่านอัดดาริมีย์ ได้รายงานด้วยสายรายงานที่หะซันว่า

أَخْبَرَنَا أَبُو الْوَلِيدِ الطَّيَالِسِىُّ حَدَّثَنَا حَمَّادُ بْنُ سَلَمَةَ عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ عَمْرٍو عَنْ أَبِى سَلَمَةَ عَنِ الشَّرِيدِ قَالَ : أَتَيْتُ النَّبِىَّ -صلى الله عليه وسلم- فَقُلْتُ : إِنَّ عَلَى أُمِّى رَقَبَةً ، وَإِنَّ عِنْدِى جَارِيَةً سَوْدَاءَ نُوبِيَةً أَفَتُجْزِئُ عَنْهَا؟ قَالَ :« ادْعُ بِهَا ». فَقَالَ : « أَتَشْهَدِينَ أَنْ لاَ إِلَهَ إِلاَّ اللَّهُ ». قَالَتْ : نَعَمْ . قَالَ : أَعْتِقْهَا فَإِنَّهَا مُؤْمِنَةٌ

"บอกเล่าให้เราทราบโดยอะบุลวะลี้ด อัฏฏ็อยาลิซีย์ ได้เล่าให้เราทราบโดยฮัมมาด บิน สะละมะฮ์ จากมุฮัมมัด บิน อัมรฺ จากอะบีสะละมะฮ์ จากอัชชะรี้ดความว่า ฉันได้ไปหาท่านนะบีย์ ศ็อลลัลลอฮุอะลัยฮิวะซัลลัม และฉันกล่าวว่า แท้จริงมารดาของฉันจำเป็นต้องปล่อยทาส และ ณ ที่ฉันก็มีทาสหญิงผิวดำอยู่หนึ่งคน ซึ่งทาสหญิงนี้จะใช้ได้หรือไม่ที่ปลดปล่อยแทนให้กับมารดา ท่านนะบีย์จึงกล่าวว่า ท่านจงเรียกนางมา **แล้วท่านนะบีย์ก็กล่าวว่า เธอจะปฏิญาณตนว่าไม่มีพระเจ้าอื่น**

---

262 รายงานโดยอะหฺมัด บิน ฮัมบัล, *มุสนัดอะหฺมัด*, เล่ม 29, หน้า 445; และอะบูดาวูด, *สุนันอะบีดาวูด*, หะดีษเลขที่ 3283, เล่ม 2, หน้า 322, และอัลบานีย์กล่าวว่า หะดีษนี้ หะซันศ่อฮีหฺ.

ใดนอกจากอัลลอฮฺหรือไม่? นางตอบว่า “ขอปฏิญาณค่ะ” ท่านนะบีย์จึงกล่าวว่า “ท่านจงปล่อยนาง เพราะนางเป็นผู้ศรัทธาแล้ว”[263]

ดังนั้นสองรายนี้มาจากอัชชะรี้ด บิน สุวัยดฺ และสายรายงานจากฮัมมาดถึงอัชชะรี้ดนั้น เป็นสายรายงานเดียวกันแต่ถ้อยคำแตกต่างกัน

สายรายงานของท่านอิหม่ามอะหฺมัดและท่านอัดดาริมีย์นี้ รายงานจากอัชชะรี้ด และทั้งสองสายรายงานจากฮัมมาดถึงอัชชะรี้ดนั้นเป็นสายรายงานเดียวกันแต่ถ้อยคำแตกต่างกันคือ

- สายรายงานแรก(ของอิหม่ามอะหฺมัด) ท่านร่อซูลุลลอฮฺได้ถามนางว่า “ใครคือพระเจ้าของเธอ?” นางตอบว่า “อัลลอฮฺ”
- ส่วนสายรายงานที่สอง(ของอัดดาริมีย์) ท่านนะบีย์ถามทาสหญิงว่า “เธอจะปฏิญาณตนว่าไม่มีพระเจ้าอื่นใดนอกจากอัลลอฮฺหรือไม่?”

นี่คือจุดเริ่มต้นของการสับสนของหะดีษญาริยะฮ์(ทาสหญิง) ทั้งที่เป็นเรื่องราวเดียวกัน ซึ่ง ณ ตรงนี้ เราจะสังเกตได้ว่าผู้รายงานถ้อยคำหะดีษนั้นได้รายงานด้วยความหมายและความเข้าใจจากตนเองมิใช่รายงานแบบคำต่อคำจากท่านนะบีย์ ดังนั้นถ้อยคำใดที่ใกล้เคียงหลักอีหม่านมากที่สุดระหว่าง “อัลลอฮฺอยู่ไหน?” กับถ้อยคำ “ใครคือพระเจ้าของเธอหรือเธอจะปฏิญาณตนว่าไม่มีพระเจ้าอื่นใดนอกจากอัลลอฮฺหรือไม่?” แน่นอน ท่านผู้

---

263 รายงานโดยอัดดาริมีย์, หะดีษเลขที่ 2348, *สุนันอัดดาริมีย์*, ตะห์กีก: เฟาวาซ อะหฺมัด และคอลิด อัสซับอ, พิมพ์ครั้งที่ 1 (เบรุต: ดารุลกิตาบอัลอะร่อบีย์, ฮ.ศ. 1407), เล่ม 2, หน้า 244; และรายงานโดยอันนะซาอีย์, หะดีษเลขที่ 3653, *สุนันอันนะซาอีย์*, ตะห์กีก: อับดุลฟัตตาหฺ อะบูฆุดดะฮ์, พิมพ์ครั้งที่ 2 (หะลับ: มักตับอัลมัฏบูอาต อัลอิสลามียะฮ์, ฮ.ศ. 1406), เล่ม 6, 252, อัลบานีย์กล่าวว่า หะดีษนี้สายรายงานหะซัน.

อ่านก็จะคิดได้ทันทีว่า เวลาที่กาเฟรจะเข้ารับนับถือศาสนาอิสลามนั้นก็ต้องปฏิญาณตนว่า “ไม่มีพระเจ้าอื่นใดนอกจากอัลลอฮฺ”

ได้มีหะดีษศ่อฮีหฺมาสนับสนุนว่าท่านร่อซูลุลลอฮฺได้สอนกะลิมะฮ์ชะฮาดะฮ์แก่ผู้ที่ต้องการเข้ารับอิสลาม โดยท่านอิหม่ามอะหฺมัด ได้รายงานว่า

حَدَّثَنَا عَبْدُ الرَّزَّاقِ حَدَّثَنَا مَعْمَرٌ عَنِ الزُّهْرِيِّ عَنْ عُبَيْدِ اللَّهِ بْنِ عَبْدِ اللَّهِ عَنْ رَجُلٍ مِنْ الْأَنْصَارِ أَنَّهُ جَاءَ بِأَمَةٍ سَوْدَاءَ وَقَالَ يَا رَسُولَ اللَّهِ إِنَّ عَلَيَّ رَقَبَةً مُؤْمِنَةً فَإِنْ كُنْتَ تَرَى هَذِهِ مُؤْمِنَةً أَعْتَقْتُهَا فَقَالَ لَهَا رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ أَتَشْهَدِينَ أَنْ لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ قَالَتْ نَعَمْ قَالَ أَتَشْهَدِينَ أَنِّي رَسُولُ اللَّهِ قَالَتْ نَعَمْ قَالَ أَتُؤْمِنِينَ بِالْبَعْثِ بَعْدَ الْمَوْتِ قَالَتْ نَعَمْ قَالَ أَعْتِقْهَا

“ได้เล่าให้เราทราบโดยอับดุรร็อซซ้าก ได้เล่าให้เราทราบโดยมะอฺมัร จากอัซซุฮฺรีย์ จากอุบัยดิลลาฮฺ บิน อับดิลลาฮฺ จากชายคนหนึ่งจากชาวอันศ้อร ความว่า เขาได้นำทาสหญิงผิวดำคนหนึ่งมา และกล่าวว่าโอ้ท่านร่อซูลุลลอฮฺ แท้จริงจำเป็นบนฉันต้องปล่อยทาสหญิงที่มีศรัทธา หากท่านเห็นว่า ทาสหญิงคนนี้เป็นผู้มีศรัทธาแล้ว ฉันก็จะปล่อยนาง **ดังนั้นท่านร่อซูลุลลอฮฺ ศ็อลลัลลอฮุอะลัยฮิวะซัลลัม ก็กล่าวแก่นางว่า เธอจะปฏิญาณตนไหมว่าไม่มีพระเจ้าอื่นใดนอกจากอัลลอฮฺ นางตอบว่า ค่ะ(ฉันขอปฏิญาณตน)** และท่านร่อซูลุลลอฮฺกล่าวอีกว่า เธอจะปฏิญาณตนไหมว่าแท้จริงฉันคือศาสนทูตของอัลลอฮฺ นางตอบว่า ค่ะ (ฉันขอปฏิญาณตน) และท่านร่อซูลุลลอฮฺกล่าวอีกว่า เธอจะศรัทธาเรื่องการฟื้นคืนชีพหลังจากความตายหรือไม่? นางตอบว่า ค่ะ

ท่านร่อซูลุลลอฮฺจึงกล่าวว่า ท่านจงปล่อยนางเถิด”[264]

ท่านมุสลิมได้รายงานว่า

عَنْ حَجَّاجٍ الصَّوَّافِ عَنْ يَحْيَى بْنِ أَبِي كَثِيرٍ عَنْ هِلَالِ بْنِ أَبِي مَيْمُونَةَ عَنْ عَطَاءِ بْنِ يَسَارٍ عَنْ مُعَاوِيَةَ بْنِ الْحَكَمِ السُّلَمِيِّ قَالَ... وَكَانَتْ لِي جَارِيَةٌ تَرْعَى غَنَمًا لِي قِبَلَ أُحُدٍ وَالْجَوَّانِيَّةِ فَاطَّلَعْتُ ذَاتَ يَوْمٍ فَإِذَا الذِّيبُ قَدْ ذَهَبَ بِشَاةٍ مِنْ غَنَمِهَا وَأَنَا رَجُلٌ مِنْ بَنِي آدَمَ آسَفُ كَمَا يَأْسَفُونَ لَكِنِّي صَكَكْتُهَا صَكَّةً فَأَتَيْتُ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَعَظَّمَ ذَلِكَ عَلَيَّ قُلْتُ يَا رَسُولَ اللَّهِ أَفَلَا أُعْتِقُهَا قَالَ ائْتِنِي بِهَا فَأَتَيْتُهُ بِهَا فَقَالَ لَهَا أَيْنَ اللَّهُ قَالَتْ فِي السَّمَاءِ قَالَ مَنْ أَنَا قَالَتْ أَنْتَ رَسُولُ اللَّهِ قَالَ أَعْتِقْهَا فَإِنَّهَا مُؤْمِنَةٌ

“จากหัจญาจญ์ อัศเศาว้าฟ จากยะหฺยา บิน อะบีกะษีร จากฮิล้าล บิน อะบีมัยมูนะฮ์ จากอะฏออ์ บิน ยะซาร จากมุอาวิยะฮ์ บิน อัลหะกัม อัสสุละมีย์ เขากล่าวว่า ... ฉันมีทาสหญิงคนหนึ่งที่เคยเลี้ยงแพะของฉันในพื้นที่ระหว่างอุฮุดและอัลเญาวานียะฮฺ วันหนึ่งฉันได้มาดู ปรากฏว่าหมาจิ้งจอกได้ขโมยเอาแพะไปตัวหนึ่งจากนาง และฉันเป็นมนุษย์ธรรมดา แน่นอนว่าต้องมีอารมณ์โกรธเหมือนคนทั่วไปฉันจึงตบหน้านาง แล้วฉันจึงไปหาท่านร่อซูลุลลอฮฺ ศ็อลลัลลอฮุอะลัยฮิวะซัลลัม และสิ่งนี้ทำให้ฉันกังวลใจ ฉันจึงอธิบายกับท่านร่อซูลุลลอฮฺว่า “โอ้ท่านร่อซูลุลลอฮฺ ฉันควรปล่อยทาสของฉันคนนี้เป็นอิสระหรือไม่?” ท่านร่อซูลุลลอฮฺได้กล่าวว่า

264 รายงานโดยอะหฺมัด, *มุสนัดอะหฺมัด*, เล่ม 3, หน้า 451. ท่านอิบนุกะษีรกล่าวว่า หะดีษนี้สายรายงานศ่อฮีหฺ และการไม่รู้ชื่อของศ่อฮาบะฮ์นั้นถือว่าไม่เป็นโทษแต่ประการใด. ดู *ตัฟซีรอิบนุกะษีร*, เล่ม 2, หน้า 374.

“พานางมาหาฉัน” ฉันจึงรีบพานางมา **แล้วท่านร่อซูลุลลอฮฺ ศ็อลลัลลอฮุอะลัยฮิ วะซัลลัม ก็ได้ถามทาสของฉันคนนี้ว่า “อัลลอฮฺอยู่ไหน?” นางตอบว่า “ในฟ้า”** แล้วท่านร่อซูลุลลอฮฺ ก็ถามต่อไปว่า “ฉันคือใคร?” นางตอบว่า “ท่านคือศาสนทูตของอัลลอฮฺ” แล้วท่านร่อซูลุลลอฮฺ จึงกล่าวว่า “ท่านจงปล่อยนางให้เป็นอิสระเถิด เพราะนางเป็นผู้ศรัทธาแล้ว”[265]

แต่ท่านอิบนุอัลกอนิอฺ ได้รายงานว่า

حَدَّثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ أَحْمَدَ بْنِ الْبَرَاءِ ، نَا مُعَافِى بْنُ سُلَيْمَانَ ، نَا فُلَيْحٌ ، عَنْ هِلاَلٍ ، عَنْ عَطَاءِ بْنِ يَسَارٍ ، عَنْ مُعَاوِيَةَ بْنِ الْحَكَمِ أَنَّهُ أَرَادَ عِتْقَ أَمَةٍ لَهُ سَوْدَاءَ فَأَتَى بِهَا النَّبِيَّ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَقَالَ لَهَا : « مَنْ رَبُّكِ ؟ » قَالَتْ : الَّذِيْ فِي السَّمَاءِ فَقَالَ لَهَا : « مَنْ أَنَا ؟ » قَالَتْ: رَسُوْلُ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ : قَالَ « أَعْتِقْهَا ؛ فَإِنَّهَا مُؤْمِنَةٌ »

“ได้เล่าให้เราทราบโดยมุฮัมมัด บิน อะหฺมัด บิน อัลบะรออฺ ได้เล่าให้เราทราบโดยมุอาฟี บิน สุลัยมาน ได้เล่าให้เราทราบโดยฟุลัยห์ จากฮิล้าล(บิน อะบีมัยมูนะฮ์) จากอะฏออฺ บิน ยะซาร จากมุอาวิยะฮ์ บิน อัลหะกัม ความว่า เขาต้องการที่จะปล่อยทาสหญิงผิวดำ เขาพานางไปหาท่านนะบีย์ ศ็อลลัลลอฮุอะลัยฮิวะซัลลัม **แล้วท่านนะบีย์ก็กล่าวแก่นางว่า “ใครคือพระเจ้าของเธอ?” นางตอบว่า “ผู้ที่อยู่ในฟ้า”** ท่านนะบีย์ถามนางว่า “ฉันคือใคร?” นางตอบว่า “ท่านคือร่อซูลุลลอฮฺ ศ็อลลัลลอฮุอะลัยฮิวะซัลลัม” ท่านนะบีย์จึงกล่าวว่า “ท่านจงปล่อยนางเถิดเพราะนางเป็นผู้ศรัทธา

265 รายงานโดยมุสลิม, หะดีษเลขที่ 537.

แล้ว”[266]

ท่านจะเห็นว่าสายรายงานนี้(คือรายงานของอิบนุอัลกอนิอฺ)และสายรายงานของมุสลิมนั้น มีสายรายงานเดียวกันจาก ฮิล้าล บิน อะบีมัยมูนะฮ์ จาก อะฏออฺ บิน ยะซาร จาก มุอาวิยะฮ์ บิน อัลหะกัม แต่ถ้อยคำมีความแตกต่างกัน โดยถ้อยคำสายรายงานของอิบนุอัลกอนิอฺระบุว่า “ใครคือพระเจ้าของเธอ?” ส่วนถ้อยคำสายรายงานของมุสลิมนั้นระบุว่า “อัลลอฮฺอยู่ไหน?” ซึ่งบ่งชี้ว่าถ้อยคำหะดีษนั้นรายงานมาจากความเข้าใจของผู้รายงานเองโดยมิได้รายงานมาจากคำพูดของท่านนะบีย์ ศ็อลลัลลอฮุอะลัยฮิวะซัลลัมแบบตรงๆ ดังนั้นจึงไม่สามารถฟันธงมั่นใจร้อยเปอร์เซ็นได้ว่า ถ้อยคำหะดีษ “อัลลอฮฺอยู่ไหน?” นั้นเป็นคำพูดมาจากท่านนะบีย์ ศ็อลลัลลอฮุอะลัยฮิวะซัลลัม

วิเคราะห์ด้านความหมายของหะดีษอัลญาริยะฮ์

สมมุติว่า หะดีษอัลญาริยะฮ์มีความศ่อฮีหฺในด้านของสายรายงานและตัวบท จุดยืนและความเข้าใจของอุละมาอฺจึงมีความแตกต่างกันระหว่างอัลอะชาอิเราะฮ์กับแนวทางวะฮฺฮาบีย์

- **ความเข้าใจของอุละมาอฺอะฮฺลิสซุนนะฮ์อัลอะชาอิเราะฮ์ที่มีต่อหะดีษอัลญาริยะฮ์**

ท่านอิหม่ามอันนะวาวีย์ ได้กล่าวว่า: เกี่ยวกับหะดีษอัลญาริยะฮ์นี้ อะฮฺลิสซุนนะฮ์วัลญะมาอะฮ์จะมีอยู่ 2 แนวทางคือ

(1) ศรัทธาเชื่อโดยไม่เข้าไปยุ่งเกี่ยวกับความหมายของมันพร้อมยึดมั่น

266 หะดีษนี้หะซัน, รายงานโดยอิบนุอัลกอนิอ, หะดีษเลขที่ 1027, *มุอฺญัมอัศศ่อฮาบะฮ์*, ตะห์กีก: ศ่อลาหฺ บิน ซาลิม อัลมิศรอตีย์ (มักตะบะฮ์ อัลฆุร่อบาอฺ อัลอะษะรียะฮ์), เล่ม 3, หน้า 73.

ว่าไม่มีสิ่งใดคล้ายเหมือนกับอัลลอฮฺและพระองค์ทรงบริสุทธิ์จากสัญลักษณ์ของสิ่งที่ถูกสร้าง

(2) ทำการตีความที่เหมาะสมกับความยิ่งใหญ่ของอัลลอฮฺ[267]

ท่านอิหม่ามอัสสะยูฏีย์ ได้กล่าวว่า: หะดีษอัลญาริยะฮ์นี้เป็นหะดีษเกี่ยวกับบรรดาศิฟัตของอัลลอฮฺ คือให้ทำการมอบหมายการรู้ความหมายที่แท้จริงไปยังอัลลอฮฺและไม่เข้าไปยุ่งเกี่ยวกับมันพร้อมกับยึดมั่นในความบริสุทธิ์ของอัลลอฮฺจากการไปคล้ายหรือเหมือนกับสิ่งที่ถูกสร้างหรือทำการตีความ[268]

แต่ในยุคปัจจุบัน หะดีษนี้ถูกนำมาพูดกันแพร่หลายในกลุ่มสามัญชนทั่วไปจนกระทั่งบางคนเชื่อว่าอัลลอฮฺมีรูปร่างมีสถานที่อยู่ข้างบนสุดโดยนั่งสถิตอยู่บนบัลลังก์ ด้วยเหตุนี้เราจึงต้องชี้แจงรายละเอียดที่ถูกต้องแก่สามัญชนมุสลิมทั่วไปเพื่อจะได้เข้าใจถึงหลักอะกีดะฮ์อะฮฺลิสซุนนะฮ์วัลญะมาอะฮ์อันบริสุทธิ์

ก่อนที่จะทำความเข้าใจหะดีษบทนี้ ต้องนำอายะฮ์อัลกุรอานที่มุหฺกะมาต(ที่มีความหมายชัดเจน)มาเป็นบรรทัดฐานในการเข้าใจตัวบทเกี่ยวกับคุณลักษณะของอัลลอฮฺตะอาลา นั่นคือ พระองค์ทรงตรัสว่า

لَيْسَ كَمِثْلِهِ شَيْءٌ

“ไม่มีสิ่งใดคล้ายเหมือนพระองค์” [อัชชูรอ: 11]

และหลักอะกีดะฮ์สะลัฟที่ว่า

---

267 อันนะวาวีย์, *ชัรหฺค่อฮีหฺมุสลิม*, เล่ม 5, หน้า 24,

268 อัสสะยูฏีย์, *อัดดีบาจฺ ชัรหฺค่อฮีหฺมุสลิม*, ตะห์กีก: อะบูอิสหาก อัลหุวัยนีย์, พิมพ์ครั้งที่ 1 (ซาอุฯ: ดารุอิบนิอัฟฟาน, ค.ศ. 1996/ฮ.ศ. 1416), เล่ม 2, หน้า 216.

وَمَنْ وَصَفَ اللهَ بِمَعْنًى مِنْ مَعَانِي الْبَشَرِ، فَقَدْ كَفَرَ

ผู้ใดพรรณนาอัลลอฮฺด้วยความหมายหนึ่งจากบรรดาความหมายของมนุษย์ เขาย่อมเป็นกาเฟร[269]

คำว่า “ฟิสสะมาอฺ” นั้นไม่มีปัญหา หากผู้พูดนั้นมีความเข้าใจหลักภาษาอาหรับที่บริสุทธิ์และถูกต้องโดยสอดคล้องกับบรรดาอายะฮ์มุหฺกะมาต

ส่วนคำว่า [أَيْنَ] “ไหน” ตามหลักภาษาอาหรับจะใช้ถามถึงสองความหมาย คือ

(1) สถานที่ [اَلْمَكَانُ]

(2) ฐานันดร [اَلْمَكَانَةُ][270]

ยิ่งกว่านั้น คำว่า “สถานที่” [اَلْمَكَانُ] ตามหลักภาษาอาหรับนั้น ยังมีความหมายว่า “ฐานันดร” [اَلْمَكَانَةُ] ด้วยเช่นกัน เพราะท่านอุมัร ร่อฎิยัลลอฮุอันฮุ ได้นำท่านอัลอับบาสมาเป็นสื่อในการดุอาอฺขอฝนต่ออัลลอฮฺในปีที่มีความแห้งแล้ง แล้วพระองค์ก็ให้ฝนตกด้วยสื่อของท่านอิบนุอับบาสและแผ่นดินก็อุดมสมบูรณ์ แล้วท่านอุมัร ก็กล่าวว่า

هَذَا وَاللهِ الْوَسِيْلَةُ إِلَى اللهِ وَالْمَكَانُ مِنْهُ

ขอสาบานต่ออัลลอฮฺ (ท่านอัลอับบาส)นี้ เป็นสื่อไปยังอัลลอฮฺและมีฐานันดรที่มีเกียรติจากพระองค์[271]

---

269 อัฏฏ่อหาวีย์, *อัลอะกีดะฮ์อัฏฏ่อหาวียะฮ์*, หน้า 13.

270 ดู อิบนุฟูร็อก, *มุชกิลุลหะดีษวะบะยานุฮู*, หน้า 159; อะบูบักร อิบนุอัลอะร่อบีย์, *ซัรหุค่อฮีหฺ อัตติรมิซีย์* (เบรุต: ดารุลกุตุบอัลอิลมียะฮ์), เล่ม 11, หน้า 273.

271 อิบนุอัลอะษีร, *อุสุดุลฆอบะฮ์ ฟีมะอฺริฟะฮ์ อัศค่อฮาบะฮ์*, พิมพ์ครั้งที่ 1 (เบรุต: ดารุอิบนิหัซม์, ค.ศ. 2012/ฮ.ศ. 1433), เล่ม 3, หน้า 634.

ดังนั้นถ้าหากให้ความหมายว่า อัลลอฮฺมีสถานที่อยู่บนฟ้า ย่อมเป็นไปไม่ได้เพราะคุณลักษณะดังกล่าวนั้นไปคล้ายหรือเหมือนกับคุณลักษณะของสิ่งถูกสร้างที่มีสถานที่และขัดกับหลักอะกีดะฮ์อะฮฺลิสซุนนะฮ์ที่แท้บริสุทธิ์

ท่านอิหม่ามอิบนุฟูร็อก (เสียชีวิตปี ฮ.ศ. 406) ได้กล่าวว่า

إِنَّ مَعْنَى قَوْلِهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ أَيْنَ اللهُ اِسْتِعْلاَمٌ لِمَنْزِلَتِهِ وَقَدْرِهِ عِنْدَهَا وَفِيْ قَلْبِهَا

แท้จริงความหมายคำกล่าวของท่านนะบีย์ ศ็อลลัลลอฮุอะลัยฮิวะซัลลัมที่ว่า อัลลอฮฺอยู่ไหน?นั้น ต้องการรู้ถึงฐานันดรและเกียรติของอัลลอฮฺตามทัศนะของนางและในหัวใจของนาง[272]

ท่านอิหม่ามอะบูบักร อิบนุอัลอะร่อบีย์ อัลมาลิกีย์ (ฮ.ศ. 468-543) ได้อธิบายว่า

فَقَالَ لَهَا اَيْنَ اللهُ وَالْمُرَادُ بِالسُّؤَالِ بِهَا عَنْهُ تَعَالَى الْمَكَانَةُ فَإِنَّ الْمَكَانَ يَسْتَحِيْلُ عَلَيْهِ

ท่านนะบีย์ได้กล่าวกับทาสหญิงผิวดำว่า “อัลลอฮฺอยู่ไหน” เป้าหมายการถามว่า อยู่ไหนกับอัลลอฮฺนั้น คือฐานันดร เพราะสถานที่นั้นเป็นไปไม่ได้สำหรับอัลลอฮฺ[273]

และท่านยังได้กล่าวอธิบายอีกว่า

وَالنَّبِيُّ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَدْ أَطْلَقَ اللَّفْظَ وَقَصَدَ بِهِ الْوَاجِبَ للهِ وَهُوَ شَرَفُ الْمَكَانَةِ الَّذِيْ يُسْأَلُ عَنْهَا بِأَيْنَ وَلَمْ يَجُزْ أَنْ يُرِيْدَ الْمَكَانَ

272 อิบนุฟูร็อก, *มุชกิลุลหะดีษวะบะยานุฮู*, หน้า 159.

273 อะบูบักร อิบนุอัลอะร่อบีย์, *ชัรหุ่อฮีหฺอัตติรมิซีย์*, เล่ม 11, หน้า 273.

لأَنَّهُ مُحَالٌ عَلَيْهِ

และท่านนะบีย์ ศ็อลลัลลอฮุอะลัยฮิวะซัลลัม ได้ใช้ถ้อยคำ (อัยน่ะ)เฉยๆ โดยมีเป้าหมายของถ้อยคำที่จำเป็น(ดำรงอยู่) สำหรับอัลลอฮฺ ก็คือฐานันดรที่มีเกียรติซึ่งสามารถถูกถาม ได้ด้วยคำว่า (อัยน่ะ) และไม่อนุญาตให้มีเป้าหมายถามถึง สถานที่เพราะการมีสถานที่นั้นเป็นไปไม่ได้สำหรับอัลลอฮฺ (เนื่องจากเป็นคุณลักษณะของสิ่งที่ถูกสร้างที่ต้องการสถาน ที่อยู่)[274]

ท่านอิหม่ามอัลบาญีย์ อัลอันดะลูซีย์ (ฮ.ศ. 403-474) ได้กล่าวว่า

وَقَوْلُهُ لِلْجَارِيَةِ أَيْنَ اللهُ قَالَتْ فِى السَّمَاءِ لَعَلَّهَا تُرِيْدُ وَصْفَهُ بِالْعُلُوِّ وَبِذَلِكَ يُوْصَفُ كُلُّ مَنْ شَأْنُهُ الْعُلُوُّ فَيُقَالُ مَكَانُ فُلَانٍ فِى السَّمَاءِ بِمَعْنَى عُلُوِّ حَالِهِ وَرِفْعَتِهِ وَشَرَفِهِ

คำกล่าวของท่านร่อซูลุลลอฮฺแก่ทาสหญิงว่า อัลลอฮฺอยู่ไหน? นางตอบว่า ในฟ้า. ซึ่งบางครั้งนางมีเป้าหมายถึงอัลลอฮฺทรง มีลักษณะที่สูงส่ง และด้วยเหตุดังกล่าวนี้ผู้ที่มีเกียรติสูงส่งนั้น จะถูกกล่าว(ตามหลักภาษาอาหรับ)ว่า “สถานที่ของคนนั้นอยู่ บนฟ้า” หมายถึงสถานะของเขาสูงส่งและมีเกียรตินั่นเอง[275]

ท่านอัลฮาฟิซ อะบุลอับบาส อัลกุรฏุบีย์ (ฮ.ศ. 578-656) ได้อธิบายว่า

---

274 อะบูบักร อิบนุอัลอะร่อบีย์, *กิตาบุลก่อบัส ฟี ชัรหฺ มุวัฏเฏาะอ์ มาลิก บิน อะนัส*, ตะห์กีก: มุฮัมมัด อับดุลลอฮฺ วะลัดกะรีม, พิมพ์ครั้งที่ 1 (เบรุต: ดารุลฆ็อรบฺ อัลอิสลามีย์, ค.ศ. 1992), เล่ม 3, หน้า 967.

275 อัลบาญีย์, *อัลมุนตะกอ ชัรหฺ มุวัฏเฏาะอ์อิหม่ามมาลิก*, พิมพ์ครั้งที่ 1 (ไคโร: ดารุสสะอาดะฮ์, ฮ.ศ. 1332), เล่ม 6, หน้า 274; และอัสสะยูฏีย์, ตัรวีรุลหะวาลิก ชัรหฺ อะลา มุวัฏเฏาะมาลิก (ไคโร: มัฏบะอะฮ์ อิหฺยาอ์ อัลกุตุบ อัลอะร่อบีย์), เล่ม 3, หน้า 6.

يَكُوْنُ قَوْلُهَا فِي السَّمَاءِ أَيْ فِيْ غَايَةِ الْعُلُوِّ وَالرِّفْعَةِ

คำกล่าวของทาสหญิงที่ว่า “(อัลลอฮฺ)อยู่ในฟ้า” นั้นหมายถึงความสูงส่งและมีเกียรติอย่างที่สุด[276]

ท่านอิหม่ามอัฏฏ่อบะรีย์ (ฮ.ศ. 224-310) อุละมาอฺสะลัฟ กล่าวว่า

وَقَدْ بَيَّنَّا أَنَّ كُلَّ شَيْءٍ عالٍ بِالْقَهْرِ وَغَلَبَةٍ عَلَى شَيْءٍ، فَإِنَّ الْعَرَبَ تَقُوْلُ: هُوَ فَوْقَهُ

เราได้อธิบายมาแล้วว่า แท้จริงทุกๆ สิ่งที่สูงด้วยอำนาจและพิชิตเหนือทุกๆ สิ่งนั้น คนอาหรับ(ทั่วไปในยุคสะลัฟ)จะพูดว่า สิ่งนั้น(หรือผู้นั้น)อยู่เหนือสิ่งนั้น(คือเหนือด้วยอำนาจและการพิชิต)[277]

ดังนั้นคำว่า [فِي السَّمَاءِ] “ฟิสสะมาอฺ-ในฟ้าหรือบนฟ้า” ตามหลักภาษาอาหรับ หมายถึงผู้สูงส่งในเกียรติฐานันดรและสูงส่งอำนาจการปกครองเหนือสรรพสิ่งทั้งหลาย ซึ่งเป็นความหมายที่เหมาะสมกับความยิ่งใหญ่ของอัลลอฮฺตะอาลา

เพราะฉะนั้นท่านนะบีย์ ศ็อลลัลลอฮุอะลัยฮิวะซัลลัม ไม่ได้มีเป้าหมายคำว่า “ฟิสสะมาอฺ” นั้น คืออัลลอฮฺอยู่แบบมีสถานที่ข้างบนสูงและบัลลังก์โดยที่บรรดาสรรพสิ่งที่ถูกสร้างอยู่ข้างใต้พระองค์ เพราะท่านนะบีย์เคยขอดุอาอฺว่า อัลลอฮฺทรงปรากฏโดยไม่มีสิ่งใดอยู่เหนือพระองค์ และพระองค์ทรงลี้ลับโดยไม่มีผู้ใดอยู่ใต้พระองค์นั่นเอง

---

276 อัลกุรฏุบีย์, *อัลมุฟฮิม ปิมา อัชกะล่า มิน ตัลคีศ กิตาบมุสลิม*, ตะห์กีก: มุหฺยุดดีน ดีบ มัสตู, พิมพ์ครั้งที่ 1 (เบรุต: ดารุอิบนิกะษีร, ค.ศ. 1996/ฮ.ศ. 1417), เล่ม 2, หน้า 144.

277 อัฏฏ่อบะรีย์, *ตัฟซีรอัฏฏ่อบะรีย์*, เล่ม 13, หน้า 42.

- **ความเข้าใจที่แท้จริงของอุละมาอฺวะฮ์ฮาบีย์ที่มีต่อหะดีษอัลญารียะฮ์**

ชัยคฺมุฮัมมัด บิน ศอลิหฺ อัลอุษัยมีน (ฮ.ศ. 1347-1421) อุละมาอฺวะฮฺฮาบีย์ยุคปัจจุบัน ได้อธิบาย(ตัฟซีร)ความหมายของหะดีษอัลญาริยะฮ์ว่า

فَاسْتَفْهَمَ بِأَيْنَ الَّتِيْ يُسْتَفْهَمُ بِهَا عَنِ الْمَكَانِ، وَالْمَرْأَةُ أَجَابَتْ بِفِيْ الدَّالَّةِ عَلَى الظَّرْفِيَّةِ، أَيْ الظَّرْفِيَّةِ الْعَدَمِيَّةِ، يَعْنِيْ : لاَ شَيْءَ مُحِيْطٌ بِاللهِ ، فَمَا ثَمَّ فَوْقَ الْمَخْلُوْقِ إلاَّ اللهُ عَزَّ وَجَلَّ

“ท่านร่อซูลุลลอฮฺได้ถามด้วยคำว่า “อยู่ไหน” ซึ่งใช้นำมาถามเกี่ยวกับสถานที่ และทาสหญิงที่ตอบด้วยคำว่า “ใน(ฟ้า)” ที่บ่งชี้ถึงการเข้าไปมีที่อยู่นั้น หมายถึง ที่อยู่เชิงไม่มี(ความว่างเปล่าที่ไม่ได้ถูกสร้างขึ้นมา ไม่มีลม ไม่มีอากาศ และไม่มีสิ่งใดถูกสร้าง ณ ที่นั่น) หมายถึง ไม่มีสิ่งใดห้อมล้อมอัลลอฮฺ ดังนั้น ณ ที่นั่นไม่มีสถานที่ใดอยู่เหนือบรรดาสิ่งที่ถูกสร้างนอกจากมีอัลลอฮฺเท่านั้น[278]

และชัยคฺมุฮัมมัด บิน ศอลิหฺ อัลอุษัยมีน ได้กล่าวสรุปว่า

فَالْحَاصِلُ أَنَّكَ إِذَا أَرَدْتَ بِالْجِهَةِ جِهَةَ عُلُوٍّ عَدَمِيَّةً، أَيْ لَيْسَ فَوْقَ إِلاَّ اللهُ وَحْدَهُ فَهَذَا صَحِيْحٌ

สรุปคือ เมื่อท่านมีเป้าหมายคำว่า ทิศ คือ ทิศข้างบนสูงในเชิงไม่มี(คือทิศว่างเปล่าที่ไม่ได้ถูกสร้างขึ้นมา ไม่มีลม ไม่มีอากาศ และไม่มีสิ่งใดถูกสร้าง ณ ทิศนั้น) หมายถึง ไม่มีผู้ใดอยู่ข้างบนนอกจากอัลลอฮฺองค์เดียวเท่านั้น ดังกล่าวนี้ถือว่าถูกต้อง[279]

278 อัลอุษัยมีน, *ชัรหฺ อัลอะกีดะฮ์ อัซซะฟารีนียะฮ์*, หน้า 120.

279 เรื่องเดียวกัน.

นี่คือแก่นแท้ความเข้าใจของแนวทางวะฮฺฮาบีย์ที่มีต่อหะดีษอัลญาริยะฮ์ที่บอกว่า อัลลอฮฺอยู่ในสถานที่แห่งการไม่มี [اَلْمَكَانُ الْعَدَمِيُّ] หรืออยู่ในทิศแห่งการไม่มี [اَلْجِهَةُ الْعَدَمِيَّةُ] ตามสำนวนเรียกที่แตกต่างกันไปแต่เป้าหมายเดียวกัน ก็คือ อัลลอฮฺมีระยะทางห่างกับเราในเชิงรูปธรรมที่ไกลโพ้นพ้นเบื้องหลังของบัลลังก์(อะรัช)โดยอยู่ในสถานที่แห่งการไม่มี (มะกานอะดะมีย์) ที่สูงที่สุดเหนือบรรดาสิ่งที่ถูกสร้างทั้งหลายโดย ณ ที่นั่น เป็นความว่างเปล่า ไม่มีลม ไม่มีอากาศ และไม่มีสิ่งใดถูกสร้างเลย

วิเคราะห์ทฤษฎีสถานที่แห่งการไม่มี

(1) อัลลอฮฺอยู่ในทิศแห่งการไม่มีหรือสถานที่แห่งการไม่มีนี้ อัลลอฮฺตะอาลาได้ทรงตรัสไว้ในอัลกุรอานหรือไม่? ท่านนะบีย์ได้กล่าวไว้ในซุนนะฮ์สักบทหรือไม่? ศ่อฮาบะฮ์ได้เคยกล่าวไว้หรือไม่? เหล่าตาบิอีนได้กล่าวพูดไว้หรือไม่? บรรดาตาบิอิตตาบิอีนโดยเฉพาะอิหม่ามทั้งสี่ได้เคยพูดไว้หรือไม่? แต่สำหรับผู้เขียนเมื่อได้ศึกษาก็ไม่เคยพบว่ามีระบุไว้ในอัลกุรอานหรือซุนนะฮ์ของท่านนะบีย์ ศ็อลลัลลอฮุอะลัยฮิวะซัลลัม ไม่พบว่าศ่อฮาบะฮ์ท่านใดได้อธิบายเอาไว้เช่นนี้ ปราชญ์สะลัฟมัซฮับทั้งสี่ก็ไม่ได้เคยพูดถ้อยคำนี้ และปราชญ์สะลัฟทั้งหลายก็ไม่เคยพูดเช่นนี้[280]

(2) ทาสหญิงนิโกรผิวดำที่ยังเป็นเด็ก ละหมาดยังไม่เป็น และพูดภาษาอาหรับไม่ค่อยคล่อง มีเป้าหมายและความเข้าใจละเอียดลออถึงขนาดนี้เลยกระนั้นหรือ?!

280 ดังนั้นจึงไม่ผิดที่บุคคลหนึ่งจะบอกว่า ทฤษฎีนี้เป็นทฤษฎีที่บิดอะฮ์.

(3) ทาสหญิงตอบว่า “อัลลอฮฺอยู่ในฟ้า” แต่กลับให้ความหมายว่า “ใน(ฟ้า)” ตรงนี้ คือ “บน(ฟ้า)” เป็นการตะวีล(ตีความ)หรือไม่? ถ้าหากเป็นการตีความ เหตุใดเมื่อแนวทางอื่นทำการตีความจึงถูกตำหนิ?!

(4) การเชื่อว่า อัลลอฮฺอยู่ ณ สถานที่แห่งการไม่มี (มะกานอะดะมีย์) ที่มีแต่ความว่างเปล่า คำถามที่ตามมาก็คือ สถานที่ความว่างเปล่านี้ต้องใหญ่กว่าอัลลอฮฺ?! และประการต่อมาคือ สถานที่แห่งการไม่มีนี้มีขอบเขตสิ้นสุดหรือไม่? ถ้ามีขอบเขตสิ้นสุด แสดงว่าอัลลอฮฺก็มีขนาดขอบเขตสิ้นสุดด้วยเช่นกัน?! ซึ่งการเชื่อว่าอัลลอฮฺมีขอบเขตนั้นมิใช่แนวทางของสะละฟุศศอลิหฺ

(5) บางท่านอาจจะพูดว่า อัลลอฮฺนั้นทรงอยู่สูงสุดเหนือบรรดามัคโลคทั้งหลาย ก็จะมีคำถามตามมาก็คือ คำว่า “สูงสุด” เหนือบัลลังก์ขึ้นไปนั้นมีระยะห่างแค่ไหนระหว่างอัลลอฮฺกับบัลลังก์? หรือว่าอยู่เหนือบัลลังก์สักหน่อยก็ถือว่าสูงสุดเหนือสรรพสิ่งทั้งหลายแล้ว และคำถามที่จะตามมาอีกก็คือ อัลลอฮฺจะสูงขึ้นไปได้อีกหรือไม่? ถ้าหากสูงขึ้นไปได้อีก แสดงว่ายังมีที่ว่างเปล่าที่สูงกว่าอัลลอฮฺเพื่อให้พระองค์อยู่สูงขึ้นไปอีกได้ แต่ถ้าหากบอกว่าอัลลอฮฺทรงอยู่สูงสุดโดยไม่สามารถสูงขึ้นไปได้อีกแล้ว ก็แสดงว่าสถานที่ว่างเปล่านั้นมีขอบเขตสิ้นสุดและอัลลอฮฺก็มีขอบเขตสิ้นสุดเช่นกัน ดังนั้นถ้าหากผลตามมาเป็นเช่นนี้ แน่นอนว่าคำพูดของบางท่านข้างต้นนี้มิใช่อยู่ในแนวทางของปราชญ์สะละฟุศศอลิหฺ

(6) เมื่อถามว่าอัลลอฮฺอยู่ไหน วะฮฺฮาบีย์ก็จะชี้นิ้วขึ้นไปบนฟ้า ซึ่งบ่งชี้ว่าอัลลอฮฺทรงมีอยู่ในทิศที่ถูกสร้างให้มีขึ้นมา[281] หรือทิศที่เป็นรูปธรรม

281 ทิศที่ถูกสร้างให้มีขึ้นมา [اَلْجِهَةُ الْوُجُوْدِيَّةُ] คือทิศทั้งหก ที่อยู่ในขอบเขตของอะรัช(บัลลังก์) และ

ที่สามารถชี้ขึ้นไปได้ แต่วะฮฺฮาบีย์อาจจะคัดค้านว่า ทิศที่ชี้ขึ้นไปนั้นคือทิศหรือสถานที่แห่งการไม่มีที่อัลลอฮฺทรงอยู่ คำถามก็จะเกิดขึ้นมาว่า จะมีมนุษย์สักกี่คนสามารถแยกแยะได้ว่า ทิศที่ชี้ขึ้นไปเพื่อบอกถึงทิศหรือสถานที่อยู่ของอัลลอฮฺนั้นเป็นทิศเชิงไม่มีหรือสถานที่เชิงไม่มี?

(7) มุสลิมและผู้ที่มิใช่มุสลิมต่างทราบกันดีว่า โลกนั้นกลม ซึ่งหากถามว่าอัลลอฮฺอยู่ไหน? แล้วทุกคนทั่วมุมโลกต่างชี้ขึ้นไปข้างบนฟ้าเป็นสิ่งที่มีความถูกต้องตามหลักอะกีดะฮ์ของวะฮฺฮาบีย์ (ดูภาพประกอบด้านล่าง) แสดงว่าทิศเชิงไม่มีที่อัลลอฮฺอยู่นั้นครอบคลุมโลกแห่งนี้ และอัลลอฮฺที่อยู่ในทิศดังกล่าวก็ห้อมล้อมครอบคลุมโลกและจักรวาลเช่นเดียวกัน ดังนั้นความเชื่อเช่นนี้เป็นผลให้มีข้อบ่งชี้ตามมาคือมัคโลคอยู่ในอัลลอฮฺเนื่องจากถูกพระองค์ห้อมล้อมอยู่

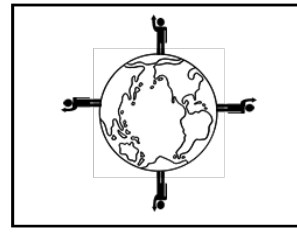

ดังกล่าวนี้คือทฤษฎีทางด้านสติปัญญาของหลักอะกีดะฮ์แนวทางวะฮฺฮาบีย์ที่คิดจินตนาการขึ้นมาเพื่อไม่ให้อัลลอฮฺอยู่ในทิศทั้งหก แต่มีอีกทิศหนึ่งหรือสถานที่หนึ่งในเชิงไม่มี

แล้ว**อะไรคือทางออกสำหรับอะฮฺลิสซุนนะฮ์วัลญะมาอะฮ์เพื่อมา**

ถ้าหากพันอะรัช(บัลลังก์)ไปนั้น ถือว่าเป็นสถานที่แห่งการไม่มี(มะกานอะดะมีย์ตามหลักการของอะกีดะฮ์วะฮฺฮาบีย์.

เยียวยาเกี่ยวกับเรื่องนี้ คำตอบก็คือ

(1) ให้มอบหมายการรู้ความหมายที่แท้จริงของศิฟัตไปยังอัลลอฮฺตะอาลา

(2) ทำการตีความหมายให้ตรงกับหลักภาษาอาหรับและให้ความหมายที่เหมาะสมกับความยิ่งใหญ่ของอัลลอฮฺ ก็คือ อัลลอฮฺทรงเกียรติและสูงส่งเหนือสรรพสิ่งทั้งหลายโดยที่สติปัญญาไม่สามารถไปสัมผัสจินตนาการ นึกคิด อาจเอื้อมถึงแก่นแท้ของอัลลอฮฺตะอาลาได้เลย

แต่วะฮฺฮาบีย์อาจจะกล่าวคัดค้านว่า “อัลลอฮฺนั้นถ้าหากไม่อยู่นอกโลก ก็ต้องอยู่ในโลก ซึ่งเป็นไปไม่ได้ ดังนั้นถ้าหากพระองค์ไม่อยู่ในโลก ก็ต้องอยู่นอกโลกอย่างหลีกเลี่ยงไม่พ้น เพราะในและนอกนั้นเป็นสองสิ่งที่ตรงกันข้ามกัน ดังนั้นถ้าหากอัลลอฮฺไม่อยู่ในโลก แน่นอนพระองค์ต้องอยู่นอกโลก ฉะนั้นถ้าหากอัลลอฮฺไม่ได้อยู่นอกโลกและไม่อยู่ในโลก แสดงว่าพระองค์จะมีสองสิ่งที่ตรงกันข้ามในเวลาเดียวกันย่อมเป็นไปไม่ได้เพราะหากไม่อยู่นอกโลกและไม่อยู่ในโลกก็แสดงว่าอัลลอฮฺไม่มี”

ผู้เขียนขอชี้แจงดังนี้ คือ

ถ้าหากดำเนินตามแนวทางสะลัฟโดยหยุดนิ่งจากการอธิบายและมอบหมายการรู้ความหมายที่แท้จริงไปยังอัลลอฮฺตะอาลาถือว่าปลอดภัยที่สุด เพราะถ้าหากยึดทฤษฎีอัลลอฮฺอยู่ในทิศแห่งการไม่มีหรือสถานที่แห่งการไม่มี ก็จะมีประเด็นที่ถูกถามกันไม่สิ้นสุดตามที่ได้นำเสนอไปแล้วข้างต้น

ท่านอิหม่ามอัลอามิดีย์ (ฮ.ศ. 551-631) ได้ยกตัวอย่างว่า หากท่านถูกถามว่า ท่านยอมรับหรือไม่ว่า มีผู้หนึ่งที่มีลักษณะไม่ใช่เป็นผู้รู้และไม่ใช่เป็นคนโง่ในเวลาเดียวกัน แน่นอน ท่านต้องตอบว่า “สิ่งดังกล่าวเป็น

ไปไม่ได้” แต่ถ้าหากท่านกล่าวว่า “ก้อนหิน ไม่มีลักษณะของการเป็นผู้รู้และไม่มีลักษณะของการเป็นคนโง่เขลา” แน่นอนท่านย่อมพูดถูกต้อง เนื่องจากเดิมทีแล้วก้อนหินไม่รับคุณลักษณะสองสิ่งที่ตรงกันข้าม(คือไม่รับคุณลักษณะการรู้หรือไม่รู้)[282]

ดังนั้นก่อนสร้างบรรดาสรรพสิ่งทั้งหลาย อัลลอฮฺจึงไม่มีลักษณะอยู่ในโลกหรืออยู่นอกโลก และพระองค์ยังไม่มีคุณลักษณะอยู่ในสถานที่ใดและไม่มีทิศใดให้กับพระองค์มาตั้งแต่เดิม(อะซะลีย์) เมื่อความจริงเป็นเช่นนี้ เหตุใดอัลลอฮฺตะอาลาจะมีคุณลักษณะเช่นเดิมไม่ได้?

ความรู้ที่เกิดขึ้นมาใหม่ในตัวของเรานั้น แบ่งออกเป็นสองประเภทที่ตรงข้ามกัน คือ

(1) ความรู้ที่รู้โดยปริยาย [اَلضَّرُوْرِيُّ]

(2) ความรู้ที่ต้องใช้การพิจารณาและความพยายาม [اَلْكَسْبِيُّ]

ซึ่งความรู้ทั้งสองประเภทนี้เป็นสองสิ่งที่ตรงข้ามกัน แต่ความรู้ของอัลลอฮฺนั้นมีมาแต่เดิมที่สูงส่งและบริสุทธิ์เกินกว่าที่จะมีลักษณะความรู้ทั้งสองประเภทที่ตรงกันข้ามนี้ ดังนั้นความรู้ของอัลลอฮฺจึงไม่มีคุณลักษณะที่รู้ขึ้นมาโดยปริยายหรือรู้โดยต้องพิจารณา[283]

และเช่นเดียวกัน อัลลอฮฺตะอาลาทรงบริสุทธิ์จากสองสิ่งที่ตรงกันข้าม เช่น พระองค์ไม่สูงและไม่เตี้ย ไม่นั่งและไม่ยืน การพูดของพระองค์ไม่ค่อยและไม่เสียงดัง ดังนั้นคุณลักษณะการอยู่นอกโลกหรือไม่อยู่นอกโลกจึง

---

282 ดู อัลอามิดีย์, *ฆอยะตุลมะรอม*, ตะห์กีก: หะซัน มะหมูด อับดุลละฏีฟ (ไคโร: อัลมัจญลิสอัลอะลา ลิชชุอูนอัลอิสลามียะฮ์), หน้า 199-200.

283 อัลฆุรญานีย์, *ชัรหุอัลมะวากิฟ*, ตะห์กีก: มุฮัมมัด บัดรุดดีน (ไคโร: มัฏบะอะฮ์อัสสะอาดะฮ์, ค.ศ. 1907/ฮ.ศ. 1350), เล่ม 1, หน้า 90.

ไม่ใช่เงื่อนไขการมีของอัลลอฮฺ เนื่องจากก่อนที่โลกจะถูกสร้างซึ่งยังไม่มีคำว่า ในโลก หรือ นอกโลก นั้น อัลลอฮฺตะอาลาก็ทรงมีอยู่ตั้งแต่เดิมโดยไม่มีจุดเริ่มต้น วัลลอฮุอะลัม

วิเคราะห์หลักการของหะดีษอัลญาริยะฮ์ในด้านอะกีดะฮ์

หากยึดถ้อยคำที่ว่า “อัลลอฮฺอยู่ในฟ้า” บ่งชี้ถึงอีหม่านที่สมบูรณ์ ก็จะขัดกับพื้นฐานศาสนาหลายประการ

(1) การถามถึงสถานที่อยู่ของอัลลอฮฺสำหรับผู้ที่ต้องการรับอิสลามนั้น ขัดกับหลักการที่มีรายงานมาอย่างต่อเนื่อง(มุตะวาติร)จากท่านนะบีย์ ศ็อลลัลลอฮุอะลัยฮิวะซัลลัมที่ว่า เมื่อบุคคลหนึ่งต้องการเข้ารับอิสลาม ท่านนะบีย์ ก็จะใช้ให้เขากล่าวสองกะลิมะฮ์ชะฮาดะฮ์โดยไม่ได้ถามถึงสถานที่อยู่ของอัลลอฮฺตะอาลา

(2) ตลอดระยะเวลาในการเผยแผ่ศาสนาของท่านนะบีย์ ศ็อลลัลลอฮุอะลัยฮิวะซัลลัม ไม่มีสายรายงานศ่อฮีหฺใดจากท่านนะบีย์ ศ็อลลัลลอฮุอะลัยฮิวะซัลลัม ที่ท่านได้สอนให้อีหม่านต่ออัลลอฮฺตะอาลา ด้วยการถามว่า “อัลลอฮฺอยู่ที่ไหน” หรือไม่เคยที่ท่านร่อซูลุลลอฮฺจะสอนให้เข้ารับอิสลามด้วยถ้อยคำที่ชี้ถึงการมีสถานที่สำหรับอัลลอฮฺนอกจากเรื่องราวของทาสหญิงผิวดำนี้เท่านั้น แต่หลักการพื้นฐานที่ได้รับการยืนยันจากท่านนะบีย์ ศ็อลลัลลอฮุอะลัยฮิวะซัลลัม ก็คือ ท่านได้สอนกะลิมะฮ์ชะฮาดะฮ์แก่ผู้ที่ต้องการเข้ารับอิสลามและท่านได้ส่งบรรดาศ่อฮาบะฮ์เพื่อเป็นทูตในการเรียกร้องสู่สองกะลิมะฮ์ชะฮาดะฮ์โดยที่ท่านนะบีย์ ศ็อลลัลลอฮุอะลัยฮิวะซัลลัม ไม่เคยสั่งบรรดาศ่อฮาบะฮ์ที่เป็นทูตไปเผยแพร่

ศาสนาอิสลามให้เรียกร้องผู้คนทั้งหลายไปสู่การเชื่อว่าพระเจ้าอยู่ในฟ้าหรือไปถามทุกๆ คนว่า อัลลอฮฺอยู่ไหน?

ท่านอิหม่ามอันนะซาอีย์รายงานจากท่านอิบนุอับบาสว่า

قَالَ رَسُولُ اللَّه صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ لِمُعَاذٍ حِينَ بَعَثَهُ إِلَى الْيَمَنِ إِنَّكَ تَأْتِي قَوْمًا أَهْلَ كِتَابٍ فَإِذَا جِئْتَهُمْ فَادْعُهُمْ إِلَى أَنْ يَشْهَدُوا أَنْ لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ وَأَنَّ مُحَمَّدًا رَسُولُ اللَّهِ فَإِنْ هُمْ أَطَاعُوكَ بِذَلِكَ فَأَخْبِرْهُمْ أَنَّ اللَّهَ عَزَّ وَجَلَّ فَرَضَ عَلَيْهِمْ خَمْسَ صَلَوَاتٍ فِي يَوْمٍ وَلَيْلَةٍ فَإِنْ هُمْ يَعْنِي أَطَاعُوكَ بِذَلِكَ فَأَخْبِرْهُمْ أَنَّ اللَّهَ عَزَّ وَجَلَّ فَرَضَ عَلَيْهِمْ صَدَقَةً تُؤْخَذُ مِنْ أَغْنِيَائِهِمْ فَتُرَدُّ عَلَى فُقَرَائِهِمْ فَإِنْ هُمْ أَطَاعُوكَ بِذَلِكَ فَاتَّقِ دَعْوَةَ الْمَظْلُومِ

“ท่านร่อซูลุลลอฮฺ ศ็อลลัลลอฮุอะลัยฮิวะซัลลัม ได้กล่าวแก่ท่านมุอาซฺ ในขณะที่ท่านร่อซูลได้ส่งเขาไปเยเมนว่า แท้จริงท่านกำลังจะไปยังกลุ่มหนึ่งที่เป็นชาวคัมภีร์ ดังนั้นเมื่อท่านไปถึงพวกเขาแล้ว ก็จงเรียกร้องพวกเขาให้ปฏิญาณว่า ลาอิลาฮะอิลลัลลอฮฺ มุฮัมมะดุรร่อซูลุลลอฮฺ (ไม่มีพระเจ้าอื่นใดนอกจากอัลลอฮฺและมุฮัมมัดเป็นร่อซูลของอัลลอฮฺ) ดังนั้นหากพวกเขาได้ภักดีต่อท่านด้วย(สองคำปฏิญาณ)ดังกล่าว ท่านก็จงบอกพวกเขาว่า แท้จริงอัลลอฮฺทรงกำหนดละหมาดห้าเวลาแก่พวกเขาในหนึ่งวันและหนึ่งคืน ดังนั้นหากพวกเขาเชื่อฟังท่านก็จงบอกพวกเขาอีกว่า แท้จริงอัลลอฮฺทรงกำหนดเรื่องทานบังคับซึ่งจะถูกเอามาจากบรรดาผู้ร่ำรวยจากพวกเขา แล้วนำไปให้ทานแก่บรรดาคนจนของพวกเขา และหากพวกเขาเชื่อ

ฟังท่าน ดังนั้นท่านจงกลัวดุอาอฺของคนที่ถูกอธรรม”[284]

ดังนั้นเมื่อท่านร่อซูลุลลอฮฺได้ให้ศ่อฮาบะฮ์ของท่านเผยแผ่อิสลาม ท่านนะบีย์ไม่เคยใช้ให้ศ่อฮาบะฮ์ไปเรียกร้องถามผู้คนทั้งหลายว่าอัลลอฮฺอยู่ไหน? แต่เรียกร้องพวกเขาไปสู่สองคำปฏิญาณ นั่นก็คือ ลาอิลาฮะอิลลัลลอฮฺ มุฮัมมะดุรร่อซูลุลลอฮฺ

(3) ขัดกับหลักการพื้นฐานของศาสนาที่ท่านอะบูฮุร็อยเราะฮ์ได้รายงานว่า

قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ أُمِرْتُ أَنْ أُقَاتِلَ النَّاسَ حَتَّى يَقُولُوا لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ فَإِذَا قَالُوهَا عَصَمُوا مِنِّي دِمَاءَهُمْ وَأَمْوَالَهُمْ إِلَّا بِحَقِّهَا وَحِسَابُهُمْ عَلَى اللَّهِ

“ท่านร่อซูลุลลอฮฺ ศ็อลลัลลอฮุอะลัยฮิวะซัลลัม กล่าวว่า ฉันถูกใช้ให้ต่อสู้กับมนุษย์ทั้งหลายจนกระทั่งพวกเขากล่าวว่าลาอิลาฮะอิลลัลลอฮฺ ดังนั้นเมื่อพวกเขากล่าวมัน เลือด(ชีวิต)และทรัพย์สินของพวกเขาจะได้รับการปกป้องจากฉัน นอกจากด้วยสิทธิ์อันชอบธรรม[285] และการสอบสวนพวกเขานั้นอยู่ที่อัลลอฮฺ”[286]

(4) ขัดกับหลักพื้นฐานของหะดีษญิบรีลที่ท่านนะบีย์ ศ็อลลัลลอฮุอะลัยฮิวะซัลลัม ได้ตอบอธิบายคำถามของท่านญิบรีลเกี่ยวกับหลักการอิสลาม หลักอีหม่าน และหลักอิหฺซาน โดยที่ท่านนะบีย์ไม่ได้บอก

---

284 รายงานโดยอันนะซาอีย์, *สุนันอันนะซาอีย์*, เล่ม 5, หน้า 2.

285 เช่น เขาต้องถูกฆ่าตายตกตามกันไปเนื่องจากไปฆ่าผู้อื่นโดยเจตนา.

286 รายงานโดยอัลบุคอรีย์, หะดีษเลขที่ 25, *ศ่อฮีหฺอัลบุคอรีย์*, เล่ม 1, หน้า 17; และมุสลิม, หะดีษเลขที่ 132-133, *ศ่อฮีหฺมุสลิม*, เล่ม 1, หน้า 38.

หลักอีหม่านว่าอัลลอฮฺมีสถานที่อยู่ในฟ้า

(5) ขัดกับมติของปวงปราชญ์แห่งประชาชาติที่กล่าวว่า ผู้ใดกล่าวว่า “อัลลอฮฺอยู่ในฟ้า” เพียงอย่างเดียวถือว่ายังไม่เข้ารับอิสลาม แต่ผู้ใดที่กล่าวสองกะลิมะฮ์ชะฮาดะฮ์และเชื่อในสิ่งที่ท่านร่อซูลุลลอฮฺ ศ็อลลัลลอฮุอะลัยฮิวะซัลลัมนำมานั้น ถือว่าเขาได้เข้ารับอิสลามแล้ว แต่หะดีษทาสหญิงนี้มาคัดค้านว่าต้องถามถึงที่อยู่ของอัลลอฮฺตะอาลาเสียก่อน ถึงจะเข้ารับอิสลามได้

จึงเป็นที่ชัดเจนว่ามุสลิมที่สมบูรณ์นั้น เพียงแค่เชื่อว่า อัลลอฮฺทรงมี อัลลอฮฺทรงเป็นพระเจ้า กล่าวและเชื่อในสองกะลีมะฮ์ชะฮาดะฮ์ ก็ถือว่าเป็นมุสลิมแล้ว และท่านนะบีย์ ศ็อลลัลลอฮุอะลัยฮิวะซัลลัม เองก็ไม่เคยส่งบรรดาศ่อฮาบะฮ์ไปเผยแผ่ศาสนาในเมืองต่างๆ โดยสั่งใช้ให้บรรดาศ่อฮาบะฮ์ไปถามผู้คนทั้งหลายว่า อัลลอฮฺอยู่ไหน? เลย แต่กลับใช้ให้พวกเขาไปสอนสองกะลิมะฮ์ชะฮาดะฮ์นั่นเอง

สุดท้ายนี้ผู้เขียนอยากจะเรียนกับท่านผู้อ่านว่า ยังมีตัวบทอื่นๆ อีกที่กลุ่มวะฮฺฮาบีย์จะนำมาอ้างเป็นหลักฐานบ่งชี้ว่าอัลลอฮฺอยู่ข้างบนสูงตามหลักการของพวกเขา ซึ่งผู้เขียนก็จะนำมาเขียนชี้แจงในเล่มต่อๆ ไป อินชาอัลลอฮฺ

บทส่งท้าย

ท่านผู้อ่านจะสังเกตได้ว่า แนวทางอะฮฺลิสซุนนะฮ์วัลญะมาอะฮ์อัลอะชาอิเราะฮ์นั้น เป็นแนวทางสายกลาง และมีดุลยภาพแห่งอะกีดะฮ์อิสลามตามแนวทางของสะละฟุศศอลิหฺที่มีความยืดหยุ่นและเหมาะสมกับทุกยุคสมัยในการชี้แจงและปกป้องหลักอะกีดะฮ์ของอิสลาม กล่าวคือมีสองกลุ่มที่เป็นปรปักษ์กันอย่างสุดโต่ง คือกลุ่มมุอฺตะซิละฮ์จะทำการปฏิเสธบรรดาศิฟัตของอัลลอฮฺและจำเป็นต้องตีความกับอีกกลุ่มหนึ่งคือพวกมุญัสสิมะฮ์ที่ห้ามทำการตีความแต่ยืนยันคุณลักษณะของอัลลอฮฺตะอาลาจนเกินเลยจนทำให้อัลลอฮฺเป็นรูปร่าง มีสัดส่วนอวัยวะและเคลื่อนไหวไปมาจนกระทั่งมีคุณลักษณะคล้ายคลึงกับสิ่งที่ถูกสร้าง แต่แนวทางอะฮฺลิสซุนนะฮ์วัลญะมาอะฮ์อัลอะชาอิเราะฮ์นั้นอยู่ในสายกลางโดยไม่ปฏิเสธคุณลักษณะของอัลลอฮฺแต่ให้เลือกเฟ้นระหว่างการมอบหมายหรือทำการตีความตามแนวทางของสะละฟุศศอลิหฺ

และมีสองกลุ่มที่เป็นปรปักษ์กันอย่างสุดโต่ง คือกลุ่มหนึ่งเชื่อว่าอัลลอฮฺอยู่ทุกที่กับอีกกลุ่มหนึ่งบอกว่าอัลลอฮฺมีสถานที่อยู่เชิงไม่มีไกลโพ้นออกไปนอกจักรวาล แต่แนวทางอะฮฺลิสซุนนะฮ์วัลญะมาอะฮ์อัลอะชาอิเราะฮ์นั้น อยู่ในสายกลางโดยเชื่อว่าอัลลอฮฺทรงมีอยู่จริงโดยไม่มีสถานที่ในลักษณะที่ไม่มีสิ่งใดอยู่เหนือพระองค์และไม่มีสิ่งใดอยู่ใต้พระองค์แต่อัลลอฮฺทรงอยู่พร้อมกับพวกเราด้วยความรู้ของพระองค์และพระองค์ทรงเหนือฟากฟ้าด้วยอำนาจการปกครองของพระองค์

ดังนั้นแนวทางสายกลางของอะฮฺลิสซุนนะฮ์วัลญะมาอะฮ์อัลอะชาอิเราะฮ์นี้ จึงเป็นแนวทางของปราชญ์ส่วนใหญ่ของโลกอิสลามในทุกยุคสมัยและเป็นแนวทางที่คอยปกป้องหลักอะกีดะฮ์ของอิสลามในทุกยุคสมัยเช่นเดียวกันตามที่ประวัติศาสตร์ได้ยืนยันเอาไว้

تَمَّ بِحَمْدِ اللَّهِ

وَصَلَّى اللهُ عَلَى سَيِّدِنَا مُحَمَّدٍ وَعَلَى آلِهِ وَصَحْبِهِ وَسَلَّمَ

บรรณานุกรม

อัลกุรอานุลกะรีม.

คณะกรรมการถาวรเพื่อการวิจัยทางวิชาการและฟัตวา ประเทศซาอุฯ. (ฮ.ศ. 1424). *ฟะตาวา อัลลัจญฺนะฮ์ อัดดาอิมะฮ์ ลิลบุหูษ อัลอิลมียะฮ์ วัล อิฟตาอฺ.* ตะห์กีก: อะหฺมัด อับดุรร็อซซ้าก. พิมพ์ครั้งที่ 1. ริยาฎ: ดารุล มุอัยยิ๊ด.

ญะลาลุดดีนอัลมุหัลลีย์ และญะลาลุดดีนอัสสะยูฏีย์. (ม.ป.ป.). *ตัฟซีรอัล ญะลาลัยน์.* พิมพ์ครั้งที่ 1. ไคโร: ดารุลหะดีษ.

บัดรุดดีน บิน ญะมาอะฮ์. (ค.ศ. 2010). *อัตตันซีฮฺ ฟี อิบฏอลิ หุญะญิตตัชบีฮฺ.* ตะห์กีก: มุฮัมมัดอะมีน อะลีย์ อะลีย์. พิมพ์ครั้งที่ 1. ไคโร: ดารุล บะศาอิร.

บินบาซ. (ค.ศ. 2008/ฮ.ศ. 1428). *อัรรุดู้ด อัลบาซียะฮ์ ฟี อัลมะซาอิล อัลอักดียะฮ์.* รวบรวม: มุฮัมมัด มุฮัมมัด อัลอิมรอน. พิมพ์ครั้งที่ 1. ริยาฎ: ดารุอิบนิกะษีร.

บินบาซ. (ค.ศ. 2014/ฮ.ศ. 1435). *ตะลีกสะมาหะฮ์อัชชัยคฺ บิน บาซอะลา กิตาบ อัตตับศีร ฟี มะอาลิม อัดดีน.* พิมพ์ครั้งที่ 1. ริยาฎ: มะดารุลวะฏ็อน.

บินบาซ. (ม.ป.ป.). *ฟะตาวา นูร อะลา อัดดัรบ.* ตะห์กีก: อับดุลลอฮฺ บิน มุฮัมมัด อัฏฏ็อยยาร และมุฮัมมัด บิน มูซา. มุอัสสะซะฮ์ อัชชัยคฺ อับดุล อะซีซ บิน บาซ อัลค็อยรียะฮ์.

บินบาซ. “อัตตะอฺรีฟ วัตตัสมียะฮ์ บิมา ยุอฺร็อฟ บิ อัลวะฮฺฮาบียะฮ์” [ออนไลน์]. เข้าถึงจาก: http://www.binbaz.org.sa/mat/10235. (เข้าถึงวันที่ 2 กุมภาพันธ์ 2558).

พันธสัญญาเดิม - The Old Testament [ออนไลน์]. เข้าถึงจาก: http://www.neoxteen.com/bible/index.php?menu=old_testament. (เข้าถึงวันที่ 2-22 กุมภาพันธ์ 2558).

ฟัครุดดีน อัรรอซีย์. (ค.ศ. 1981/ฮ.ศ. 1401). *อัตตัฟซีรอัลกะบีร(มะฟาติหุ้ลฆ็อยบ์)*. พิมพ์ครั้งที่ 1. เบรุต: ดารุลฟิกร์.

ฟัครุดดีน อัรรอซีย์. (ค.ศ. 2000/ฮ.ศ. 1421). *อัตตัฟซีรอัลกะบีร.* พิมพ์ครั้งที่ 1. เบรุต: ดารุลกุตุบ อัลอิลมียะฮ์.

มาลิก บิน อะนัส. (ม.ป.ป.). *อัลมุเดาวะนะฮ์อัลกุบรอ.* ตะห์กีก: ซะกะรียา อุมัยร้อต. เบรุต: ดารุลกุตุบอัลอิลมียะฮ์.

มุสลิม บิน อัลหัจญาจญ์. (ฮ.ศ. 1412). *ค่อฮีหฺมุสลิม.* ตะห์กีก: มุฮัมมัด ฟุอ้าด อับดุลบากี. พิมพ์ครั้งที่1. เบรุต: ดารุลกุตุบ อัลอิลมียะฮ์.

มุฮัมมัด ค่อลีล ฮัรร็อส. (ค.ศ. 2003/ฮ.ศ. 1424). *ชัรหฺอัลอะกีดะฮ์ อัลวาสิฏียะฮ์*. กระทรวงกิจการอิสลามและสาธาณะสมบัติ.

มุฮัมมัด ซาฮิด อัลเกาษะรีย์. (ค.ศ. 2004/ฮ.ศ. 1425). *อัลอะกีดะฮ์ วะอิลมิลกะลาม.* พิมพ์ครั้งที่ 1. เบรุต: ดารุลกุตุบอัลอิลมียะฮ์.

มุฮัมมัด บิน ค่อลีล ฮัรร็อส. (ค.ศ. 2003/ฮ.ศ. 1424). *ชัรหฺอัลก่อศีดะฮ์อันนูนียะฮ์.* พิมพ์ครั้งที่ 3. เบรุต: ดารุลกุตบอัลอิลมียะฮ์.

มุฮัมมัด อะละวีย์. (ค.ศ. 2009/ฮ.ศ 1430). *มะฟาฮีม ยะญิบุ อัน ตะเศาะหะหะ.* พิมพ์ครั้งที่ 2. เบรุต: ดารุลกุตุบอัลอิลมียะฮ์.

ยากู้ต อัลหะมะวีย์. (ค.ศ. 1993). *มุอฺญัม อัลอุดะบาอ์*. ตะห์กีก: อิหฺซาน อับบาส. พิมพ์ครั้งที่ 1. เบรุต: ดารุลฆ็อรบิลอิสลามีย์.

ศอลิหฺ บิน อับดิลอะซีซ. (ค.ศ. 2010/ฮ.ศ. 1431). *อัลลาลิอุลบะฮียะฮ์ ฟี ชัรหฺอัลอะกีดะฮ์อัลวาสิฏียะฮ์.* ตะห์กีก: อาดิล บิน มุฮัมมัด. พิมพ์ครั้งที่ 1. ซาอุดิฯ: ดารุลอาศิมะฮ์.

ศอลิหฺ บิน อับดิลอะซีซ. (ค.ศ. 2011/ฮ.ศ. 1431). *ชัรหุ้ลอะกีดะฮ์อัฏฏ่อหาวียะฮ์.* พิมพ์ครั้งที่ 1. อัลมันซูเราะฮ์: ดารุลมะวัดดะฮ์.

ศอลิหฺอัลเฟาซาน. (ม.ป.ป.). *อัตตะอฺลีก อัลมุคตะค่อเราะฮ์ อะลา มัตนิลอะกีดะฮ์อัฏฏ่อหาวียะฮ์*. ดารุลอาศิมะฮ์.

สมาคมนักเรียนเก่าอาหรับประเทศไทย (ผู้แปล). *พระมหาคัมภีร์อัลกุรอ่านพร้อมความหมายภาษาไทย*. อัลมะดีนะฮ์ อัลมุเนาวะเราะฮ์: ศูนย์กษัตริย์ฟะฮัด.

สุลัยมฺ อัลฮิลาลีย์. (ค.ศ.1977/ฮ.ศ. 1408). *อัยนัลลอฮฺ ดิฟาอัน อันหะดีษ อัลญาริยะฮ์*. พิมพ์ครั้งที่ 1. คูเวต: อัดดารฺ อัสสะละฟียะฮ์.

อะบียะอฺลา. (ค.ศ. 1984/ฮ.ศ. 1404). *มุสนัดอะบียะอฺลา*. ตะห์กีก: หุซัยนฺ สุลัยมฺ อะสัด. พิมพ์ครั้งที่ 1. ดิมัชก์: ดารุลมะอฺมูน.

อะบีอัมรฺ อัดดานีย์. (ค.ศ. 2005/ฮ.ศ. 1426). *อัรริซาละฮ์ อัลวาฟียะฮ์*. ตะห์กีก: ฮิลมี บิน มุฮัมมัดอัรร่อชีดี. อัลอิสกันดะรียะฮ์: ดารุลบะศีเราะฮ์.

อะบุลฟัฎลฺ อัตตะมีมีย์. (ค.ศ. 2001/ฮ.ศ. 1422). *อิอฺติก้อต อัลอิหม่าม อัลมุบัจญัล อะบี อับดิลลาฮฺ อะหฺมัด บิน ฮัมบัล*. ตะห์กีก: อะบุลมุนซิร อันนักก็อช. พิมพ์ครั้งที่ 1. เบรุต: ดารุลกุตุบอัลอิลมียะฮ์.

อะบูดาวูด. (ม.ป.ป.). *สุนันอะบีดาวูด*. เบรุต: ดารุลกิตาบอัลอะร่อบีย์.

อะบูบักร อิบนุอัลอะร่อบีย์. (ค.ศ. 1992). *กิตาบุลก่อบัส ฟี ชัรหฺ มุวัฏเฏาะอฺ มาลิก บิน อะนัส*. ตะห์กีก: มุฮัมมัด อับดุลลอฮฺ วะลัดกะรีม. พิมพ์ครั้งที่ 1. เบรุต: ดารุลฆ็อรบฺ อัลอิสลามีย์.

อะบูบักร อิบนุอัลอะร่อบีย์. (ม.ป.ป.). *ชัรหฺค่อฮีหฺอัตติรมิซีย์*. เบรุต: ดารุลกุตุบอัลอิลมียะฮ์.

อะบูหะนีฟะฮ์. (ฮ.ศ. 1342). *อัลฟิกหุ้ลอักบัร*. หัยดัรอาบาด: มัจญฺลิส ดาอิเราะฮ์อันนิซอมียะฮ์.

อะบูฮัยยาน. (ค.ศ. 1993/ฮ.ศ. 1413). *ตัฟซีรอัลบะหฺรุลมุหี้ฏ*. ตะห์กีก: อาดิล อะหฺมัด อับดุลเมาญูด. อะลีย์ มุฮัมมัด มุเอาวัฎ และคณะ. พิมพ์ครั้งที่ 1. เบรุต: ดารุลกุตุบ อัลอิลมียะฮ์.

อะลี อัศศ่ออีดีย์. (ฮ.ศ. 1357). *ฮาชียะฮ์ อะลา กิฟายะฮ์ อัฏฏอลิบอัรร็อบบานีย์ ลิ ริซาละฮ์ อิบนุอะบีอัลก็อยร่อวานีย์*. ไคโร: มุศฏ่อฟา อัลหะละบีย์.

อัชชะฮฺร็อสตานีย์. (ฮ.ศ. 1404). *อัลมิลัล วันนิหัล*. ตะห์กีก: มุฮัมมัด ซัยยิด กัยลานีย์. เบรุต: ดารุลมะอฺริฟะฮ์.

อัชชัยบานีย์. (ม.ป.ป.). *บะยาน อิอฺติก้อดอะฮฺลิสซุนนะฮ์*. ตะห์กีก: อะหฺมัด ฟะรีด อัลมะซีดีย์. เบรุต: ดารุลกุตุบ อัลอิลมียะฮ์.

อัซซะบีดีย์. (ค.ศ. 1994/ฮ.ศ. 1414). *อิตหาฟ อัซซาดะฮ์ อัลมุตตะกีน*. พิมพ์ครั้งที่ 2. เบรุต: มุอัสสะซะฮ์ อัตตารีคอัลอะร่อบีย์.

อัซซะฟารีนีย์. (ค.ศ. 1982/ฮ.ศ. 1402). *ละวามิอฺ อัลอันวาร อัลบะฮียะฮ์*. พิมพ์ครั้งที่ 2. ดิมัชก์: มุอัสสะซะฮ์อัลคอฟิกีน.

อัซซะฟารีนีย์. (ม.ป.ป.). *ละวามิอุลอันวารอัลบะฮียะฮ์*. ตะห์กีก: อะบูมุฮัมมัด อัชร็อฟ.

อัซซะฮะบีย์. (ค.ศ. 1995). *มีซานุลอิอฺติดาล*. ตะห์กีก: อะลีย์ มุฮัมมัด มุเอาวัฎ และชัยคฺอาฎิล อะหฺมัด อับดุลเมาญูด. เบรุต: ดารุลกุตุบอัลอิลมียะฮ์.

อัซซะฮะบีย์. (ค.ศ. 1996/ฮ.ศ. 1417). *ซิยัรอะอฺลามอันนุบะลาอฺ*. ตะห์กีก: ชุอัยบฺ อัลอัรนะอูฏ. พิมพ์ครั้งที่ 11. เบรุต: มุอัซซะซะฮ์ อัรริซาละฮ์.

อัซซะฮะบีย์. (ค.ศ. 1999/ฮ.ศ. 1420). *อัลอุลูว*. ตะห์กีก: อับดุลลอฮฺ บินศอลิหฺ อัลบุร็อก. พิมพ์ครั้งที่ 1. ริยาฎ: ดารุลวะฏ็อน.

อัซซะฮะบีย์. (ค.ศ. 1986/ฮ.ศ. 1406). *ลิซานุลมีซาน*. ตะห์กีก: ดาอิเราะตุลมะอาริฟ อันนิซอมียะฮ์. พิมพ์ครั้งที่ 3. เบรุต: มุอัสสะซะฮ์ อัลอะอฺละมีย์.

อัซซัจญาจญ์. (ค.ศ. 1988/ฮ.ศ. 1408). *ตัฟซีร มะอานี อัลกุรอาน*. ตะห์กีก: อับดุลญะลีล อับดุฮฺ ชะละบีย์. พิมพ์ครั้งที่ 1. เบรุต: อาลัมอัลกุตุบ.

อัซซัจญาจญ์. (ฮ.ศ. 1319). *ตัฟซีร อัสมาอิลลาฮิลหุสนา*. ตะห์กีก: อะหฺมัด ยูซุฟ อัดดั๊กก๊อก. พิมพ์ครั้งที่ 2. ดิมัชก์: ดารุลมะอฺมูน.

อัฏฏ่อบะรีย์. (ค.ศ. 2000/ฮ.ศ. 1420). *ญามิอุลบะยาน ฟี ตะวีลิลกุรอาน (ตัฟซีรอัฏฏ่อบะรีย)*. ตะห์กีก: อะหฺมัด มุฮัมมัด ชากิร. พิมพ์ครั้งที่ 1. เบรุต: มุอัสสะซะฮ์ อัรริซาละฮ์.

อัฏฏ่อบะรีย์. (ฮ.ศ. 1407). *ตารีค อัลอุมัม วัลมุลู้ก*. พิมพ์ครั้งที่ 1. เบรุต: ดารุลกุตุบอัลอิลมียะฮ์.

อัฏฏ่อบะรีย์. (ค.ศ. 1996/ฮ.ศ. 1416). *อัตตับศีร ฟี มะอาลิม อัดดีน*. ตะห์กีก: อะลีย์ บิน อับดิลอะซีซ. พิมพ์ครั้งที่ 1. ซาอุดิอารเบีย: ดารุลอาศิมะฮ์.

อัฏฏ่อหาวีย์. (ค.ศ. 1995/ฮ.ศ. 1416). *อัลอะกีดะฮ์อัฏฏ่อหาวียะฮ์*. พิมพ์ครั้งที่ 1. เบรุต: ดารุ อิบนิหัซมิน.

อัดดาริมีย์. (ฮ.ศ. 1407). *สุนันอัดดาริมีย์*. ตะห์กีก: เฟาวาซ อะหฺมัด และคอลิด อัสซับอฺ. พิมพ์ครั้งที่ 1. เบรุต: ดารุลกิตาบอัลอะร่อบีย์.

อัตติรมิซีย์. (ม.ป.ป.). *สุนันอัตติรมิซีย์*. ตะห์กีก: อะหฺมัด บิน มุฮัมมัดชากิร. เบรุต: ดารุอิหฺยาอฺ อัตตุร้อษ อัลอะร่อบียะฮ์ม.

อันนะซาอีย์. (ฮ.ศ. 1406). *สุนันอันนะซาอีย์*. ตะห์กีก: อับดุลฟัตตาหฺ อะบูฆุดดะฮ์. พิมพ์ครั้งที่ 2. หะลับ: มักตับอัลมัฏบูอาต อัลอิสลามียะฮ์.

อันนะวาวีย์. (ม.ป.ป.). *มัจญฺมูอฺ ชัรหฺ อัลมุฮัซซับ*. ตะห์กีก: มุฮัมมัด นะญีบ อัลมุฏีอีย์. ญิดดะฮ์: มักตะบะฮ์อัลอิรช้าด.

อันนะวาวีย์. (ฮ.ศ. 1392). *ชัรหฺซ่อฮีหฺมุสลิม*. พิมพ์ครั้งที่ 2. เบรุต: ดารุอิหฺยาอฺ อัตตุร้อษ อัลอะร่อบีย์.

อับดุรร็อซซ้าก. (ฮ.ศ. 1403). *อัลมุศ็อนนัฟ*. ตะห์กีก: หะบีบอัรเราะหฺมาน อัลอะอฺซ่อมีย์. พิมพ์ครั้งที่ 3. เบรุต: อัลมักตับ อัลอิสลามีย์.

อับดุรเราะหฺมาน บิน มุฮัมมัด อันนัจญฺดีย์ (ผู้รวบรวม). (ค.ศ. 1996/1417). *อัดดุร์อร อัสสะนียะฮ์ ฟี อัลอัจญฺวิบะฮ์ อันนัจญฺดียะฮ์*. พิมพ์ครั้งที่ 6.

อับดุลกอฮิร อัลบัฆดาดีย์. (ค.ศ. 1977). *อัลฟัรกฺ บัยนัล ฟิร็อก*. พิมพ์ครั้งที่ 2. เบรุต: ดารุลอาฟ้ากอัลญะดีดะฮ์.

อับดุลฆ่อนีย์ อัลฆุนัยมีย์. (ค.ศ. 1992/ฮ.ศ. 1412). *ชัรหฺ อัลอะกีดะฮ์อัฏฏ่อฮาวียะฮ์*. ตะห์กีก: มุฮัมมัดมุฏีอฺ อัลฮาฟิซ และมุฮัมมัดริยาฎ อัลมาลิหฺ. พิมพ์ครั้งที่ 2. ดิมิชก์: ดารุลฟิกรฺ.

อับดุลลอฮ์ อัชชัรกอวีย์. (ฮ.ศ. 1338). *ฮาชียะฮ์อัชชัรกอวีย์ อัลฮุดฮุดีย์ อะลา ศุฆรอ อัสสะนูซีย์*. อียิปต์: มุศฏ่อฟาอัลหะละบีย์.

อับดุลลอฮฺ ญิบรีล. (ค.ศ. 1997/ฮ.ศ. 1418). *อัลอิรช้าด ชัรหฺลุมอะฮ์ อัล อิอฺติก้อด*. พิมพ์ครั้งที่ 1. ริยาฏ: ดารุฏ็อยบะฮ์.

อับดุลลอฮฺ บิน มุฮัมมัด อัลฆุนัยมาน. (ฮ.ศ. 1405). *ชัรหฺ กิตาบ อัตเตาฮีด มิน ศ่อฮีหิ อัลบุคอรีย์*. พิมพ์ครั้งที่ 1. อัลมะดีนะฮ์อัลมุเนาวะเราะฮ์: มักตะบะฮ์ อัดดาร.

ยะหฺยา บิน มุฮัมมัด อัลฮุนัยดีย์และคณะ. “คอติมะฮ์อัดดิรอซะฮ์(วิเคราะห์ท้ายเล่ม)” ใน อิบนุตัยมียะฮ์. (ฮ.ศ. 1426). *บะยานตัลบีส อัลลูะฮฺมียะฮ์*. มัจฌมะอฺ อัลมะลิก ฟะฮัด.

อัรรอญิฮีย์. (ม.ป.ป.). *กุดูมุ กะตาอิบ อัลญิฮาด ลิ ฆ็อซวิ อะฮฺลิซซันดะเกาะฮ์ วัล อิลห้าด*. นำเสนอตีพิมพ์: ชัยคฺศอลิหฺอัลเฟาซาน. ดารุอัศศุมัยอีย์.

อัลกัรมีย์. (ฮ.ศ. 1406). *อะกอวีล อัษษิก้อต*. ตะห์กีก: ชุอัยบฺ อัลอัรนะอู้ฏ. พิมพ์ครั้งที่ 1. เบรุต: มุอัสสะซะฮ์ อัรริซาละฮ์.

อัลกิตาบ อัลมุก็อดดัส - อัลอะฮฺด อัลก่อดีม [ออนไลน์]. เข้าถึงจาก: http://st-takla.org/pub_oldtest/index_.html. (เข้าถึงวันที่ 2-22 กุมภาพันธ์ 2558).

อัลกุรฏุบีย์. (ค.ศ. 1996/ฮ.ศ. 1417). *อัลมุฟฮิม บิมา อัชกะล่า มิน ตัลคีศ กิตาบมุสลิม*. ตะห์กีก: มุหฺยุดดีน ดีบ มัสตู. พิมพ์ครั้งที่ 1. เบรุต: ดารุอิบนิกะษีร.

อัลกุรฏุบีย์. (ค.ศ. 2003/ฮ.ศ. 1423). *อัลญามิอฺ ลิอะห์กามิลกุรอาน(ตัฟซีร อัลกุรฏุบีย์)*. ตะห์กีก: ฮิชาม สะมีร. พิมพ์ครั้งที่ 2. ริยาฏ: อาลัมอัลกุตุบ.

อัลค่อฏีบ อัลบัฆดาดีย์. (ฮ.ศ. 1422). *ตารีคบัฆดาด*. ตะห์กีก: บัชชาร เอาว้าด มะอฺรูฟ. พิมพ์ครั้งที่ 1. เบรุต: ดารุลฆ็อรบิลอิสลามีย์.

อัลค็อลล้าล. (ค.ศ. 1989/ฮ.ศ. 1410). *อัซซุนนะฮ์*. ตะห์กีก: อะฏียะฮ์ อัซซะฮ์รอนีย์. พิมพ์ครั้งที่ 1. ริยาฎ: ดารุอัรรอยะฮ์.

อัลฆ่อซาลีย์. (ค.ศ. 2002/ฮ.ศ. 1423). *อิลญามุลเอาวาม อัน อิลมิลกะลาม*. ตะห์กีก: ศ่อฟะวัต ญูดะฮ์ อะหฺมัด. พิมพ์ครั้งที่ 1. ไคโร: ดารุลหะร็อม.

อัลญุรญานีย์. (ฮ.ศ. 1405). *อัตตะอฺรีฟาต*. ตะห์กีก: อิบรอฮีม อัลอับยารีย์. พิมพ์ครั้งที่ 1. เบรุต: ดารุลกิตาบ อัลอะร่อบีย์.

อัลญุรญานีย์.(ค.ศ. 1907/ฮ.ศ. 1350). *ชัรหฺอัลมะวากิฟ*. ตะห์กีก: มุฮัมมัด บัดรุดดีน. ไคโร: มัฏบะอะฮ์อัสสะอาดะฮ์.

อัลดุลหีม มะหฺมูด. (ม.ป.ป.). *อัลมัดร่อซะฮ์ อัชชาซุลลียะฮ์*. พิมพ์ครั้งที่ 1. ไคโร: ดารุลกุตุบอัลหะดีษะฮ์.

อัลบะฆ่อวีย์.(ค.ศ. 1997/ฮ.ศ. 1417).*มะอาลิม อัตตันซีล (ตัฟซีรอัลบะฆ่อวีย์)*. ตะห์กีก: อับดุลลอฮฺ อันนัมรฺ, อุษมาน บิน ญุมอะฮ์ และสุลัยมาน มุสลิม. พิมพ์ครั้งที่ 4. ริยาฎ: ดารุฏ็อยบะฮ์.

อัลบะยาฎีย์. (ค.ศ. 2007/ฮ.ศ. 1428). *อิชาร่อตุลมะรอม มิน อิบาร่อติล อิหม่าม อะบีหะนีฟะฮ์อันนุอฺมาน*. ตะห์กีก: อะหฺมัด ฟะรีด อัลมะซีดีย์. พิมพ์ครั้งที่ 1. เบรุต: ดารุลกุตุบ อัลอิลมียะฮ์.

อัลบัยฮะกีย์. (ค.ศ. 1999/ฮ.ศ. 1420). *อัลอิอฺตะก๊อต วัล ฮิดายะฮ์ อิลา ซะบีล อัรร่อช้าด*. ตะห์กีก: อะหฺมัด บิน อิบรอฮีม อะบูลอัยนัยน์. พิมพ์ครั้งที่ 1. ริยาฎ: ดารุลฟะฎีละฮ์.

อัลบัยฮะกีย์. (ค.ศ. 2003/ฮ.ศ. 1423). *ชุอะบุลอีมาน*. ตะห์กีก: อับดุลอะลีย์ อับดุลหะมีด หามิด. พิมพ์ครั้งที่ 1. ริยาฎ: มักตะบะฮ์อัรรุชด์.

อัลบัยฮะกีย์. (ม.ป.ป.). *อัลอัสมาอฺ วัศศิฟาต*. ตะห์กีก: มุฮัมมัด ซาฮิด อัลเกาษะรีย์. พิมพ์ครั้งที่ 1. ไคโร: มักตะบะฮ์อัลอัซฮะรียะฮ์.

อัลบัยฮะกีย์. (ค.ศ. 1994/ฮ.ศ. 1414). *อัสสุนันอัลกุ๊บรอ*. ตะห์กีก: มุฮัมมัด อับดุลกอดิร อะฏอ. มักกะฮ์: ดารุลบาซ.

อัลบาญีย์. (ฮ.ศ. 1332). *อัลมุนตะกอ ชัรหฺ มุวัฏเฏาะอฺ อิหม่ามมาลิก.* พิมพ์ครั้งที่ 1. ไคโร: ดารุสสะอาดะฮ์.

อัลบาญูรีย์. (ค.ศ. 2002/ฮ.ศ. 1422). *ตุหฺฟะตุลมุรีด อะลา เญาฮะเราะฮ์ อัตเตาฮีด*. ตะห์กีก: อะลีย์ ญุมอะฮ์. พิมพ์ครั้งที่ 1. ไคโร: ดารุสสะลาม.

อัลบานีย์. (ค.ศ. 1988/อ.ศ. 1408). *ค่อฮีหฺ วะฎ่ออีฟ อัลญามิอฺ อัศค่อฆีร*. พิมพ์ครั้งที่ 3. เบรุต: อัลมักตับอัลอิสลามีย์.

อัลบุคอรีย์, มุฮัมมัด บิน อิสมาอีล. (ฮ.ศ. 1407). *ค่อฮีหฺอัลบุคอรีย์*. ตะห์กีก: มุศฏ่อฟา ดี๊บ อัลบุฆอ. พิมพ์ครั้งที่ 3. เบรุต: ดารุอิบนิกะษีร.

อัลฟัรรออ. (ค.ศ. 1983/ฮ.ศ. 1403). *มะอานีอัลกุรอาน*. พิมพ์ครั้งที่ 3. เบรุต: อาลัมอัลกุตุบ.

อัลเฟาซาน. (ค.ศ. 2007). *ชัรหฺอัลมันซูมะฮ์ อัลหาอียะฮ์.* ริยาฎ: ดารุลอาศิมะฮ์.

อัลเฟาซาน. (ฮ.ศ. 1411). *ตะอักกุบ้าต อะลา กิตาบ อัสสะละฟียะฮ์ ลัยสัต มัซฮะบัน.* พิมพ์ครั้งที่ 2. ริยาฎ: ดารุลวะฏ็อน.

อัลมุบัรร็อด. (ค.ศ. 1997/ฮ.ศ. 1418). *อัลกามิล*. ตะห์กีก: มุฮัมมัด อะหฺมัด อัดดาลี. พิมพ์ครั้งที่ 3. เบรุต: มุอัสสะซะฮ์อัรริซาละฮ์.

อัลลาละกาอีย์. (ค.ศ. 1995/ฮ.ศ. 1416). *ชัรหฺอุศูลิ อิอฺติก้อด อะฮฺลิสซุนนะฮ์.* ตะห์กีก: อะหฺมัด บิน สะอัดอัลฆอมิดีย์. พิมพ์ครั้งที่ 4. ริยาฎ: ดารุฏ็อยบะฮ์.

อัลอะดะวียะฮ์. (ค.ศ. 1994/ฮ.ศ. 1414). *ฮาชิยะฮ์อัลอะดะวีย์.* ตะห์กีก: ยูซุฟ อัชชัยคฺ มุฮัมมัด อัลบิกออีย์. เบรุต: ดารุลฟิกร.

อัลอัชอะรีย์. (ค.ศ. 2002/ฮ.ศ. 1422). *ริซาละฮ์ อิลา อะฮฺลิษษัฆริ*. ตะห์กีก: อับดุลลอฮฺ ชากิร มุฮัมมัด อัลญุนัยดีย์. พิมพ์ครั้งที่ 2. อัลมะดีนะฮ์อัลมุเนาวะเราะฮ์: มักตะบะฮ์อัลอุลูมวัลหิกัม.

อัลอัชอะรีย์. (ค.ศ. 1980/ฮ.ศ. 1400). *มะกอล้าต อัลอิสลามียีน*. ตะห์กีก: ฮิลมูต ร็อยเตอร์. พิมพ์ครั้งที่ 3. เยอร์มัน: ฟัรซฺ สไตซ์.

อัลอัชอะรีย์. (ฮ.ศ. 1397). *อัลอิบานะฮ์ อัน อุศูล อัดดิยานะฮ์*. ตะห์กีก: เฟากียะฮ์ หุซัยนฺ มะหฺมูด. พิมพ์ครั้งที่ 1. ไคโร: ดารุลอันศ์อร.

อัลอัชฮะรีย์. (ม.ป.ป.). *ตะฮ์ซีบอัลลุเฆาะฮ์*. ตะห์กีก: อับดุลหะลีม อันนัจญาร. อียิปต์: อัดดารอัลมิศรียะฮ์.

อัลอัฏฏ้อร. (ค.ศ. 1999/ฮ.ศ. 1420). *ฮาชียะฮ์ อัลอัฏฏ๊อร อะลา ชัรหฺ ญัมอิล ญะวามิอ์*.(เบรุต: ดารุลกุตุบ อัลอิลมียะฮ์.

อัลอามิดีย์. (ม.ป.ป.). *ฆอยะตุลมะรอม*. ตะห์กีก: หะซัน มะหฺมูด อับดุล ละฏีฟ. ไคโร: อัลมัจญลิสอัลอะลา ลิชชุอูนอัลอิสลามียะฮ์.

อัลอุษัยมีน. (ม.ป.ป.). *อิชาละฮ์อัซซัตตาร อะนิลญะวาบิลมุคตาร ลิฮิดายะฮ์ อัลมุห์ตาร*. มปท.: ม.ป.พ.

อัลอุษัยมีน. (ฮ.ศ. 1407). *มัจญฺมูอ์ ฟะตาวา วะ ร่อซาอิล อิบนิอุษัยมีน*. ตะห์กีก: ฟะฮัด บิน นาศิร. พิมพ์ครั้งที่ 1. ริยาฎ: ดารุลวะฏ๊อน.

อัลอุษัยมีน. (ฮ.ศ. 1421). *ชัรหฺอัลอะกีดะฮ์ อัลวาสิฏียะฮ์*. ตะห์กีก: สะอัด บิน เฟาวาซฺ อัศศุมัยลฺ. พิมพ์ครั้งที่ 6. ซาอุดิอารเบีย: ดารุอิบนิ อัลเญาซีย์.

อัลอุษัยมีน. (ฮ.ศ. 1426). *ชัรหฺอัลอะกีดะฮ์ อัลซะฟารีนียะฮ์*. พิมพ์ครั้งที่ 1. ริยาฎ: ดารุลวะฏ๊อน.

อัลอุษัยมีน. (ฮ.ศ. 1428/ค.ศ. 2008). *ชัรหฺค่อฮีหฺอัลบุคอรีย์*. ตะห์กีก: คณะอัลมักตะบะฮ์อัลอิสลามียะฮ์. พิมพ์ครั้งที่ 1. ไคโร: มักตะบะฮ์ อัลอิสลามียะฮ์.

อัลฮัยษะมีย์. (ฮ.ศ. 1412). *มัจญฺมะอฺ อัซซะวาอิด*. เบรุต: ดารุลฟิกรฺ.

อัศศอวีย์. (ม.ป.ป.). *ฮาชิยะฮ์อัศศอวีย์ อะลา ตัฟซีร อัลญะลาลัยน์*. ไคโร: มักตะบะฮ์ อัลมัชฮัด อัลหุซัยนีย์.

อัสสะนูซีย์. (ค.ศ. 2009/ฮ.ศ 1430). *ชัรหฺอัลมุก็อดดิม้าต*. ตะห์กีก: นิซาร หัมมาดีย์. พิมพ์ครั้งที่ 1. ดารุลมะอาริฟ.

อัสสะนูซีย์. (ฮ.ศ. 1351). *ชัรหฺอุมมิลบะรอฮีน*. มัฏบะอะฮ์อัลอิสติกอมะฮ์.

อัสสะยูฏีย์. (ค.ศ. 1990). *ชัรหฺ สุนันอันนะซาอีย์*. ตะห์กีก: มักตับตะห์กีกอัตตุร้อษ อัลอิสลามีย์. เบรุต: ดารุลมะอฺริฟะฮ์.

อัสสะยูฏีย์. (ค.ศ. 1990/ฮ.ศ. 1410). *อัลญามิอฺอัศศ่อฆีร*. พิมพ์ครั้งที่ 1. เบรุต: ดารุลกุตุบ อัลอิลมียะฮ์.

อัสสะยูฏีย์. (ค.ศ. 1996/ฮ.ศ. 1416). *อัดดีบาจญ์ ชัรห์ศ่อฮีหฺมุสลิม*. ตะห์กีก: อะบูอิสหาก อัลหุวัยนีย์. พิมพ์ครั้งที่ 1. ซาอุดิอารเบีย: ดารุอิบนิอัฟฟาน.

อัสสะยูฏีย์. (ค.ศ. 2008/ฮ.ศ. 1429). *อัลอิตกอน ฟี อุลูมิลกุรอาน*. ตะห์กีก: มุศฏ่อฟา ชัยคฺมุศฏ่อฟา. พิมพ์ครั้งที่ 1. เบรุต: มุอัสสะซะฮ์อัรริซาละฮ์.

อัสสะยูฏีย์. (ม.ป.ป.). *ตัรวีรุลหะวาลิก ชัรหฺ อะลา มุวัฏเฏาะมาลิก*. ไคโร: มัฏบะอะฮ์ อิหฺยาอฺ อัลกุตุบ อัลอะร่อบีย์.

อัสสุ้บกีย์. (ค.ศ. 1423). *ฏ่อบะก้อต อัชชาฟิอียะฮ์ อัลกุบรอ*. ตะห์กีก: มะหฺมูด มุฮัมมัด อัฏฏ่อนาฮีย์และอับดุลฟัตตาหฺมุฮัมมัด อัลหิลว์. พิมพ์ครั้งที่ 2. ไคโร: ฮัจญ์ร์ ลิฏฏิบาอะฮ์.

อิบนุกะษีร. (ค.ศ. 1999/ฮ.ศ. 1420). *ตัฟซีรอัลกุรอานอัลอะซีม(ตัฟซีร อิบนุกะษีร)*. ตะห์กีก: ซามี บิน มุฮัมมัด สะละมะฮ์. พิมพ์ครั้งที่ 2. ริยาฎ: ดารุฏ็อยบะฮ์.

อิบนุกะษีร. (ค.ศ. 2004). *อัลบิดายะฮฺ วะ อันนิฮายะฮฺ*. ตะห์กีก: หัสซาน อับดุลมันนาน. เบรุต: บัยตุลอัฟการ อัดเดาลียะฮ์.

อิบนุกุดามะฮ์. (ค.ศ. 1994/ฮ.ศ. 1414). *ซัมมฺ อัตตะวีล*. ตะห์กีก: บัดรฺ บิน อับดิลลาฮ์ อัลบัดรฺ. พิมพ์ครั้งที่ 1. อัชชาริเกาะฮ์: ดารุลฟัตห์.

อิบนุกุดามะฮ์. (ค.ศ.1990). *ตะห์รีม อันนะซ็อร ฟี กุตุบ อัลกะลาม*. ตะห์กีก: อับดุรเราะหฺมาน ดิมัชกียะฮ์. พิมพ์ครั้งที่ 1. ริยาฎ: ดารฺ อาลัม อัลมักตับ.

อิบนุกุดามะฮ์. (ฮ.ศ. 1395). *ลุมอะฮ์ อัลอิฺติก้อต*. พิมพ์ครั้งที่ 4. เบรุต: อัลมักตะบุลอิสลามีย์.

อิบนุกุดามะฮ์. (ฮ.ศ. 1399). *เราเฎาะฮ์ อันนาซิร วะ ญันนะตุลมุนาซิร*. ตะห์กีก: อับดุลอะซีซ อับดุรเราะหฺมาน อัสสะอีด. พิมพ์ครั้งที่ 2. ริยาฎ: ญามิอะฮ์ อัลอิหม่ามมุฮัมมัดสะอู้ด.

อิบนุกุตัยบะฮ์. (ม.ป.ป.). *ตะวีล มุชกิลิลกุรอาน*. ไคโร: ดารุตตุร้อษ.

อิบนุคุซัยมะฮ์. (ค.ศ. 1972/ฮ.ศ. 1403). *กิตาบุตเตาฮีด วะ อิษบาต ศิฟาติรร็อบ*. ตะห์กีกและอธิบาย: มุฮัมมัด ค่อลีล ฮัรร้อส. เบรุต: ดารุลกุตุบอัลอิลมียะฮ์.

อิบนุคุซัยมะฮ์. (ค.ศ. 2009/ฮ.ศ. 1430). *กิตาบุตเตาฮีด วะ อิษบาต ศิฟาติรร็อบ*. ตะห์กีกและอธิบาย: มุฮัมมัด ค่อลีล ฮัรร็อส. ไคโร: ดารุลอิหม่ามอะหฺมัด.

อิบนุฆ็อนนาม. (ค.ศ. 1994/ฮ.ศ. 1415). *ตารีคนัจญฺด์*. ตะห์กีก: นาศิรุดดีน อัลอะซัด. พิมพ์ครั้งที่ 4. ไคโร: ดาร อัชชุรูก.

อิบนุเญาซีย์. (ค.ศ. 1984/ฮ.ศ. 1404). *ตัฟซีร ซาดุลมะซีร ฟี อิลมิตตัฟซีร*. พิมพ์ครั้งที่ 3. เบรุต: อัลมักตับ อัลอิสลามีย์.

อิบนุตัยมียะฮ์. (ค.ศ. 1978/ฮ.ศ. 1408). *มัจญฺมูอฺ อัลฟะตาวา อัลกุบรอ*. ตะห์กีก: มุฮัมมัด อับดุลกอดิร อะฏอและมุศฏอฟา อับดุลกอดิร อะฏอ. พิมพ์ครั้งที่ 1. เบรุต: ดารุลกุตุบอัลอิลมียะฮ์.

อิบนุตัยมียะฮ์. (ม.ป.ป.). *อัรริซาละฮ์ อัลอัรชียะฮ์*. อียิปต์: อิดาเราะฮ์ อัฏฏิบาอะฮ์ อัลมุนีรียะห์.

อิบนุฟูร็อก. (ค.ศ. 1985). *มุชกิลุลหะดีษวะบะยานุฮู*. ตะห์กีก: มูซามุฮัมมัด อะลีย์. พิมพ์ครั้งที่ 2. เบรุต: อาลัมอัลกุตุบ.

อิบนุมันซูร. (ม.ป.ป.). *ลิซานุลอะหรับ*. พิมพ์ครั้งที่ 1. เบรุต: ดารุศอดิร.

อิบนุร่อญับ. (ค.ศ. 1996/ฮ.ศ. 1417). *ฟัตหุ้ลบารีย์*. ตะห์กีก: มะหฺมูด ชะอฺบาน

และท่านอื่นๆ. พิมพ์ครั้งที่ 1. มะดีนะฮ์: มักตะบะฮ์ อัลฆุร่อบาอฺ อัลอะษะรียะฮ์.

อิบนุรอญับ. (ค.ศ. 2003/ฮ.ศ. 1424). *ฟัฎลุ อิลมิสสะลัฟ อะลัลคอลัฟ*. ตะห์กีก: มุฮัมมัด บิน นาศิร อัลอะญะมีย์. พิมพ์ครั้งที่ 2. เบรุต: ดารุลบะชาอิร อัลอิสลามียะฮ์.

อิบนุลก็อยยิม. (ค.ศ. 1995/ฮ.ศ. 1415). *อิจฺฉฺตะมาอฺ อัลญุยูช อัลอิสลามียะฮ์*. ตะห์กีก: เอาว้าด อับดุลลอฮฺ. พิมพ์ครั้งที่ 2. ริยาฎ: อัลมักตะบะฮ์อัรรุชด์.

อิบนุลวะซีร. (ค.ศ.1992/ฮ.ศ. 1412). *อัลอะวาศิม วัล ก่อวาศิม ฟีษษิบ อันซุนนะติอะบิลกอซิม*. ตะห์กีก: ชุอัยบฺ อัลอัรนะอูฏ. พิมพ์ครั้งที่ 1. เบรุต: มุอัสสะสะฮ์ อัรริซาละฮ์.

อิบนุหะญัร อัลอัสก่อลานีย์. (ฮ.ศ. 1379). *ฟัตหุ้ลบารีย์ บิชัรหฺ ค่อหิห์อัลบุคอรีย์*. ตะห์กีก: อับดุลอะซีซ บิน บาซฺ. เบรุต: ดารุลมะอฺริฟะฮ์.

อิบนุหะญัร. (ฮ.ศ. 1421). *ตักรีบอัตตะฮฺซีบ*. ตะห์กีก: อะบูอัลอิชบาล ชาฆิฟ. ริยาฎ: ดารุลอาศิมะฮ์.

อิบนุฮัมดาน. (ค.ศ. 2004/ฮ.ศ. 1425). *นิฮายะฮ์ อัลมุบตะดิอีน ฟี อุศูลิดดีน*. ตะห์กีก: นาศิร บิน สะอูด อัสสะลามะฮ์. พิมพ์ครั้งที่ 1. ริยาฎ: มักตะบะฮ์อัรรุชดฺ.

อิบนุอะซากิร. (ฮ.ศ. 1404). *ตับยีน กัซฺบิลมุฟตะรี*. พิมพ์ครั้งที่ 3. เบรุต: ดารุลกุตุบอัลอะร่อบีย์.

อิบนุอะบียะลา. (ม.ป.ป.). *ฎ่อบะก้อตอัลหะนาบิละฮ์*. ตะห์กีก: มุฮัมมัดฮามิด อัลกิฟฟีย์. เบรุต: ดารุมะอฺริฟะฮ์.

อิบนุอับดิลบัรรฺ. (ค.ศ. 1979/ฮ.ศ. 1399). *อัตตัมฮีด*. ตะห์กีก: อับดุลลอฮฺ บิน อัศศิดดี้ก. มอร็อคโค: วิซาเราะฮ์อัลเอาก้อฟ บิลมัฆริบ.

อิบนุอับดิสสะลาม. (ค.ศ. 1990/ฮ.ศ. 1415). *ร่อซาอิล ฟี อัตเตาฮีด*. ตะห์กีก: อิยาด คอลิด อัฏฏ็อบบาอฺ. พิมพ์ครั้งที่ 1. เบรุต: ดารุลฟิกร์.

อิบนุอัลกอนิอฺ. (ม.ป.ป.). *มุอฺญัมอัศค่อฮาบะฮ์*. ตะห์กีก: ศ่อลาหฺ บิน ซาลิม อัลมิศรอตีย์. ม.ป.ท.: มักตะบะฮ์ อัลฆุร่อบาอฺ อัลอะษะรียะฮ์.

อิบนุอัลเญาซีย์. (ม.ป.ป.). *ดัฟอุชุบฮะฮ์ อัตตัชบีฮ์*. ตะห์กีก: มุฮัมมัด ซาฮิด อัลเกาษะรีย์. พิมพ์ครั้งที่ 1. ไคโร: อัลมักตะบะฮ์ อัลอัซฮะรียะฮ์ ลิตตุร้อษ.

อิบนุอัลเญาซีย์. (ม.ป.ป.). *มะญาลิส อิบนิ อัลเญาซีย์*. ตะห์กีก: บาซิม มิกดาช. พิมพ์ครั้งที่ 1. เบรุต: ดารุลกุตุบ อัลอิลมียะฮ์

อิบนุอัลอะษีร. (ค.ศ. 2012/ฮ.ศ. 1433). *อุสุดุลฆอบะฮ์ ฟีมะอฺริฟะฮ์ อัศค่อฮาบะฮ์*. พิมพ์ครั้งที่ 1. เบรุต: ดารุอิบนิหัซม์.

อิบนุอัลฮุมาม. (ค.ศ. 2003/ฮ.ศ. 1424). *ชัรหุฟัตหิลก่อดีร*. ตะห์กีก: อับดุรร็อซซ้าก ฆอลิบ อัลมะฮ์ดี. พิมพ์ครั้งที่ 1. เบรุต: ดารุลกุตุบ อัลอิลมียะฮ์.

อิบนุอาบิดีน. (ค.ศ. 2003/ฮ.ศ. 1423). *ดุรรุลมุห์ตาร อะลา อัดดุรรุลมุคตาร*. ตะห์กีก: อาดิล มุฮัมมัด อับดุลเมาญูดและอะลีย์มุฮัมมัด มุเอาวัฎ. ริยาฎ: ดารุ อะลัมอัลกุตุบ.

อิสมาอีล อัซซัยบานีย์. (ม.ป.ป.). *บะยาน อิอฺติก้อดอะฮฺลิซซุนนะฮ์*. ตะห์กีก: อะหฺมัด ฟะรีด อัลมะซีดีย์. เบรุต: ดารุลกุตุบ อัลอิลมียะฮ์.

อิหม่ามอัลหะร่อมัยนฺ. (ค.ศ. 1950/ฮ.ศ. 1369). *อัลอิรช้าด*. ตะห์กีก: มุฮัมมัด ยูซุฟ มูซาและอะลีย์อับดุลมุนอิม อับดุลหะมีด. อียิปต์: มัฏบะอะฮ์ อัสสะอาดะฮ์.

อุซามะฮ์ อัลก็อศศ็อศ. (ค.ศ.1989/ฮ.ศ. 1409). *อิษบาตรอุลุ้ว อัรเราะหฺมาน มิน เกาลิฟีรเอานฺ ลิฮามาน*. ตะห์กีก: อับดุรเราะหฺมาน บิน อับดิลคอลิกและอับดุรร็อซาก บิน ค่อลีฟะฮ์. พิมพ์ครั้งที่ 1. ดารุลฮิจญฺเราะฮ์.

ฮัมดาน อัซซินาน และเฟาซี อัลอันญะรีย์. (ค.ศ. 2006/ฮ.ศ. 1427). *อะฮฺลุสซุนนะฮ์อัลอะซาอิเราะฮ์*. พิมพ์ครั้งที่ 1. คุเวต: ดารุอัฎฎิยาอฺ.

ผลงานของผู้เขียน

วิทยโวหาร ฮิกัม อิบนิอะฏออิลลาฮฺ เล่ม 1
ISBN: 978-974-235-658-3
พิมพ์ครั้งที่ 1 พฤศจิกายน 2552

วิทยโวหาร ฮิกัม อิบนิอะฏออิลลาฮฺ เล่ม 2
ISBN: 978-974-225-411-7
พิมพ์ครั้งที่ 1 กรกฎาคม 2553

อัตเตาบะฮ์ ก้าวแรกของผู้ศรัทธา ศึกษาเชิงวิเคราะห์
ISBN: 978-974-350-597-3
พิมพ์ครั้งที่ 1 มิถุนายน 2554

วิทยโวหาร ฮิกัม อิบนิอะฏออิลลาฮฺ เล่ม 1
ISBN: 978-974-365-448-0
พิมพ์ครั้งที่ 2 พฤษภาคม 2555

วิทยโวหาร ฮิกัม อิบนิอะฏออิลลาฮฺ เล่ม 1
ISBN: 978-616-321-150-7
พิมพ์ครั้งที่ 1 พฤศจิกายน 2555

99 พระนามอันวิจิตรของอัลลอฮฺ ศึกษาเชิงวิเคราะห์
ISBN: 978-616-361-253-3
พิมพ์ครั้งที่ 1 พฤษภาคม 2557

ละหมาดอย่างไรให้คุชูอฺ
ศึกษาเชิงวิเคราะห์ตามหลักอิหฺซาน
ISBN: 978-616-361-627-2
พิมพ์ครั้งที่ 1 กรกฎาคม 2557

แนวทางของสะลัฟศอลิหฺจากอะฮฺลิสซุนนะฮ์วัลญะมาอะฮ์นั้น มิได้มีความเชื่อว่าอัลลอฮฺมีรูปร่าง มีอวัยวะสัดส่วน และมีคุณลักษณะที่คล้ายคลึงกับสิ่งที่บังเกิดใหม่ ซึ่งเป็นแนวทางที่บริสุทธิ์ เนื่องจากอิสลามได้ทำลายการสักการะสิ่งที่เป็นรูปร่างและมีสัดส่วนที่รู้จักในนามของเจว็ด ไม่ว่าจะเป็นเจว็ดที่เคยเห็น หรือไม่เคยเห็นก็ตาม เพราะนั่นคือชิริกอย่างหนึ่ง ซึ่งเรียกว่า “ชิริกตัชบีฮ์” ในการยืนยันคุณลักษณะของอัลลอฮฺไปคล้ายกับคุณลักษณะของมัคโลค ส่วนเตาฮีดที่บริสุทธิ์นั้นคือการยืนยันและเชื่อว่า อัลลอฮฺไม่คล้ายและเหมือนสิ่งใด

หลักอะกีดะฮ์แนวทางสะลัฟ
9 786163 826404